Dünün ve Bugünün Defterleri

TÜRKİYE SORUNLARI

2

Erdal Utku	12 Eylül-İki Türkiye
Ferda Koç	Çuvaldaki Mızrak
Ana Savunma	Savunma 12 Eylül'ü Yargılıyor
Oğuzhan Müftüoğlu	Biz Haklıydık
Nasuh Mitap	Devrimcilik Nedir?
Mahmut Memduh Uyan	12 Eylül'e Direnmek
Levent Yurdakul	İşkenceyi Durdurun
Muzaffer İlhan Erdost	Gülüşleri Gülüşlerimiz/O Geldi
Sacide Çekmeci	Açlık Grevleri 88 ve Cezaevleri
Arslan Başer Kafaoğlu	IMF'nin Gözlemleri
A.Fikri Özenç	Devrimci Halk Demokrasisi
A.Cumhur Aytulun	Demokrasi Tartışmaları Üzerine
Sacit Doğruer	Perspektifler
Yasser Arafat	Gelin Barışalım
Remzi Önal	Öğretmenler Görev Başına!

Eylül Karanlığından

ALİME MİTAP

Tablolar ve Desenler
(Görsel Dizi 1)

BELGE YAYINLARI
Başmusahip Sok. Talas Han 302/A
Cağaloğlu - İstanbul

Dağıtım: İstanbul CEMMAY/Ankara ADAŞ/C.K.K.

alan yayıncılık

ALAN YAYINCILIK ADINA
SAHİBİ: *Ragıp Zarakolu*
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: *Engin Günay*
TÜRKİYE SORUNLARI: 6
SAYI: 2
OCAK 1989
DİZGİ: Yayınevi
BASKI: Gülen Ofset

alan yayıncılık
ticaret limited şirketi

Başmuhasip Sk. Talas Han
No. 302 Cağaloğlu/İSTANBUL

Dünün ve Bugünün Defterleri

TÜRKİYE SORUNLARI

İÇİNDEKILER

Sunuş 4
12 EYLÜL DOSYASI
12 Eylül-İki Türkiye/Erdal Utku 9
Çuvaldaki Mızrak / Ferda Koç 22
Savunma 12 Eylül'ü Yargılıyor / Ana Savunma 36
Biz Haklıydık / Oğuzhan Müftüoğlu 70
Devrimcilik İnsanın İnsanlığa Sahip Çıkmasıdır/Nasuh Mitap 73
12 Eylül Faşizmine Karşı Direnmek Bir İnsanlık,Demokratlık, Devrimcilik Görevidir / Mahmut Memduh Uyan 85
İNSAN HAKLARI
İşkenceyi Durdurun / Levent Yurdakul 95
Gülüşleri Gülüşlerimiz / Muzaffer İlhan Erdost 99
O Geldi / Muzaffer İlhan Erdost 102
Açlık Grevleri 88 ve Cezaevleri / Sacide Çekmeci 106
TÜRKİYE EKONOMİSİ
IMF'nin Gözlemleriya da Timsahın Gözyaşları/Arslan Başer Kafaoğlu 141
DEMOKRASİ ÜZERİNE
Demokrasi Tartışmaları ve Devrimci Halk Demokrasisi/A.Fikri Özenç 146
Demokrasi Tartışmaları Üzerine Sesli Düşünceler/A. Cumhur Aytulun 161
"Sesli Düşünceler" Üzerine Aykırı Perspektifler/Sacit Doğruer 178
BİR BELGE
Gelin Barışalım (BM Cenevre Toplantısındaki Konuşma)/Yasser Arafat 187

SUNUŞ

88 yılı bir bakıma, 89 yılı gelişimlerinin provası oldu denebilir. Yerel seçimler ile cumhurbaşkanlığı seçimlerinin birbirini izleyeceği yıl olan 89'un ön savaşları geçtiğimiz yıl içinde verildi, çatışacak taraflar daha bir belirginleşti, konumlarını saptadı, karşılıklı ilk güç sınamaları yapıldı. Türkiye'de ekonomik krizleri genellikle hep politik krizler izleyegelmiştir. 12 Eylül rejiminin kendi kendini kilitleyen yapısından dolayı, 89'un ekonomik kriz yanında, politik krizi daha bir yoğun olarak yaşayacağı, daha yılın ilk günlerinden anlaşılmakta...

Bu yılın ilk basın toplantısında Başbakan Özal, kendisini ve partisini ülkedeki "istikrar"la aynileştirmekte, yakın tarihin en uzun ömürlü iktidarları arasında yeraldıklarına işaret etmekteydi. Gerçekten de, kurulduğu andan itibaren kendisine ömür biçilen, her an dağılmağa aday bir oluşum olarak görülen Özal ve ANAP, bitmeyen iç çelişkilerine karşın, bu yıl 6. iktidar yılını tamamlayacaktır. Demirel'in kesintisiz hükümet yıllarını yakalayan Özal, Menderes'in 10 yıllık iktidarını da yakalamayı amaçlamaktadır. Hep uzlaşmacı, liberal bir söylemi kullanan Özal, 12 Eylül rejiminin sağladığı olanakları da sonuna kadar kullanmaktan kaçınmamış, aslında varlığını hep ona borçlu olmuştur. Evet, 6 yıl sonunda enflasyon gibi, temel haklar konusu da gündemdeki yerini korumuştur. Paradoksal biçimde Özal ve ANAP'ın varlığı vaatlerini gerçekleştirmediği oranda uzamıştır. Özal ve ANAP, 12 Eylül rejiminin en büyük zaferi ve yaşama şansı olmuş, bütün düzen partileri de, bilinçli ya da bilinçsiz ANAP iktidarının meşruluğunu onaylatmakta yardımcı olmuşlardır. Onca seçime, halk oylamasına karşın, yaşama, işkence görmeme, örgütlenme, düşünce, insanca çalışma, meslek örgütü kurabilme, öğrenme, sağlık vb. gibi temel haklar hala zincirlerinden sıyrılmamakta, fütursuzca çiğnenmeğe devam etmektedir. "Sözde" 83'ten bu yana "demokrasiye geçilmesine" karşın, insanlar hiçbir temel haklarını endişesiz, korkusuz, cezalandırılmadan kullanma olanak ve şansına sahip olamamakta, alabildiğine belirsizlik, çifte standartlılık içinde yaşamağa devam etmekte, tehlikeli sonuçlarından dolayı da zaten "gönüllü" olarak bu haklarını kullanmaktan vazgeçmektedir. Aslında 12 Eylül'ün temel mantığını da bu oluşturmaktadır.

Elbette, 81-82 gibi "dehşet" yıllarına oranla, bugün bir çok kazanımın olduğu da inkar edilemez. Sürekli başını 12 Eylül rejimi ile derde sokma pahasına, dergiler ve kitaplar yayınlanmakta, dernekler kurulmakta, gösteriler düzenlenmekte, grevler yapılmakta. Ama sistem, bugüne değin, ayrı ayrı verilen bu kavgaları kendi potasında eritmeyi başarmış, bu toplumsal hareketliliklerin kendi kısmi hedeflerine bile erişmemesini sağlamıştır. Ve bu küçük ateşlerin bozkırı tutuşturamayışı, kolayca sönmelerine ve etkilerini giderek yitirmelerine neden olmaktadır. Toplumsal muhalefet, dağınık ve siyasal bir perspektiften yoksun olarak yürümekte, hiçbir birikim sağlıyamamakta, Sisiphus gibi kayayı doruğa ulaştıramadan, hep yeniden en baştan başlamak zorunda kalmaktadır. Bunun tipik son bir örneği son cezaevleri direnişlerinde yaşanmıştır. Büyük kamuoyu desteği sağlayan ve iktidarı geçici olarak geri adım atmaya zorlayan açlık grevlerinden sonra, tek tek cezaevleri düzeyinde tanınan haklar, kısa bir süre sonra bugün yeniden saldırı altındadır. Bunun anlamı ise, sinsi bir yıpratma ve yoketme savaşıdır. Ama burada düşünmesi gereken de, içerde haklarını hayatları ve sağlıkları pahasına dişleri ve tırnakları ile savunan insanlar değil, duyarlı hale gelen kamuoyundan yararlanarak, bunu bir kazanım haline getirmeyi başaramayan 'dışardaki' toplumsal muhalefet güçleridir. Reji-

min sadık muhalefetini ise burada anmaya bile gerek yok. Ama bu sadık muhalefet gibi —adına demokratlar, devrimciler, toplumsal muhalefet güçleri vb. ne diyorsak diyelim— 12 Eylül rejimine yürekten karşı olanların da, bir "görüngü" faaliyet yürütüyor konumuna düşmekten kendilerini kurtarmaları gerekmektedir. Toplumsal muhalefet içindeki bütün güçler, çalışmalarına siyasal bir perspektif kazandırmanın sancısını duymak zorundalar. Ya da herbiri birbirinden kopuk olarak kendi sönüşlerini yaşayacaklardır. Hatta yaşamaya başlamışlardır bile. Somut bir siyasi perspektif etrafında, siyasal çalışmanın bir türlü rayına oturtulamayışı beraberinde, bir öz-çatışma, kanser gibi kendi öz-organlarının birbirini kemirişi, çürüme gibi olguları getirecektir. Bırakın bir çalışmayı ortaklaşa sürdürmeyi, direniş ruhunu yitirme, dostluk - arkadaşlık - yoldaşlık gibi kavramların yitirilmesi, kendi yaptığı onurlu işleri ve ortak anıları reddetme gibi, yalnız toplumsal değil, aynı zamanda bireysel boyutta bir yozlaşma tehlikesini, bu anlamlı duygu ve değerlerin yitirilişini beraberinde taşıyacaktır. Bu olumsuz sürece direnme, birey olarak kendine sahip çıkma yanında, insanlığa sahip çıkma ve sonuçta, 12 Eylül rejiminin bizlere biçtiği onursuz kalıbı, silkinip, yırtıp atma anlamına gelecektir. 12 Eylül bütün toplum gibi devrimci güçleri de atomize etmiştir. Bireyselleşmenin ancak onurlu ve güçlü bir kişilik kazanma anlamında olumlu bir sonucu olabilir. Ama bundan sonraki adım, kendi kimliğine sahip çıkan onurlu bireylerin, ortak bilinçli bir siyasal faaliyeti yeniden üretmek amacıyla biraraya gelişi olmazsa, 12 Eylül en büyük zaferini tekil insanlar düzeyinde de kazanmış olur. Tek tek bireyler düzeyinde teslim alınmış bir toplumda, devrimcilerin de önce kendilerinde bir direnme ruhunu yeşertmeleri gerekmektedir. Bu noktalara kadar gerilenmiş bir konumda, toplumsal muhalefete siyasal perspektif kazandırılması birincil ve canalıcı bir görev olarak gündemdeki yerine korumaktadır.

ÇANKAYA KAVGASI KIZIŞIRKEN

Daha önceki yazılarımızda, 12 Eylül rejimi ile ANAP'ın kaderinin birbirine ne denli bağlı olduğunu belirtmiştik. Şu anda iktidar ya da muhalefet, bütün siyasal yapılanmalar hala bitmek bilmeyen bir "geçiş" döneminin belirsizliği özelliklerini taşımaktadır. Bir çeşit salam politikasıyla, sınırlı çevrelere bazı en basit haklar dilim dilim verilmekte, bunların da sisteme eklemlenmesi sağlanmaktadır. Eski siyasilerin hakları gibi. En son 141-142 konusunda da benzer bir taktikle, "istikrar" savunucularına yeni katılımlar düşünülmektedir. "Ama bu elbette verilen mücadelelerin önemini küçültmez. İş kl, mücadele çerçevesi bir teslimiyete dönüşmesin."

Özal'ın 6 yıldır bu sözde "demokrasiye geçiş" sürecini uzatmasının temel nedeni de, kendi varlığının da büyük çapta bu sürecin kendisine bağımlı olduğunun bilincinde olmasıdır. 12 Eylül rejiminin çöküşü, ANAP'ın çöküşü ile içiçe geçecektir. Belki "gerçek" bir geçiş süreci de, toplumsal muhalefetin de inisiyatifini sürdürüşü ile ancak bundan sonra anlamlı bir ilerleme kaydedecektir.

Türkiye'nin on yıllık ekonomik ve siyasal bunalım peryodları nedeniyle, cumhurbaşkanlığı seçimleri, ekonomik kriz ve 90'ın yaklaşması kimilerinin yeniden felaket tellallığına soyunmasına neden oldu. Bu biraz da aba altından sopa göstererek, ANAP'ın iç dengelerini etkilemeğe yönelikti. "Askerler Özal'ı istemiyor" gibi fısıltı gazeteleri, ya da eski MDP'li profesör Hiç'in "89'da ekonomik ve sosyal krizleri kaçınılmaz" ve Akbank gurubundan Prof. Demirgil'in "ekonomi darbe sinyali veriyor" türü değerlendirmeleri, birbirini izliyor; "Türk ekonomisinde 1989 Beklentileri" adlı seminerde, ekonomide sosyal patlama sinyallerine dikkat çekiliyordu. Bu arada SHP yedekleniyor, parti yönetimi sermaye çevreleri karşısında güvenirliğini arttırmak için, sol kanadını tasfiyeye yöneliyordu. Kamuoyu yoklamalarında SHP öne fırlarken, Özal ve ANAP ile pazarlık olanakları artıyordu.

89 yılıyla birlikte Çankaya için verilen "gizli" savaşlar da günlük politikanın gündemini belirlemeğe başlamıştır. Rejimin iç çürümüşlüğü bu çatışma içinde her gün biraz daha gözler önüne serilmektedir. Ve tarafların birbirleri hakkında cepheye sürdüğü "pislik" malzemesi, çok kez bumerang gibi atan tarafa dönmekte, 12 Eylül rejiminin mahiyeti gözler önüne daha bir serilmektedir. Her burjuva iktidarı döneminde, "iktidara" daha yakın olan çıkar gurupları, business çevreleri, bunların diğerlerine karşı verdiği mücadeleler, pay talepleri olmuştur. Ama 80'den bu yana çevrilen işlerin pervasızlığı ise bütün eski dönemleri aşmıştır. Artık işler salt ülke değil bölgesel düzeyde çevrilmekte, yeni yıldızlar parlamaktadır. Bir kanat Arap sermayesi ile işbirliğine yönelirken ve bunun paralelinde devlet organlarında da etkili konumlar kazanma savaşı sürdürülürken, bir anda trilyonluk servete sahip olanların ardındaki ipuçları İran-Irak savaşı sırasındaki silah ticaretine, CIA ve İrangate olayına dek uzanmaktadır. Horzum bombası Özal'in elinde patlamıştır. MİT raporu gibi bu olayda bütün tarafları vuracağa benzemekte. 12 Eylül rejiminin zulmü altında inleyenler, Horzum'la ilgili telefon dinlemelerinin sızdırılmasının Ankara'daki politikacı ve bürokrasi çevrelerinde yarattığı dehşeti (Ertuğrul Özkök'ün deyimiyle "Başkentte histeri yaşanıyor") ve temel haklar savunularını dinleyince sadece gülümsemekte.

Erdem'in tasfiyesi ve üst bürokraside yapılan düzenlemeler, kimilerince bürokraside deprem olarak nitelenmektedir. Bu olayda, çıkar guruplarının etki alanlarını birbirleri aleyhine geliştirmesi yanında, IMF'nin ve uluslararası finans çevrelerinin önerdiği yeni düzenlemelerin önündeki tıkanıklıkların aşılması da etkili olmuştur. Bir yandan İslamcı sermaye guruplarının masonik iş çevreleri karşısında güçlenmeleri, kağıt vb. gibi olağanüstü karlı ithalat ve pazarlama alanından Yahudi guruplarının sürülmeğe çalışılması gibi olaylar yaşanırken, öte yandan basının "prensler" diye adlandırdığı genç uzmanların bazı kilit noktalarına getirilmesi gözlenmektedir. Bu prensler, alışılagelen bürokratik prosedürleri sarsarken, aslında uluslararası finans çevrelerinin reçetelerini uygulamaktadır. Özal'ın sevdiği deyimle, transformasyonlar sırasında, Özal'ın belli guruplarla doğrudan yüzyüze kalmamasına, ve IMF'nin yeni önerileri uygulanırken, ANAP yapısının gelecek baskılanmalara karşı bir çeşit tampon bölge oluşmasına olanak sağlamaktadır. Horzum olayının üstüne sınırlı gidişle, Özal, cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde, kimilerine göre bir "yalnızlaşma" süreci içine girerken aslında elini bu pisliklerden yıkamış bir görünüm kazanmağa çalışmaktadır.

Bütün bu toz duman perdesinin ardında yatan ne? Metin Toker'in köşesinde yaptığı kısa bir saptama belki bir ipucu verebilir: "Evren Çankaya'da kalmak istiyor, Özal Cumhurbaşkanı olmak istiyor". Okullarda din dersini zorunlu kılanlar, şimdi türbana karşı çıkarken, Özal da yeniden utangaç biçimde kutsal ittifakla flörte başlıyor. Son günlerde "liberal" diye anılan masonik business çevrelerinin yıldızları sönerken, ANAP içinde dondurulan çatışmanın yeniden alevleneceği anlaşılıyor. Çankaya'ya tırmanışta Özal'ın parti içinde hassas dengeleri yeniden kurması ve ANAP dışındaki engelleri aşması da hayli zorlu bir uğraşı gerektireceğe benzemekte. Özal şimdi asıl ağırlığı yerel seçimlerin ne pahasına olursa olsun alınmasına vermekte. Patron olarak, yerel yönetimlerin şeflerini kendi belirleyecek, böylece hassas dengenin kendi vazgeçilmezliğini güçlendirecek şekilde sürdürülmesini sağlayacak. Yerel seçimlerden sonra, kabinesini ve ANAP yönetimini yeni duruma göre yeniden şekillendirecek, ANAP içi çatışmaları ise yerel seçimlere kadar dondurmağa çalışmakla birlikte, "liberaller"i biraz geriletirken, "ittifakçıların" gönlünü alacak. Rejimin sadık muhalefetinin iktidarı adeta ikram ettiği bu ortamda, Özal'ın planlarını yürütmekte fazla bir engelle karşılaşmasınıda beklememek gerek. Uluslararası düzeyde "demokrasiye geçildiği"nin kanıtı olarak, 12 Eylül'ün Evren'e fatura edilmesi, ve Özal'ın Çankaya savaşından başarılı çıkması olasılığı hiç de az değil. Evren'in görev süresinin uzatılması için anayasa değişikliği ve halkoylamasına gidilmesi ise, 12 Eylül tartışmasını canlı biçimde gündeme getireceği için, bizzat

12 Eylül rejiminin bekâsı adına, böyle bir çözüme gidilmesinden çok büyük bir ihtimalle kaçınılacaktır.

Evet, Mart ayında yapılacak seçimler bir kez daha referanduma dönüşecek, Çankaya'ya giden yolu da belirleyecektir. Bugün rejimin "temsili" vasfını yitirdiğini söyleyen Demirel'dir. Oyların % 36'sı ile sandelyelerin % 65'i alınabilmiştir. Net sayıyla ise nüfusu 50 milyonu aşan ülkemizde 8 milyon kişinin oyu iktidar olmağa yetmektedir. Aynı şekilde cumhurbaşkanı seçilmeğe de. Eğer Özal'ın senaryosu yürürse, kendi partisi içinde ikinci adamlığa soyunanları sürekli bastırma ve tasfiyeden geçirmesinden de anlaşılacağı gibi, anayasa değişikliği ile başkanlık sistemine geçiş tamamlanacaktır. Türkiye toplumuna giydirilen 12 Eylül gömleğinin, bundan başka doğal bir sonuca ulaşması da beklenmemeli. Elbette 12 Eylülcülerin düşü bu kişinin kendileri olmasıydı. Daha sonra rotasından kayan, daha doğrusu askerlere teslim edilmeyen bu senaryo, sınıf egemenliği bağları içinde Özal'a sunulmak istenmektedir. Ve herkes yerini bilsin denilmektedir.

Özal kendi kaderine doğru yürüyor. Çıkar guruplarını birbirine karşı kullanarak dengelerini daha ne kadar sürdüreceği, biraz da büyük patron ABD'nin desteğini ne kadar sürdüreceğine bağlı. Özal belki, hep bir kumarcı olarak sürdürdüğü kariyerini, kaderini zorlayarak, zirveye kadar tırmandırmayı başaracak. Ama bu, bir Pyrus zaferi olmağa mahkum. Zira, er ya da geç, Türkiye halkı kendine giydirilmeğe çalışılan bu deli gömleğini parçalayıp atacaktır.

BU SAYI ÜSTÜNE

Yeni sayımızı, "12 Eylül ve Demokrasi" ana temaları etrafında, oldukça kapsamlı bir içerikle çıkarmaktayız. Bu temalar iki ayrı sayının ana teması olarak planlanmıştı, ama kimi sorunlarımız nedeniyle çıkışımız gecikince, katkıları aynı sayı içinde değerlendirdik. 12 Eylül tartışması daha uzun süre Türkiye'nin gündeminden inmeyeceğe benzer. Aslında bütün boyutlarıyla, tartışma yeni başlıyor sayılır. Bu tartışmanın önemli bir bölümünü de 12 Eylül rejiminin yargılamalarında, kamuoyuna ulaşması engellenen, ya da çok kısa yetersiz haberler içinde geçiştirilen, ve 12 Eylül'ün sorumluları olarak peşinen mahkum edilmeğe çalışılan, faşizme karşı direnişin öncülüğünü yapan insanların seslerinin, savunmaları aracılığıyla iletilmesi oluşturacaktır.

Erdal Utku'nun, "12 Eylül, İki Türkiye" başlıklı yazısı, 12 Eylül'ün kuramsal bir değerlendirmesini, 80 öncesi faşizme direnişle de iç içe geçmiş bir anlatım ve süreklilik içinde yaparken, artık özlenen dolaysız bir söylemle canalıcı saptamalarda bulunuyor. Ferda Koç'un "Çuvaldaki Mızrak" adlı çalışması ise, 12 Eylül'cülerin gerekçelerini, tezlerini olgusal düzeyde çürütürken, 12 Eylül'ün söylemini de, bizzat yaşamın kendisi içinde titizlikle irdeliyor. Bu bölümü tamamlayan Belgeler arasında yeralan, Ana Dev-Yol davası savunmasının "12 Eylül Değerlendirmesi" başlıklı kısmı ise, yaptığı önemli saptamalar ve darbeyi iç ve dış bağlam içine başarılı biçimde oturtması ve sonuçlarını tartışması yanında, tarihi bir belge olarak da önemli bir işlevi yerine getiriyor. Oğuzhan Müftüoğlu, Nasuh Mitap ve Mahmut Memduh Uyan'ın kişisel savunmalarından alınan bölümler de, kamuoyuna aktırılması engellenmiş savunmalardaki saptamaların iletilmesini sağlamak yanında, bir direniş ruhunu da yansıtıyor ve bizzat tarihin kendisine sesleniyor. 12 Eylül rejiminin terörü altında geçen 8 yıldan sonra, kamuoyunun büyük merakla beklediği bu savunmaları aktarmakla, onurlu bir işlevi yerine getirdiğimize inanıyoruz.

"İnsan Hakları" bölümü daha önceki sayılarımızda da yer almaktaydı. Avukat Levent Yurdakul'un "İşkenceyi Durdurun" başlıklı yazısı, T.C. hükümetinin imzaladığı BM İşkenceyi Önleme Sözleşmesini ve bunun, işkenceye dayalı ifadelerin yargılamalarda delil olarak kullanılamayacağına ilişkin 15. maddesini değerlendiriyor. Bu sözleşmenin benimsenmesiyle birlikte maddelerinin ulusal hukuk sistemimizde de kural haline geldiğini

ve bunun bütün 12 Eylül yargılama ve kararlarının yeniden ele alınmasını gerektirdiğini belirtiyor. Muzaffer İlhan Erdost'un "Gülüşleri Gülüşlerimiz" ve "O Geldi" başlıklı konuşmaları ise, ince bir duyarlık ve aynı zamanda bir yazın ustalığı ile Didar Şensoy'u ve onun kişiliğinde ölülerimizi anıyor ve işkenceden, kitap yasaklarına, kitlesel tutuklamalardan idamlara, 12 Eylül sonrası insan hakları ihlallerine yakıcı bir dille değiniyor. Tutuklu anası ve "Nizamiye Kapısında" adlı kitabın yazarı olan Sacide Çekmeci ise, son açlık grevlerinin ayrıntılı bir dökümünü ve irdelemesini yapıyor, bu kampanyanın başarı ve eksiklerine değiniyor, ve bu mücadelelerin kalıcı sonuçlara ulaştırılması gerektiğini vurguluyor, "Açlık Grevleri 88" başlıklı uzun incelemesinde.

"Türkiye Ekonomisi" bölümünde Arslan Başer Kafaoğlu, IMF'nin son raporu üstüne Eylül ayı başında yaptığı değerlendirmesinde IMF'nin Özal'dan isteklerine değinirken, Özal'ın ekonomi politikasının yürütülmesinde oluşan iki kadrolaşmaya değiniyor. Bu yanıyla da şimdi patlak veren anlaşmazlıkların kökenine ilişkin değerlendirmeleri hayli erken bir dönemde yapıyor.

Bu sayımızda, daha önce yayın planına aldığımız "Demokrasi" tartışması üç katkının yeraldığı bir bölüm oluşturuyor. A. Fikri Özenç'in "Demokrasi Tartışmaları ve Halk Demokrasisi" başlıklı yazısı, demokrasi ve demokratikleşme konusunu sınıf mücadelesi bağlamında tartışıyor ve gerçek bir demokratikleşme sürecinin içeriğini sergiliyor ve bunun sosyalizm hedefiyle bütünleştiğini vurguluyor. Çeşitli demokrasi projeleri karşısında tek doğru seçeneğin, sözün, yetkinin, kararın ve iktidarın emekçi halka ait olacağı Devrimci Halk Demokrasisi olduğunu belirten Özenç; bu seçeneğin ülkemizde kendini yeniden üretmesi için teorik-pratik dayanakların mevcut olduğunu savunuyor. 12 Eylül öncesi "parlamenter demokrasi"yi, ulusal uzlaşmayı ya da sivil toplumu vb. önermenin devrimci bir tutum olmayacağını belirtiyor.

A. Cumhur Aytulun'un "Demokrasi Tartışmaları Üzerine Sesli Düşünceler" başlıklı yazısı, adından da anlaşılacağı gibi deneme niteliğinde. Aytulun Türkiye'de demokrasi konusuyla ilgili olarak oluşmuş ve yerleşmiş, geçmişe ve geleceğe ilişkin bir kısım perspektifleri ve bu perspektiflerin dayandığı öncülleri tartışmaya sunarken, yeni bir toplumsal proje bakımından "sol" hareketin yerleşik değerlerinin de sorgulanmasını öneriyor. Bu sorgulama Türkiye devrimci hareketinin yerleşik mücadele anlayışlarına da uzanıyor.

Sacit Doğruer'in "Sesli Düşünceler Üzerine Aykırı Perspektifler" başlıklı yazısı, Aytulun'un yazısı üzerine kaleme alınmış bir karşı-deneme. Doğruer, Aytulun'un önerdiği perspektiflerin dayandığı bazı ön kabulleri ve yöntem sorunlarını tartışıyor. Bu tartışmayı marksizmin politika alanındaki teori ve pratiği üzerinde temellendirmeğe çalışırken, Marksist teorinin kavram ve kategorileriyle gerçeklik arasındaki ilişkiyi devrimci politika anlayışının geliştirilmesi açısından yeniden kurmayı deniyor.

Bu sayının son yazısını ise dergi baskıdayken ekledik. Aslında Arafat'ın Cenevre'deki Birleşmiş Milletler toplantısında yaptığı ve ABD ile görüşmelerin başlamasını sağlayan konuşması, Dünya Sorunları içinde yeralacaktı. Ancak bu tarihi konuşmanın tam metnine aktüelliği nedeniyle bu sayımızda yer verdik.

Türkiye Sorunları, devrimci hareketin güncel toplumsal mücadele süreci içerisinde yaşanan teorik-pratik bir gelişme olarak yükseleceği inancıyla, toplumun çeşitli kesimlerinde mücadele veren insanların gerçeklikleri ile bu gerçekliğin bilinci ve bunun ifadeleri arasında bağ kurmalarını amaçlamaktadır.

Önümüzdeki sayıda, yerel seçimler öncesinde, 1989 yılında toplumdaki dinamiklerin (işçi, öğrenci, öğretmen, kadın ve diğer halk hareketliliklerinin) önündeki sorunlar, bu sorunların devrimci bir perspektif etrafında konulması ve hedefleri tartışılacak, bu toplumsal kesimlerdeki hareketliliğin tıkanmasının nedenleri sorgulanmağa çalışılacaktır. Bu konularda katkılara açık olduğumuzu okurlarımıza duyurmak isteriz.

R.Z.

Oniki Eylül-İki Türkiye

Erdal UTKU

1984'ten bu yana Türkiye sorunları hakkında söz söyleyen herkes 12 Eylül'den ve emir-komuta zinciri içinde Türkiye toplumuna verilen yeni biçimden söz ediyor.

Sağcısıyla, solcusuyla herkes, 12 Eylül'ün bu ülkedeki toplumsal yaşamın bütün yönlerini ve alanlarını yeniden yapılandırdığını belirterek, müdahelenin *Deus ex machine* bütün toplumun çehresini değiştirdiği ve bu günkü duruma yolaçtığında hemfikir görünüyor.

1980 öncesiyle 12 Eylül arasında bir sebep-sonuç ilişkisi kurularak, şöyle ya da böyle, 12 Eylül ve onun şekillediği yapı, "etki-tepki" prensibiyle açıklanıyor.

Böylece politika alanındaki çatışma bakımından 12 Eylül tam bir Milat haline gelirken 12 Eylül'e karşı çıkmak, onun sonuçlarına karşı çıkmakla sınırlı bir karakter kazanıyor. .

Aynı zamanda bir "tarihsizleştirme" operasyonu olan 12 Eylül, etkisini burada da göstermektedir.

Elbette, emekçi sınıfları vahşi kapitalizm koşullarına mahkum eden, ülkemizin bütün zenginliklerini emperyalistlere fütursuzca peşkeş çeken, Türkiye'yi dünyanın en büyük açık hava hapishanesi haline ve tam bir toplumsal çöküntü momentine getiren bir rejim olarak 12 Eylül, yarattığı bu ve benzer sonuçlardan dolayı, ülkesini ve bu ülkenin insanlarını seven herkesin haklı nefretini kazanmıştır.

Ancak yalnızca sonuçlar bakımından yapılan bir değerlendirme ve olumsuzlama, yaşadığımız toplumun geleceği için kaygılanan insanların olumlu bir gelecek projesi ortaya koymasını güçleştirmektedir.

Tıpkı hiç bir devrimin anlık bir görüngü olarak meydana gelmemesi gibi hiçbir karşı-devrim de anlık bir olay olarak ortaya çıkmaz.

Derin ekonomik ve sosyal çelişkiler toplumun bünyesinde yeni politik-ekonomik-kültürel ilişki biçimleri/eğilimleri üretirler. Mücadele halindeki sınıfların aktüel bir toplumsal mücadele ekseninde (örneğin bir içsavaş ekseninde) saflaşması aynı zamanda farklı politik-ekonomik-kültürel ilişki biçimlerinin de saflaşmasıdır. Mücadele içindeki sınıfların ilerici ve gerici karakterleri yalnızca ortaya koydukları

amaçlarla değil aynı zamanda mücadele içerisinde yarattıkları ilişki biçimleri ve diğer varoluş biçimleri ile belirlenir. (1)

Toplumsal varoluşun bütün alanlarında ortaya çıkan yeni biçimler, esas olarak, çıkar çelişmeleriyle bölünmüş toplumsal sınıf, katman ve grupların birbirlerine karşı hareketlerinin sonucu olması itibariyle bu hareketlilik en yüksek noktasına vardığı, yani yüksek bir kutuplaşma (polarizasyon) yarattığı durumda toplum, gerek kurumlar halinde kendini gösteren ilişkileri, gerekse çeşitli yaşam alanlarında ortaya çıkan etkinlikleri bakımından son derece zengin bir nitelik kazanır. Tersi de doğrudur; eski rejimin bünyesinde üretilmiş toplumsal ilişki biçimlerinin yanında beliren yeni ve devrimci kurum ve etkinliklerin artışı bize toplumsal çatışma ve kutuplaşmanın seviyesi hakkında en doğru bilgiyi verir.

Ancak, sınıflar mücadelesinin "yeni" olarak yalnızca devrimci bir toplumsal kuruluşun organlarını ve dışa vurumlarını yaratacağını düşünmemek gerekir. Toplumun kendisini içerisinde ifade edebildiği resmi biçim artık bu yeteneğini yitirmeye başladığında, egemen sınıfların devlet olarak örgütlenmesi bakımından farklı iktidar bloklarına denk düşen re-organizasyon biçimleri kendini göstermeye başlar. Egemenlik ilişkilerinin, mülk sahibi sınıfları eskisinden görece farklı biçimlerde biraraya getirerek, yeniden örgütlenmesini öngören bu "yeni" oluşumlar, kendilerine denk düşen iktisadi, kültürel-ideolojik ifadelerle de bütünleşir.

Olgunlaşmış bir devrimci durum, toplumsal yaşamın bütün düzey ve alanlarında birbirini dışlayan egemenlik ilişkilerini temsil eden bu tip kurum ve etkinliklerin kendilerini "genel çıkar"ın ifadesi olarak ortaya koydukları ve tüm toplumu "taraf" olmaya zorladıkları bir durum olarak kendini gösterir.

Bunalımın bu karakteri, sınıflar mücadelesinin politik momentini çözüm momenti haline getirir. Şu iki nedenle ki: 1) Egemenlik ilişkilerinin sistematik olarak kendisini yeniden ürettiği herhangi bir düzey, yapısı bakımından "zor"a dayalı bir kuruluş olmasa bile (örneğin: ideolojik düzey) egemen sınıfa"güç" kazandırması nedeniyle iktidarın "gücüyle" beslenmeye açıktır/beslenir. Ve sınıflar mücadelesinin derinleşmesiyle, eski egemenlik ilişkilerini dışlayan/dışlama eğilimi gösteren yeni biçimlerin tasfiyesinde işe yaramaz hale gelen (ki çoğunlukla bu yeni biçimler eskilerinin işe yaramaz hale gelmesiyle ya da onları işe yaramaz hale getirerek hayat bulurlar) ekonomik araçların, kategorilerin ya da yasaların örgütlü eylemi, yerini panzerlerin, jopların, dipçiklerin örgütlü eylemine bırakarak, aslına rücü eder. 2) Bir sınıfın (ya da sınıfların) kendi egemenliğini "ulusun egemenliği" olarak ortaya koyması

---

(1) Sınıflar mücadelesinin içerisinde geliştiği verili koşullar, devrimci sınıf yada sınıflar blokunun, verili bir anda ürettiği yaşam biçimlerinde, eski rejimden tam bir kopuşu ifade eden unsurların yanında eski rejimin unsurlarının da kısmen yeniden üretilmesine sebep olur. "(Bir devrim-Y) sadece *egemen* sınıfı devirmenin tek yolu olduğu için zorunlu kılınmamıştır, *ötekini deviren sınıfa*, eski sistemin kendisine bulaştırdığı pislikleri süpürmek ve toplumu yeni temeller üzerine kurmaya elverişli hale gelmek olanağını ancak bir devrim vereceği için de zorunlu olmuştur." (Alman İdeolojisi -Marx-Engels, Seçme Yapıtlar s. 47.) Önemli olan toplumsal dönüşümün içinde bulunulan momenti bakımından devrimci bir etki yapmaya yetenekli ilişki biçimlerinin belirmesidir.

devlet olarak örgütlenmesiyle mümkündür.

Bu nedenle, sınıflar mücadelesi en şiddetli biçimlerini politik mücadele alanında alırken, herhangi bir alandaki mücadelenin şiddet biçimleri kazanmasıyla politik mücadele ve örgütlenme bu alanda mücadele eden sınıf ya da toplumsal kesimin gündemi haline gelmek için açık bir zorlama yaratır.

Toplum içerisinde ortak davranış tipleri oluşturan sosyolojik birimler olarak sınıflar, üretim araçları karşısındaki konumları temel olmak üzere, maddi hayatın üretiminde kurdukları ilişkiler tarafından koşullandırılırlar. Sınıfların örgütlenme ve mücadele biçimlerini koşullayan bu temel, farklı sınıf mücadelesi pratiklerinde ortaya çıkan çeşitliliğin içerisindeki birliğin de temelidir.

Bu nedenle, maddi-toplumsal kuruluşu bakımından birbirine benzeyen toplumlarda ortaya çıkan sınıf mücadelelerinin ürünleri arasında "gizli" bir bağ vardır. (Her yerde "uluslararası mihrakların" gizli elini arayanlar aslında haklıdırlar. Bir "gizli el" vardır ve kapitalizmin üretici güçlerinin uluslarüstü niteliğinde saklıdır.)

Yani, herhangi bir toplumda ortaya çıkan gelişmeleri çözümlerken benzerlik gösteren fenomenlerden hareketle kurulmuş kavram çiftlerinden değil, sınıflardan, sınıfların eylemlerinden hareket etmek gerekir.

Sınıf çelişkileri olarak ele alınamayacak toplumsal çelişki ve mücadelelerin ve bunların ürünlerinin (kadın sorunu, çevre sorunu, *hatta bir yönüyle* ulusal sorun) sınıf mücadelesince koşullandığı ve sınıf mücadelesi süreçlerine eklemlendiği de unutulmamalıdır. Sınıflararası çelişkilerle "sınıflarötesi" denilebilecek çelişkilerden herhangi birinin ihmali ya da bunlar arasındaki ilişkinin doğru kurulmaması, gerçekliği karşılamayan çözümleme ve çözüm önerilerine yol açar.

12 Eylül'le Türkiye toplumuna verilen biçim 12 Eylül günü ortaya çıkmış değildir Yalnızca "fikirler" ya da "niyetler" olarak değil gerçek-maddi toplumsal ilişkiler olarak 12 Eylül'ün Türkiye toplumuna egemen kıldığı ilişkiler esas olarak 1965-80 sürecinde toplumun bünyesinde kendi özgün ifadelerini az çok ortaya koymuş ve darbeyle birlikte yürürlüğe sokulan sistematik bir programla topluma egemen hale getirilmiştir.

"Fransızların yaptıkları gibi, kendi ulusunun gafil avlandığını söylemek yetmez. Ne bir ulusun ne de bir kadının, karşılarına çıkan ilk serüvencinin kendilerini iğfal edebildiği zaaf anı bağışlanır bir şey değildir.Şeyleri bu biçimde sunmakla sorun çözümlenmez ancak başka bir biçimde ifade edilmiş olur" (18. Brumaire -K.Marx-Seçme Eserler I. s.483.)

12 Eylül'ü emperyalizmin uluslararası ekonomik-politik gereksinimleri, oligarşinin iç problemleri, yükselen halk muhalefetiyle açıklamak konunun yalnızca bir yönünü ortaya koymaktır.

Ulus, şu ya da bu biçimde, bir ve aynı toplumsal organizma içinde yeralmak yönünde irade gösteren bir insan topluluğunun tarihsel bir örgütlenme biçimi, bir kollektif kimlik olarak ele alınırsa, 12 Eylül'ün Türkiye toplumunu ulusal bir toplum örgütlenmesi olmaktan çıkarmaya azmettiği ve bunu önemli ölçüde başardığı, kollektif bir kimlik olarak ulusu tasfiye ettiği rahatlıkla söylenebilir.

"Son Türk devletinin bekası"nı eyleminin odağına koyan bir hareketin bunu

ulusu tasfiye etmek pahasına gerçekleştirebilmesi gerçek bir trajedidir.

Bir toplum örgütlenmesinin ulusal karakterini kaybetmesi gibi bir olayı topu topu birkaç yıla sığan bir zorlamanın sonucu olarak ele almak mümkün değildir.

Artık herkes, Türkiye'nin uzlaşmaz çelişmelerle bölünmüş sosyo-ekonomik, sosyo-politik yapısını, emperyalizmle ilişkilerini, dünya kapitalist sistemi içindeki yerini üç aşağı-beş yukarı biliyor.

12 Eylül'ün öngününde bu yapının tam bir bunalım içinde olduğu da bilinen bir gerçektir. Bir başka ifadeyle, 12 Eylül'e gelindiğinde Türkiye toplumu kendisini eski biçimlerle yeniden üretebilme yeteneğini yitirmiş durumdadır..

Bu durum, 12 Eylül öncesinde ve sonrasında mülk sahibi sınıfların temsilcileri tarafından "ulusun parçalanmanın ve yok olmanın eşiğine geldiği" şeklinde ifade edilmiş ve edilegelmektedir.

Toplumların ulus-biçimli örgütlenmeleri, binyıllar içinde oluşmuş iktisadi-kültürel-psikolojik birlikleri bakımından son derece dayanıklı yapılardır. Yüzlerce yıl belirli bir kollektif kimlik içinde yer alan insan toplulukları, içinde bulundukları ekonomik-siyasal-sosyal problemleri aşmakta zorunlu hale gelen ve eski toplumdan kopuşu ifade eden yeni toplumsal içerikleri, toplumun üretici güçleri daha yüksek birliklerin örgütlenmesine olanak vermediği sürece, kendilerini ulus-biçimli kollektiviteler olarak yeniden örgütlemek suretiyle edinirler.

Ancak, toplumun kendini ulusal formlar içinde yeniden örgütlediği her durum, artık kollektif bir kimliğin üretiminin önünde engel haline gelmiş toplumsal sınıfların toplumun bünyesinden dışlanması pahasına gerçekleşir.

O güne kadar toplumun yönetici gücü olagelmiş ve toplumun kendini yeniden üretme mekanizmalarının odağında yeralmış olan *bu sınıflar, kendilerini dışlayan yeni toplum modelinin ortaya çıkması karşısında, kendi yokoluşunu ulusun yokoluşu olarak niteler.*

Gerçekte ise, o, artık olmayan bir ulusu temsil etmektedir.

1980'lerin Türkiyesinde de durum budur. Büyük mülk sahibi sınıfların ekonomik-politik-kültürel yeniden üretim temeli ulusun kendi bünyesi olmaktan çıkmıştır.

Oligarşiyi oluşturan sınıfların ekonomik varoluşu, halkın ekonomik yokoluşu; politik varoluşu, halkın politikanın tamamen dışına atılması; kültürel varoluşu, halkın düşünemez-konuşamaz hale getirilmesi anlamına gelmektedir. Sonuç olarak, tekelci sermayeyi, büyük toprak sahiplerini tefeci tüccarları odağına koyarak yeniden üretmek misyonunu yerine getiren bu toplum artık kendisini bir bütün olarak içine alan kollektif bir kimliğin üretilebileceği bir temel olmaktan çıkmıştır.

1980'lere gelindiğinde toplumun yeniden örgütlenmesi yeni tarzda örgütlenmesi, emekçi halkın faşist saldırganlığa karşı direniş eyleminin ta kendisinde kendini göstermektedir.

1974'ten itibaren Türkiye, gelişmekte olan bir içsavaş sürecine girmiştir. Emekçi halkın reformatif taleplerle örgütlenmesi ve eylemli hale gelmesi karşısında sivil faşist

terörün ortaya çıkışı ve toplumun bütün katlarını içine almaya başlayan bir yaygınlık göstermesiyle faşist saldırganlığa hedef olan toplum katlarının direniş eylemleri olarak beliren iç savaş, 1977'den itibaren toplumun gündemini belirleyen temel eksen haline gelmiştir. (2)

"İç savaş birbiri ardısıra gelen, birbiri üzerine yığılmış, artmış, kızışmış iktisadi ve siyasal çatışmalardan sonra iki sınıf arasında silahlı çatışma haline dönüşen sınıf savaşımının en keskin biçimidir." (Nisan Tezleri...)

Toplumsal sınıflar arasındaki mücadelenin iç savaş biçimleri alarak gelişmeye başladığı her durumda, burjuva liberalleri ve küçük burjuva sosyalistleri (ki bizim ülkemizde bu ikisi genellikle aynı anlama gelirler) savaşan güçlerin içinde politika yapan politik grup ve örgütleri iç savaşı tahrik (provoke) etmekle, iç savaşa yolaçmakla suçlarlar.

Tüm iç savaş deneyimleri, iç savaşın, derin çıkar çelişmeleriyle bölünmüş sınıfların birbirlerine karşı hareketlerinin silahlı biçimler kazanmasından ibaret olduğunu, hiç bir "özel örgüt"ün iç savaşı "başlatamayacağını" tam tersine iç savaşın, "özel örgütlerin" yapısını ve eylemini koşullayacağını göstermiştir.

Verili iktisadi-politik-sosyal kuruluş, toplumsal çelişkilerin şiddetli çatışmalar halinde kendisini ifade etmesini engelleyecek bir tarzda yeniden örgütlenerek dönüştürülmediği sürece içsavaşlar durdurulamazlar.

İç savaş güçleri birbirini dışlayan, birinin varlık koşulu diğerinin yokedilmesi olan iki ayrı "toplum stratejisine" denk düşerler.

Bu durumda yapılması gereken, içsavaş güçlerinden hangisinin toplumun geleceğini temsil ettiğini ya da bunu sağlamaya yetenekli olduğunu saptamak ve taraf olarak politika yapmaktır.

Böyle bir durumda "ulusun birliği"ni, "siyasal barış" ve "istikrar"ı savunmak, acz içinde, eski rejimin güçlerinden medet ummaktan, ulusun çöküşünü temsil eden güçlere iltihak etmekten başka bir anlam taşımaz.

Keza böyle de olmuştur.

---

(2) Bu durum kimilerini, 1974'te ortaya çıkan reformist dalganın bir halk eylemi olarak kitlesel-liğini esas alarak, 1977 1 Mayıs'ından sonra devrimci dalganın düşmekte olduğu tesbitine yöneltmiştir. Gerçekte ise düşen, reformist dalgadır.
Emekçi halk kendi sorununu artık alışılagelmiş, düzen içi yollarla ortaya koyamaz hale gelmiştir. Reformist hayallerin hızla yıkılması ve toplumsal mücadelenin yeni bir eksene oturmaya başlamasıyla birlikte, özellikle orta sınıfların ve bunların etkilediği halk katmanlarının bocalama göstereceği ve eylemsizleşeceği açıktır. Ancak bundan hareketle faşist terör karşısında halkın kendi direnişini örgütlemeye çalışan ve kendi politik organizasyonunu emekçi sınıfların bu gerçek savaşı içinde yaratmayı önüne koyan, emekçi sınıflar üzerindeki orta sınıf etkinliğini kıracak proleteryanın öncülüğünü hegomanyasını inşa edecek yetenekteki devrimci bir partinin mücadele halindeki halkın saflarında politika yapan/üreten kadroların organizasyonu olacağını öngören bir siyasetin "devrimci dalganın düşmekte olması"(!) nedeniyle toplumsal gerçekliğin dışına düştüğü iddiası tıpkı anti-faşist direniş eyleminin emekçi kitleleri politikadan uzaklaştırdığı iddiasında olduğu gibi iç savaşın ateşi karşısında dehşete kapılan bir küçük burjuvanın iddiası olmaktan öteye gidemez.

Faşist saldırganlık karşısında direnen emekçi halkın eyleminde ulusun geleceğini göremeyen "halkçı" politikacılar, yürütme gücünün ulus denetiminden tamamen koparılarak ona karşı bir güç haline getirilmesi yönünde atılan her adımı alkışla karşılamış ya da en azından pasif bir onay göstermişlerdir.

Günümüzün demokrasi kahramanı Demirel hâlâ, kendi "demokratlığını" ve ordunun "suî niyetini" anarşi ve teröre karşı bütün yasal düzenlemeleri yaptıkları halde, ordunun "eylemler"in üstesinden bilinçli olarak gelmediğini söyleyerek kanıtlamaya çalışıyorsa, bu, kendisi de içsavaşın gerçek koşullarından biri olan devletin yetkinleşmesiyle içsavaşın sona erdirilebileceği ham hayalinin 1980 öncesinde çok büyük bir kesimin ortak hayali olmasındandır ve bunun 1970'de milli demokratik devrimi orduya havale edenlerinkinden daha gerçekçi bir hayal olmadığı geçen yıllarda çok pahalı bir şekilde öğrenilmiştir.

Bugün de etkisini sürdüren bu yanılsamanın temeli, devletin sınıflar üstü bir aygıt olduğu boş inanıdır. Ve bu da geri bıraktırılmış ülke gerçekliğinin bir parçasını oluşturan uçsuz bucaksız küçük burjuva denizinin, devrimci dalga en yüksek noktasına çıkmadıkça terketmediği politik tutumdur.

1970'li yılların sonlarına doğru, 1961 Anayasasındaki Sosyal Devlet prensibinde ifadesini bulan ve içeriği sınıflar mücadelesince belirlenen (kimi korumacı eğilimler, sübvansiyonlar, sosyal fonlarda kendini gösteren) ekonomik düzenleme prensiplerinin (3) değiştirilmesi; sosyo-ekonomik yapının bizzat kendisinin ortaya çıkardığı içsavaşın devlette yarattığı destabilizasyonu tolore edecek bir devlet düzeni; egemen sınıfların hızla yitirdiği ideolojik hegemonya ve temsil yeteneğinin yeniden kazanılması, kendisini egemenlik koşullarının yeniden üretimi bakımından bir zorunluluk olarak dayatırken, ancak "toplumsal formasyonun birliğini devam ettiren ve toplumsal bir sistemin üretimkoşullarını sınıf hakimiyetini sürdürerek yeniden üreten bir düzey (instance) (N. Poulantzas,The Problem of Capitalist State s. 251-252-Aktaran E. Laclau, İdeoloji ve Politika s. 73) olmak vasfıyla toplumsal gerçeklik içerisinde gerçek bir varlık koşulu bulan devletin mevcut örgütlenmesi, söz konusu gereksinimlere cevap verebilmek için kendi "kolları" arasındaki ilişkiler/ağırlıklarda tedrici gibi görünen değişikliklere zorlanmaya başladı.

Bu zorlama, kendisini, önce MC hükümetinin devlet rejimine ilişkin girişimlerinde gösterdi (ve son biçimini 12 Eylül Anayasasını oldukça andıran anayasa taslağında aldı). Sıkıyönetim ilanıyla birlikte ise hükümet-merkezli bir zorlama olmaktan çıkarak ordunun ve güvenlik örgütlerinin giderek bir iktidar merkezi haline gelmesinde somutlandı. Siyasal rejim bakımından gerekli görülüp de hükümet tarafından gerçekleştirilemeyen düzenlemeleri ordunun yapmasına ortak bir onay

---

(3) Çok yaygın bir yanlış anlayış, İthal İkameci Sanayileşme Stratejisinin, yapısı itibariyle emekçi halk kesimlerine karşı daha "insaflı" bir kapitalist gelişme çizgisi olduğudur. Halbuki, bu modelin tek "erdem"i emekçilerin savunmacı tepkilerini tolere edebilme yeteneğidir. Bu tepkiler olmaksızın İİS'den insani bir ekonomik düzenleme beklemek boşunadır.

verildi. Sıkıyönetim, kendi yetki bölgelerinde aynı zamanda hem yasama, hem yürütme ve hem de yargı gücünü birarada temsil ediyordu.

Böylece oligarşinin geleneksel temsilcilerine verilmeyen bir onay, (başlangıçta yerel giderek ülke çapında) devletin bir başka kurumuna verilmeye başlandı: Ordu (4) "Kamu düzeninin korunması" adına, hükümet dışı bir gücün inisiyatifinin meşru kılınması ile birlikte devlet kurumları arasında ordu merkezli paralel bir ilişkiler ağı belirdi ve hükümet merkezli ilişkiler içinde hızla genişlemeye başladı.

12 Eylül'le topluma egemen olan yeni toplumsal ilişkilerin ifadeleri burada gözlenebilir.

İç savaşın "en derin toplumsal çelişkilerin neticesi" olarak ortaya çıktığı, toplumun yeniden örgütlenmesinde karşı karşıya gelen alternatiflerin yapısından hareketle de bulunabilir: Bir yanda iç savaş içindeki emekçi halkın savunma inisiyatifinin biçimlediği katılımcı bir devlet ve yapıcı toplumsal ilişki biçimlerini temsil eden Direniş Komiteleri; diğer yanda düzenin savunma örgütünün biçimlediği dışlayıcı devlet ve yıkıcı toplumsal ilişkileri temsil eden ordu (5)

Ordu'nun büyük mülk sahiplerinin iktidarını örgütleyen yeni merkez haline gelişinde, bu kurumun yapısı itibariyle dışlayıcı ve yıkıma yönelik oluşunun önemli bir paya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, ordunun politik davranışını koşullayan bir etmendir de aynı zamanda.

Kamu iradesinin örgütlü ifadeleri olarak işlevselleşen örgütler, sınıf mücadelesince koşullanır ve özgül nitelikler edinirler. Bu örgütlerin yapısal evriminde ortaya çıkan gerilimler farklı toplumsal çıkarların ürünü olan taraflaşmaların çeşitli aracı mekanizmalardan geçirilmiş-kırılmış ifadeleridirler.

Bu tür örgütlerin yığınların açık denetiminden uzaklaşması, özel bir kast haline dönüşmesi, çoğunlukla, çıkarları geniş yığınlara karşı oluşmuş güç merkezlerinin örtük denetimlerinin kurulmasıyla elele gider.

Söz konusu Ordu içindeki hareketliliğin en karakteristik özelliği yüksek komuta kademesiyle erler arasındaki bir çatışmayla kendini göstermeyişidir. Yalnızca bu da değil, yüksek komuta kademesiyle alt rütbeli subaylar arasında beliren gerilimlerde her iki tarafın da er'atı mobilize etmekten kaçınmakta olduğu (er'at da bu süreçlere bir faktör olarak dahil olmak yönünde bir davranış göstermemektedir) gözlenmektedir. Buna karşılık hem iki kesimin de alt sınıfların etki alanı dışında

---

(4) "Devlet aygıtı, ilişkileri özgül bir *içsel birlik* gösteren ve büyük oranda *kendi* mantığına itaat eden özel "kollardan" oluşan bir *nesnel sistem* meydana getirir... Devlet aygıtının üstün kolunda veya bu kollar arasındaki ilişkilerde ortaya çıkacak *anlamlı* bir yer değiştirme, bu kolun o anki dışsal rolüyle açıklanamaz. Ancak, *devlet aygıtı sisteminin bütünündeki ve içsel birliğinin biçimindeki bir değişiklik tarafından belirlenebilir*. Bu değişme, bizzat üretim ilişkilerindeki değişmeler ve sınıf mücadelesindeki gelişmelere bağlıdır." (N. Poulantzas, The Problem of Capitalist State s. 241-Aktaran: E. Laclau, İdeoloji ve politika s. 58.)

(5) Katılımcı/Dışlayıcı, Yapıcı/Yıkıcı sıfatları uzlaşmaz sınıf çelişmeleriyle bölünmüş bir toplumda ancak sınırlı ve göreli bir anlam taşıyabilir.

kalan/ona karşı konumlanan kurum ve odaklarla ilişkilere girmekten kaçınmadıkları gibi tam tersine her defasında böyle ilişkilere girmeye özel bir önem verdikleri görülmektedir.

Bu noktada,sıradan gözlemciye ordu içerisindeki bir meseleymiş gibi görülen şeyin, aslında siyasal egemenliğin örgütlenme biçimi bakımından yönetici sınıflar arasında ortaya çıkan çelişme/çatışmaların ordu içindeki belirişi olduğu anlaşılır.

Yani, ordu içindeki hareketlilikler, devlet olarak örgütlenmiş kurumlar arasındaki ilişkide köklü bir değişikliği öngörse bile bu dizgenin içinde kaldığı sürece yönetici sınıfların iç çatışmalarına denk düşer.

Asıl kütlesi emekçilerden oluşan bir yapı olan ordunun, emekçi kitlelere karşı konumlanabilme yeteneği, sahip olduğu çok sıkı kast düzeninden ileri gelmektedir. Yüksek bir hiyerarşi düzeyi ve sert bir iç disiplinle sağlanan bu kast düzeninde geniş er'at kitlesi yalnızca saymaca bir değer oluştururken, subaylar, ordunun gerçek sahipleri ve temsilcileri haline gelirler. Böylece emekçi kitleleri ordunun "iç meselelerinden" yalıtılırlar.

Er'at kitlesinin ordunun iç yaşamından soyutlanması, sermayenin ordu üzerindeki yönetici gücünü artırır, belirleyici hale getirir. Silahlanma ve diğer askeri yatırımlar ve ordunun -ordu mensuplarının ekonomik etkinlikleri sayesinde büyük sanayi-ticaret sermayesiyle içli dışlı olmanın yanında asıl önemlisi bu tip etkinlikler yüksek komuta kademesiniişletme yöneticisi konumuna getirdiğinden onun ideolojik etkisine ve politik yönlendirmesine açık hale gelir.

İktidar bloku içindeki her düzenleme, devletin güvenlik örgütüne birinci elden yansırken, bu durum büyük sermaye lehine yapılacak her düzenlemede özel avantaj sağlar.

Öte yandan, bir kast düzeni içinde toplumdan yalıtılmış olmak, ulusal güvenlik sorununun jeo-stratejik ve teknik bir konu halinde ele alınmasına ve toprakların elde tutulmasının halkın savunulmasının yerine geçmesine yol açar.

Bu, yüksek bir profesyonelleşme, dev bir askeri bürokrasi ve pekiştirilmiş bir uluslararası savunma sistemine tam entegrasyon eğilimini yaratır.

Emekçi halkın dışlanmasına dayalı bu organizasyon, toplumsal kaynakların, insansızlaştırılmış ilişkiler (sermaye ilişkileri) vasıtasıyla mülk edinilmesine dayanan toplumsal ilişkiler ağının bir görünümüdür. Kendi dışlarındaki bir merkezin, şeyleşmiş ilişkilerin örgütlediği geniş emekçi yığınlarının enerji ve ürünlerini kendine maledebilecek tarzda örgütlenmiştir. Böylece, emekçileri kendi nesnesi haline getiren organizmanın yeniden üretimi, kendi yeniden üretiminin de temeli haline gelir. Kendi devamlılığını, geniş yığınların, kendi koşulları (ve kendileri) üzerinde egemenliğinde değil, geniş yığınlar üzerindeki egemenliğin devamlılığında görür.

Ordunun bu özelliklerinin devlete ve topluma empoze edilmesi halinde büyük mülk sahiplerinin tam egemenlik koşullarının elde edilebileceği gerçeği, ordunun yeni bir iktidar merkezi olarak genişleyen etkinliğinin de temelidir.

İktidar içindeki genişleyen etkinliği, ordunun yöneticilerini bu temelle olan bağlarını geliştirmeye yöneltir. Böylece gücünün ve etkinliğinin kaynağı da bizzat ken-

disiymiş gibi görünmeye başlar.

70'li yılların sonlarına doğru kendi kuruluşunu devlete ve topluma empoze etmek üzere bir iktidar merkezi halinde gelişen ordu oligarşinin öngördüğü toplum modelinin ta kendisidir.

Birinci Türkiye buradadır.

Bu Türkiye, üretim ilkesiyle örgütlenmemiştir, asalak bir yapı oluşturur.

Bu Türkiye, kölece boyun eğdirilmiş geniş yığınlar üzerinde yükselen bir hiyerarşinin korunmasını esas alan irrasyonel bir yönetim yapısına sahiptir.

Bu Türkiye, bilimin ve bilginin geniş kitlelerden "sır" olarak saklandığı ve düşünmenin ve düşünce'yaşamının yerine emir ve talimatların geçirildiği standart kafaların Türkiyesidir.

Bu Türkiye kendi kaynaklarına değil dış merkezlerde kararlaştırılan modernizasyon planlarına, global stratejilere tabi olduğu ve dış güçlerle entegre olduğu sürece varolabileceğini varsayan bir Türkiyedir.

Ve bu Türkiye kendi ilişkilerini topluma ancak İŞGAL yoluyla egemen kılabilirdi.

Toplum irade ve inisiyatifini bu gücün ellerine bıraktığında bu işgale ve sonuçlarına da boyun eğmiş oldu.

***

1974'den bu yana ortaya çıkan çatışma süreçleri karşısında "Devlet güçlerinin dışında ortaya çıkan şiddet, toplumun başlıca sorunudur. Yaşanan olaylar bir bütün olarak terörün ve dehşetin yaygınlaşması biçimindedir. Halkın can ve mal güvenliği ortadan kalkmış, ülkede sokağa çıkılamaz hale gelmiştir. Yaşanan içsavaşın unsuru ve ürünü olarak ne varsa halk için zararlıdır, kötüdür, olumsuzdur." şeklindeki bir prespektif tüm burjuva güçlerce topluma hakim kılınmaya çalışılmış ve önemli ölçüde de başarılı olmuştur.

Bu zihniyetin yarattığı "İç savaş hayaleti" bütün araçlarla toplumun beynine kazınmış, gerçekliğin bir kısım unsurları buna uygun bir seçimle bir araya getirilerek geniş ölçekli bir karamsarlık yaratılmış ve sonuçta "iç savaş-dışı" çözüm (!)ler cazip hale getirilmiştir.

İç savaş hayaletleri üretmek ve halkı bu "canavarın" korkusuyla "eğitmek" yalnızca bize özgü bir taktik ve siyaset değildir. Rus devriminde olsun hatta Fransız burjuva devriminde olsun, içsavaşın toplumun yıkılmasına yolaçacak bir kaos, bir katastrof olduğu tezinin gelişmekte olan devrimi frenlemekten yana olan güçlerin temel tezi olduğu görülmektedir. Bu tezin etkinlik sağladığı durumlarda karşı-devrimin kritik dönüm noktasına denk düşmektedir.

Gerçekte ise, iç savaş devreleri toplumun yaratıcı gücünün en gür şekliyle ortaya çıktığı devreler olagelmiştir. Hiçbir gerçek devrim, insanlığın yeni ve ilerletici toplumsal ürünleriyle kendi tarihine yön verdiği hiçbir durum yoktur ki şiddetli bir

mücadelenin ortasında belirmemiş olsun (6)

Emekçi halkın, kendisini saran politik koşullara karşı eylemliliği, kendisine denk düşen politik ve örgütsel biçimleri ortaya çıkarır. Sistemin meşru kıldığı politika metotları (seçimler, grev ve gösteriler vb.) ve örgüt biçimleri (dernekler, sendikalar, partiler)nin halkın kendi öz etkinliğini ifade etmekte yetersiz kaldığı noktada emekçi sınıflar bütün bu metod ve biçimleri pratik eleştirinin süzgecinden geçirmeye başlarlar.

İşte toplumsal yaşamda devrimci bir dönüşümün filizleri bu noktada fışkırır. Halk, yeni politik-örgütsel ifade biçimlerini ve bunlar üzerinde yükselen yeni yaşam biçimlerini tümüyle kendi etkinlikleri halinde yaratmaya başlamıştır.

Reformist bir dalga içerisinde harekete geçen emekçi halk sınıfları faşist terörle karşı karşıya kaldığında sistemin kendisine sunduğu olanakların sınırlarıyla yüzyüze geldi. Bizzat devletin kendisinin örgütlendirdiği, teşvik ettiği faşist çetelere karşı, "bilinen" örgüt ve mücadele biçimlerinin dışında yeni mücadele biçimleri ortaya çıkmaya başladı. Bu, faşist saldırganlığa karşı aktif direnmeden başka birşey değildi. "Bilinen" politika yapma yöntemleri böyle bir usulü içermiyordu. Ve işte tam da bu yüzden aktif direnmeden yana tavır alan yaklaşımlar "geleneksel" politikacılar (yalnızca mülk sahibi sınıfların partileri değil, geleneksel KP'lerin çeşitli uzantıları da bu kategoriye dahildir) tarafından kendilerine yabancı gelen böylesine bir siyasal davranış, terörizm, maceracılık, solculuk olarak yadsındı/küçümsendi.

Yaşanan süreç, 1977'lerden itibaren toplumda silahlarla politika yapma olayının giderek yaygınlaştığı ve silahlı çalışmanın, politika yapmanın temel biçimi haline geldiği görüldü. "Geleneksel" araçlarla politika yapmaya uğraşanlarsa, randevu yerinde boşuna bekleyen terkedilmiş aşıklara benziyorlardı. Ellerinde tuttukları "parlamenter mücadele, barışçı kitle gösterileri, genel grev" çiçekleriyle bekledikleri randevu yerine kimsenin uğramadığını, sokaktan geçenlerin başlangıçtaki sınırlı ilgisinin yerini de giderek müstehzi bir ifadenin aldığını göremiyecek kadar da gerçek dünyanın dışındaydılar.

Kendini savunma eğilimleri emekçi halk içinde yaygınlaşır ve faşist teröre karşı halkın kendi öz savunması bir olgu haline gelirken, söz konusu savunma eğilimleri, emekçi sınıflara sunulan "geleneksel" örgüt biçimlerinin dışında yeni örgüt biçimlerini de dayatmaya başladı. Devrimcilerin önerdiği, savunma eylemi içindeki halk tarafından biçimlenen mahalle komiteleri, halk komiteleri, işyeri komiteleri gibi

(6) Sorun, toplumun içsavaş içerisinde yarattığı devrimci ürünleri saptayabilecek ve toplumun bütününü saran bir mücadele içerisinde onun bütün gelişme olanaklarını ortaya koyacak, toplumu bunlarla yeniden şekillemeye öncülük edebilecek devrimci bir partinin varlığından ibarettir.Devrimci bir partinin bulunmadığı koşullarda, devrimin yaratıcı temeli olan emekçi sınıfların politik-toplumsal eyleminin kadük olması son derece büyük bir olasılıktır.
Şu temel nedenle ki: Devrimci sınıflar toplumsal eylemlilik süreçleri içinde yalnızca, toplumsal anlamı bakımından devrimci ürünlerin *kendisini* yaratırlar, yarattıkları şeyin bilincini kendi başlarına edinemezler. Harpagon'un nesir konuştuğunu farkedebilmesi için, rethorik öğretmeni gerekmektedir. İşte bu nedenle devrimci parti, "bilinçsiz bir sürecin bilinçli sözcüsüdür" (Martov).

biçimler, anti-faşist direnme eyleminin yaygınlaştığı alanlarda belirdi.

Halkın anti-faşist savunma eylemini kucaklayamayan örgütler içerisinde boy gösteren gerilim giderek yaygınlaşmaya ve artmaya başladı. (Ülkedeki bütün sol örgütlenmelerin 1978-79'da uğradığı geniş çaplı bölünmelerin kaynağını da burada aramak gerekir.) Özellikle kitle örgütleri sancılı bir yapı kazandı. Kimi kitle örgütleri, kendilerini iç savaşa göre konumlandırır ve buna uygun örgütlenmeleri geliştirmeye çalışırken, reformist ve revizyonist karakterli örgütlerde tepkiler çeşitli biçimler altında kendini gösterdi (DİSK üyesi sendikalardan bir kısmının bir deklarasyon yayınlayarak son kongreyi terk etmeleri, ve CHP'li Milletvekillerinin 1979 ara seçimlerinden sonra yayınladıkları bildiri bunlardan en belirgin ikisiydi.)

Emekçi halkın öz-savunma eyleminin biçimlediği, Devrimci Hareketin, Direniş Komiteleri olarak formüle ettiği, emekçi sınıfların güncel politik eylemine denk düşen yapılar, daha önce örgütlenmemiş alanlarda doğrudan doğruya, daha önce çeşitli biçimlerle örgütlenmiş alanlarda ise eski örgütlülüklerin bünyesinde değişimi zorlayarak, kimi durumlarda bunları dışlayarak belirmeye başladı.

Bu yapılar, gerek örgütlenme biçimi, gerekse politik dışavurumları bakımından sistemin dışında bir gelişme odağı haline gelme potansiyelini içeriyorlardı.

Öncelikle, meşruiyet kaynağı olarak eylemsiz yığınları değil, anti faşist direnme eyleminin içindeki halkı aldıklarından, burjuva hukukunun dayandığı, "doğuştan gelen haklarla mücehhez" soyut vatandaş/bireyin yerine, emekçi sınıfların politik eylemi içinde olmaktan gelen haklara sahip, gerçek, somut, partizan bir birey kategorisini geçiriyordu. Yani, pasif amorf yığının değil, aktif emekçi kitlesinin resmi ifadesiydiler.

Bunun bir sonucu olarak, özelleşmiş organların oluşturulması, kendi dışındaki bir sürecin (en fazla) onaylanmasından ibaret dışsal bir ilişki değil, doğrudan demokrasiyle (kimi zaman oylama, kimi zaman kendiliğinden beliren genel onayla) gerçekleştirilen bir işbölümü biçiminde cereyan eden içsel bir ilişki haline geliyordu.

Bu durum, yöneten-yönetilen ayrımını giderek yetkinleştirmenin değil, daha şimdiden görülebilir bir şekilde ortadan kaldırmanın temelini oluşturuyordu.

Gerçekleştirilen iş bölümü, birbirinden kopuk, yalıtılmış, yasama, yürütme ve yargının birbirlerinden ayrı örgütlenmesi değil, bunların tümünün tek bir hareketli gövdenin işlevi halinde örgütlenmesi eğilimindeydi. Böylece devlet ve toplum arasında tek yönlü temas bölgelerinin oluşmasının önüne geçecek bir toplumsal örgüt şemasının tohumları da ortaya çıkıyordu.

Bu türlü yapılanmalar, kendi gerçek gelişme ortamını ancak yoğun ve yaygın bir bilinçlendirme faaliyetinde bulabilirler. Bu noktada, emekçi yığınlarının ülkedeki ve kendi çevrelerindeki bütün gelişmelerden haberdar edilmesi ve kendi kaderine hükmetme yönünde gelişen eylemine süreklilik ve kalıcılık kazandırabilmesi için bilimin emekçi kitlelerin eline teslim edilmesi gerekir. Bu nedenle, bilgi üzerinde tekel oluşturmak ve emekçi kitleleri, toplumsal gerçekliği ve bu gerçeklik içerisindeki kendi konumunu kavramaktan sakınmayı değil tam tersine bilimi ve bilgiyi halkın kendi malı haline getirmeyi kendi öz gereksinimi olarak ortaya koyarlar.

Kendi örgütlü eylemi yoluyla kendisini çevreleyen koşulların bir kısmını

egemenliği altına almayı başaran emekçilerin ortaya çıktığı bir durum, emekçi sınıfların egemenliğini bütün dış koşullara yayma isteminin ve eyleminin de üzerinde belirdiği bir temeldir.

Üreticilerin kendi üretim koşulları yani mülkiyet ilişkileri üzerinde egemen olma eğilimi ve bunun total ifadesi olarak toplumun kendi kaynaklarına sahip çıkma isteği, emperyalizme karşı tam bağımsızlık, kapitalizme karşı sosyalizm isteğinin ta kendisidir.

Faşist saldırganlığın emperyalizmle olan bağının yüzeysel ve geçici bir bağ olmadığı ancak emekçilerin kendi koşullarına egemen olma yönündeki etkinliğiyle tam olarak ortaya çıkacak olmasına karşın bu etkinliğin, faşist saldırganlığa karşı direnme eylemi içinde belirmesi, başlangıçtan itibaren halkın anti-faşist eylemine anti-emperyalist bir içerik de kazandırmıştır.

Faşizmin, yeni sömürge ülke gerçekliğinden kaynaklanan sorunları temel toplumsal çelişmelere denk düşmeyen zahiri sorunlara bağlaması ve bu çelişmeler üzerinde (ezenlere ve "çoğunluklar"a yönelik bir demagojiyle) kitleselleşmeye çalışması, ezilen ulus ve azınlık mezhepleri faşist saldırganlığa karşı motive ederken anti-faşist halk eylemini, ezilen ulus ve azınlık mezhep sorunlarının devrimci çözümleri yönünde eğitmiştir de. Etnik ve mezhepsel bileşimi bakımından karma özellikler taşıyan ve anti-faşist eylemin en yoğun şekliyle yaşandığı gecekondu mahallerinde halk, gerçek bir laisizm ve demokrasi pratiği yaratmıştır.

Emekçi sınıfların kendi koşullarına egemen olma yönündeki her girişimi aynı zamanda kendilerine de egemen olma girişimidir.

Emekçi sınıfların kendilerini yeniden yapılandırabilmeleri kendi sorunlarını yeniden ve yeniden teorik ve pratik olarak ortaya koyma süreci içinde ortaya çıkar. Bunun için, verili toplumsal ilişkilerin farklı noktalarında bulunmakla birlikte maddi yaşamın üretiminde aynı/benzer koşullar içinde yer alan emekçiler kendi meselelerini bir bütün halinde ortaya koyabilmek için bu bütünün kısmî ifadelerini de ortaya çıkarmak zorundadırlar. Bu durum emekçi halk eyleminin saflarında zengin bir fikir çeşitliliğinin ve ifade özgürlüğünün koşullarını yaratır. Keza yaratmıştır da.

Sonuç olarak halkın anti-faşist eylemi içinde yeni toplumsal ilişkiler boy atmaya başlamış ve bu temel üzerinde yeni bir kollektif kimlik oluşma yoluna girmiştir. (7)

İşte halkın yarattığı "terör" budur. İç savaş hayaletiyle gizlenmeye çalışılan, halkın devrimci eyleminin ta kendisidir.

İç savaş günlerinde bütün burjuva liberallerinin ağız birliğiyle elmayı yiyen kurt gibi gösterdiği iç savaş, aslında kozasını ören kelebektir. Ve "terör", örmeye çalıştığı çelikten kozayla mülk sahibi sınıfların kendi üzerindeki egemenliğini tehlikeye sokan halkın eyleminden başka birşey değildir.

---

(7) Yıllardır bütün toplumu etkisi altında tutan nostalji salgını, bu gün dağılmış bulunan bu kollektif kimliğin ve onun gerçek temeli olan aktif savunma günlerinde ortaya çıkan insan ilişkilerinin özleminden başka bir şey değildir.

İkinci Türkiye işte buradadır.

Bu Türkiye, kendi dizleri üzerinde doğrulan ve ellerini topraktan koparark kendi yaşamına şekil veren üretken bir bünyedir.

Bu Türkiye, direnen halkın, özgüvenini, kurduğu bütün ilişkilerde ortaya koyduğu özgür emekçilerin ülkesidir.

Bu Türkiye, kendi kaynaklarına sahip çıkan kendi gücünü esas alan ve varlığını kendisi dışında hiçbir güce borçlu olmayanların Türkiyesidir.

Bu Türkiye, bilen, isteyen, bilmek isteyen ve bunun için önüne çıkartılan bütün mistifikasyonları hükümsüz hale getiren bir Türkiyedir.

Bu Türkiye, kendi ilişkilerini topluma ancak, eyleminin bilincini, yine pratik eylemlilik süreçleri içinde, kazandırarak egemen kılabilir.

İç savaş iki Türkiye'yi karşı karşıya getirdi.

Oniki eylül, toplumu işgal eden birinci Türkiye'nin ikinci Türkiye'yi boğma eylemiydi.

İkinci Türkiye boğuldu. Ama işgal sürüyor. Türkiye toplumu yıllardır nefes alamıyor. Boğulan, bu toplumda yaşayan ne varsa oydu.

İlk defa nefes almaya başlayan Türkiye toplumu, ciğerlerine dolan havanın verdiği acıya tahammül edip yaşamda kendi sırasını almak yerine nefes almamayı yeğlemiştir. (8) Bu gün bünyesini saran çürümeye bakıp boğazına sarılan ele kinlenirken bu ele boynunu teslim edenin kendisi olduğunu da unutmamalıdır.

Yine unutmamalıdır ki ciğerlerine havayı doldurmadıkça yaşamın damarlarında devinmeye başladığını hissedemeyecektir. Ve Ademin ağzından hayatı üfleyen tanrı emekçi halkın devrimci eyleminden başka bir yerde aranmamalıdır.

---

(8) Ana rahmindeki bebek gerekli oksijeni annesinden aldığından akciğerleri çalışmaz, akciğer kesecikleri kapalıdır. Doğumundan sonra alınan ilk nefes kapalı kesecikleri açar ve bunun verdiği acıyla bebek ağlar.

Çuvaldaki Mızrak

Ferda KOÇ

"Türk Silahlı Kuvvetleri, İç Hizmet Kanununun verdiği, Türkiye Cumhuriyetini kollama ve koruma görevini, yüce Türk Milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararı almış ve ülke yönetimine bütünüyle el koymuştur."

Kenan Evren
Orgeneral
Devlet Başkanı
Genel Kurmay ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı

Darbe sabahı, Türkiye halkı, Türkiye'de kanunların kendilerine darbe yapma yetkisini verdiği anayasal bir kurumun varolduğunu öğrenerek uyandı.

Öğreneceği, daha doğrusu kendisine "öğretilecek" daha çok şey vardı.

Türkiye'de (bir zamanlar olduğu varsayılan) "Demokrasi ve Hukuk Düzeni"nin "Korunması ve Kollanması" gerekiyordu. "Tek yol" askeri diktatörlüktü.

Toplum, "İç ve Dış düşmanlar"ca tam bir yıkımın "eşiğine" getirilmişti. Ve bu "felaketten", ancak "devletimizin ve demokrasimizin" "sağlam temeller" üzerine "oturtulmasıyla" kurtulabilirdik.

"Başımıza" ne gelmişse "hakların kötüye kullanılmasından" ve herkesin bunları kendi çıkarlarına göre "yorumlamasından" gelmişti.

"Gerçek" kabul edilmeli ve "gerçekten kaçılmamalı"ydı.

"Gerçeği" kabul etmeyenler, "en sert şekilde... cezalandırılacaklardı"

***

Kendi meşruiyetini izah etmek durumunda olan her yönetim, varlık nedenini kendisine öngelen gelişmeler içinde arayan bir tarih yazıcısıdır. Bu türden her tarih yazıcısında olduğu gibi, yazdığı tarih, toplumun sağduyusuna, kendisinin ve öngördüğü geleceğin toplumun genel iyiliğinin olmazsa olmazı olduğunu göstermeyi amaçlar.

Bu nedenle, herhangi bir yönetim pratiğinin çeşitli yönleri, onun bu günü ve geçmişi sunuşu içinde de kendini gösterir.

"12 Eylül-Öncesi ve Sonrası"(*) başlıklı kitap, sözünü ettiğimiz tarih yazıcılığı

(*) 12 Eylül Öncesi ve Sonrası- MGK Genel sekreterliği tarafından hazırlanmış, Türk Tarih Kurumu Basımevi'nce düzenlenmiş, iki baskıda toplam 40.000 adet basılmış, 300 TL. fiyatla piyasaya verilmiştir. Kitabın geliri Atatürk Kültür Merkezi Fonu'na bırakıldı.

türünün mükemmel örneklerinden birisidir.

Kitap, ekonomik-siyasal-sosyal yönleriyle kendisine sorun olarak görünen şeylerin tarihsel açıklaması ve kendi "çözücülüğünü" kanıtlamasından oluşuyor.

Açıklama ve kanıtlama araçları olarak yazılı ve görsel malzemelerin kullanıldığı kitapta, doğrudan söylenilenlerin ötesinde, (sözcüklerin, fotoğrafların, küpürlerin, sayıların) kullanılışıyla yaratılan gizli anlamlandırma, "gerçeğin" belirli bir tarzda "kurulmasında" rol alıyor. Biz, öncelikle bu yeniden kurma faaliyetinin malzeme kullanımında göze çarpan yönlerini göstermeye çalışacağız.

GÖRSEL MALZEMENİN KULLANILIŞI

Görsel malzeme, bir slayt gösterisinde olduğu gibi, bir tematik izliyor. Anarşi kitleye sıçramıştır. Şiddet görüntülerinin sık sık belirdiği "Komünist Partisine Özgürlük" mitingleri yapılmakta ve topluma savaş ilan edilmektedir. Yoklukları istismar ederek gelişen bu hareketlerde kitle katliamlarına girişilmekte, bebeler bile vurulmaktadır. 109 kişinin öldüğü, 176 kişinin ağır yaralandığı 500 işyerinin tahrip edildiği bir olayın yalnızca 22 sanığı ölüme mahkum edilmiştir. Şehirleri ancak ordular koruyabilmekte, ama 1 Mayıslarda ülke yine savaş alanına dönüşmektedir. Her ay kanlı bir bilançoyla kapanmakta, hükümetlerin elinden bir şey gelmemektedir. Toplu katliamlar birbirini izlemekte, şehirlerde halk birbirine karşı silahlanır ve çatışırken öğrenciler okulları işgal etmektedir. Anarşi aydınlara yönelirken devleti de hedef almaya başlamış, bakanlıklar basılır hale gelmiştir. Kahve taramaları ve bombalamalar birbirini izlemektedir. Ordu, partileri uyarır ama "militanlar, Tariş'i mahv eder". Fabrikayı yakıp yıkmış, askerlerle çatışmışlardır, Meclisin ise hiç bir şey umurunda değildir. Boş sıralarıyla çalışamaz haldedir. Silahlı militanlar dağlarda eğitim yapar sonra sivil halkı ve güvenlik görevlilerini katl ve şehit ederler. Üstüne üstlük Atatürk'e de yuh çekmektedirler. Şehirler talan edilmeye devam edilmektedir. Rahatın, huzurun kalmadığı yetmiyormuş gibi bazılarında "kurtarılmış bölgeler" oluşmuştur. "Kurtarılmış bölge"ler silah deposu olarak kullanılmakta, komünistler tarafından seçim boykotları ve faşistlerden intikam için çağrı kampanyalarının merkezi olarak kullanılmaktadırlar. Bölgeler kurtarılır ve başbakanlar öldürülür. Artık bir iç savaş tuzağı kurulmuştur. Şiddet dizginsiz bir şekilde tırmanırken şeriat devletini hedefleyenler istiklal marşına saygısızlık ederler. Ölen insanlar, kapatılan kepenkler, bombalanmış kahveler, banka soygunları, ağlayan anneler, kardeşler, çocuklar ve "dur" diyen beş MGK üyesi.

Özet olarak: "Yoksulluk ve benzeri toplumsal sorunları istismar ederek harekete geçen komünistler toplumdaki "huzur ve sükun ortamını" bozmuş, kitle katliamları ve terör hareketleri ortalığı kaplamıştır. Meclislerin ve hükümetlerin etkisiz kalması karşısında artık ikazların da bir işe yaramadığını gören ordu yönetime el koymuştur."

Kullanılan malzemelerin tasnif edilerek, fotoğraflar ve gazete kupürleriyle yapılan bu anlatımla, karşılaştırdığımızda "garip" bir durumla karşılaştık.

TABLO I - A

İlgili olduğu siyasal taraf	Materyal sayısı	Malzeme Türü			Olay Türü					Toplam Olay
		Yazılı Fotoğr.	Yazısız Fotoğr.	Gazete Küpürü	Toplu Kıyım	Öldürme	Kurtarılmış Böl.	İşgal-Grev Boykot	Miting	
Devrimciler	26	5	9	12	1	4	5	7	5	22
Faşistler	37		19	18	21	12	1			34
Dinciler	8	5	1	2					6	6
Belirsiz	55		5	50		3				3
Diğer	11		8	3						
Toplam	137	10	42	85	22	19	6	7	11	65

Fotoğraflar ve gazete küpürleriyle aktarılan olaylardan devrimcilerin gerçekleştirdiği 32'sinin % 4-5'i toplu öldürme, % 18'i öldürme; % 22.5'i kurtarılmış bölge; % 32.5'i işgal boykot ve grevler; % 22.5'i mitingler iken, faşistlerin gerçekleştirdiği 34 olaydan, % 62'si toplu öldürme, % 3'ü kurtarılmış bölge niteliğindedir. Dinci grupların eylemleri olarak gösterilen 6 fotoğrafın tümü de aynı mitingden alınmadır.

Bu durum "kaos", "katastroph" olarak gösterilen olaylarda nitel bir farklılaşmanın varlığını göstermektedir. Kitle gösterileri ve kitle eylemleri devrimci eylemlerin ana biçimi olarak belirirken, kitle katliamları ve öldürmeler faşistlerin eylemlerini karakterize etmektedir.

Bu durumun bir "kaos" ve "katastroph" olmadığı açıktır. Tam tersine olaylarda bir iç düzenlilik vardır. Ama yönetimin meşruiyeti açısından bunun bir kaos olarak gösterilmesi de gerekmektedir. Bu ise gazete küpürleriyle sağlanmaya çalışılmıştır. Kullanılan materyalin % 62'sini oluşturan gazete küpürlerinin % 59'u ülkede bir kaosun yaşanmakta olduğunu vurgulamaktadır. Yani iddia kanıt olarak kullanılmıştır, ya da yönetimin "kaos" görüşüne, "kıymetli basınımız" şahit gösterilmektedir. E... ne demişler, "iki şahit ipe götürür", hele bu şahit "kıymetli" bir basınsa "darbe"yi yediniz demektir.

Bu "kaos ve katastroph"un görünümleri olarak sunulan 5 olayın % 53'ü faşistler; % 32.3'ü devrimcilere,% 13.4'ü dinci gruplara ait olmasına rağmen materyal öylesine kullanılmıştır ki, bu "genel kargaşa"nın büyük oranda devrimciler ve kısmen de dinci gruplar tarafından çıkarıldığı izlenimi yaratılmaktadır.

Malzemenin türlere göre dağılımından bunun nasıl sağlandığı rahatça görülebilir. Faşistlerin eylemlerine ait 37 görsel malzeme kullanılmasına karşın bunların hiçbiri, siyasal bir aidiyet göstergesi taşımamaktadır. Duvar yazıları ya da afiş ve pankartların gösterildiği "yazılı fotoğraf"lardan hiç biri faşistlere ait değildir. Gazete küpürlerinde de bir aidiyet göstergesi bulunmamaktadır. Devrimcilerin eylemlerine ilişkin 26 materyalin % 19.3'ü duvar yazısı, afiş, pankart gibi devrimcilere ait olduğu hemen görülen türlerken, fotoğraf ve gazete küpürleri, artık toplum tarafından, solcuların karakteristik eylemleri olarak bilinen grev-miting-işgal -banka soygunu- güvenlik kuvvetleriyle çatışma gibi olayları yansıtması nedeniyle örtük aidiyet göstergeleri içermektedir. Dinci gruplara ait materyal nispeten az olmasına karşın

bunların tümünün doğrudan aidiyet göstergeleri içerdiğini de unutmamak gerekir.

Öte yandan bu izlenim, materyallerin ardarda geliş biçimi tarafından da pekiştirilmektedir. Siyasal aidiyet göstergesi olmayan (ve büyük bir çoğunluğu faşistlerce gerçekleştirilmiş) toplu öldürme ve öldürme fotoğraf / gazete küpürünü siyasal aidiyet göstergesi içeren (ve hemen tümü devrimcilere ait) fotoğraf / gazete küpürleri izlemekte böylece, önceki olaylarla da bir siyasal aidiyet bağı kurulmaktadır.

SUÇ GRAFİKLERİ

12 Eylül'ün ilk günlerinden itibaren TV ve gazetelerde yayınlanan suç grafikleriyle 12 Eylül'e kadar tam bir "suç toplumu" olarak gösterilen Türkiye'nin artık "barış ve sükun"a doğru hızla ilerlediği "gösterilmiş"tir.

"Toplum düzeninin" bozuluşu can ve mal aleyhine işlenen "cürüm"lerin öne çıkarılmasıyla kanıtlanmaya çalışılmıştır. "12 Eylül" öncesinin anlatımlarında öldürme, yaralama, zorla para ve mal alma, seyahat ve yerleşme özgürlüğünün tahdidi, öğrenim özgürlüğünün ihlali olayının sürekli olarak vurgulandığı ve bu tür suçların çok hızlı bir düşüş kaydettiği grafiklerle kanıtlanma yoluna gidilmiştir.

Can güvenliği nedeniyle 12 Eylül'den önce "sokağa çıkamaz" hale geldiği iddia edilen Türkiye halkı tam 3 yıl boyunca yine aynı nedenle ve bu kez tümüyle sokağa çıkamaz hale getirilirken, "sokağa çıkılamıyordu" ifadesinin saçmalığı ortadadır. Sıkıyönetim tarafından ilan edilen sokağa çıkma yasağı boyunca Türkiye'de halk "sokağa çıkamamış" çıktığında ise ya kafasına kurşun yemiş, ya da "bilinmeyen" yerlerde işkenceden geçirilmiş, dövülmüş, hakarete uğratılmıştır. Halk can güvenliği olmadığı için sokağa çıkamıyor böylece seyahat özgürlüğü sınırlanıyorsa 12 Eylül öncesinde "kötü olan"ın 12 Eylül sonrasında nasıl iyi olduğu merak konusudur. Tek açıklama "halkın iyiliği için böyle yapılmak zorundaydı" ise, 12 Eylül öncesinde "seyahat özgürlüğü"nü sınırladığından dem vurulan "sivil kontrol" güçleri de aynı amacı taşıdığını pekala söyleyebilir ve çoğunlukla bunda haklı olduğu da görülür. Yani seyahat özgürlüğünü ortadan kaldırma suçu yaygınlığı ve etkisinin çapı bakımından 12 Eylül'den sonra azalmamış, aksine artmıştır. Aradaki tek fark bu artışı oluşturan eylemin yönetim tarafından "suç" olarak görülmeyişidir.

"Halkı göçe zorlama" olayı için de benzer bir durum sözkonusudur. 12 Eylül sonrasında 1402 sayılı yasayla il sınırları dışına çıkarılan veya aranır duruma getirilerek ülke dışına çıkmak mecburiyetinde bırakılan vatandaşlar, herhalde 12 Eylül öncesinde olaylar nedeniyle göç etmek zorunda kalan vatandaş kitlesinden bir kaç kat fazladır. Bu noktada 12 Eylül'den önceki "göç" hadisesinin Türkiye'deki normal demografik kaymadan yararlanılarak, kasıtlı olarak fazla gösterildiği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Zorla para ve mal alma hususunda çıkartılan bütün velveleye karşın, ordu vakıfları için 12 Eylül boyunca Türkiye nüfusunun büyük bir çoğunluğundan zorla para alındığı da bir gerçektir. Bu işlem,rehin alma, tehdit ve şantaj vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Yakınları tutuklanan ve bir kaç milyonluk "bağışlar"la serbest bırakılan kişi hiçte az değildir. Çeşitli işlerinin görülmesi "bağış" koşuluna bağlananlar da önemli

bir kitle oluşturmaktadırlar. Öte yandan gecekondu mahallelerinde, köylerde dağıtılan "zarf"ların içi dolu olarak geri gelmediğinde "nelerin olabileceğine" dair söylentiler ve örnekler hâlâ bu halkın belleğindedir. Memurların maaş bordrolarından yapılan zorunlu-gönüllü kesintileri bu listeye eklemek bile gereksiz. Eğer gasp, zorla para toplama bu değilse nedir? ["Her halde makbuzla para toplamak" dedikleri şey olmalı gasp. İyi ama zorla toplanan bu paraların karşılığında da "makbuz" verilmişti.]

"Öğrenim özgürlüğü" konusunda söz söylemek bile gereksiz. Öğrenim olayının çeşitli yollarla (öğretim görevlilerinin kovulması, bilimsel özerkliğin ortadan kaldırılışı, ders kitaplarının ve derslerin öğretim amaçlı olmaktan çıkarılıp öğrenciyi tıpkı "erlere mıntıka temizliği yaptırır" gibi "meşgul etme" amacıyla düzenlenmesi v.s.) ortadan kaldırıldığı okullara gidip gelebilmenin "öğrenim özgürlüğü" anlamına gelmediği ortadadır. Bütün eğitim kurumlarında "öğrenim" görebilme olayında mülk sahibi sınıflara mensup öğrencilerin, ekonomik araçlarla, "fevkalade müsaadeye mazhar" hale getirildiği ve ulusal eğitimin bir kast sistemiyle düzenlendiği açık bir gerçeklik olarak karşımızda duruyorken geniş yığınlar için öğrenim özgürlüğünden bahsetmenin abes olduğu ortadadır.

"Şiddet" olaylarındaki büyük azalmadan dem vuranlar, kepçe operasyonlarıyla kitle halinde gözaltına alınanlara yapılan işkence-dayak ve kötü muameleyi "şiddet eylemi"nden saymıyor olsa gerek. Ev baskınlarında girişilen yıkım ve yağma da "haneye tecavüz, naası ızrar, gasp"tan sayılmıyor olmalı ki bu suçların hızla aşağı düştüğü iddia edilebiliyor.

Politik nedenlerle "adam öldürme" eyleminin, sıkıyönetim kuvvetlerine, polise, cezaevi görevlilerine adam öldürmeyi serbest bırakan yasaların çıkarıldığı bir durumda, ortadan kaldırılmak istendiğini söylemek de saçmalığın ta kendisidir. Politik nedenlerle adam öldürme ortadan kaldırılmamış tam tersine yasallaştırılmıştır.

"Suç" kavramına uygulanan bu çifte standardı bir yana bırakalım. 12 Eylül öncesi ve sonrası başlıklı kitap "yasanın suç saydığı fiillerde", gerek toplam olarak gerek tek tek kalemler halinde büyük oranlı düşmelerin olduğu iddiasında bulunuyor.

Karakol craimlerinin bilgi toplama merkezine bağlanmadığı bir dönemde bu rakamların nereden toparlandığı merak konusudur. Kitap hiç bir kaynak vermeksizin, toplam suç grafiği, öldürme suç grafiği, yaralama suç grafiği, afiş pankart asma, gasp suçları grafiği, silahlı saldırı suçları grafiği, patlayıcı madde atma ve kundaklama suçları grafiği, darp, tehdit ve diğer suçlar grafiği gibi bir takım grafikler vermektedir.

DİE'nün 1937'den bu yana hemen her yıl yayınladığı Adalet İstatistiklerinde kitapta verilen grafiklere benzer tasnif ve rakam bulamadık. Aksini gösteren ve daha açıklayıcı bazı grafikleri çizmemizi sağlayan bir miktar rakam bulunuyordu.

Cumhuriyet savcılıklarına gelen hazırlık soruşturması evraklarının sayılarına bakıldığında, adliyeye intikal eden suçların yaklaşık artış ve azalışı hakkında bir fikir edinilebilir. (Bkz. Tablo I.B)

İlginç olan nokta Cum. Savcılıklarına yıl içinde gelen hazırlık evraklarının 1977-80 yılları arasında çok düşük bir artış gösterip ve 1979-80 yılında düşüş kaydederken 1980'den itibaren çok hızlı bir yükseliş göstermiş olmasıdır.

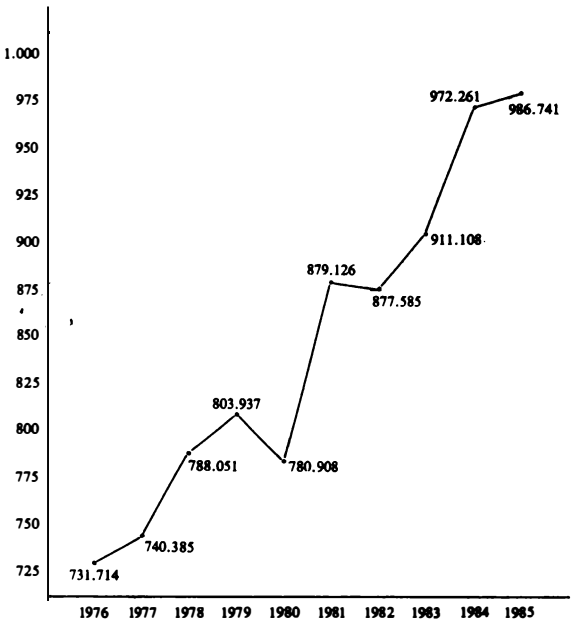

CUMHURİYET SAVCILIKLARINA YIL İÇİNDE GELEN HAZIRLIK EVRAKI

TABLO I-B

Adliyeye intikal eden hazırlık evrakındaki artışa karşın suçların bileşimindeki değişimin farklı bir tablo yaratacağı düşünülebilir. Ne yazık ki Adalet İstatistikleri hazırlık evraklarının suça göre bir tasnifini içermiyorlar. Ancak, Cezaevlerine yıl içinde yeni giren hükümlülerin suçlarına göre tasnifini veren bazı bilgiler var. Bu bilgiler, cezaevlerindeki nakil işlemleri dolayısıyla mükerrer kayıt ve açılan davaların bir kaç yılda karara bağlanması nedeniyle, yıllık olarak işlenen suçlar hakkında tam bir dağılım vermiyorsa da genel eğilimlerin (bir-iki yıl geriden izleyerek) ne olduğu hakkında sınırlı da olsa bir bilgi veriyor.

Cezaevine yeni giren hükümlülerin işledikleri suçlara göre yıllık toplam içindeki payını gösteren grafiğe (TABLO II-III) bakıldığında öldürme, yaralama ve darp suçlarında toplam içindeki payında 1980'den sonra sınırlı bir gerileme olduğu görülmekle birlikte, 1980'den sonra işlenen suç miktarında görülen artışlar gözönüne alındığında, bu tür suçlarda nicel bir azalmanın olmadığı söylenebilir.

Toplumdaki şiddet miktarının belirli bir düzeyde kalmasına karşın, suç orijininde hatırı sayılır bir kaymanın ortaya çıktığını gösterir belirtiler vardır. "Yüz kızartıcı suçlar" adı verilen suçlardaki hızlı artış (TABLO II-III-IV/B, C, D, E, F) bu türden suçların 1980'de hem genel suç toplamı içindeki payının hızla yükseldiğini, hem de nicel olarak bir kaç kat arttığını göstermektedir. Sonuç olarak 12 Eylül "Suç Toplumu"nu ortadan kaldırmayı amaç edindiğini iddia ediyor ve bunu başarmakta olduğunu kanıtlamaya çalışıyorsa da, kendisi başlı başına bir yalan olan "suç

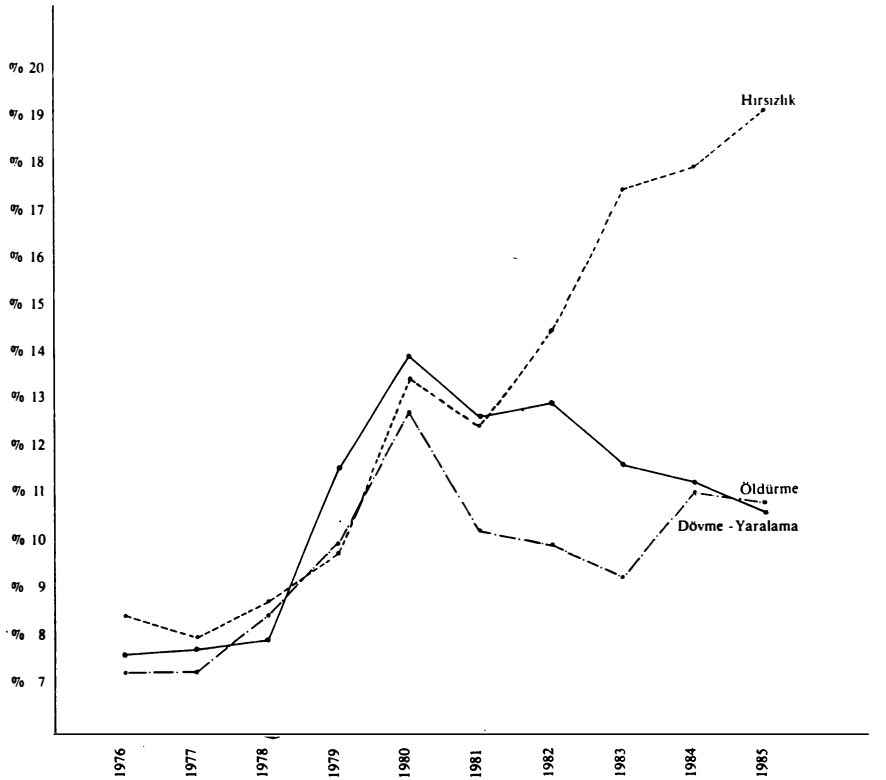

TABLO II CEZAEVLERİNE YENİ GİREN HÜKÜMLÜLERİN YILLIK TOPLAM İÇİNDEKİ DAĞILIMI

toplumu"nun yerini "huzur ve sükun toplumu" almamış tam tersine toplum yaşadığı ahlaki deformasyonla gerçekten bir "suç toplumu" "çehresi" kazanmaya başlamıştır.

Kendi "Suçunu" suç saymamak üzere kurulmuş bir devlet düzeneğinin bu ikili normu topluma içleştirmesi halinde toplumda değer sistemlerinin tam bir altüst oluş geçirmesine şaşmamak gerekir.

SÖZCÜKLERİN TERÖRÜ

"Terör, aslında keyfi ve çok fazla fiziksel yaptırımlara dayanmasına karşın, diğer simgesel ve maddi yaptırımlar, söylemsel ve ekonomik uygulamalarla desteklenir. Söylemsel uygulamalar iktidar sahipleri tarafından "ayrıcalık mitinin" oluşturulmasını ve normatif iktidarın etkileme kampanyaları, iletişim araçlarının denetimi ve eğitim v.b. yollarla yönetilmesini kapsar"... "İdeolojinin askerileştirilmesi (Militarizasyon), *toplumun savaş alanı olarak yeniden tanımlanması* (abç) bünyesinde, asal sonuçlarından biri olarak, Ego ve Alter kimliğinin daha önceden varolan

mekanizmaların *yönelimsizliğini* (abç) barındırır. Kaos-Düzen ve Dost-Düşman ideolojik dizileri, büyük ölçüde tehlikeli ve aynı zamanda öngörülemez bir alana öznelerini yerleştirir. Çünkü, ideolojinin katı genelleştirmelerinin ötesinde, kim dost olarak görülebilir, kim düşman olarak nitelenebilir? Bu yargıyı yalnızca baskıcı aygıt, güvenlik personelinin diktası yaratabilir. Kamu alanı, daha önceki temsil mekanizmaları, tüm serbest fikir alış verişleri ortadan kaldırılmıştır. Özneler artık bilinen bir merkezi özne (sınıf, hükümet, parti) ile sorgulanmazlar, ne de kendilerini bu öznede belirlerler. Devlet, kendini keyfi saldırılarda bulunduğu eski (arcana

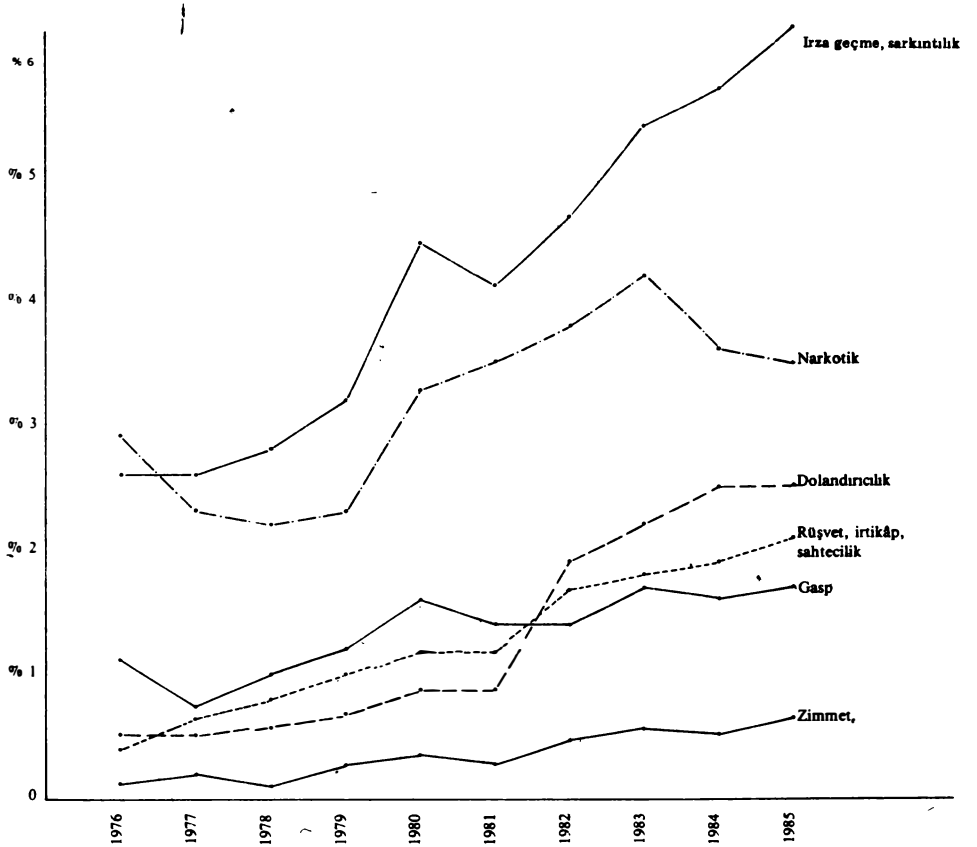

CEZAEVLERİNE YENİ GİREN HUKUMLÜLERİN YILLIK TOPLAM İÇİNDEKİ DAĞILIMLARI

TABLO III

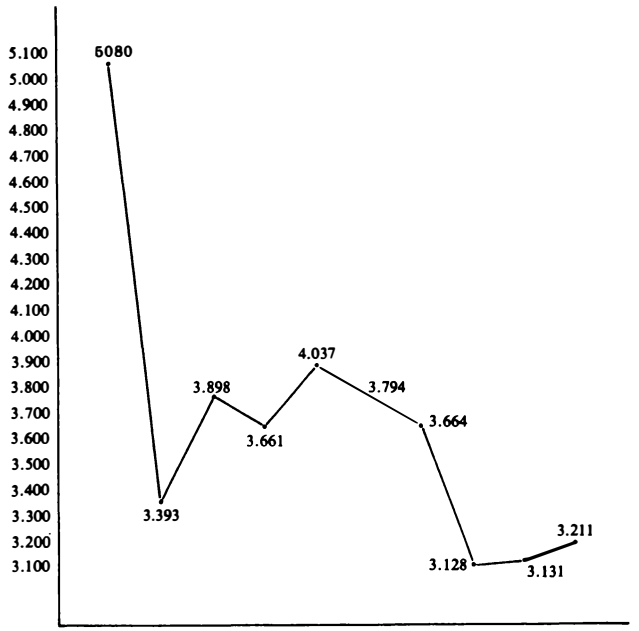

ADAM ÖLDÜRME SUÇUNDAN CEZAEVİNE YENİ GİREN HÜKÜMLÜLER
TABLO IV - A

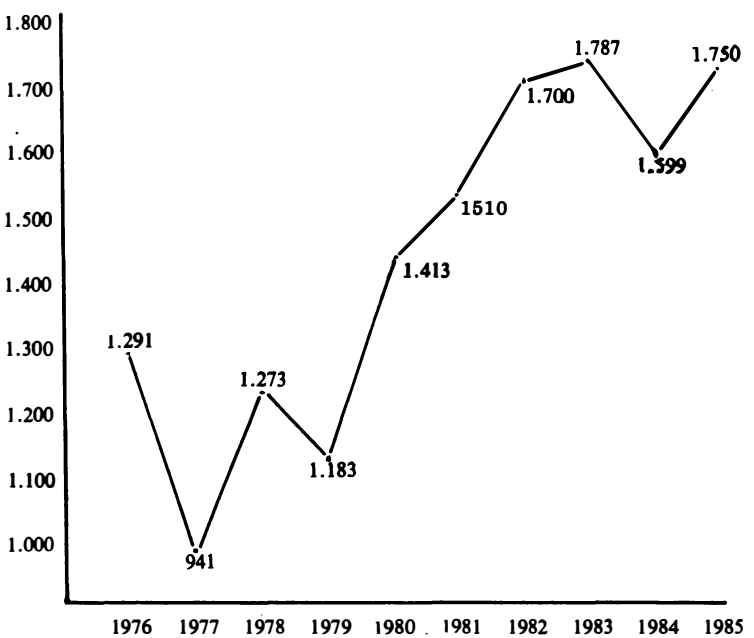

IRZA GEÇMEK SUÇUNDAN CEZAEVİNE YENİ GİREN HÜKÜMLÜLER
TABLO IV - B

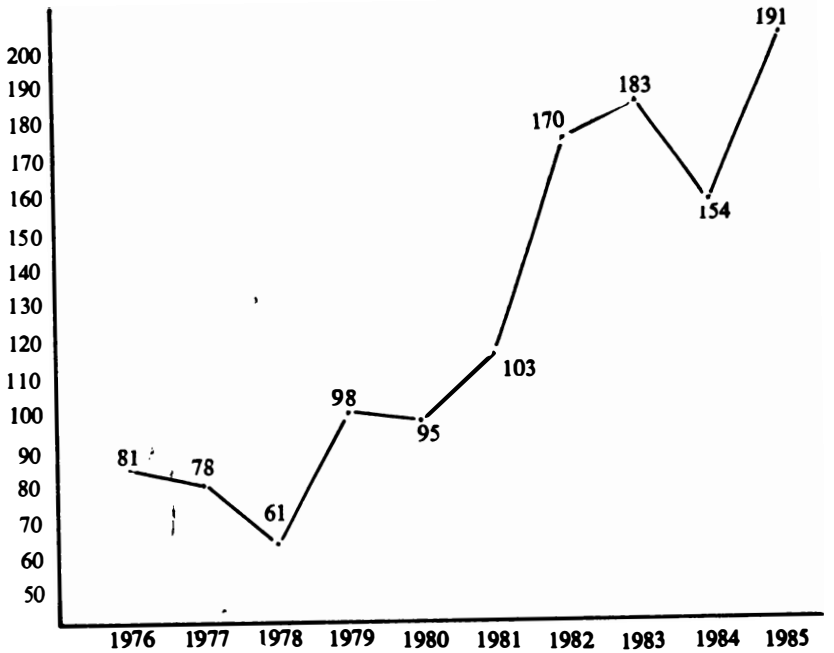

ZİMMETE PARA GEÇİRMEK SUÇUNDAN CEZAEVINE YENİ GİRENLER

TABLO IV - C

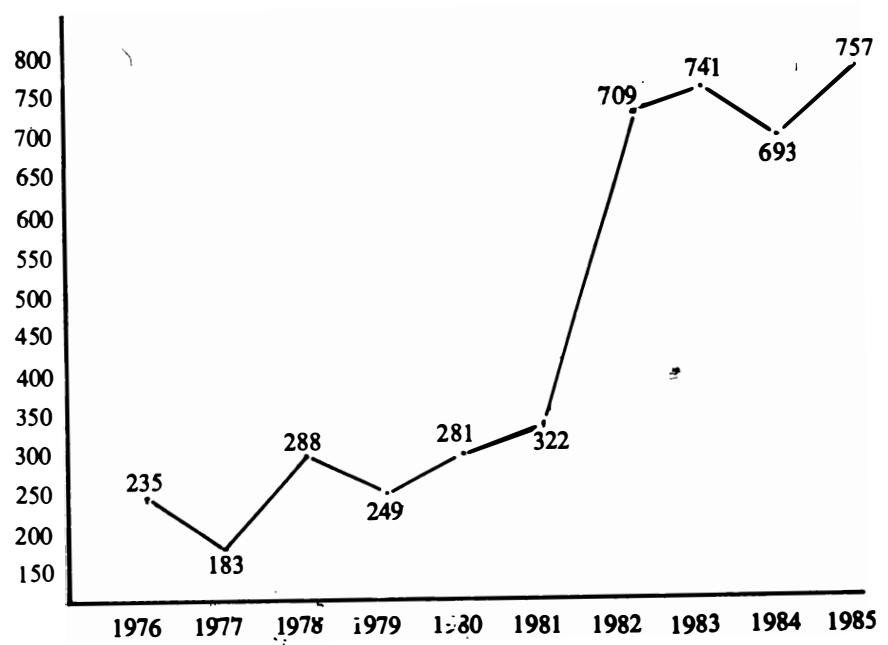

DOLANDIRICILIK SUÇUNDAN CEZAEVİNE YENİ GİRENLER

TABLO IV - D

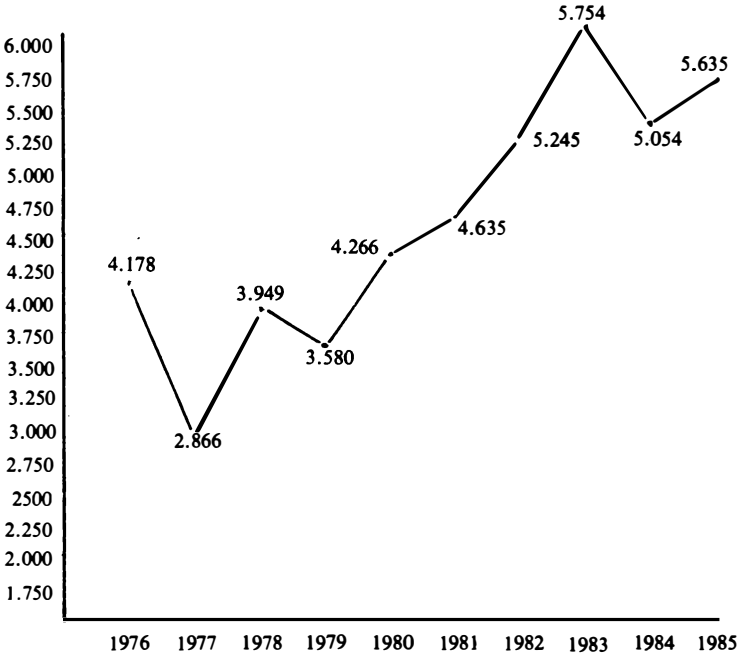

HIRSIZLIK SUÇUNDAN CEZAEVİNE YENİ GİRENLER
TABLO VI - F

dominations)'e yerleştirmek için kitlesel alanlardan çekilir. Temelini oluşturan halka, cezalar (deus absconditus)un anlaşılır eylemleri olarak gelir. Modern politik Calvinistler gibi kendileri için çalışmak zorundadırlar-iyi bir yurttaşı kötüsünden ayıran kurallar, işaretler. Bütün bildikleri, güvendiklerinin, mallarının, yaşamlarının sallantıda olduğudur. Böyle bir durumda kalan bir özne yalnızca uyum göstermekle kalmaz, aynı zamanda potansiyel olarak kendini ve başkalarını cezalandıran bir kişi haline gelir. Kendi kendisinin nesnesi olur" (*Yıkım Tarzı: Arjantin'de Devlet Terörü*- Juan E. Corradi/Latin Amerika'da Devlet, Militarizm ve Demokrasi Dosyası içinde,[Alan Yayıncılık])

Toplumun bütününü bir savaş alanı olarak tanımlayan ve Dost/Düşman terminolojisi oluşturan "12 Eylül, öncesi ve sonrası" orduyu iç savaş halindeki toplumda "diri-taze" kalmış tek güç olarak niteleyip bütün toplumu muhtemel düşman haline getiriyor. "Vatandaşlarımız birbirini katlediyor" "Gençlik yozlaşıyor" "halk tahrik ediliyor" "Liderler çeşitli toplumsal kesimleri politik çıkarlarına alet ediyor" "Olaylar karşısında halk şaşkın ve kararsız kalıyor" buna karşılık "ordu uyarıyor" "olayların üzerine kararlılıkla gidiyor" "halkın bağrından çıkıyor" "Milli hedefler" gösteriyor. Böylece iç ve dış düşmanların hazırladığı "sızma harekatının" toplumun ordu dışındaki bütün kurum ve kuruluşlarını etkisi altına aldığı iddia ediliyor.

Toplumsal bünyenin her yanını etkisi altına alan "düşman", belirli bir hedef olmaktan çıkarılıp ordu mensubu olmayan herkes "zanlı" durumuna getiriliyor.

Bu ayrıma paralel olarak düşman ve dost güçlere ilişkin sözcüklerle iki ayrı normatif dizge oluşturuluyor. Düşmanın "cüret ve cesaret"ine karşılık ordunun "kararlılığı" düşmanın "emellerine" karşılık ordunun "amaçları" vardır. Düşman "uğruna" ordu "için" yapar; düşman yıkar felce uğratır, "eylem yapar" ordu "çökertir", "durdurur", "işlem yapar"; düşman "ölü olarak ele geçirilir" erler (ya da diğer görevliler) "hunharca katledilir"; düşman "girişir" ordu "adımlar atar", düşman "yığınak yapar" ordu "gerekli önlemleri" alır.

Ve bir kısım sözcükler lanetlenir: Örgüt, gizli eylem, çekişme,otomatik silah, politika, kutuplaşma, faaliyet,tutum ve davranış, ideoloji, hayal, strateji, yasadışı, olay, lider, çıkar, odak, oyun, taviz, prova gibi sözcükler kendilerine hiç bir ek yapılmaksızın olumsuz anlam taşımaktadırlar. Bu lanetli sözcüklere "bulaşan"lar her türlü "işlem"i hak etmişlerdir.

Olumsuz anlamlar yüklenen sözcükler başka sözcüklerle birleştirilerek bunların içeriği de "töhmet" altına sokulur. "Gecekondu *Üniversite*", "kandırılan *gençlik*", "kötüye kullanılan *hak ve hürriyet*" "devlet kasalarından maaş alan (yani yediği kaba tüküren) bir kısım *öğretmen* ve *profesör*", "ideolojik *yakınlık* (duyan kişiler)", "hain *vatandaş*", "*siyasal çıkar*", "*sun'i ayrılık*", "*parti* kapıları (=el kapıları)", "bir kısım Anayasal kuruluşlar", "masum Türk işçisi (=alet edilen *işçi*)"...

Dikkat edilirse olumsuz sıfatlar "bir kısım", "bazı", "kimi" gibi belirsizleştirici sözcüklerle birlikte kullanılmakta ve böylece düşman "kimliği belirsiz" ama "orada" olmaktadır.

Ve cuntanın "iyi" sözcükleri de vardır. "muhtaç", "özlem ", "gerçek", "otorite", "çalışkan", "masum", "görev", "gerekli", "devletin ve milletin *savunulması*", "kanun ve nizam *hakimiyeti*", "güveniyoruz", "tarafsız", "çare", "sağlam temellere *oturtmak*", "birlik ve beraberlik", "*eli silahsız-kültürlü*(eli silahlı-kültürsüz) gençlik"

Son derece "tarafsız" olan bu normatif kuruluşun, işçilerin, köylülerin, gençlerin, komünistlerin, sivil burjuva politikacılarının anlatılışındaki kullanımıyla faşistleri ve işadamlarının anlatılışındaki kullanımının karşılaştırılması oldukça önemli bir noktayı ortaya çıkarıyor.

Bütün kitap boyunca siyasal süreçlerin gelişiminde iş adamlarından yalnızca bir kere ve "ülke tarihinde ilk defa, iş adamları görüş bildirdi" şeklinde sözedilmektedir. Yani iş adamları,bütün bu "olaylar"ın dışında mazlum ve haddini bilir bir zavallı gruptur.

Faşistler ise 1980'e kadar yalnızca 156 "öldürme" ve 140 yaralama eylemine karışmış, devleti korumak adına "aynen eylemci solun taktikleri"ni kullanmış, silahlı çatışmalara girmiş, bir "tepki" hareketidir. Siyasal bir özne değil, edilgen bir aktör durumundadırlar.

Böylece iş adamları ve faşistler ortaya çıkan "kaos ve katastroph"tan tamamen ya da kısmen "aklanmış" oluyorlar. "Sağa da sola da karşı olan cuntanın" hangi tarafa karşı "tarafsız" olduğu böylece bir kez daha ortaya çıkıyor.

"12 Eylül öncesi ve sonrası" başlıklı kitabın dikkat çeken bir diğer yanı da cümle kuruluşlarıdır. Bunlar çoğunlukla öznesi belirsiz cümlelerdir. Kitap bu karakteriyle dünya dışı bir söylem oluşturmaktadır. Öznenin sentaksdaki bu yok oluşunun, öznenin toplumsal yaşamın dışına taşınmasının bir biçimi olan intiharlarda karşılığını bulduğu söylenebilir. (Bkz. Tablo V) Toplumsal yaşamda etkin bir tarzda varoluşun bütün şartları ortadan kaldırıldığında, etkinliğin yön değiştirerek insanın kendisine yönelmesinde şaşılacak bir şey yoktur.Düzen kurulmuş, ama insan yok edilmiştir.

Hemen tüm nitelendirmelerin kaynağı belirsizdir, ama böyle nitelendirilmeleri "gerektiği" MGK ve kitabı yazanların malumu olduğu da ihsas edilmektedir. "Araştırma" ve "sorgulama" yalnızca onların "uhdesinde" olduğundan, vatandaşlar bu nitelendirmelerin kaynağını araştırma ve sorgulama hakkına sahip değildirler (kötüye kullanacakları aşikar olan bir hakka sahip olmaları da anlamsızdır zaten)

Hiç bir gerçeklik taşımayan ifadelerin sıklığı da dikkat çekicidir. Biryandan geçici Anayasa Düzeni ile MGK kendisini tüm yasalar ve yazılı hukukun üzerinde bir güç olarak ilan ederken öte yandan "kanun ve nizam hakimiyeti"nin temin edildiğinden sık sık sözedilmekte, tüm vatandaşları "zanlı" haline getiren kararlar peşpeşe çıkar ve vatandaşlar her gün bunun sonuçlarına katlanırken "Türk milletine güvenildiği" vurgulanmakta. Tüm yetki MGK'de iken yürütme yetkisinin bakanlar kuruluna devredildiği söylenmekte. Bir yandan "mahkemelerin... doğru karar vermeleri

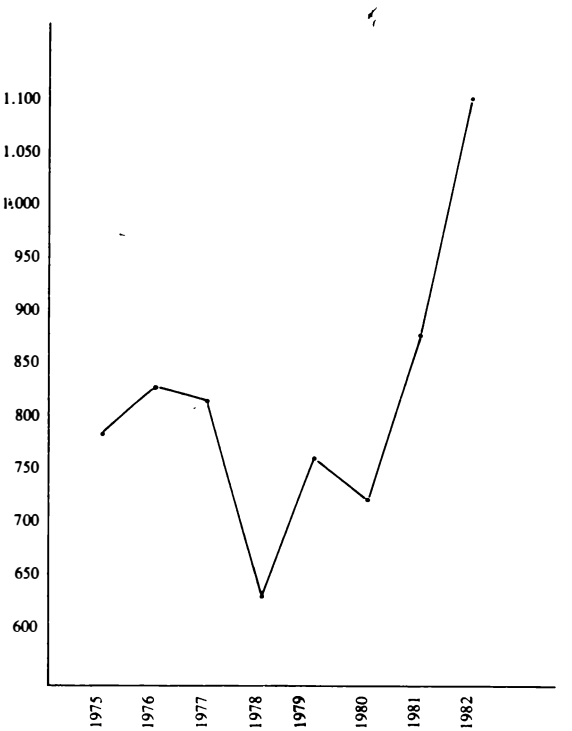

TABLO V İNTİHAR OLAYLARININ YILLARA GÖRE DAĞILIMI

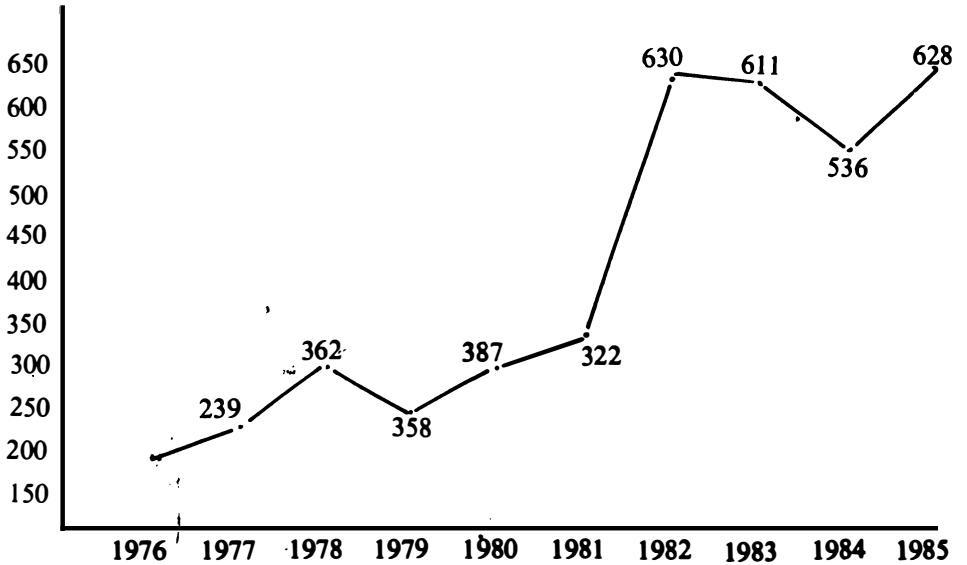

RÜŞVET, İRTİKÂP, SAHTECİLİK
TABLO V - E

"*sağlanacak*" deyip bir yandan yargı bağımsızlığından sözedilmekte, bir yandan "yabancıların resimleri"ni taşımak vatana ihanet olarak sunulurken küçücük çocukların eline "kardeş" diktatörlerin resimleri tutuşturulup geçit resimleri yapılmakta. Herkesin, ne karar alma yetkisine, ne de temsil yeteneğine sahip olmadığını bildiği danışma meclisi için rahatça "hürdür ve temsil yeteneğine sahiptir" denilebilmekte. MGK emriyle Parti faaliyetleri durdurulup,partiler kapatılırken "Anarşi(nin) parti merkezlerine saldırıyor" olmasını kendisini zorunlu kılan koşullardan biri olarak sunabilmektedir. Yalan olduğu bu denli açık olan ifadelerin bu kadar sık kullanılışıyla toplum anlamlandırma yeteneğini de yitirmekte, böylece tam bir nesne konumuna düşürülmektedir.

Tüm uygulamaları milli çıkar, özlem ve amaçların emri, zorunluluğu, devletin bekası, kanun hakimiyeti gibi ifadelerle izah eden; topluma karşı konumlanan; kendini ona ait bir şey olarak görmeyen "soyut bir devlet"in jargonu metnin tümüne yayılmış durumdadır. 12 Eylül, tüfekler, joplar ve diğer araçlar halkın bedenini ezerken, kendine özgü üslubuyla halkın beynini de terörize etmeyi hedeflemiştir. Düşünürken dikkat edin, belki 12 Eylülün "kötü"leri hâlâ sizin de "kötüleriniz" olarak kalmış olabilir.

Savunma 12 Eylül'ü Yargılıyor

12 EYLÜL NEDEN ÖNLENEMEDİ?(*)

12 Eylül öncesine gelindiğinde, Türkiye'de bir askeri müdahalenin gerekli olduğu görüşü çok geniş bir kesim üzerinde egemen hale gelmişti. İktidar ve ana muhalefet partilerinin milletvekillerinden pek çoğu ordunun üst kademeleriyle temas kurarak ordunun yönetime el koymasını istiyorlardı. Tekelci çevreler, işadamları, çoktan bir askeri yönetimden yana açık tavır koymuşlardı. Geniş halk kesimleri ise tam anlamıyla terörize edilmiş, can derdine düşürülmüş, ne pahasına olursa olsun can güvenliğinin sağlanabileceği herhangi bir çözüme razı hale gelmişti. Daha doğru bir ifadeyle söylersek kontr-gerilla teorileri uyarınca, sürüp giden faşist terör kampanyaları, katliamlar ve toplumun her yanını saran şiddet nedeniyle, "huzur bir ana dava haline getirilmişti". Bu durumda ordunun yönetime el koyması, "huzurun sağlanması" toplumun içine sürüklendiği bunalımdan çıkabilmesi için en yakın çözüm yolu olarak görülmüştür.

1980 sonbaharının Türkiye'si, bir başka çözüm yolunu ortaya koyamamıştır.

Bu niçin böyle olmuştur?

12 Eylül neden önlenememiştir?

Ve neydi, Türkiye 12 Eylül'e sürüklenirken yaşanan olayların anlamı?

Çorum'da, Maraş'ta, tanımadıkları insanları farklı mezhepten oldukları için öldürecek hale gelmiş köylüler... Yıllardır yanyana yaşadıkları komşularını -komünist-CHP'li, vs. diye yaşlı-genç, çocuk demeden, kadın-kız demeden satırla doğrayan, hamile kadınların karınlarını deşen, evlerini işyerlerini yakan insanlar... Vurulduğu sokak ortasında saatlerce can çekişen öğretmeni, pencerelerinden korku ve dehşet içinde yardım edemeden seyreden insanlar... Üniversiteye gitmek için otobüs beklerken durakta vurulup düştüğü yerde -kan gölü içinde- yatan 65 yaşında ak saçlı bir profesör... Aynı şekilde saldırıların hedefi olmuş onlarca profesör, yüzlerce öğretmen. Öğrenciler.. İşçiler... Gazeteciler... Mühendisler... Sanatçılar.. Köylüler...

Neydi bütün bu yaşadıklarımız?

Türkiye 1980'lere gelirken büyük bir bunalımın içine sürüklenmiştir. 1950'lerden sonra ABD ile geliştirilen ilişkilere paralel olarak oluşan yeni-sömürge düzeni ekonomisinden siyasetine, insan ilişkilerine, toplumsal düzenine kadar her şeyiyle tıkanmış, işlemez hale gelmişti.

Düzen her yönüyle çürümüştü.

(*) Ankara 1. Nolu Sıkıyönetim mahkemesinde görülmekte olan Devrimci-Yol Davasında sunulan Toplu Savunu'dan 12 Eylül'ün değerlendirildiği bölüm.

Ekonomik sorunlar çözülemiyordu. Enflasyon önlenemiyor; üretimin sürmesi için gerekli döviz, hammadde gereksinimleri karşılanamıyor, kalp ilaçları bile -döviz yokluğundan- getirilemiyor, üretim nerede ise durma noktasına geliyordu.

Ekonomik krizin derinleşmesi, toplumsal sorunların büyümesine yol açıyor; sürüp giden yüksek oranlı bir enflasyon ve pahalılık, buna paralel olarak orta sınıflar içinde artan iflaslar ve mülksüzleşme, yoksullaşma olgusu, artan işsizlik, kırsal kesimlerden şehirlere ve büyük sanayi merkezlerine yoğun göçler, şehirlerin kenar bölgelerinde büyük gecekondu mahallelerinin oluşması, toplumsal alandaki bunalımın derinleşmesini getiriyordu. Gelir dağılımındaki eşitsizlik korkunç boyutlara ulaştı. Bir yandan alabildiğine lüks, israf içinde bir refah; öte yandan yokluk, işsizlik ve açlık içinde bir sefalet gözler önüne serildi. Bunalım derinleştikçe çelişkiler alabildiğine keskinleşti.

Bunalımın bir yönü de siyasal alanda ortaya çıkmıştı. Türkiye'nin ekonomik yapısındaki gelişmeler nedeniyle egemen sınıflar içindeki çıkar çelişkileri büyümüş, güçlenen tekelci burjuvazi dışındaki kesimlerin çıkarlarını savunan (MSP, DP vb.) siyasal ayrışmalar nedeniyle, egemen sınıflar kendileri için "istikrarlı" bir yönetim oluşturamaz hale gelmişlerdi. MC'ler geçici bir çözüm olmaktan öteye gidememiş, düzenin sorunları çözülememiş, buhranın daha da derinleştirilmesinden, toplumdaki kamplaşmanın büyümesinden başka bir sonuç vermemiştir.

Bunalım içindeki bir düzende toplumsal ve siyasal muhalefetin yükselmesi kaçınılmazdır. Türkiye'de de düzenin içine girdiği bunalım derinleştikçe, toplumsal ve siyasal muhalefet akımları hızla yükselmeye başlamıştır. İşçilerin grevleri, öğrencilerin eylemleri yaygınlaşmış, sol akımlar toplum içinde güçlenmeye başlamıştır.

Toplumsal ve siyasal muhalefetin güçlenmeye başladığı anda ise egemen güçlerin bu akımları "şiddet" yoluyla bastırma politikaları gündeme gelmiştir. 1970 öncesinde Amerikalılar tarafından getirilen Özel Harp Dairesi'ne bağlı Kontr-gerilla uygulamaları çerçevesi içinde örgütlendirilmiş sivil reaksiyoner -gerici- faşist örgütler vasıtasıyla ve şiddet yoluyla toplumsal muhalefet akımlarının bastırılması politikaları özellikle 1975'lerden sonra yoğun bir şekilde gündeme getirilmiştir.

Bu politika, "şiddet"in, toplumun ve ülkenin her yanını sarmasının da başlangıcını oluşturmuştur. Çünkü bunalım içindeki düzene muhalefet akımlarının kökleri toplumun en derin noktalarına kadar iner. Bu yüzden, örneğin Konya'nın Seydişehir ilçesindeki alüminyum tesislerinde çalışan işçilerin ekonomik, sendikal hakları için yürüttükleri mücadele (1975'lerde olduğu gibi) silahlı faşist militanlar eliyle bastırılmak istenirse; şiddete dayalı mücadele ve çatışmalar sadece o ilçede egemen hale gelmekle de kalmaz binlerce işçinin ve yakınlarının, ailelerinin bulunduğu köylere kadar yaygınlaşması kaçınılmaz hale gelir. Bu şekilde toplumun bağrında gelişen çelişki ve kutuplaşmaların bir sonucu olarak ortaya çıkan çatışmalar özellikle 1975'ten sonraki MC dönemi içinde, Türkiye'nin her yanını ve toplumun bütün kesimlerini sarmıştır.

Çatışmaların Türkiye sathında yayılmasını getiren önemli nedenlerden biri de, 1975'lerden sonra saldırıların sadece solcu kesimleri hedef almaktan çıkarak CHP'lilere ve Alevi kesimlere de yöneltilmesidir. 1970'ler öncesinde faşist saldırılar

sol kesime ve ağırlıklı olarak da öğrenci kesimlere yönelmişti. Solun o dönemlerde kitlesel bir niteliğe ulaşamamış olması nedeniyle de çatışmalar nisbeten sınırlı kalmıştı. Ancak 1975'lerden sonra saldırıların yurt sathında yaygınlaşmaya başlayan sol muhalefetin yanı sıra CHP'lilere ve farklı mezheplere ait (Alevi) kesimlere de yönelmesi nedeniyle şiddet kitlesel bir nitelik kazanmaya ve çatışmalar hızla yaygınlaşmaya başlamış; ve Türkiye tarihinde görülmedik boyutlara ulaşmıştır.

Örneğin, seçim kampanyası nedeniyle Niksar-Şiran-Erzincan'da miting düzenleyen CHP'lilere ve Ecevit'e silahlı, taşlı, sopalı saldırılar olmuş; Ecevit konuşturulmamış, mitingler dağıtılmış; Ecevit ve milletvekilleri canlarını zor kurtarmışlardır. Bu ve benzeri olaylarla faşist saldırılar milyonlarca insanın içinde yer aldığı bir topluluğa yönelince bu insanlar kaçınılmaz olarak çatışma alanı içine sokulmuştu. Bu olay ise MC ile birlikte başlatılan siyasal kutuplaşmanın daha da keskinleşmesinden başka bir sonuç yaratmadı. Aynı durum mezhep ayrılıkları konusunda da geçerlidir. Anadolu'da halk kesimleri arasında yüzlerce yıllık bir geçmişi olan dinsel kökenli ayrılıklar, kırsal bölgelerden göçün hızlanmasıyla birlikte, kentlere taşınmış ve farklı mezheplere mensup halk kesimleri kentlerde yan yana ve iç içe yaşamaya başlamışlardır. Faşistlerin bu ayrılıklardan, çelişkilerden yararlanma, daha geniş olan muhafazakar-sünni kesimleri kazanma amacıyla saldırılarını Alevi kesimlere yöneltmeleri bu kez şiddetin ve çatışmaların mezhep çelişkilerinin bulunduğu toplum kesimleri içinde yaygınlaşmasını getirmiştir.

Böylece şiddet giderek toplumsal ve kitlesel bir nitelik kazanmış, çatışmalar yurdun ve toplumun her yanını sararken bunalım yavaş yavaş bir iç savaş boyutuna yükselmeye başlamıştır.

Türkiye 1980'lere gelirken düzenin siyasal kurumları bu şekilde bir iç savaş doğrultusunda gelişen bunalımdan bir çıkış yolu getiremiyordu. Partiler ve parlamento, düzenin yüz yüze kaldığı sorunları çözemiyor, ekonomik kriz önlenemiyor, çatışmalar-kamplaşmalar durdurulamıyordu.

Genel olarak burjuva toplumların bu şekilde derin bir bunalım içine sürüklendiği ve bunalımdan demokratik bir çıkış yolunun bulunamadığı dönemlerde, faşist yönetimler gündeme gelir. Faşizm, emperyalist-kapitalist sistem içinde böyle bunalımlar içinde doğup gelişmiş bir olgudur. I. Dünya Savaşı sonrası Avrupasının, savaştan yenik çıkmış Almanya ve İtalya gibi ülkelerin içine sürüklendikleri bunalımlar, bu ülkelerde faşizme yol açmıştır. Öylesine derin bir bunalım içine giren toplumlarda ya devrimci-demokratik bir çıkış yolu bulunur ya da düzen kendi içinde çıkış yolları arar. Faşizm burjuvazinin başvurduğu sınırsız bir şiddete ve savaşa dayanan bir "çıkış yolu"dur.

Türkiye'deki durumun (Almanya ve İtalya gibi ülkelerden) farkı, emperyalizme bağımlı bir yeni-sömürge düzeni söz konusu olmasıdır. Bu yüzden bunalımın niteliği kadar bunalımdan çıkış yolları da farklı olmuş, emperyalizme bağımlılık ilişkisinin damgasını taşımıştır. Zaten kendisi emperyalizme bağımlı olan ve bu nedenle bunalıma sürüklenen bir ülkenin emperyalist savaşa yönelmesi düşünülemezdi.

Bunalım ortamı içinde bulunan orta sınıf kesimlerindeki gerici-fanatik eğilimleri örgütleyerek, MHP çevresinde gelişen faşist hareket emperyalizm ve tekelci burjuvazi

tarafından desteklenmekle birlikte, temel tercihleri haline gelememiştir. Gerek emperyalist güçler gerekse tekelci burjuvazi MHP çevresindeki faşist hareketi düzene karşı gelişen toplumsal muhalefeti bastırma ve bunalımdan devrimci-demokratik bir çıkış yolunu önleme aracı olarak, bir iç savaş aracı olarak desteklemişler; buna karşı esas tercih olarak bir askeri darbe yolunu seçmişlerdir.

Verili karmaşık toplumsal yapısı ve jeopolitik konumuyla 1980 Türkiye'sinde, sonuç olarak bütün ülkeyi Maraş'a dönüştürme anlamına gelen bir programın taşıdığı riskler ortadaydı. (Böyle bir gelişmenin sonunun nereye varacağı kestirilemezdi.) Bu yüzden emperyalizm ve tekelci burjuvazinin tercihi kendileri için denenmiş ve "güvenli bir yol" olan bir askeri darbe yönünde gerçekleşmiştir.

12 Eylül'ün bu şekilde kaçınılmaz hale gelişinde 1980 öncesindeki çeşitli siyasal akımların katkısını, rolünü ve sorumluluğunu da göz önünde tutmak gereklidir.

Türkiye'nin öylesine derin bir bunalıma sürüklenmesinde, siyasi partiler arasında en önemli sorumluluk kuşkusuz kendi iktidarlarını sürdürebilmek uğruna 1975'ten sonra izlediği MC politikalarıyla ülkenin bir kan gölüne dönmesine yol açan Adalet Partisi'nin üstündedir. Her zaman militarizme ve askeri darbelere karşı olduğunu söyleyen Demirel, Türkiye'nin içine sürüklendiği bunalımdan demokrasi içindeki bir çıkış yolunu gerçekte hiçbir zaman savunmamıştır. 12 Eylül öncesinden Demirel'in siyasi programının özü kendi iktidarına dokunulmamak kaydıyla, ancak bir açık faşist rejim altında yapılabilecek herşeyin (kendi iktidarı altında!) yapılmasından ibarettir. Nitekim kendisi bunu o dönemde "isterlerse faşist desinler, ne gerekiyorsa yapılacaktır" diyerek ifade ediyordu. Bu programın demokrasinin savunulmasıyla uzaktan yakından ilgisinin bulunmadığı açıktır. Dahası, bu tutumuyla "isterlerse faşist desinler" dediği şeyleri yapacak olanların yani askerlerin ("davul benim boynumda olduğuna göre tokmakta benim elimde olmalı" diye düşünerek) yönetime tümüyle el koymalarını kolaylaştırdığını söylemek de olanaklıdır.

Türkiye'nin en bunalımlı bir döneminde 2 yıl iktidarda kalan "Demokratik Sol" Ecevit hükümeti de, ne bunalımdan çıkışı sağlayabilecek bir sosyal demokrat program getirebilmiş ne de faşist saldırıları durdurarak halkın can güvenliğini sağlayabilmiştir. Türkiye'nin 1980'lere gelirken karşılaştığı bunalımın bir sosyal demokrat programla aşılıp aşılamayacağı ayrı bir sorundur. Ecevit karşı karşıya bulunulan ekonomik-sosyal ve siyasal sorunları çözmeyi hedefleyen ciddiye alınabilecek bir program bile ortaya koyamamıştır. Sonunda 2 yıllık iktidarı boyunca pek çok konuda her hangi bir sağ iktidardan pek fazla bir farkı olmayan bir politika yürütmüş ve kaçınılmaz olarak başarısızlığa uğramıştır. En önemlisi de bir yanda faşizmin en önemli sorun olarak ortaya çıktığı bir dönemde Ecevit hükümetinin ciddi bir faşizme karşı mücadele düşüncesine bile sahip olamayışıdır. O, sorunu faşizme karşı mücadele olarak değil, soyut bir "anarşi ve terör"ün önlenmesi olarak görmüştür. Böyle bir anlayışla faşizme karşı mücadelenin başarılamayacağı ortadaydı. Tekelci çevreler tarafından iktidardan düşürüldükten sonra ise Ecevit, AP ile kurulacak bir koalisyon hükümeti ile sorunların çözülebileceğini, "anarşi ve terörün" önlenerek bunalımın aşılabileceğini savunmuş ve bunun dışında başka bir çözüm yolu getirememiştir.

Bu noktada, 12 Eylül'ün önlenemeyişinde solun sorumluluğu üzerinde de hiç

değilse birkaç sözün söylenmesi gerekiyor.

Egemen burjuva güçlerinin bu şekilde açık faşizmi dayattıkları bir dönemde geriye tek alternatif olarak kalan devrimci-demokratik bir çıkış yolu ancak devrimci-demokrat güçler tarafından gerçekleştirilebilirdi. 12 Eylül'ün emperyalizmin ve tekelci burjuvazinin bir tercihi olarak dayatıldığı 1980 Türkiye'sinde sol, 12 Eylül'ü önleyebilecek devrimci-demokratik bir çözüm yolunu getirememiştir. İçe dönük, olumsuz, rekabetçi bir mücadele anlayışı içindeki, kırk parçaya bölünmüş, örgütsüz, dağınık ve kendiliğindenci yapılarıyla devrimci-demokratik sol kesimlerin bunalım içindeki topluma demokratik bir alternatif çözüm yolunu önerip gerçekleştirebilecek bir olgunluktan, yetkinlikten çok uzak olduğu bir gerçektir.

1980 sohbaharının Türkiyesi işte bu nedenlerle 12 Eylül'ü önleyebilecek -ona alternatif- bir çözüm yolunu getirememiştir.

12 Eylül askeri darbesi gündeme gelene kadar Türkiye'de yaşanan olayların genel dökümüne göz gezdirdiğimizde faşist güçlerin gerçekleştirdikleri olayların büyük bir toplama ulaştığı ve en acımasız biçimlere büründüğü ortaya çıkmaktadır.

12 Eylül öncesinde meydana gelen ölüm olaylarının genel dökümü tespit edebildiğimiz kadar şöyledir.

SİYASİ GÖRÜŞÜ	TOPLAM ÖLÜM
SOL	2109
SAĞ	1286
DİĞER	268
GÜVENLİK KUV.	281
ÇOCUK	94
BELİRSİZ	1350
GENEL TOPLAM	5388

Tablodan da görüldüğü gibi 12 Eylül öncesinde meydana gelen olaylarda 2109 sol görüşlü insana karşılık 1286 sağ görüşlü insan ölmüştür. Ölen solcuların sayısı ölen sağcıların sayısının iki katına yakındır.

Faşistler ayrıca 129 adet kahve tarama, okula giden öğrencilerin üzerine bomba atma, tarama, Belediye otobüslerini kurşunlama gibi olaylarda 177 kişiyi; Balgat, Piyangotepe, Mecidiyeköy pasaj baskını ve benzeri 13 toplu katliamda 77 kişiyi; Maraş, Çorum-Malatya gibi 55 gerici ayaklanmada ve gerici ayaklanma girişiminde 129 kişiyi; 79 adam kaçırma olayında çoğunluğu işkenceyle olmak üzere 92 kişiyi öldürdüler. Yine davadan döndüğü için de 16 kişi faşistler tarafından vurularak öldürüldü.

Faşistler tarafından öldürülenler arasında Abdi İpekçi gibi gazeteciler, Cahit Orhan Tütengil, Ümit Yaşar Doğanay vb. gibi profesörler, Cevat Yurdakul gibi emniyet müdürleri, Abdurrahman Köksaloğlu gibi milletvekilleri, Doğan Öz gibi savcılar, Ümit Kaftancıoğlu gibi yazarlar, Kemal Türkler gibi sendika başkanları ve daha birçok aydın belediye başkanı, CHP il başkanı vb. de bulunmaktadır. Bir anlamda 12 Eylül öncesinin simgesi olan Maraş, Çorum vb. katliamlarla birlikte bütün bu toplumun önde gelen insanlarına karşı girişilen eylemlerin altında faşistlerin imzası bulunmaktadır.

***

"03.30-WASHINGTON (Yerel saatle 20.00)

Milli Güvenlik Konseyi Türkiye masası sorumlusu Paul Henze, evine yeni gelmişti. Beyaz Saray'ın 'Situation Room' diye adlandırdıkları bölümünü aradı. Dünyada ABD açısından çok önemli diye nitelendirilebilecek gelişmeler bu bölüme yollanırdı. Pentagon olsun, Dışişleri, CIA olsun, Başkan'ın duyması gereken önemdeki konuları buraya yöneltirlerdi. Situation Room'da önce alt düzeyden başlayarak ve onay alarak haberi gerektiğinde Başkan'a kadar iletirdi.

- Paul, seninkiler nihayet yaptı (... your boys have done it)
- Kim benimkiler, neden bahsediyorsunuz?
- Senin generaller Türkiye'de darbe yaptılar.
- O, öyle mi? Çok memnun oldum.

Henze, gerçekten de memnun olmuştu. Derin bir iç çekti. Sekiz aydır bekliyordu bu anı Türkiye gibi NATO'nun önemli bir halkası kopmaktan kurtulmuştu.

- Haber nereden geldi?
- Jusmatt'dan geliyor...

(...)

- Biraz önce Türk Genelkurmay'ından Jusmatt'a resmi bilgi vermişler. Biz, Zbig'e (ABD Milli Güvenlik Konseyi Sorumlusu, Başkan Carter'in Güvenlik danışmanı Brezezinski) haber verdik.
- Muskie'ye de vermişler mi?
- Evet. Dışişleri de bakana bildirmiş. Acil durum grubunu da kurmuşlar.
- O zaman Başkan'a da haber verilebilir. Herhangi birşey yapılmasına gerek yok. Bu müdahale bizim için iyidir. Bunu da söyleyin.

Başkan Carter, Kennedy Center'da Damdaki Kemancı müzikalini seyrediyordu. Locasının hemen dışındaki telefonu sinyal verdi. Beyaz Saray Santralı Dışişleri Bakanı Muskie'nin görüşmek istediğini söyledi. Başkan telefona geldi.

- Türk Ordusu'nun komuta heyeti Ankara'da yönetime el koydu. Herhangi bir kuşku ve kaygıya gerek yok. Müdahale etmesi gerekenler etti." (1)

Gazeteci M. Ali Birand'ın 12 Eylül saat 04.00 adlı kitabında aktardığı bu diyaloğa göre Washington'un 11 Eylül gecesi saat 03.30'da öğrendiği 12 Eylül askeri darbesini Türk halkı saatler sonra 12 Eylül 1980 sabahında öğrendi.

1. 12 EYLÜL ASKERİ DARBESİ ABD EMPERYALİZMİNİN ÇIKARLARI DOĞRULTUSUNDA GÜNDEME GELDİ

Savunmanın birinci bölümünde Amerika'nın azgelişmiş ülkelerdeki askeri darbelerle olan ilişkileri üzerinde durmuş ve darbelerin asıl kaynağının emperyalizme

(1) M.Ali BİRAND, 12 Eylül Saat 04.00

bağımlılık olgusunda aranması gerektiğini belirtmiştik.

Amerika, azgelişmiş ülkelerle olan ilişkilerinde kendi çıkarlarını korumak için o ülkelerde ideolojisine uygun insanlar ve kurumlar yaratmakta ve bunlar eliyle içkarışıklıklar çıkartmakta, askeri darbeler örgütlemektedir. Örneğin ABD Senato Dışilişkiler Komisyonu için hazırlanan bir raporda, bir çok ülkeye yapılan askeri yardımların esas amacının "generaller ve amirallerin idareyi devralmak için yetiştirilmesi" olduğu belirtilmekte, yine ABD Savunma Bakanlarından McNamara askeri yardımların amacının "azgelişmiş ülke askerlerinin ABD ideolojisine göre yetiştirmek ve onlardan gelecekte gerektiğinde o ülke yönetiminde yararlanmak" olduğundan söz etmekte ve Brezilya örneği üzerinde ABD'nin nasıl bir askeri darbe yaptırdığını ortaya koymaktaydı. Bunlar konuya ilişkin olarak bizzat Amerikalılar'ın kendi yaptıkları tanıklıklardı ve kuşkusuz bu gerçeği doğrulayan bunlardan başka yüzlerce belge bulabilmek olanaklıdır.

Türkiye de bu genel gerçeğin dışında değildir. Bir bütün olarak Türkiye-ABD ilişkileri gözden geçirildiğinde Amerikancı ideolojilerle koşullandırılmış general ve amirallerin yetiştirildiği ortaya çıkmaktadır. Örneğin 27 Mayıs darbesinin önderlerinden General Cemal Madanoğlu Mayıs 1988'de komutanlara CIA'nın sicil verdiğini, atama ve tayin işlerinin bu siciller doğrultusunda yapıldığını açıklamıştır. (1) Bütün bunlar göz önüne alındığında, ABD'nin 12 Eylül darbesini yapan generallerden "darbe yapması gerekenler" olarak söz etmesi de yine ABD yönetiminin en yetkili kişilerince, 12 Eylül'cülerin, bir CIA ajanı olan Paul Henze'nin "çocukları" olarak nitelenmesi daha kolay anlaşılabilmektedir.

Bugün 12 Eylül darbesinin ardında ABD'nin olduğu tartışmasız bir gerçektir. Ve 12 Eylül rejiminin hemen hemen tüm yaptıkları bu gerçeği doğrulamaktadır.

12 Eylül neler yaptı?

Hangi koşullar böyle bir askeri darbeye yol açmıştır?

Uluslararası arenada ve özellikle de Ortadoğu'daki gelişmeler, ABD'nin bütünüyle kendi egemenliği altında bağımlı ve "istikrarlı" bir Türkiye özlemine dört elle sarılmasının koşullarını oluşturuyordu. Bölgedeki ABD ileri karakolu Şahlık rejimi devrilmiş ve ABD stratejileri bakımından büyük bir boşluk doğmuştu. ABD en önemli müttefiki olan Şah İran'ında, anti-Amerikan bir islami halk hareketininin kazandığı bu başarıdan büyük rahatsızlık duyuyordu. Amerika'nın, Ortadoğu'daki İsrail merkezli politikalarının verdiği gedik, ne sadece İran'ın yitirilmesiyle de kalmadı. İsrail ve Mısır'ın Camp David zirvesinde bir araya gelerek barış antlaşması imzalamalarının hemen sonrasında, Mısır'ın Arap dünyasından soyutlanması ve İran Devrimi'nin yarattığı "İslami uyanış" iklimi içinde islam radikalizminin güç kazanmaya başlaması da ABD'yi oldukça kaygılandırıyordu.

ABD Emperyalizmi bölgede kendi egemenliğinin sonu olabilecek böyle bir gelişmeyi önlemek için yeni stratejilere başvurdu. Mısır'ı destekleyecek bir "ılımlı müslüman ülkeler kuşağı" yaratma doğrultusundaki Pentagon stratejileri yeniden

(1) Bkz: 2000'e Doğru Dergisi.

önem kazandı. ABD'nin çıkarları açısından Türkiye de böyle bir kuşağın içinde yer almalıydı.

Ortadoğu'daki gelişmeleri yakından ilgilendiren bir diğer olay, Afganistan'da Sovyet yanlısı bir darbenin gündeme gelmesiydi. Bu askeri darbeyi iç karışıklıklar, tasfiyeler ve nihayet Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesi izledi.

Afganistan'ın işgaliyle birlikte Ortadoğu açısından stratejik bir "atlama tahtası" elde eden Sovyetler Birliği buna paralel olarak radikal Arap rejimleriyle de sıcak ilişkiler geliştirdi.

Bütün bu gelişmeler, dünya çapında olduğu gibi Ortadoğu'da da ABD Emperyalizminin güç yitirdiğini gösteriyordu.

Artık Pentagon için yapılacak olan belliydi; "Türkiye ayağını sağlam basmak"

Sadece Ortadoğu'daki kriz açısından değil, ABD-Türkiye ilişkilerinin bütünü açısından da, Türkiye'de tam anlamıyla Amerikan güdümünde bir rejim arayışı kendini dayatıyordu. NATO'nun Güney Doğu kanadında Kıbrıs ve Ege'deki sorunlar nedeniyle ortaya çıkan Yunanistan-Türkiye ilişkilerindeki gerginlik ve krizin çözümü, U-2 casus uçaklarının Türkiye'de üslendirilmesi için yoğunlaşan talepler, Türkiye'nin Ortadoğu'daki bir kriz anında bölgedeki ABD çıkarlarını korumak için düşünülen Çevik Kuvvet konusunda yükümlülükler alması vb... Sorunları mevcut düzen sınırları içinde istenildiği gibi çözebilmek olanaklı görünmüyordu.

Bütün bu sorunları, emperyalizmin istediği biçimde çözüme bağlayacak düzeyde bir Amerikancılık, ancak ülkemizdeki halk muhalefetinin bastırıldığı, ilerici-yurtsever insanların ezildiği-susturulduğu koşullarda yürütülebilirdi. Ve bu koşulları yaratabilmenin tek bir yolu vardı: *Açık faşist bir rejim kurmak*..

ABD yönetimi böyle bir rejimin kurulması doğrultusunda yoğun çabalara girişti. O günlerde ABD dış politikasının mimarlarından Brezezinski, TÜSİAD heyetleriyle ve Kenan Evren'le yaptığı görüşmelerde "istikrarlı bir Türkiye istiyorum, gelişmeler bu yönde gitmiyor" diyerek "istikrarlı bir Türkiye" konusundaki düşüncelerini dile getirdi.

Bu ne anlama geliyordu.

ABD yönetiminin sürekli dile getirdiği "istikrar"dan anladığı neydi? Ve nasıl sağlanacaktı?

Bunun ABD politikaları açısından tek bir anlamı vardı: *Amerikan güdümünde bir askeri darbe.* Bir çok emperyalizme bağımlı azgelişmiş ülkede Amerikanın CIA eliyle benzer stratejileri hayata geçirdiği, bir avuç sermayedar dışında bütün bir halkın ezildiği, solun ve halktan yana örgütlerin bastırıldığı güdümlü faşist rejimler kurdurduğu bilinen bir gerçektir.

Nitekim bizzat Brezezinski, daha sonra yayınlanan anılarında Türkiye'yi de örnek göstererek istikrardan ne anladığını şöyle anlatacaktı:

"En iyi çözümün zamanla sivilleştirilecek bir askeri yönetim olduğunu savundum, Ordu,

(1) **Cumhuriyet** Gazetesi

disiplinli iyi örgütlenmiş ve güçlüydü. Pakistan, Türkiye, Brezilya, Mısır ve başka yerlerde ordu hem iktidara geçme hem de yönetme bakımından başarılı olabilmiştir."(1)

"Zamanla sivilleştirilecek bir askeri yönetim" derken 12 Eylül darbesinin kastedildiği üzerinde söz edilmeyecek denli açıktır.

Brezezinski'nin Kenan Evren ve TÜSİAD heyeti ile yürüttüğü temasların ve önerilerin Türkiye'de bir ordu darbesi için hazırlıkların hızlandığı günlere denk düşmesi bu açıdan bir rastlantı olmasa gerektir. Nitekim daha sonraları 12 Eylül darbesinin "hazırlık planı" niteliğindeki "Bayrak Harekatının" o günlerde oluşturulduğuna ve olgunlaştırıldığına ilişkin belgeler Türk basınında yer aldı. Bütün bunlar ülkemizde milliyetçiliği kimseye bırakmayan, kendileri dışında herkesi vatan haini olmakla suçlayan 12 Eylül generallerinin ve işadamlarının Amerikan yönetimiyle olan ilişkilerini ortaya koyan gerçeklerdir.

Bütün bu gelişmeler 12 Eylül askeri darbesinin bizzat ABD tarafından örgütlendiğini ve onun çıkarlarına uygun bir siyasal rejim yaratmaya yönelik olarak gündeme getirildiğini göstermektedir.

Nitekim 12 Eylül döneminin en önemli sonuçlarından biri Türkiye'nin emperyalizme bağımlılığının şimdiye değin görülmedik boyutlarda artması oldu. Bütün milliyetçilik demagojilerine karşın 12 Eylül dönemi boyunca Türkiye IMF ilişkilerinde,Türkiye-ABD ilişkilerinde, hiçbir sorun çıkmadı. Amerikan Senatosu Askeri Komite Başkanı John Tower'in deyimiyle "Türkiye-ABD ilişkileri tarihinin en iyi dönemini yaşadı." (12 Şubat 1981, Gazeteler)

Öyle ki Türkiye'de hangi partilerin seçimlere katılacağını, hangisinin iktidar olacağını, insan hakları ve işkence konularında ne tür adımlar atılacağını, anayasa'nın ne tür hükümler içereceğine vb. sanki Türkiye bir ABD eyaletiymişçesine Amerikalılar belirledi. Bütün ekonomik kararlar IMF-OECD gibi örgütlerce alındı ve Türkiye'ye dikte ettirildi. Dış politika konularında Türk hükümetlerinin değil Amerikalı NATO generallerinin planları geçerli oldu.

12 Eylül'den sonra askeri yönetimin çözdüğü ilk sorun, Yunanistan'ın NATO Askeri Kanadına dönüşünü sağlamaktı.

Batılı basın-yayın organları Türkiye'deki askeri darbeyi "Türkiye'de askeri darbe oldu: Yunanistan NATO'nun askeri kanadına dönüyor" başlığı ile ve 12 Eylül'le Yunanistan'ın NATO Askeri Kanadına dönüşünü irtibatlandırarak verdiler. Yunanistan Savunma Bakanı darbenin olduğu gün yaptığı açıklamada, iki saat önce Ankara kaynaklı bir mesaj aldığını ve "geri dönüşün" gerçekleşeceği konusunda güvence verildiğini açıkladı. Dönemin ABD Büyükelçisi Spain de anılarında B. Ulusu'nun bu konuda her türlü kolaylığı göstereceğine dair söz vermiş olduğunu yazdı.

ABD Büyükelçisi J. Spain anılarında bir çok insanın 12 Eylül askeri darbesinin arkasında Amerika'nın olduğu konusunda düşünceleri bulunduğunu şöyle anlatıyor:

> "...ertesi sabah şimdi yeni rejimde yüksek bir görevli olan eski bir dosta rastladığımda sohpetimize pek çok bilgisiz Türkün darbenin CIA tarafından yönlendirildiğini söylemelerinin üzücü olduğunu belirterek başladı. Ben de tam hem fikir olduğumu söylüyordum ki, yüzünde bir sırıtma ile sırtıma vurarak ekledi.
>
> Elbette darbeyi CIA yaptırmamıştır. Çünkü müdahale başarılı oldu. O halde mutlaka

Pentagon yaptırmıştır."

Hükümet değişmişti ama Türk mizah yeteneği değişmemişti."

"... Öğleye doğru ikinci sekreterlerimizden birisi ABD'nin darbeyi yönlendirmesinden dolayı kendisini açıktan kutlayan İngiliz ikinci sekreteri ile yaptığı bir toplantıdan henüz geldiğini bildirmek için içeri geldi."

"... Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına en kısa zamanda dönmesinin önemli olduğuna inanıyorduk. Ve yeniden bütünleşmenin (reentegrasyonun) General Rogers'in planı ile başarılabileceğine dair çok umutluyduk. Eğer General Rogers bunu başaramasaydı, o zaman ABD ve bizzat Başkan Carter'ın işin içine girmesi gerekebilecekti... (Darbeden sonraki ziyaretimde) ayrılırken General Evren ittifakı tekrar birleştirmek için elinden geleni yapmaya niyetli olduğunu söyledi ve iki hafta daha sabırlı olmamızı söyledi. Tam 15 gün sonra Rogers planıyla Yunanistan'ın yeniden bütünleşmesi (reentegrasyonu) duyuruldu.

General Evren'in bu konudaki kararlılığı ve güvenilirliği, askeri rejimin karakteristiğiydi (...) 'Paşa'ların bu iş bitiriciliğinin Washington'da hoşnutlukla karşılandığı da bir gerçektir.

... Askeri alımlardaki uzun vadeli borçlar temizlendi. Güvenlik Yardımı programı dahilindeki silah ihtiyaç listeleri derhal ve eksiksiz olarak görülmeye başladı. Millet Meclisinde aylardır bekleyen Amerikan-Türk Savunma İşbirliği antlaşması ve 'Tutuklu Mübadele Sözleşmesi' parlamentonun yerine görev yapan Milli Güvenlik Konseyi ve Bakanlar Kurulu tarafından derhal onaylandı. Üst düzeydeki Türk yetkililer, Kıbrıs ve Ege konularında Yunanlı yetkililerle düzenli bir toplantı dizisine başladılar."(1)

Bütün bunlar 12 Eylül'ün gerekçeleriyle ABD çıkarlarının çakışmakta olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü Yunanistan-Türkiye ilişkilerindeki krizin NATO'nun Güney Doğu kanadında açmış olduğu gedik ABD'yi sürekli rahatsız ediyordu. Ve 1980 öncesinde bu konunun çözülmesi için sivil hükümetler üzerinde sürekli bir ABD baskısı gündemde tutulmuştu. Ancak 12 Eylül darbesine kadar hiçbir sivil hükümet böyle bir şey yapmaya cesaret edemedi. Çünkü böyle bir kararın alınması çok açık bir biçimde Türkiye'nin dış politikasıyla NATO'nun genel politikasının çeliştiği bir noktada, tercihini NATO dolayısıyla da ABD çıkarlarından yana yapmak anlamına geliyordu. Ki bu seçimle işbaşına gelen hiçbir hükümetin göğüslemeye cesaret edemeyeceği denli bir kamuoyu baskısına neden olurdu.

Bu nedenle NATO'nun "çift şapkalı" generali ve Kenan Evren'in "Kadim dostu" Rogers, 12 Eylül'den sonra kendi adını taşıyan "Rogers Planı"nı hazırlayarak sorunu bizzat çözme görevini üstlendi.

"Kanat Operasyonu" olarak adlandırılan bu dönüşün perde arkası, belki de Cumhuriyet tarihinde en çok milliyetçilik ve vatan hainliği edebiyatının yapıldığı bir dönem olan 12 Eylül'ün, kapalı kapılar ardından ülke çıkarlarını nasıl yabancı ülkelere çiğnettiğini gözler önüne sermektedir.

Yeni rejime açık ABD desteği, daha fazla askeri yardım vb. sağlamak amacıyla ve bir "asker sözüne" kanarak (!) imzalanan "Rogers antlaşması" bugün Yunanistan'ın antlaşmadan doğan yükümlülüklerin hiçbirine uymaması nedeniyle, tamamiyle Türkiye aleyhine bir antlaşma olarak tarihte yerini aldı. Bütün yönetim kademelerini, Dışişleri Bakanlığının, devre dışı bırakarak bizzat MGK ve Kenan Evren'in direktifleriyle imzalanan bu antlaşmanın ABD ve NATO'nun çıkarlarına uygun olduğu ise açık bir gerçektir.

---

(1) American Diplomacy in Turkey/**James Spain** Sf. 20,22,25)

12 Eylül'ün olduğu gün konunun hemen gündeme getirilmesi ise ABD'nin askeri darbeyi yapan generallerin hangi doğrultuda politikalar uyarlayacağından haberdar olduğunu ya da "yönetime getirmek için generaller ve amiraller yetiştirdiğini" ortaya koymaktadır. Nitekim daha sonraları ülkemizi ziyaret eden dönemin ABD Başkanı Carter'in konuya ilişkin açıklamaları ABD'nin "Rogers Planından" ve 12 Eylül'den hoşnutluğunun anlaşılabilmesi için yeterlidir.

Carter şöyle diyor:

> "Asıl zorlandığım konu Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına re-entegrasyon'unu sağlamak olmuştu. Gerçi bu sorun daha sonraları kolay çözüldü.
>
> - Nasıl kolay?
>
> - Biraz General Rogers sayesinde. Sayın Evren ile çok yakın dosttu. Sayın Evren'in, çok takdir ettiğim bu güçlü liderin iyi niyetli yaklaşımı olmasaydı, bu sorun çözülemezdi. Tamamen iki askerin dostluğu sayesinde gerçekleşti. Yıllarca uğraşıp vaadler yapıp telkinlerde bulunup başaramamıştık ama dostlukla oldu. 12 Eylül harekatı olmasa bu olmazdı." (1)

"Rogers-Evren dostluğu" sonucunda dış politika açısından önemli bir konu NATO ve ABD yararına işte böyle çözüldü!

Herhalde NATO generalleriyle dost olmayı kendi ülkesiyle dost olmaya tercih eden devlet yöneticileri olgusu azgelişmiş ülkelerin bir "kaderi" sayılmalıdır.

Aynı Türkiye'de olduğu gibi dünyanın birçok azgelişmiş ülkesinde de Amerikancılığı karakterilerinin ayrılmaz bir parçası yapan bu insanlar, gerçek yurtseverleri "Vatan hainliği" ile suçlarlar. Bu bir anlamda Pentagon uzmanlarının bir "propaganda hilesi" sayılmalıdır.

Çünkü kendi elleriyle yetiştirdikleri ve darbe yaptırdıkları kişilerin bu işbirlikçi tutumunu gizleyebilmenin en uygun yolu, onların siyasi muarızlarına kendi sıfatlarını yakıştırmalarıdır. Soğuk savaş yıllarından beri dünyanın bir çok ülkesinde Amerikancı rejimler kendi gerçek yüzlerini gizleyebilmek için kendilerine karşı çıkan herkesi vatan ihaneti ile suçlamışlardır. Marcos'un, Pinochet'in, Şahlık rejiminin ve 12 Eylül'ün yaptığı da hep budur.

12 Eylül faşizmi döneminde de kitleler bu kökü dışarda doktrine uygun olarak yürütülen ideolojik karalama kampanyalarıyla yönlendirilmeye çalışıldı, devrimci ve yurtsever üzerinde bir kara çalma bombardımanı kesintisiz olarak sürdürüldü. Ancak bombardımanın tozu-dumanı dağılmaya yüz tutunca ortaya çıkan gerçekler bu demagojilerin gizlemeye çalıştığı işbirlikçiliği gözler önüne serdi. İşte "Kanat operasyonu" olayı bu işbirlikçi davranışın örneklerinden sadece bir tanesidir.

Elbette Türkiye'nin 12 Eylül döneminde ABD'ye verdiği tavizler sadece "Kanat Operasyonu" olayıyla sınırlı değildi. Bütün bu dönem boyunca ABD-Türkiye ilişkileri açısından önemli bir diğer konu da "Çevik Kuvvet"in Türkiye'de üslenmesi sorunuydu.

Afganistan olaylarıyla birlikte Sovyetlerin "Sıcak sulara" yani Basra Körfezi'ne inmek için bir atlama tahtası elde etmeleri ve İran'daki İslam devriminin yarattığı sorunlar sonucunda Basra Körfezi ABD ve Batı çıkarları için "hayati önemdeki bölge"

---

(1) U. GÜLDEMİR, Kanat Operasyonu

ilan ediliyordu. Amerika Sovyetler'in bu bölgeye inmemesi için elinden gelen her türlü olanağı kullanacağını açıkladı. Bu temel düşünce etrafında Pentagon, yeni askeri stratejiler geliştirdi. Bu stratejilerle birlikte dünya siyasetine yeni bir kavram girecekti; Çevik Kuvvet. Türkiye kamuoyu da bu yeni kavramla yakından ilgilenmek zorunda kaldı. Çünkü Türkiye bir yönüyle Ortadoğu ülkesiydi. Ve bu yeni kuvvetin üslendirilmesinin düşünüldüğü yerlerin başında geliyordu.

Çevik Kuvvetin görevi, Sovyetler'in İran üzerinden bölgeye sarkması durumunda bu "sarkma harekatı"nın önünü kesmekti. Bu iş için en uygun coğrafi konumdaki ülke ise Türkiye'ydi. Bu nedenle ülkemize gelen hemen bütün Amerikalı uzmanlar Türkiye'nin Çevik Kuvvet'le ilgili görev almasının gerekliliğini vurguladılar. Ardından Paul Henze'nin ve diğer ABD'li uzmanların katıldığı SİSAV seminerinde Çevik Kuvvet konusu tartışıldı. Bugün Türkiye'de böyle bir harekatın alt yapısını oluşturan Doğu Anadolu bölgesindeki NATO hava alanları inşaatları yapılmış durumdadır. ABD emperyalizminin ortadoğu'daki çıkarlarıyla çelişecek olası gelişmelere karşı, Türkiye'yi bir ileri karakol olarak kullanması anlamına gelecek politikalara destek verilmesinin Türkiye için bir macera olacağı ve bu durumun emperyalizmin çıkarlarına yedeklenmek olduğu açıktır. Nitekim ABD'nin İncirlik Üssünü kullanarak Lübnan'a müdahale etmesi Türkiye tarihinde hala kara bir leke olarak durmaktadır. Ortadoğu'da ABD'nin ileri karakolu olmayı kabullenmek sadece ve sadece bu kara lekeleri çoğaltacaktır.

Türkiye 12 Eylül döneminde çok daha fazla bir biçimde ABD'nin denetimi altına sokulmuştur.

En son "İrangate" olarak adlandırılan uluslararası skandalda, CIA görevlisi Albay North ve adamlarının, İran'a baskı düzenlemek için Türkiye'deki NATO üslerinde konakladıklarının açığa çıkmış olması da bunu göstermektedir. Öyle ki Türkiye kendi toprakları üzerindeki bu karanlık işlerden ancak ABD Kongresi'nin soruşturma tutanaklarının yayınlanmasından sonra haberdar olabilmektedir. Böyle bir ülkenin bağımsızlığından söz edilebilir mi? Ülkemizi bu hale getirenlerin gerçek yurtseverler oldukları kabul edilebilir mi? Ve bu duruma göz yumanların, ülkesinin bağımsızlığını her şeyin üstünde tutan devrimcileri vatan ihaneti ile suçlamalarına inanılabilir mi? Bir nebze ulusal onur taşıyanları isyan ettirecek düzeyde bir işbirlikçilik 12 Eylül'le birlikte gündelik olaylar haline getirilmiş durumdadır. 12 Eylül döneminde "tam bağımsızlık" ülküsü bile modası geçmiş bir kavram haline getirildi. Amerikan işbirlikçisi köşe yazarları ve IMF şakşakçıları artık tam bağımsızlığın bir ilkellik olduğunu söyleyerek "karşılıklı bağımlılık" teorisini ortaya attılar. Ve Türkiye'nin bağımsız bir ülke olması gerektiği, sadece ve sadece dış ülkelerin "insanlarınıza işkence yapmayın insan haklarına saygılı olun" dedikleri zaman hatırlandı. IMF'nin soframızdaki ekmeğe, ABD'nin hangi partiyi iktidara getireceğimize karışması ortada dururken, "insan haklarına uyulması" talebi "içişlerimize karışma" olarak nitelendi.

Eski dönemlerde ABD ile kolkola olmak bir ulusal utanç sayılırken, bugün bu "dış itibar" olarak görülmektedir. Yurtseverlik; işkence ve hapishane, işbirlikçilik, itibar ve menfaat demektir.

Böyle bir Türkiye'nin emperyalizmin menfaatlerine uygun olduğu elbette açıktır. Zaten ABD 12 Eylül darbesiyle kendi menfaatlerine uygun ("ABD çıkarının öncelikle dikkate alınacağı") bir Türkiye yaratılacağından hiç kuşku duymamıştır. ABD Büyükelçisi J.Spain;

> "... kısa bir telgraf yazdım ve Dışişleri Bakanlığına gönderdim. Güvenlik ilişkimizin korunması ve temsili hemen ve etkili geri dönüşün sağlanması şeklindeki iki önemli ABD çıkarının öncelikle dikkate alınmasını belirttim. Önceki askeri müdahaleler ve paşalar hakkındaki bildiklerimiz her iki konuda da acil bir tehlike olmadığını gösteriyordu." (1)

diyerek 12 Eylül "paşalarına" olan güvenini dile getirmektedir.

2 . 12 EYLÜL EKONOMİK KRİZİN YÜKÜNÜN EMEKÇİ HALKIN ÜZERİNE YIKILMASI İÇİN GÜNDEME GETİRİLDİ

Önceki bölümlerde gösterdiğimiz gibi 1980 yılına gelindiğinde Türkiye işte o günlerin yaygın deyişiyle "tarihinin en büyük bunalımını" yaşıyordu. Bir yandan tıkanan dışa bağımlı ekonomi, kendini yokluklar, karaborsa, enflasyon, döviz darboğazı vb. belirtilerle hissettirirken, diğer yandan işçilerin insanca bir yaşam arayışı için gündeme getirdikleri grevler giderek yaygınlaşıyordu.(2)

Türkiye tam bir ekonomik kriz içindeydi ve dışa bağımlı çarpık ekonomik yapı kendi içinde bunalımı aşabilecek çözümler üretemiyordu. Biriken dış borçların faizleri bile ödenemez hale geldiğinden dış finans çevreleri, IMF-OECD gibi emperyalist kuruluşlar, Türkiye'ye kendi reçetelerini dikte ediyorlar, ekonomik çarkların yeniden dönebilmesi için gerekli döviz girişi IMF'nin "yeşil ışığına" bırakılıyordu. İçine düşülen bu "borç tuzağı" Türkiye'nin pazarlık olanaklarını daraltıyor, ülkeyi bu baskılara boyun eğmeye zorunlu hale getiriyordu. IMF ve diğer emperyalist kuruluşlar da aynı talebi yineleyip duruyorlardı. "İstikrarlı bir Türkiye". Bunun yolu ise IMF önerileri doğrultusunda kamu harcamalarının kısılması, yüksek oranlı devalüasyon ve sıkı para ve bütçe politikaları, KİT ürünlerine yapılacak zamlar ve maaş, ücret kısıtlamaları, düşük taban fiyatlarından geçiyordu. Ekonomik istikrar ancak bu tedbirlerin alınmasıyla sağlanabilirdi. Tedbirlerin öz olarak krizin yükünün geniş halk kesimlerinin üzerine yıkma anlamına geldiği açıktı.

Buna paralel olarak yerli tekelci çevreler de, IMF direktiflerine uyulmasını, Friedmancı, Monetarist ekonomik önlemlerin alınarak ekonominin dışa açılmasının sürekli olarak hükümetten talep ediyorlardı. Tekelci burjuvaziye göre ekonomik

---

(1) American Diplomacy in Turkey/J.Spain sf. 20

(2) "12 Eylül 1980'e gelindiğinde süren grevlerin durumu Çalışma Bakanlığı verilerine göre şöyleydi: 1979'da 176 olan ve 25 bin işçinin katıldığı grev sayısı 1980'de 220'ye ve greve katılan işçi sayısı 34 bine çıkmıştı. Grevde geçen işgünü sayısı ise 1979'da 1,5 milyon gün dolayındayken 1980'de 4.3 milyon işgününe çıkmıştı." (Akt: Mustafa SÖNMEZ, Türkiye Ekonomisinde Bunalım, s. 229)

bunalım esas olarak yüksek ücretlerden, sosyal harcamaların (sağlık, eğitim vb.) yönünden ve grevlerden kaynaklanıyordu. Bu nedenle ücretler, maaşlar ve taban fiyatları kısıtlanmalı, grevler yasaklanmalı ve işçi hakları ortadan kaldırılmalıydı. Böylece devletin bütün olanakları sadece ve sadece kendilerine sunulmalıydı. Bunalım ancak bu yolla aşılabilirdi. (TÜSİAD'ın yıllık raporlarında ve özellikle de 1979-80 raporlarında iş çevrelerinin dile getirdiği düşünceler, hiçbir değişiklik yapılmadan 12 Eylül'ün ekonomik politikaları haline gelecekti.)

Demirel azınlık hükümeti emperyalizmin dayatmalarına boyun eğecek, IMF direktifleri doğrultusunda 24 Ocak kararları olarak bilinen "ekonomik önlemler, paketini" gündeme getirdi. 24 Ocak kararları IMF'nin de işaret ettiği şekilde ekonomik bunalımın bütün yükünü halkın omuzuna yıkarak, burjuva kesimlerine geniş olanaklar sağlamayı öngörüyordu.

Ancak görünürde de olsa "parlamenter rejim" koşullarında halkın oyuna gereksinim duyan hükümetlerin, emperyalizmin ve yerli tekellerin talep ettikleri bu vahşi kapitalizmin gerektirdiği önlemleri yürütebilmeleri olanaksızdı. Halkı böyle bir kölelik rejimine açık bir zor uygulamaksızın "ikna" etmek kolay değildi. İşte "istikrar" çığlıklarının ortaya çıktığı nokta tam da burasıdır.

12 Eylül darbesiyle birlikte 24 Ocak kararlarının siyasal tablosunu tamamlayacak bir baskı ve terör ortamı yaratıldı. Böylece 24 Ocak'ın uygulanabilmesi için gerekli olan "istikrar" sağlanmaya çalışıldı.

Evren darbeden sonraki ilk konuşmasında devletin yeniden kurulmasına ilişkin hedeflerini açıkladı. Ekonomik politika herhangi bir sapmaya yol açılmaksızın sürdürülecekti. Böylece Demirel azınlık hükümetince alınan 24 Ocak kararları, 12 Eylül yönetimi tarafından aynen benimseniyordu. Bu nedenle kararların mimarı sayılan Turgut Özal "İstikrar programının" yürütülmesi için görevinde bırakıldı. IMF direktiflerinin bütünüyle yerine getirilebilmesi için Türkiye'ye IMF tarafından dayatılan ekonomik önlemlerin süratle alınabilmesi işini de askeri yönetim üstlendi. Devlet harcamaları kısıtlanacak yeni bir vergi yasası çıkartılacak, grevler ve toplu sözleşmeler yasaklanacak, özetle, uluslararası emperyalist kuruluşların ve yerli tekellerin her türlü talepleri yerine getirilecekti. Bu ekonomik tedbirlerin devlet yapısında hukuksal ve siyasal sistemde yapılacak olan yeni düzenlemelerin eşlik etmesi öngörülüyordu. Türkiye'de sağcı-gerici çevrelerin yıllardır siyasal krizin nedeni olarak suçladıkları 1961 Anayasası'nın değiştirileceği, Türk Ceza Kanunu'nda, Sendikalar ve Dernekler Yasası'nda, Siyasal Partiler ve seçim yasalarıyla, üniversite yasalarında önemli değişiklikler düşünüldüğü açıklandı.

12 Eylül askeri darbesinin hemen ardından grev yasaklamaları, sendika ve derneklerin kapatılmaları, toplu sözleşmelerin durdurulması gündeme getirildi. Yıllardır Türkiye burjuvazisinin her fırsatta bir yakınma konusu olarak gündeme getirdiği işçi hakları ve sendikal haklar bir çırpıda ortadan kaldırıldı. DİSK ve diğer ilerici işçi sendikaları mallarına el konularak kapatılırken yöneticileri de tutuklandı, işkence tezgahlarına yatırıldı. İşçi sendikaları ve halktan yana örgütler zor ve terörle dağıtılırken, işveren sendikalarına tam bir serbestlik tanındı. TİSK, MESS vb. işveren örgütleri hükümet politikalarını birinci dereceden etkileyen örgütler haline geldiler.

İş hayatına ilişkin yasaların düzenlenmesi bütünüyle istedikleri biçimde yapıldı.

12 Eylül rejimi döneminde kurulan YHK eliyle toplu sözleşmelerin işçiler aleyhine sonuçlanması ve böylece işçi ücretlerinin kısıtlanması için her tür tedbir alındı, grev yasaklamaları, işten çıkartmalar, işçi önderlerinin iş yerlerinden tasfiye edilmesi birbirini izledi. TİSK Başkanı Halit Narin bu konudaki hoşnutluğunu şöyle dile getirecekti: "Yirmi yıldır biz ağladık, onlar güldü" ("onlar" sözüyle "işçileri" kastederek) Halit Narin'in bu sözleri 12 Eylül'ün esas anlamının tekelleri güldürmek ve işçileri ağlatmak olduğunun itirafıydı.

Dernekler konusunda da benzer biçimde davranan askeri yönetim, halkın bütün örgütlerini, TÖB-DER'i, TÜM-DER'i vb.lerini kapatıp yöneticilerini tutukladı. 12 Eylül savcıları bu örgütlere ilişkin ceza davaları açılmasını talep ettiler. Buna karşılık bir zenginler kulübü olarak adlandırılan büyük tekellerin örgütü TÜSİAD'a 12 Eylül döneminde kamu yararına çalışan dernek statüsü verildi. TÜSİAD'da örgütlenmiş tekelci burjuva kesimler ekonomik-siyasal kararların alınmasında birinci dereceden söz sahibi konumuna yükseldiler. DİSK, TÖB-DER gibi demokratik kitle örgütlerince oluşturulan "Demokratik Platform" 146/1. maddenin ihlal edildiğinin delili olarak gösterilirken, TİSK, Odalar Birliği gibi sermaye örgütlerince oluşturulan "Hür Teşebbüs Konseyi" varlığını ve etkinliğini sürdürdü.

Bu arada 12 Eylül darbesinin planlayıcılarından eski Deniz Kuvvetleri Komutanı B. Ulusu Başbakanlığa getirildi. Emekli generallerden ve holding yönetim kurulu üyelerinden oluşan 12 Eylül hükümeti gerek programı, gerekse de üyeleriyle büyük burjuvazinin bir komitesi niteliğini taşıyordu.

Ekonomik işlerden sorumlu Başbakan Yardımcılığı görevini üslenen Turgut Özal eski Dünya Bankası görevlisi, MESS Başkanı ve Sabancı Holding yönetim kurulu üyesiydi. 1982 yılında yaşanan "bankerler krizi"(1) sonucunda Turgut Özal yerini bir

(1) Bankerler krizi 12 Eylül döneminde meydana gelen en ilginç olaylardan biriydi. 24 Ocak kararları ve onun bir devamı olarak gündeme gelen Temmuz Bankacılığı, o güne değin ekonominin işleyişinde önemli değişiklikler meydana getirmişti. Bu noktada faizlerin serbest bırakılması, öz sermaye sıkıntısı çeken çeşitli kapitalist firmaların piyasada para arayışına yönelmelerini gerekli kılıyordu. Çünkü yüksek faizlerle alınan kredilerin geri ödenmesi ve belirli bir kârlılık sağlaması son derece zordu.
Hiçbir yasal tedbir alınmaksızın bankerlerin de piyasadan para toplamalarına izin verilmesi bir anda son derece yüksek faizlerle halktan para toplayan köşebaşı bankerlerinin ortaya çıkmasına neden oldu. Halk ve özellikle de orta gelir grubundan kitleler tatlı gelecek vaadleriyle ortaya çıkan bu yeni olanağa dört elle sarılarak bir ömür boyu biriktirdikleri değerleri bankerlere teslim ettiler. Ve halktan toplanan bu değerlerin büyük bir kısmı "kredi" olarak, tekellere, holdinglere akmaya başladı. Ancak bir noktada deniz bitti. Banker iflasları birbirini izledi ve Türkiye'deki en büyük bankerlik kuruluşlarından biri olan Kastelli'nin iflası ve bu kuruluşun sahibi Cevher Özden'in yurt dışına kaçmasıyla doruğuna ulaştı. 12 Eylül yönetimi tarafından ekonominin kilit noktalarına getirilen T.Özal, Kaya Erdem gibi bakanlar halkla alay edercesine "bankere para yatıranlar kumar oynamıştır" şeklinde açıklamalarda bulundular. Gerçekten de bankere para yatıranlar kumar oynamışlar ve kumarı açıktan hile yaparak bu paraları -halkın birikimlerini- kredi olarak ellerinde toplayan ve bunları geri ödemeyen holdingler kazanmıştı. Bankerler iflası nedeniyle özellikle orta gelir gruplarından holdinglere para aktarıldığı ve bunun yükünün devlete (dolayısıyla vergi olarak yine halka) ve özellikle orta gelir gruplarına yıkıldığı bugün bütün yönleriyle bilinmektedir.
12 Eylül yönetimi bu açık talan karşısında da holding çıkarlarından yana tavır aldı. Gazetelerin banker iflaslarına ilişkin haber yayınlamasını yasakladı. Olayı protesto etmek için toplanan "Banker alacaklılarını" polis zoruyla dağıtarak bu olayı örtbas etmeye çalıştı.
İşte T.Özal ve K.Erdem'in istifasına yol açan Bankerler Olayı, böylece 12 Eylül faşizminin orta sınıflar açısından yarattığı gelir kaybının çarpıcı örneklerinden biri oldu.

diğer TÜSİAD üyesi, Adnan Başer Kafaoğlu'na bıraktı. Sanayi ve Teknoloji Bakanı Şahap Kocatopçu daha sonra TÜSİAD Başkanlığı yapacaktı. Bunlardan başka 12 Eylül hükümetinin 8 bakanı daha holding yönetimlerinde yeralıyordu. Bütün bunlara ek olarak, bizzat MGK üyesi olan ve kamuoyunu aylar süren yolsuzluk iddialarıyla meşgul eden Tahsin Şahinkaya ile Nejat Tümer'in holding hissedarları oldukları daha sonra ortaya çıkacaktı. Benzer biçimde Mehmet Buyruk, Doğan Özgöçmen gibi 12 Eylül'ün etkili generalleri emekli olduktan sonra büyük sermaye şirketlerinin yönetim kurullarında yer aldılar.

Tekelci sermaye ile bu denli içli dışlı ilişkiler içinde olan hükümetin programı da sınıf yapısına uygun bir içerik taşıyordu. Hükümet programı o günlerde "Demirel'siz Demirel programı" olarak adlandırıldı. 12 Eylül o güne değin sağcı-gerici çevrelerin ileri sürdüğü talepleri kendi programı olarak ilan etti. Hükümetin ekonomik planda ilk işi 24 Ocak kararlarını kutsamak oldu. B. Ulusu "olumlu neticeleri görülen ekonomik istikrar programını uygulamaya devam edeceklerini" açıkladı.

Böylece dünyanın bir çok geri bıraktırılmış ülkelerinde yaşananlar bir kez daha Türkiye'nin başına geliyordu; IMF direktifleriyle gündeme getirilen ekonomik istikrar politikaları artı Amerikan güdümünde bir askeri darbe ve faşist rejim.

24 Ocak kararlarının ve 12 Eylül askeri darbesinin üzerinden bugün 8 yıla yakın bir süre geçti. 24 Ocak üzerine çok şey söylendi, çok şey yazıldı. Ancak eleştirenlerce de savunanlarca da kabul edilen bir gerçek var; hemen herkes bir konuda anlaşıyor; 24 Ocak kararları 12 Eylül olmasaydı uygulanamazdı. Özellikle tekelci burjuva çevreler bu konuyu sürekli vurgulamakta, 24 Ocak ve 12 Eylül'e övgüler düzmektedirler.

Örneğin işadamı ve İTO Meclis Başkanı İbrahim Bodur "24 Ocak kararlarının başarıya ulaşmasında en büyük pay 12 Eylül yönetimine aittir. Bu yönetim kararların başarısını iki kat artırmıştır." (1) derken, Koç Holding Yönetim Kurulu Başkanı Rahmi Koç "12 Eylül harekatından önce herşeyi demokratik sistem içinde yapmak zorundaydık. Bu da karar almak ya da yönetmelik çıkartmak için aylar geçmesini gerektiriyordu, ayrıca herşeye politik açıdan bakılıyordu. Ekonomik yaklaşım hep arkadan geliyordu. Askeri yönetim altında fark, alınan kararların parlamentodan geçmesi gibi bir zorunluluk olmadığı için çok hızlı hareket edilebilmesi, yapılan yanlışın kısa sürede düzeltilebilmesi ve politik yaklaşımların söz konusu olmaması" (2) diyerek 12 Eylül'ün 24 Ocak kararlarının başarısı için gerekliliğini ortaya koydu.

Bu ne anlama geliyor?

Neden bir ekonomik önlemler paketini uygulamak için askeri darbe gerekli görülüyor?

Bu gereklilik sadece Rahmi Koç'un dediği gibi ekonomik kararların alınmasında

---

(1) O. ULAGAY, Kim Kazandı Kim Kaybetti, s. 64.

(2) Age., s.63-64.

hızlı davranılabilmesi nedeniyle midir? Yoksa daha köklü nedenler mi söz konusudur?

Bu soruların yanıtları bizzat 24 Ocak kararlarının mantığında gizlidir. 24 Ocak'ın temel mantığı tekelci sermayeye her türlü olanağı sağlamak, böylece gerekli sermaye birikimini gerçekleştirmek ve bu yolla bunalımın aşılması olarak özetlenebilir. Bu nedenle de tekelci sermayenin karlarını azaltacak her türlü engel ortadan kaldırılmalı, her türlü devlet desteği sadece tekellere verilmelidir. Ücret ve maaş kısıtlanmalı, grevler kontrol altına alınmalı, taban fiyatları düşük tutularak ve tarım vergilendirilerek tarımdan sanayiye değer aktarılmalı, devlet harcamaları sağlık ve eğitim de dahil olmak üzere kısıtlanmalıdır.

24 Ocak kararları bu mantık doğultusunda halkın elinden alınan değerlerin sermaye sınıfına aktarılabilmesi için gerekli her tür ekonomik önlemi içeriyordu. Ama bu tür bir yağmayı, tamamen ekonomik önlemlerle ve "nispi demokratik" bir ortamda gerçekleştirebilmek olanaksızdır. Halkın kazanımları, aşı ekmeği ancak zorla elinden alınabilirdi. Sendikal haklar, örgütlenme hakları, parlamento, partiler vb. ortadan kaldırılmadan böyle bir kölelik düzenine hiç kimse boyun eğmezdi.

Nitekim 12 Eylül rejimi de bunları yaptı. Ve halkı yoksullaştırmaya yönelik bir programa yönelmesi muhtemel tepkileri sınırsız bir terör uygulayarak önlemeye çalıştı.

12 Eylül faşizmi koşullarında, bir askeri yönetimin baskı ve terör uygulamalarıyla desteklenen bu ekonomik önlemler paketinin sonuçları 12 Eylül'ün sınıf rengini bütünüyle ortaya koymaktadır.

Geriye dönüp bakıldığında 24 Ocak kararlarıyla başlayan süreçte halktan tekellere büyük değerler aktarıldığı ve bu yolla zenginler daha zenginleşirken fakirlerin daha fakirleştiği büyük bir netlikle görülebilmektedir.

Gelir dağılımı tablolarına bakıldığında fonksiyonel dağılım olarak 1980-1988 arasında tarım gelirlerinin % 24,33'den % 14.00'e, ücret-maaş payının % 32.79'dan % 13.00'e düştüğü görülmektedir. Buna karşılık kar-faiz ve rant gelirleri ise % 42.88'den % 73.00'e yükselmiştir. Bu köylülerin, işçilerin, memurların kaybettiğini buna karşılık kar-faiz-rant'la geçinen sermaye gruplarının kazandığını büyük bir açıklıkla ortaya koymuştur. Gelir grupları açısından bakıldığında da ezilen sınıfların giderek yoksullaştığı, buna karşılık büyük sermayenin daha da zenginleştiği görülmektedir. 1978-1983 yılları arasında nüfusun en az gelir elde eden % 20'sinin milli gelir içindeki payı % 2,84'ten % 2.63'e düşerken en üst % 20'nin payı % 54.71'den % 55,93'e yükselmiş durumdadır. Ve bu rakamlarla Türkiye dünyada gelir dağılımı en bozuk 6. ülkedir. (1)

---

(1) Türkiye'de 1973 yılından beri resmi olarak Gelir Dağılımı araştırmaları yapılmıyor. Gelir uçurumunun ortaya çıkacağından korkulduğu için devlet tarafından özel olarak engellenen araştırma ancak bilim adamlarının kişisel çalışmaları sonucunda yapılabildi. Son yıllarda öğretim üyeleri Merih Cilasun ve Süleyman Özmucur tarafından yapılan araştırmaların sonuçları devletin niye bu araştırmanın yapılmasını engellediğinin de ip uçlarını ortaya koyuyor. Gelir dağılımındaki bozulma ve bunun 1980 sonrasında daha da hızlanması bu araştırmalar tarafından açıkça ortaya serilmiştir. Yukarıda aktardığımız rakamlar O. Ulagay tarafından S. Özmucur'un 1988'de ve M. Celasun'un yaptıkları gelir dağılımı araştırmalarından alınmıştır

Bu oranları parasal büyüklük olarak saptayabilmek de olanaklıdır. Buna göre 1980-86 yılları arasında ücretli-maaşlı ve tarım kesimlerinde, kâr, rant ve faizle geçinen kesimlere cari fiyatlarla 17.675 milyar, 1986 fiyatlarıyla 29.629 milyar lira aktarılmıştır.

Buna bağlı olarak gerçek ücretler 1980-84 yılları arasında 15.34'ten 13.25'e düşerken, büyük holdinglerin kârları senede % 104 artış gösteriyordu.

Ülke içinde kimin kazandığı kimin kaybettiği çok açıktı. 12 Eylül'le tekeller kazanmış, halk kaybetmişti. Ve ekonomi politiğin temel bir yasası geçerliliğini sürdürüyordu: "bir sınıftan almadan diğer bir sınıfa verilmez".

Ancak 12 Eylül artı 24 Ocak olarak adlandırılan dönemin tek sonucu tekelci burjuvaziye sınırsız olanaklar sağlaması değildi. Belki de ülkemizin geleceğinin uzun yıllar ipotek altına alınmasına neden olduğu için ondan da önemli olan diğer bir çarpıcı sonuç daha vardı: Dış borçlanmalardaki muazzam artış ve emperyalizme ekonomik tutsaklık.

Türkiye'nin dış borçları 1980'de 16 milyar dolarken 1986'da 30 milyar dolar sınırına dayandı. Türkiye bu rakamlarla dünyanın en çok borçlu 5-6 ülkesinden biri durumundaydı. Toplam dış borçların GSMH'ye oranı % 53.5 olan, yılda ortalama 5 milyar dolar borç ödeme zorunda bırakılan bir ülkenin, emperyalizmden bağımsız olduğu söylenemez. Nitekim uluslararası emperyalist kuruluşlar bu borçlanma yoluyla yaratılan bağımlılık koşullarında Türkiye ekonomisine istedikleri biçimde yön verebilmektedirler.

Türkiye yeni ekonomik programı uygulamaya koyarken 13 milyar dolar civarında dış borcu vardı. Programın en önemli unsurlarından biri, ekonominin çarkının döndürülmesinde dış kaynağa ağırlık verilmesiydi. Bu nedenle yoğun borçlanmaya gidilmiştir. Ayrıca borçlanmanın sürdürülmesi için birikmiş borçların ve faizlerin ödenmesi zorunlu olduğundan, borcu borçla ödeme yoluna gidilmiştir. Böylece borçlanma artarak sürmüştür. İthalatın serbest bırakılması sonucunda lüks tüketim malları Türkiye pazarını doldurmuş, bunun sonucunda büyük bir döviz israfı gündeme gelmiştir. Sanayi girdileri için gerekli olan dövizle birlikte bu lüks tüketim araçlarına ödenen döviz dış borçları daha da kabartmıştır.

Bu nedenle 1986 yılında dış borç 31,2 milyar dolara yükseldi. Yani Türkiye 1980'den 1986'ya, 8,5 milyar dış borç ödemesine karşın borçları azalmamış, 2,5 kat artmıştır. 1980'de borçlar GSMH'nın % 27,8'ini oluştururken 1986'da % 53,5'e yükselmiştir. Üstelik bu borçların önemli bir kısmını kısa vadeli borçlar oluşturmaktadır. (1)

OECD'nin Türkiye için hazırladığı bir raporda Türkiye'nin ortalama olarak 1987'den 1995'e kadar her yıl 5,5 milyar dolar civarında borç ödemek durumunda olduğu belirtilmektedir. Türkiye'nin bu borçları yeni borçlanmalarla kapatacağı düşünüldüğünde, aynı rapora göre Türkiye'nin 1995'te dış borçlarının 37,5 milyar dolara çıkacağı öngörülmektedir. Yani Türkiye 8 yılda yaklaşık 45 milyar dolar dış borç ödeyerek, ancak yine de dış borç toplamı 31,2 milyar dolardan 37,5 milyar dolara çıkacaktır. Ancak son zamanlarda OECD raporunda belirlenen bu rakamların gerçeği

(1) O.ULAGAY, Kim Kazandı Kim Kaybetti.

tam olarak yansıtmadığı, gerçek rakamların çok daha yüksek olduğu ve Türkiye'nin dış borçlarının daha şimdiden (1988 yılında) 50 milyar dolara yaklaştığı anlaşılmıştır.

Emperyalizme bağımlılığı arttıran tek olgu dış borçlanma da değildir. Türkiye ithalatının serbest bırakılması sonucunda tam bir açık pazar haline gelirken, ihracatını artırmak için uzmanlaştığı sanayi ve tarım ürünleri açısından da uluslararası iş bölümü içinde bağımlı bir konuma düşüyordu. Dünya Bankası, IMF gibi emperyalist kuruluşların önerileri doğrultusunda "sanayileşme" hedefini terk eden Türkiye, artık kaderini bütünüyle emperyalist-kapitalist sistemle bütünleşmeye bağlıyordu. Bunun, 1000 dolar civarındaki kişi başına ulusal geliriyle az gelişmiş bir ülke olan Türkiye için bir kurtuluş getirmeyeceği ortadadır. Çünkü emperyalizm tarafından iliğine kadar sömürülen hiçbir azgelişmiş ülkenin kapitalist kalkınma yolunu seçerek azgelişmişlik çemberini kırabildiği görülmemiştir.

24 Ocak kararları emperyalist-kapitalist sisteme entegrasyonu sağlama konusunda ileri adımlar attığı için Türkiye'nin bağımsızlığı ve kurtuluşu açısından en büyük tahribatı bu noktada yapmıştır. (1)

3 . 12 EYLÜL MEVCUT SÖMÜRÜ DÜZENİNİN ONARILMASINI HEDEFLEDİ

12 Eylül öncesinde mevcut düzenin içine sürüklendiği bunalım toplumun bütün dokularına yayılmış, devrimci halk muhalefetinin giderek güçlenmesi ve egemen sınıfların iç çelişmeleri sonucunda bu bunalımı eski yöntemlerle aşabilmek olanaksız hale gelmişti. Derin bir ekonomik bunalım, parçalanan geleneksel ilişki biçimleri, parlamento, partiler, hükümetler vb. gibi düzeni ayakta tutması gerekli kurumların işlevsiz kalması ve derinleşen iç savaş burjuva düzeninin artık iyice yıprandığını ve ayakta duramaz hale geldiğini ortaya koyuyordu.

12 Eylül öncesinde faşist karşı devrim güçleriyle emekçi halk güçleri arasındaki mücadelenin bir iç savaş doğrultusunda derinleşmesi ve böyle bir ortam içinde düzenin bunalımının giderek derinleşmesi, emperyalizmin ve yerli egemen sınıfların iç savaşa başka bir biçimde müdahalesini dayatıyordu. İşte 12 Eylül askeri darbesi ve onun gerçekleştirmeyi hedeflediği program iç savaşa bir tür müdahale olarak gündeme gelmişti

Sivil faşist çetelerin halk muhalefetini bastırma konusunda yetersiz kalmaları karşısında egemen sınıflar devreye başka güçleri sokarak düzenin bunalımını bu yolla aşmayı planladılar.

(1) Dünya Bankası'nın 107 borçlu ülkeyi kapsayan "Kalkınma ve Dış Borç Ödemeleri" başlıklı raporunda yer alan rakamlar, Türkiye'nin 1979'dan sonra Dolar bazında milli geliri en fazla geriliyen ve en hızlı yoksullaşan ülkeler arasında bulunduğunu göstermektedir. 24 Ocak kararlarının gündeme geldiği 1980 yılından itibaren GSMH rakamı % 30 gerilemiştir. Aynı dönemde pek çok ülkede GSMH dolar olarak yükselirken 107 ülkeden 31'i yoksullaşmıştır. Türkiye bu ülkeler arasında en çok yoksullaşan sondan 5'inci ülkedir. (CG/8.4.86) (79: 70.8/80: 58.3/81:58.9/82:53.7/83:50.9/84:50.1 milyar dolar) Bu konuda Singapur, Filipinler, Malezya vb. ülkeler bile Türkiye'den daha şanslıdır.

Onları böyle bir tercihe yönelten nedenlerden biri de sivil faşist hareketin kitleler içinde yaratmış olduğu nefret eğilimlerinin giderek güçlenmesi ve bunun egemen sınıfların kendi düzenlerinin geleceği açısından çeşitli riskler taşımasıydı.

Ayrıca bu yaygın çatışma ortamında belirli bir kitle desteği de kazanan sivil faşist hareket ordu içinde de kendine yandaşlar bularak MHP'li bir askeri darbeyi tekelci burjuvazinin önüne kullanılabilir bir tercih olarak sunuyordu.

Ancak o günün koşullarında MHP'li bir darbenin Türkiye'yi tam bir bölünmeye ve çok büyük çaplı bir iç savaşa sürükleyecek olması tekellerin "sağa da sola da karşı" olduğunu söyleyen bir ordu darbesini tercih etmelerine kaynaklık etti.

Böyle bir tercih, ilk dönemlerinde kitle desteği sağlayabilmek için MHP'ye karşı da göstermelik tedbirler aldı. Ve bir anlamda sivil faşist çeteleri gözden çıkarttı. (1) Ancak bu 12 Eylül'ün bütün yapmaya çalıştığı ve yaptığı şeylerin MHP'nin programıyla özdeş olduğu gerçeğine aykırı değildi. 12 Eylül faşizminin uygulamaları bunun bir gözden çıkartma değil bir görev devir teslimi olduğunu göstermektedir. Çünkü 12 Eylül'ün yaptığı herşey ideolojik ve pratik olarak devletin ve toplumun bütün olarak faşistleştirilmesine ve MHP'nin üzerinde yükseldiği faşist tabanı güçlendirmeye yöneliktir.

A.O. Güner'in MHP duruşmasında "kendileri hapiste fikirleri iktidarda olan tek siyasi kadro biziz" derken kastettiği şey işte tam da budur.

Bunalımın MHP'nin ağırlıklı olarak rol aldığı bir iç savaş politikası içinde çözülemeyecek olması, devrimci halk muhalefetinin giderek toplumda kök salması karşısında bütün burjuva çevrelerde büyük bir telaş ortaya çıktı.

"Devletin ve vatanın elden gittiği", "Türkiye'yi bölüp parçalamak isteyenlerin hata emellerini gerçekleştirmeyecekleri" türünden hamasi nutuklar ortalığı kapladı.

İşte bu koşullarda 12 Eylül darbesiyle yönetime gelen cuntacı generaller mevcut sömürü düzeninin onarılmasını kendilerine iş edindiler. "sarsılan devlet otoritesinin" yeniden tesis edileceği, "Türkiye'yi bölmek isteyenlere karşı" her türlü tedbirin alınacağı ilan edildi.

Yeni bir Anayasa yapılacağı, hak ve özgürlüklerin anarşiye neden oldukları için kısıtlanacağı, Anayasa Mahkemesi, Danıştay, vb. kurumların yeniden düzenleneceği, siyasi partiler, üniversiteler, sendikalar vb. alanlarda yeni düzenlemelere gidileceği açıklandı. Burjuva düzeninin bütün "üst yapısı" yeniden düzenlenerek egemen sınıf-

(1) Bir savaş hilesi olarak da olsa MHP'nin efendileri tarafından bu biçimde gözden çıkarılması sivil faşist hareketin saflarında önemli bir parçalanma ve dağınıklık yarattı. 12 Eylül rejiminin örgütlediği yeni dönemde MHP büyük ölçüde "boşluk"ta kaldı. Bunun sonucunda eskiden sivil faşist hareketin içinde yer alanlar gemiyi terk etmeye başladılar. Bir bölümü ANAP içinde yer alarak, yeni dönemin yarattığı maddi olanaklar ve yağmadan pay alma yolunu seçerlerken, bir kısım "militan"da aslına dönerek senet mafyacılığı, eroin ticareti vb. işleri, yani lümpen ve serseri bir yaşam tarzını yürütmeye başladı. MHP tabanında yer alan bir çok insan da 12 Eylül'ün yarattığı "dinsel'in teşvik edilmesi" ortamı içinde "başbuğ" yerine tarikat reislerinin peşine takıldılar. Türkeş ve MÇP'si ise belki de yeni bir MHP haline gelmek için uygun koşulları, efendilerinin yine kendilerine görev vermesini bekliyor.

ların sömürülerini çok daha uygun koşullarda sürdürebilmesi bu yolla kolaylaştırılmaya çalışıldı.

12 Eylül ilk iş olarak anayasa sorununu ele aldı. Türkiye'de ne zaman kurulu düzenin içine sürüklendiği sorunlar içinden çıkılmaz birhale gelirse mutlaka anayasa tartışmaları da gündeme gelir. Bunalımdan çıkabilmek için anayasanın değiştirilmesi gerekliliği ileri sürülür. Son derece köklü ekonomik ve sosyal sorunların bir anayasa değişikliği ile ortadan kaldırılabileceği yanılgısı Osmanlının son dönemlerinden beri Türkiye tarihinin bütününde sık sık rastlanan bir düşünce biçimi olarak kabul görmüştür.

Bu gelenek değişik biçimlerde de olsa 12 eylül öncesinde de yaygın bir eğilimdi. Düzenin içine sürüklendiği bunalımın anayasadan kaynaklandığı ve bir anayasa değişikliğinin gerekli olduğu ileri sürülüyordu.

Nitekim:

12 Eylül günü iktidarı ele alan generaller de Anayasayı fesh ettiklerini açıkladılar. Önce MGK'nin her emrinin anayasa hükmü olacağı ilan edildi. Ardından yeni bir anayasa yapılması için gerekli hazırlıklara girişildi.

Özel sınıf dengelerinin bir yansıması olarak ortaya çıkan 1961 Anayasası, 27 Mayıs askeri darbesinin etkisini yitirdiği günden beri, Türkiye'deki siyasal tartışmaların önemli gündem maddelerinden birini oluşturmaktaydı. Özellikle gericisağcı çevreler bu anayasanın getirdiği özgürlüklerin ve demokratik hakların Türkiye için "lüks" olduğunu, bu nedenle daha otoriter bir anayasanın yapılması gerektiğini açıka dile getirerek 1961 Anayasası'na özellikle de onun demokratik öğelerine karşı savaş açtılar. Örneğin AP lideri Demirel hemen her fırsatta Türkiye'deki bunalımın esas nedeninin anayasa olduğunu, bu anayasa ile devlet yönetilemeyeceğini dile getirdi. Demirel 1980 yılının sonlarında bile "Ben on yıldır söylüyorum. Türkiye sıkıntıların içinden ancak bir anayasa değişikliğiyle çıkabilir" diyordu.

Demirel'in bu düşünceleri, işçi hakları, demokrasi, örgütlenme özgürlüğü vb. konulardan rahatsızlık duyan tekelci burjuvazinin özlemleriyle de çakışıyordu. Sermaye örgütleri bu nedenle sürekli olarak 1961 Anayasası'nın değiştirilmesini ve yerine otoriter bir anayasanın yapılmasını talep ettiler.

Örneğin 12 Mart'tan bir gün önce, sermaye sınıflarının has örgütü Odalar Birliği'nin resmi yayın organı Türkiye İktisat Gazetesinin başyazarı Namık Zeki Aral şunları yazıyordu:

> "Bugün artık anayasayı ve buna müteferri kurumlar ta'dil etmeksizin ortadaki anarşiyi söküp atamazsınız. Memlekette kol gezen anarşi bizzat anayasanın dibacesinde yazılan direnme hakkından ayrıca bir kuvvet alıp kullanarak bu hakkı zabıta kuvvetlerinin yüzüne karşı haykırmaktadır. Bugün artık anayasayı ve buna müteferri kanunları ta'dil etmeksizin üniversiteyi ve ilmi muhtariyetini üniversite binalarında karargah kurmuş anarşiden kurtaramazsınız" (1)

12 Mart faşizmi döneminde sermaye örgütlerinin ve gerici çevrelerin bu talepleri

(1) Türkiye İktisat Gazetesi, 9 Temmuz 1970 (Akt: Y. KÜÇÜK, Planlama Kalkınma ve Türkiye)

ve bakış açıları 12 Mart generallerince de benimsendi. Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç "ekonomik ve sosyal gelişmenin toplumsal uyanışın gerisinde kaldığını ileri sürerek toplumsal uyanışın bastırılması gerektiğini açıkladı. 12 Mart'ın toplumsal uyanışı bastırmak araçlarından biri de 1961 Anayasası'ndaki özgürlükçü ve demokratik öğeleri ortadan kaldırmak ve daha baskıcı bir devlet mekanizması yaratmanın koşullarını ("yasal" dayanaklarını!) sağlamak oldu. Dernek, sendika vb. örgütlenme hakları kısıtlanırken yürütmeyi güçlendiren, sıkıyönetim gibi olağanüstü yönetim biçimlerinin kurumsallaşmasını sağlayan, özerk kurumları kontrol altına alan anayasa değişiklikleri 12 Mart döneminde gerçekleştirildi. Demirel daha sonraları 12 Mart döneminde yapılan anayasa değişikliklerinin kendi programıyla çakıştığını "Erim değişiklikleri bizim hazırladığımız taslaktan almıştır." diye belirtecektir.(1)

Ancak 12 Mart dönemindeki bu değişiklikler, egemen sınıfların kendi iç çelişkileri ve toplumsal muhalefetin yükselmesi nedeniyle tamamlanamadı. Bu nedenle de değişiklikler halk için daha çok baskı, daha az özgürlük isteyen egemen sınıfları doyurmadı. 12 Mart açık faşizminin düzenin bunalımını istenildiği gibi çözemeyişi, baskı-terör ve anayasa değişiklikleriyle toplumsal muhalefeti bastıramayışı egemen sınıfların yeni ve otoriter bir anayasa arayışlarının sürmesine neden oldu.

12 Eylül öncesinde de anayasa tartışmaları siyasal gündemin önemli maddelerinden biriydi.

1979 yılında, Demirel hükümetince anayasayı değiştirme çalışmaları başlatıldı. *TİSK aynı yıl bu çalışmalara ilişkin Demirel hükümetine verdiği raporda anayasanın özellikle iş yasaları ile, ekonomik ve sosyal haklar bölümlerinin değiştirilmesini talep etti.* Bu hazırlıklara sürekli olarak 1961 anayasası'nı karalayan, "anarşi ve terör"ü özgürlüklere bağlayan gerici bir propaganda eşlik etti. 1980 yılına gelindiğinde Tercüman gazetesince hazırlanan bir dizi anayasa semineriyle birlikte daha otoriter ve baskıcı bir anayasanın ideolojik temelleri atıldı. Bu seminerlerde oluşturulan "yeni anayasa"ya ilişkin önerilerin bir çoğu 1982 Anayasasında yer alacaktı. Tercüman gazetesinin başını çektiği bu kampanyaya paralel olarak, sağcı çevrelerde başka tür hazırlıklar da gündeme geldi. Bir dönem 12 Eylül yönetiminin danışmanlığını yapan ve 12 Eylül hükümetlerinde etkili görevler alan Adnan Başer Kafaoğlu ve Coşkun Kırca tarafından hazırlanan bir anayasa taslağı siyasal kulislerde, ordu üst kademelerinde dolaşmaya başladı. Türkiye'nin hızla bir askeri darbeye doğru sürüklendiği, toplumsal krizin giderek derinleştiği bu dönemde bütün bunlar "masum" birer akademik çalışma olmanın ötesinde anlamlar taşıyordu. Örneğin Kafaoğlu-Kırca taslağı faşist bir anayasa metni olmasının yanı sıra, hazırlandığı dönemde kızışan cunta tartışmalarıyla birlikte de anılıyordu. Nitekim 12 Eylül döneminde hazırlanan ve kabul ettirilen 1982 Anayasası gerek maddeleri gerekse "siyasal felsefesi" bakımından bu taslağın önemli izlerini taşımaktadır. Yine 12 Eylül öncesinde Tercüman gazetesince sürdürülen anayasa tartışmaları 12 Eylül sonrasında bu kez SİSAV'ca düzenlenecek, CIA ajanlarının, Tercüman yazarlarının ve Aydınlar Ocağı yöneticilerinin danışman-konuşmacı olarak katıldıkları bu seminerlerde dile getirilen düşünceler 1982 Anaya-

(1) C. ARCAYÜREK, C. Arcayürek Açıklıyor, 6

sası'nın ideolojik çatısını oluşturacaktı

Bunun karşısında; anayasa tartışmaları ekseninde demokrasi yanlısı kesimler 1961 anayasası'nı savundular. 1961 Anayasası'nın bütün yönleriyle uygulanmasını, özgürlüklerin ve demokratik hakların genişletilmesini talep ettiler. Ancak demokrasi güçleri bu mücadelede yenik düştüler, etkisiz kaldılar.

Bu tartışmaların tepe noktasına ulaştığı bir dönemde gerçekleştirilen 12 Eylül darbesi, özgürlük düşmanı sağcı-gerici çevrelerin düşünceleri doğrultusunda davranarak ülkemizdeki tüm kötülüklerin kaynağı olarak 1961 Anayasası'nı gösterdi ve anayasayı "ilga" etti.

Cunta bir yandan 1961 Anayasası'nı Türkiye'yi 12 Eylül'e getiren nedenlerin başında sayarken diğer yandan o güne değin anayasayı ve demokratik hakları savunan devrimci-demokrat kişi ve kuruluşları TCK'nun 146/1. maddesi gereği anayasayı ihlal suçundan yargılama başladı. Öyleki bütün ideolojik görüşleri "1961 Anayasası'nın bütün yönleriyle hayata geçirilmesini" istemekle sınırlı olan DİSK yöneticilerinin bile 146/1 gereği idamları istendi. Sıkıyönetim savcıları devrimci-demokrat kişi ve kuruluşlar hakkında 1961 anayasası'nı ilga etmek suçuyla davalar açtılar. Açılan bu davalar sonucu binlerce kişi ağır hapis cezalarına çarptırıldı, idam edildi.

Siyasal partilerin kapatıldığı, halkın bütün örgütlenmelerinin dağıtıldığı basın üzerinde koyu bir sansürün uygulandığı Türkiye'nin işkenceler ülkesi, bir açık hava hapishanesi durumuna getirildiği koşullarda yeni bir anayasa taslağı hazırlandı. Ve Danışma Meclisi'ne sunuldu. Yeni anayasa taslağı her açıdan hazırlandığı dönemin izlerini taşıyan, anti-demokratik bir taslaktı. Ve ülkemizdeki egemen sınıfların tüm özlemleri, anayasa metni haline getiriliyordu.

Örneğin TİSK'nin danışma meclisine sunduğu raporda şu görüşlere yer verildi:

> "Hiç şüphe yok ki, geçen dönemin ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarının tümünü anayasaya yüklemek doğru değilse de, 1961 Anayasası'nın Türkiye'ye getirdiği anlayış farklılıklarının ve tartışma ortamının bir ölçüde sonucu olduğunu da kabul etmek gerekecektir. Özellikle anayasanın ekonomik ve sosyal haklar bölümü ülkenin sosyal ve ekonomik yapısından daha ilerde bir düzenleme getirmiştir. Bu sınırın geniş tutulması ve anayasada vaad edilenlerin büyük bir kısmının gerçekleştirilemeyişi, toplumda gösterilen tepkinin gerekçesi olmuştur. Özlemleri arttıran bu düzenleme ekonomik imkanlar sınırlı olduğu için yerine getirilememiş, bunun sonucu olarak da belli siyasi amaçlı toplulukların bu hususları istismar etmesine ve tahrik vasıtası olarak kullanılmasına sebep olmuştur."(1)

TİSK bu raporunda 1961 Anayasası'nın demokratik özelliklerinin bir uzantısı olan "anlayış farklılıklarından ve tartışma ortamından" yani demokrasiden hoşnutsuzluğunu dile getirirken diğer yandan 1961 Anayasası'nın "vaad ettiklerinin" gerçekleştirilemediğini ve toplumsal tepkinin bu nedenlerden kaynaklandığını kabul etmektedir. Bu "itiraf" 1980 öncesinde kimlerin anayasayı uygulamadığını kimlerin de uygulatmak istediğini açığa çıkarmaktadır. Aynı raporda TİSK kendi deyişiyle 1961 anayasası'nın getirdiği "ileri" anlayıştan ve özellikle de "ekonomik ve sosyal haklar" bölümünden rahatsız olduğunu dile getirmekte ve 1982 Anayasası'nda bu hakların ve özgürlüklerin kısıtlanmasını talep etmektedir.

---

(1) **Cumhuriyet** Gazetesi

İşveren örgütlerinin anayasa tartışmalarına katılımı salt düşünsel planda da kalmamış bizzat pratikte yeni anayasanın "işçi ve sendika haklarıyla" ilgili bölümleri TİSK Genel Sekreteri ve Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu üyesi Rafet İbrahimoğlu tarafından kaleme alınmıştır. (Danışma Meclisi Üyesi M. Alpdündar'ın açıklaması, Güneş gazetesi 9 Eylül 1982)

Sonuçta 1962 Anayasası tam anlamıyla bir işveren anayasası olarak şekillenmiştir. Bu biçimde egemen sınıfların özlemleri doğrultusunda hazırlanan anayasaya ilişkin tartışmalar da tek yanlı propagandalarla kabul ettirilmeye çalışıldı.

TV'de ve Gazetelerde her gün K. Evren anayasayı tanıtıcı konuşmalar yaptı. Evren'e göre "Anayasaya Hayır" diyenler vatan hainleriydi. Dış güçlerden emir alan anarşist ve teröristlerdi. Anayasa'ya hayır diye çalışma yapanların kendilerine bildirilmesini de isteyen Evren bu tür "tanıtım faaliyetlerini" Adana konuşmasında şöyle anlatıyordu:

> "Nush ile uslanmayanı etmeli tekdir/Tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir. Gençler belki bilmez, bizde bu beyit çok yaygındır. Yani önce nasihat, sonra ikaz et; en sonunda da döversin. Biz önce işi nasihatle halletmeye çalışıyoruz."(1)

Aynı günlerde Sıkıyönetim Komutanları da "Anayasaya Hayır" diyen anarşist ve teröristlerin yakalandığını açıklayarak bu kampanyaya katıldılar. "Nasihatla uslanmayanlara" ne yapıldığı da böylelikle açığa çıkıyordu.

Böyle bir ortamda anayasa halk oyuna sunuluncaya değin hemen her gün

- TV'de ve gazetelerde K. Evren konuştu.

- SİSAV seminerlerinde Tercüman yazarları, Aydınlar Ocağı yöneticileri, başta Paul Henze olamak üzere CIA ajanları konuştu.

- TÜSİAD'tan, TİSK'e: Halit Narin'den, Sabancı'ya bütün sermaye örgütleri ve işadamları konuştu.

Hapishaneleri dolduran devrimci-demokrat insanlar, kapatılan devrimci-demokrat örgüt ve kurumlar konuşamadı.

İleri-demokrat yazarlar anayasaya hayır diyen yazılar yazdıkları için hapis cezalarına çarptırıldıklarından, gazeteler sıkıyönetim emriyle kapatıldıklarından konuşamadılar.

Baskı ve terörle sindirilmiş halk kitleleri konuşamadılar.

1402 sayılı yasayla işlerinden atılan ilerici öğretim üyeleri, YÖK cenderesi altındaki üniversiteler konuşamadı.

Sonuçta böyle bir Türkiye'de 1982 Anayasası ve Evren'in Cumhurbaşkanlığı "onaylanarak" kabul ettirildi.

Bu durum "en büyük güçlüğün demokratik bir anayasayı demokratik olmayan bir ortamda yapmaktan kaynaklanıyor" diyen Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu Başkanı Orhan Aldıkaçtı tarafından bile kabul edilmektedir.

---

(1) **Cumhuriyet Yıllığı**

Peki, gerçekten "demokratik olmayan bir ortamda" "demokratik" bir anayasa yapılabilmiş midir? MGK'nın ileri sürdüğü gibi "insan haklarına ve hukuka saygılı parlamenter demokrasiyi yeniden kurmak" görevi yerine getirilebilmiş midir?

Türkiye'nin parlamento tarihinin başlangıcında yaşanan Abdülhamit istibdatından beri ilk kez parlamentosuz bir dönem yaşatarak "parlamenter demokrasi" kurulabilir miydi?

En temel insan hakları çiğnenerek, yüzlerce insan işkenceyle öldürülerek, yüzbinlercesine işkence yapılarak, "insan avları" düzenlenerek, yargılamalardaki açık adaletsizliklerle, idam sehpalarıyla insan haklarına ve hukuka saygılı bir rejim kurulabilir miydi?

Her türlü muhalefet bastırılarak, kendinden başka hiç kimseye söz hakkı tanımayarak, siyasal partileri, sendikaları, demokratik kitle örgütlerini kapatarak, basını sansür ve baskıyla susturarak, düşünen insana karşı düşmanlık besleyerek demokrasi kurulabilir miydi?

Bütün bu ve benzeri soruların yanıtları kocaman bir hayırdır. Çünkü demokrasiyi kurmak için en azından demokrat olmak gerekir. Bütün bu uygulamalardan sonra hala "demokrat" kalabilmek olanaksızdır. Demokrasi ancak bütün halkın özgürce katıldığı, insanların düşüncelerini açıklamaktan, işkence görmekten korkmadığı özgür ve adaletli bir rejim koşullarında yeşerebilir. Bu nedenle de 12 Eylül rejiminden çıkan sadece sadece baskıcı bir anayasa olmuştur.

1982 Anayasası gerek hazırlandığı ortam, gerekse de öngördüğü "rejim" açısından burjuva demokratik geleneğin dışına düşmektedir. Anayasanın temel felsefesi birey karşısında devleti korumak, temel hak ve özgürlüklerin özünü kısıtlayarak otoriteyi sağlamak olarak özetlenebilir.

1982 Anayasası 12 Eylül rejiminin anti-demokratik ve totaliter özelliklerini ortaya koyan tek metin de değildir. Daha anayasa kabul edilmeden önce MGK tarafından çıkarılan belli yasalar "yeni" rejimin baskıcı özelliklerinin sınırlarını en ince noktalarına değin çizmekteydi.

> "Yargıtay Kanunu, Hakimler ve Savcılar Kanunu, Siyasi Partiler Kanunu, Milletvekili Seçimi Kanunu, Sendikalar Kanunu, DGM'lerin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, Dernekler Kanunu, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu, Kamulaştırma Kanunu, Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, TRT Kanunu gibi yeni yasalar bunlara örnektir." (1)

Böylece Anayasa'nın geçici 15. maddesi gereği anayasaya aykırılığı iddia edilemeyen bu yeni yasalarla öngörülen rejimin anti-demokratik ve baskıcı karakteri tamamlanıyordu.

Ayrıca böyle bir anayasanın ve hukuk düzeninin, 24 Ocak kararlarıyla birlikte ortaya konan ekonomik politikalarla da uygunluk gösterdiği açıktır. Sınırsız bir sömürü anlamına gelen ekonomik politikalara karşı oluşması muhtemel muhalefethareketleri de bu yolla "zapt-ü rapt" altına alınmaya çalışılmaktadır.

---

(1) B. TANÖR, İki Anayasa, s. 112

Özetle 12 Eylül sonrasının siyasal rejimi bir bütün olarak her ne kadar "demokrasi" diye sunulsa da, özünde ülkemizdeki kurumsal faşizmin daha da derinleşmesinden başka bir anlam taşımamaktadır.

4. 12 EYLÜL VE İNSAN HAKLARI-DEMOKRASİ

12 Eylül askeri darbesiyle birlikte, Türkiye tam bir korku (terör) ülkesi haline geldi. Türkiye'nin adı, dünyanın bir çok ülkesinde işkenceyle birlikte anılır oldu.

Büyük kentlerden, Anadolu'nun en ücra köşelerine değin hemen her yerde işkence merkezleri kuruldu. Yüz binlerce insan toplu operasyonlar sonucu göz altına alınarak ağır işkencelere tabi tutuldu ya da şehirlerde, köylerde sorgusuz sualsiz kurşuna dizildi. "Gizli örgüt" kurdukları, bir siyasi partiye ya da sendikaya üye oldukları gerekçesiyle gözaltına alınan insanlar bir araya getirilerek sanık sayıları binlere ulaşan toplu davalar açıldı. On binlerce insan askeri mahkemelerde her türlü savunma olanaklarından yoksun olarak en temel hukuk kurallarının çiğnendiği bir yargılama süreci sonucunda ağır cezalara çarptırıldı. İdamlar ve idam cezaları birbirini izledi. Bu yargılamalar sürecinde birer toplama kampına dönüştürülen cezaevlerinde insanlık onuruna aykırı cezalar ve işkenceler uygulandı. İki yüze yakın tutuklu işkenceler sonucunda ölürken, binlercesi de işkenceler nedeniyle sağlıklarını yitirdi. Özellikle yoksul halk kesimlerinin yaşadığı büyük kentlerin gecekondu mahallerinde ya da ilerici olarak bilinen halk kitlelerinin çoğunlukta olduğu kentlerde, kasaba ve köylerde toplu tutuklamalarla, işkencelerle, meydan dayaklarıyla, sürgünlerle tam bir kitle yılgınlığı yaratma politikası izlendi. Yine bu dönemde kürt halkı üzerinde sınırsız bir milli zulüm ve baskı politikası sürdürüldü. Bütün bu işkenceler somut kanıt ve rakamlarıyla savunmamızın ekinde yer almaktadır. Toplumun çeşitli kesimleri üzerindeki baskılar sadece işkenceyle de kalmadı, onbinlerce insan güvenlik soruşturmaları bahane edilerek işinden atıldı ve açlığa mahkum edildi.

Üniversite sistemini düzenleme bahanesiyle çıkartılan YÖK yasası sonucunda bilimsel özgürlük yok edilirken, sıkıyönetim komutanlarının emriyle ilerici demokrat düşünceleriyle tanınan binlerce öğretim üyesi ve görevlisi üniversitelerden uzaklaştırıldı. Bütün üniversite yönetimlerine atama yoluyla Türk-İslam sentezi olarak bilinen gerici ve çağdışı düşünceleri savunan insanlar getirildi. Üniversitelerde bir muhbir ve sivil polis ağı kurularak birer bilim yuvası olması gereken okullar kışla haline getirildi. 1930'lu yıllarda Avrupalı bilim adamları Hitler faşizminden kaçarak, kendilerine daha özgür bir çalışma ortamı sunan Türkiye'ye sığınmışlardı. 1980'li yıllarda ise bu süreç tersine işledi. 12 Eylül faşizminden kaçan Türkiyeli bilim adamları, Batılı ülkelere sığındılar. Bunun sonucunda büyük bir "beyin göçü" yaşandı.

Birçok aydın ve demokrat insana ölümcül sağlık sorunları için bile pasaport verilmezken her türlü kaçakçıya, dolandırıcıya MHP yöneticilerine özel izinle yurt dışına çıkma izni verildi. Yine işkenceden ve haksız mahkumiyetlere çarptırılmaktan çekindiği için yurt dışına giden onbinlence insan vatandaşlıktan çıkarıldı, mallarına el konuldu.

Basın üzerinde de koyu bir sansür ve baskı uygulandı. Birçok basın yayın organı

ve günlük gazete sıkıyönetim komutanlarının emirleriyle kapatılırken, yazarlar, gazeteciler çeşitli cezalara çarptırıldılar.

12 Eylül faşizminin yarattığı bu korku rejimi tam bir ahlaki ve kültürel yozlaşmaya da kaynaklık etti. Muhbirlik yaygın teşvik gördü. İnsanlar en yakınlarını, ailesini, arkadaşlarını ihbar etmeye zorlandı. Pişmanlık yasalarıyla, maddi ödüllerle ve zorbalıkla ihbarcılık kurumlaştırıldı.

Türkiye özgürce düşünen, yaratıcı insanlar ülkesi olmaktan çıkartılarak bir "terör" ülkesi haline getirildi. Öyle ki "terör" toplumun bütün dokularına sızdı. İstanbul'un en işlek caddesinde reklam yapmak için nazi subayı kimliğine bürünen Küçük Sahne tiyatro oyuncularının "kimlik bitte" komutuna hemen hemen bütün insanlar itirazsız uyar hale geldiler. Faşizmin bu sosyo-psikolojik iklimi yaratabilmiş olması bile 12 Eylül rejiminin yarattığı toplumsal dejenerasyonu ve çöküşü anlamak için yeterlidir.

Ancak 12 Eylül'ün yarattığı korku (terör) rejiminin bir diğer özelliği daha vardır. 12 Eylül sadece on binlerce insana işkence yapmakla kalmamış aynı zamanda binlerce insanı da işkenceci yapmıştır.

Çünkü Türkiye'de işkence resmi devlet açıklamalarında yer aldığı biçimiyle, kendini bilmez bir kaç devlet görevlisinin ya da sadistin yaptığı bir iş değildir. Kuşkusuz işkenceciler arasında bu tür hastalıklı kişiler de vardır ama ülkenin hemen hemen bütün yörelerinde benzer tekniklerle ve araçlarla yapılması ve yüz binlerce insanı kapsayan bir yaygınlığa ulaşması işkencenin bizzat bir devlet politikası olduğunu ortaya koymaktadır.

Bütün bunlar neden ve nasıl böyle oldu? Bir ülkenin insanlarından binlercesini kendi hemcinslerine işkence yapan birer işkenceci haline getiren bir kafa yapısı, bir psikolojik iklim nasıl yaratıldı?

Türkiye'de demokrasi ve özgürlük sorunlarına bakışta liberal-demokratik bir perspektif bile egemen olamamaktadır. Devletin ve düzenin korunması düşüncesi bu anlamda bireysel hak ve özgürlüklerin önüne geçmekte, onları tali ve vazgeçilebilir bir konuma itmektedir. Aslında bu sorun salt Türkiye'ye özgü de değildir. Başta Latin Amerika ülkeleri olmak üzere hemen hemen ABD egemenliği altındaki tüm üçüncü dünya ülkelerinde yöneten sınıflar "özgürlük ve demokrasi" sorunlarına, yönettikleri sınıfları baskı ve şiddetle sindirebilme noktasından yaklaşmaktadırlar.

Bu bakış açıları bütün "milliyetçilik" görüntüsüne karşın esas olarak ABD Emperyalizminin üçüncü dünya ülkelerindeki yönetimsel siyasi yapılar için formüle ettiği "Ulusal Güvenlik Doktrini" çerçevesinde ifadesini bulur.

Bu doktrinde; bir üçüncü dünya ülkesinin düşman ülkelerle çevrili ve uluslararası komünizmin destabilizasyon politikalarının uygulama alanı olduğu varsayılır. İçteki muhalefet akımları bu dış kaynaklı (kökü dışarda) politikaların doğrudan bir uzantısı olarak görüldüklerinden "iç düşman" sayılırlar. Ülke sürekli olarak bir ateş hattında yer aldığından bu "bölücü ve yıkıcı" faaliyetler karşısında esas sorun devleti ve ülkeyi bölünmekten ve parçalanmaktan korumak yani "ulusal güvenliktir". Özgürlük ve demokrasi sorunlarına yaklaşımda da bu bakış açısı egemen durumdadır. Ülke "az-

gelişmiş" olduğundan, eğer "demokrasi" uygulanır ve muhalefet akımlarının özgürce gelişmesine izin verilirse, yoksul kitlelerin devlete ve düzene karşı hareketleri komünizmin ve dış düşmanların kışkırtmaları nedeniyle tehlikeli boyutlara ulaşabilir. Ayrıca ülkenin kalkınabilmesi ve azgelişmişlikten kurtarılabilmesi için "otorite"nin kurulması, ekonomik ve sosyal hakların kısıtlanması gerektiğinden "demokrasi" bir "lüks" olarak görülmektedir.

"Yıkıcılık" azgelişmiş bir sosyo-ekonomik çerçevede gelişir. Bu yüzden "yıkıcı unsurlar" "azgelişmişliğin" yol açtığı şiddetli toplumsal çatışmaları sürdürmeye ve büyütmeye en büyük önemi verirler."(1) Bu nedenle de "yerel silahlı kuvvetler, dış savaşlara hazırlıklı olmak "geleneksel hedefine" ek olarak "özel görevleri" arasına "azgelişmiş" ulusları "batı uygarlığından koparark onları "komünist" boyunduruğuna sokmaya çalışan yıkıcı unsur-lara karşı iç savaşı da katmalıdır."(2) Böylece, bu tür ülkelerin orduları ABD tarafından iç savaş orduları olarak örgütlendirilirler.

Bu doktrinde "iç düşman" kavramı son derece geniş bir kavram olarak ele alınmakta ve her tür muhalefet akımı bu kavrama dahil edilmektedir. Esas olan "ulusal güvenlik" olduğu için" amaç bu plana karşı olan tüm görüşleri nötralize etmek ve askeri diktatörlüğe karşı çıkanları iç düşman olarak tanımlamaktır. Siyasal karşıtlığı suç olarak tanımlamak... Bütün ulusal güvenlik devletlerinin ve buna ek olarak tabi ki bütün totaliter toplumların karakteristik özelliğidir." (3)

"Ulusal güvenlik" denilen sınırları belirsiz bir kavramı, toplumdaki her tür düzenlemenin ayracı haline getiren bu anlayışın demokrasi ve özgürlük sorunları karşısında baskıcı çözümler önermesi kaçınılmazdır. Nitekim bu doktrin esas olarak Latin Amerika'da ve Güneydoğu Asya'daki bir çok askeri dikta rejimlerince uygulanmaya konmuş sonuçta milyonlarca insan "yıkıcı" faaliyetleri gerekçe gösterilerek işkencelerde, hapishanelerde öldürülmüş ya da "devletin güvenliğini" sağladığı iddiasında olan resmi örgütler tarafından kaçırılarak yok edilmişlerdir.

12 Eylül döneminde Türkiye'de de bu doktrin yerli motiflerle de süslenerek bir devlet doktrini haline getirilmiştir. Sıkıyönetim komutanları bu doğrultuda "Türkiye'yi Moskova'nın peyki haline getirmeye çalışan komünist ve bölücü örgütler"e ilişkin raporlarhazırlamışlar, sıkıyönetim savcıları "Çar deli Petro"nun sıcak sulara inme stratejisini benimseyen komünist Rusya'nın ülkemizdeki toplumsal çatışmaların sorumlusu olduğunu ve ülkemizdeki komünist ve bölücü örgütlerin bu planın uygulayıcıları oldukları "ya da "Fatsa'nın Sovyetler Birliği'nin çıkartma yapabileceği uygun bir coğrafyaya sahip olduğu için komünistlerce çalışma bölgesi olarak seçildiğini" ileri süren iddianameler hazırlamışlardır. Yine bütün bir 12 Eylül dönemi boyunca, askeri yönetimin kararlarına karşı çıkan hemen herkesin dış düşmanların maşası, bölücü ve vatan hainleri oldukları sürekli olarak vurgulanmıştır. Bütün bu yıkıcı faaliyetler karşısında esas olanın devlet otoritesinin sağlanması, milli birlik ve

---

(1) Latin Amerika'da Militarizm, Devlet ve Demokrasi Dosyası, s. 73, Alan Yayıncılık.

(2) Age, s.74.

(3) Dünya Ekonomisi, Bunalım ve Siyasal Yapılar, Belge Yayınları, s.298-299.

beraberliğin korunması olduğu söylenmiş, özgürlüklerin ve demokratik hakların bu tür yıkıcı faaliyetlerin gelişmesine uygun bir zemin yarattığı ve sonuçta ülkemizin 12 Eylül öncesinde yaşanan olaylarla bölünmenin eşiğine geldiği ileri sürülmüştür.

Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ne yakınlığı (jeo-stratejik konumu) göz önüne alındığında batılı anlamda bir demokrasinin ülkemiz açısından olanaksız olduğu, böyle bir demokrasinin yıkıcılığın gelişmesine olanak sağlayacağı ve bu nedenle Türkiye'nin kendine özgü bir demokrasiye (!) gereksinimi olduğu, 12 Eylülcülerin temel düşüncesi olmuştur. Böyle bir demokrasinin "ulusal güvenliği" korumak için işkence, baskı ve terör olacağı açıktır. İşte kendine karşı çıkan herkesi hastalıklı bir kafa yapısıyla iç düşman olarak gören bu bakış açıları 12 Eylül yönetimi tarafından hemen her fırsatta tekrarlandı, göz altına aldıkları, yargıladıkları insanları birer düşman olarak görme düşüncesi dalga dalga bütün devlet görevlilerine yayılarak egemen bir bakış açısı haline getirildi. Artık karşısındaki insanı bir düşman olarak algıladıktan sonra her şey kolaydı. Bu doğrultuda koşullandırılmış toplumsal ve politik bilinci zayıf devlet görevlilerine işkence de dahil her türlü baskı ve terörü, adaletsizliği uygulatabilmek mümkün hale geliyordu. Nitekim 12 Eylül döneminde işkence olaylarına katıldıktan sonra pişman olup itiraflarda bulunan Sedat Caner, işkence yaptıkları insanları bu propagandaların etkisiyle insan olarak görmediklerini anlattı. Yine Sıddık Bilgin adlı bir öğretmenin işkenceyle öldürülmesine katılan bir onbaşı "onun vatan haini olduğuna bizi inandırdılar, o nedenle işkence yaparken ve öldürürken herhangi bir vicdan azabı duymadığını" belirtti. Yine örneğin Mamak Askeri Cezaevi'nde ve diğer askeri ceza evlerinde tutuklulara yıllarca süren zulüm ve işkenceler "vatan haini" naralarıyla birlikte sürdürüldü. Kuşkusuz bu örnekler çoğaltılabilir. Ama Türkiye'nin 12 Eylül faşizmi döneminde nasıl bir "kitle psikolojisi" içine sürüklendiğini gösterebilmek açısından bu kadarı yeterli sayılmalıdır.

Mahkemelerin işkenceye dayalı ifadelere göre hüküm verdiği, yargı organlarının işkenceyi ve işkencecileri aklayan gerekçeli kararlar yazdığı, işkencecilerin devlet başkanınca ödüllendirildiği, sıkıyönetim komutanlarınca kollandığı, insan haklarını savunan kişilerin "vatan haini" ilan edildiği bir ülkede en aşağılık işkencelerin yapılmış olması hiç de şaşırtıcı değildir. Ama ülkemizin tarihine bu utancın yazdırılmasının gerçek bir vatan ihaneti ve insanlık suçu olduğu da unutulmamalıdır.

5. 12 EYLÜL ATATÜRKÇÜLÜK-DİN VE LAİKLİK

12 Eylül yönetimi Atatürkçülüğü sürekli olarak bir ideolojik motif olarak kullandı. 12 Eylül generalleri her fırsatta "Atatürk ilke ve inkılaplarına" bağlılıklarını belirttiler. Buna karşın attıkları her adımda Kemalizm'de olumlu olan ne kadar öğe varsa yok ettiler. Atatürk'ün partisi CHP'yi, Atatürk'ün kurumları TBMM, TTK, TDK, Halkevleri'ni hem de Mustafa Kemal'in mirasını çiğneyerek kapattılar.

Kemalizm herşeyden önce emperyalizme karşı kurtuluş savaşı veren bir halkın milliyetçi-devrimci tepkisini dile getiriyordu ve bu anlamda da bir ulusal kurtuluşçuluktu. 12Eylül yönetimi bütün "Atatürkçülük" demagojisine karşın emperyalizm karşısında teslimiyetçi-işbirlikçi bir tutum takındı, bunun sonucunda

emperyalizmin ülkemiz üzerindeki egemenliği Cumhuriyet tarihinde görülmemiş boyutlara ulaştı.

12 Eylül'cüler Kemalizmin en temel unsurunu oluşturan laiklik ilkesini de ortadan kaldırdılar. Bu dönemde uzun yıllar devletin resmi ideolojisi olarak varlığını sürdüren Kemalizmin önce içeriği boşaltıldı, sonra da yerine Türk-İslam Sentezi (TİS) adı verilen bağnaz ve gerici bir dünya görüşü geçirilmeye çalışıldı.

Ancak bütün bunların tarihsel süreç içinde kolay ve kendiliğinden olmadığı açıktı. Kemalistlerin güçlerini yitirip yerlerini başka toplumsal güçlere bırakmaları önemli siyasal çalkantılar yaratan çeşitli mücadele ve çatışmalar sonucunda mümkün olabildi. 12 Eylül bu noktada bir son darbe özelliği taşımaktadır.

Ancak 12 Eylül'ün dinsel düşüncesinin yaygınlık kazanması için gerekli düzenlemeleri yapmasının başka nedenleri de vardır.

12 Eylül döneminde dizginlenmemiş bir devlet terörü ve baskı uygulamalarıyla politikadan arındırılan (depolitizasyon) insanların içine düştükleri "kimlik bunalımı" bu yolla çözülmeye çalışıldı. Toplumdaki korku ve yılgınlık havasının kitleler içinde mistisizmin ve dinselliğin gelişmesine uygun bir sosyo-psikolojik zemin yaratmasından da faydalanan dinsel akımlar giderek yaygınlaştı.

Çağdaş ve özgürlük yanlısı dünya görüşlerinin bastırıldığı totaliter bir rejimde çağdışılığın ve gericiliğin gün yüzüne çıkması kaçınılmazdır. İlerici ve devrimci düşünceleri ezmek, bilimsel ve özgür düşünceyi baskı altına almak demek, gericilikten yana tercih yapmak demektir. 12 Eylül döneminde bir yönüyle bu yapılmıştır. Her türlü ilerici-devrimci düşünce zor, baskı ve karalamayla engellenmiş böylece çağdışı bir gericiliğin beslenip büyüyebilmesi için bütün kanallar açılmıştır. Diğer yandan bununla da yetinilmemiş gericiliğin güçlenip gelişebilmesi için her türlü önlem de alınmıştır. Şeriatçı militanlar devletin kilit noktalarına bu dönemde getirildiler. Tarikatlar, Kuran kursları, serbestçe örgütlendiler. Öğrenci birliği yasası çiğnendi. Okullara zorunlu din dersleri kondu. Hemen her okulda, devlet dairesinde mescitler açıldı. Ders kitapları akla ve bilime göre değil dinin doğmalarına göre yeniden düzenlendi. Öyle ki bizzat MGK'nin imzaladığı bir hükümet kararıyla laik Cumhuriyetin devlet memurlarına, tüzüğünde amaç maddesi olarak "dünyaya şeriatı yaymak" yazan bir şeriat örgütü, Rabıta'nın maaş verdiği ortaya çıktı. Belki de Osmanlı İmparatorluğu'ndaki cuma hutbelerinden sonra ilk kez bir devlet başkanı konuşmalarında halka Kuran'dan ayetler okuyarak yol göstermeye çalıştı. Bütün bu uygulamalar sonuçta laik devletin cihad çağrısı yapma noktasına geldi dayandı. PKK eylemleri nedeniyle sıkıyönetim tarafından halka dağıtılan bir bildiride, Bakara suresinin 190. ayetine göre "kafirlere" karşı savaşmanın dinin bir "vecibesi" olduğuna yer verilerek halk PKK'ya karşı "cihad"a çağrıldı.

Türkiye'de dinselliğin yaygınlaşması salt toplumun kendi yapısından kaynaklanmamaktadır. Özellikle emperyalizmin anti-komünist bir panzehir olarak gördüğü dinin örgütlenmesi için yaygın destek ve mali yardımlar yaptığı açıktır. Bu nedenle gerek ABD'de gerekse de ABD'nin egemenliği altındaki ülkelerde dinsel örgütlenmeleri destekleyen özel vakıflar kurulmuştur. Örneğin Ford Vakfı ABD içindeki dinsel akımlara destek sağlarken Eisenhower Vakfı ABD dışındaki ülkelerde

ABD güdümündeki din akımlarının gelişmesi için gerekli mali desteği sağlamaktadır. Türkiye'de de bu vakıftan burs veya yardım alan insanlar ve kuruluşlar mevcuttur.

Petrolün yarattığı parasal zenginlikleri islami ideolojinin yaygınlaşması için kullanan gerici Arap rejimleri de dinsel akımların beslendiği önemli bir kaynaktır. Petrol zengini gerici Arap rejimlerince finanse edilen şirketler, bankalar bir anda Türkiye'ye doluştular. Bunu "ideolojik" yayılma araçları, Cami Yaptırma Dernekleri, Vakıflar vb... izledi.

Bir çok geri bıraktırılmış ülkede olduğu gibi Türkiye'de de din ilerici devrimci düşüncelerin gelişmesinin önünde bir barikat olarak örgütlendi. Bu stratejilerin gerçekliği, yani muhalefet akımlarının bastırılması için gerici reaksiyoner akımların desteklenmesi Türkiye'nin yakın tarihinin önemli olgularından biridir. Örneğin anti-Amerikancı muhalefetin yükseldiği 1960'lı yıllar aynı zamanda dinsel gericiliğin de güçlendiği yıllardır; gericilik 6.Filo protestolarının kırılmasında, TİP'in anti-Amerikancı bilinçlenme doğrultusundaki eylemlerinin engellenmesinde vb. kullanılmış, bunun sonucunda Türkiye Kanlı Pazarlardan, İmran Öktem'in cenazesine yapılan saldırıdan Çorumlara, Maraşlara getirilmiştir.

Bu tür bir kurumsallaşmanın Türkiye'nin toplumsal örgütlenmesi ve geleceği açısından önemli sonuçlarının olacağı açıktır. Çünkü 12 Eylül öncesinde ülkemizi bir kan gölüne çeviren sivil faşist terör hareketleri ve onun siyasi partisi MHPde bu gelişmelere paralel olarak "dinsel motifleri" mezhep çatışmalarını bir istismar aracı olarak kullanmaya başlamıştı.

Türkiye'de örgütlü islamcı hareketlerin bu tutucu ideolojileri, düzenin payandası olan faşistlerce yönlendirildiğinde, yeni bir iç savaşın tohumları atılmış demektir.

Bütün bunlar düşünüldüğünde çağdaş ve ilerici düşüncelerin, bağnaz kendi doktrini dışında hiçbir kişi ve düşünceye var olma hakkı tanımayan akımlarca bastırılmaya çalışılmasının, dini politikanın bir aracı haline getirilerek muhalefet hareketlerinin bastırılmasında kullanılmasının ateşle oynamak olacağı ve yeni bir iç savaşa davetiye çıkartmaktan başka bir anlama gelmeyeceği açıktır.

Belki de 12 Eylül faşizminin ülkemizin geleceğinde gündeme gelmesi muhtemel kanlı bir çatışmanın tohumlarını atması, onun toplumsal düzlemde yarattığı en önemli sonuçlardan biridir.

6. SONUÇ

"Adım adım bu bataklığa doğru itilmektedir Türkiye. Ve ülkeyi bu yöne sürüklemek isteyenler, öylesine büyük başarılar kazanmışlardır ki insan şaşırıyor

İş, bu noktaya vardıktan sonra neler olur?

Ya da neler olmaz?

Şimdi iktidar yanlısı gazeteler, Milli Güvenlik Kurulu'nun son toplantısını dillerine dolayarak halkı tehdit yoluna başvuruyorlar.

Söyledikleri laflar;

- Bu devlet sahipsiz değildir.
- Son Türk Devleti yıkılmayacak.
- Devleti kurtaracağız.

Dillerinin altındaki bakla nedir? Bilmeyen kaldı mı? İstiyorlar ki ordu gelsin;

oluşturdukları çirkefin bütün sorumluluğunu üstüne alsın; pisliklerin, yolsuzlukların, soygunların, rüşvetlerin üstüne sünger çeksin; solun üstüne hışımla gitsin; korku ve baskı ortamında olağanüstü mahkemeler kursun; memurun maaşını, köylünün gelirini, işçinin ücretini kısıtlasın; üç-beş genç insanı assın. Ordu bu işleri yaparken, sermaye çevrelerinin sivil politikacıları geride kalıp sipere yatsın. Sıkıyönetim mi, çok sıkıyönetim mi, herneyse, silahlı kuvvetler maşa gibi kullanılsın. Her şey olup bittikten sonra kapılar yine açılsın, iktidar yine ağalara kompradorlara sunulsun: Herkes ağız birliğiyle bağırsın.

- Sivil yönetime dönüyoruz: Yaşasın Demokrasi." (1)

Cumhuriyet gazetesi yazarlarından İlhan Selçuk bu satırları 2 Mart 1977'de yazdı. Türkiye'de hemen herkes tarafından gözlenebilen bu süreç egemen sınıfların istediği bir biçimde 12 Eylül'le sonuçlandı.

Ve;

"Ordu geldi." "Pisliklerin, yolsuzlukların, soygunların, rüşvetlerin üstüne sünger çekildi." "Solun üstüne hışımla gidildi" "Korku ve baskı ortamında olağanüstü mahkemeler kuruldu" "İnsanlar asıldı, öldürüldü, işkencelerden geçirildi." "İşçinin ücreti, memurun maaşı, köylünün geliri kısıtlandı." Ve bütün bunlardan sonra bugün yine "Sivil yönetime dönüyoruz, yaşasın demokrasi" çığlıkları ortalığı kaplamış durumdadır.

Herkesin yaşadığı bu olaylar 12 Eylül darbesiyle başlayan süreçte gerçekleşti.

- Neydi 12 Eylül?

Türkiye'nin toplumsal ve siyasal tarihi açısından neyi temsil ediyordu?

Sorulara vermeye çalıştığımız yanıtlar, gerçeklerin ortaya çıkması için gerekli ip uçlarını ortaya koymuştur. Bunlar anlaşılmadan ve bilinmeden bizlerin yargılanmamızın, bunca işkencenin, demokrasiye ait ne varsa yok edilmesinin nedenlerini anlayabilmek olanaksızdır.

Çünkü 12 Eylül faşizmi tüm uygulamalarıyla halka karşı bir yönetim kurdu. Ve bu dönemde en ağır haksızlıklara uğrayanlar da halk ve devrimciler oldu.

Egemen sınıflarla halk arasındaki çelişmenin yanı sıra 12 Eylül faşizmi egemen sınıfların kendi aralarındaki çelişmelerin çözülmesi açısından da önemli bir dönemeç noktası oldu. Tekelci burjuvazi ülke yönetiminde bütünüyle hegemonya kurmak ve ekonomik artıktan daha fazla pay almak için iktidar ortaklarıyla arasındaki güç dengesini değiştirmek istiyordu. 12 Mart'la başlayan bu süreç tekelci burjuvazinin giderek güçlenmesi biçiminde sürmüş, ancak 12 Mart sonrasında yükselen halk muhalefeti oligarşi içi sorunların geri plana itilmesine neden olmuştu. 12 Eylül faşizmi tekelci burjuvaziye oligarşi içi dengeleri düzenlemek için olanaklar sağladı. Artık Türkiye'de sınıf dengeleri yeni bir düzlemde ve tekelci burjuvazinin yöneten sınıflar içindeki kesin hegamonyası altında kurulmuş durumdadır. Eski geleneksel sınıfların ve tekel dışı sermaye gruplarının yöneten sınıflar içindeki konumu bütünüyle tekelci burjuvazinin ekonomik ve siyasal şorunlarına göre şekillenmektedir.

Kuşkusuz 12 Eylül faşizminin Türkiye'deki sınıflar mücadelesi açısından yarattığı en köklü sonuçlar emek/sermaye çelişkisi düzlemindedir. Bu süreçte işçi

(1) Cumhuriyet, 2 Mart 1977.

sınıfının bütün politik ve sendikal örgütlenmeleri dağıtılmış, en temel hakları gaspedilmiş, sınırsız bir sömürü ve baskı politikası acımasızca sürdürülmüştür. Aynı sonuçlar ezilen diğer halk kesimleri için de geçerlidir. Bir bütün olarak halk sınıfları, örgütlenme açısından olsun, ekonomik durumları açısından olsun güç yitirdiler. Devletin yeniden düzenlenmesi ezilen sınıfların baskı altında tutulabilmelerinin koşullarını daha da sağlamlaştırdı. Bu, mevcut sömürü ve baskı düzeninin kendine daha da sağlam dayanaklar yaratması, buna karşılık ezilen sınıfların muhalefet yollarının tıkanması anlamına gelmektedir.

Örneğin ekonomik planda ücret ve maaşla geçinen kesimlerin milli gelir içindeki payları büyük oranda azaldı. Yine işçi başına verimlilik artarken üretilen katma değerden ücretlere ayrılan pay azaldı. Bu, sömürünün 12 Eylül döneminde daha da artması, insanların daha çok çalışıp daha çok ürettikleri halde kendi üretimlerinden daha az pay almaları demektir. Benzer biçimde emeğin alım gücü de sürekli olarak düşmektedir. 8 yıl öncesine göre her hangi bir mal alabilmek için şimdi çok daha fazla çalışmak gerekmektedir. Halkın ekonomik anlamda güçsüzleştiğini ortaya koyan örnekleri çoğaltabilmek olanaklıdır.

Ancak halk sınıflarının güç yitirmesi salt ekonomik göstergelerle sınırlı sayılmamalıdır.Özellikle ideolojik-siyasal düzlemlerde, burjuvazi baskı ve terör uygulamalarına ek olarak sürdürdüğü demagoji kampanyalarıyla önemli kazanımlar elde etmiştir. Ülkemizin 1980 öncesinde yaşadığı ekonomik-sosyal ve siyasal krizin faturası işçilere çıkartılmış, bu bahane edilerek işçi örgütleri dağıtılmış, işçi önderleri tutuklanmış, öldürülmüştür.

Baskı ve terörle birlikte sürdürülen depolitizasyon ve yozlaştırma politikaları sonucu halkın siyaset dışı tutulması da tekelci burjuvazinin kokuşmuş ve köhne düzenini sürdürebilmesi için geniş bir manevra alanı yaratmıştır.

Özetle ifade etmek gerekirse 12 Eylül, 1950'lerden sonra Türkiye'de geliştirilen yeni sömürge düzeninin içine girdiği bunalımın tekelci burjuvazinin çıkarları yönünden ve tekel dışı burjuva kesimlerinin ve tüm emekçi halkın aleyhine olarak çözülmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla gerek ekonomik alanda gerekse üst yapıda yeni politik ve hukuki düzenlemeler getirilmiş; gelişen sol muhalefet akımları demokrasi dışı-faşist baskı yöntemleriyle işkencelerle ezilerek dağıtılmıştır. Siyasal partiler yasası değiştirilerek ve kapatılan eski partilerin yerine yeni partiler kurularak düzenin ve tekelci burjuvazinin sorunlarının çözülebilmesini, emperyalizmin taleplerinin yerine getirilebilmesini sağlayabilecek yeni bir siyasal yapı oluşturulmaya çalışılmıştır. Öteden beri tüm egemen sınıf kesimlerinin Türkiye'ye bol geldiğini, lüks olduğunu söyledikleri anayasa yerine toplumsal muhalefetin gelişmesine olanak tanımayacak baskıcı ve katı bir anayasa getirilmiştir.

Ancak getirilen bu yeni siyasi ve hukuki yapının demokratik toplumsal muhalefet unsurlarını dışta bırakma özellikleriyle Türkiye'ye çok "dar" geleceği bellidir ve diktikleri bu elbisenin sağı-solu daha şimdiden patlamaya başlamıştır. 27 Mayıs'tan 12 Eylül'e kadar geçen dönem boyunca 1961 Anayasası ile egemen sınıflar arasındaki çelişme önemli siyasal mücadele konularından birini oluşturmuştu. Şimdi, 12 eylül'den sonra başlayan bu yeni süreç içinde, bu kez 1961 Anayasası'nın emekçi halka

sağladığı demokratik hak ve özgürlükleri yok eden 1982 cunta anayasası ve siyasi düzenlemelerle bütün emekçi halk kesimleri arasındaki çelişme önemli bir mücadele konusu olarak sürecektir.

12 Eylül, bunalımın yarattığı bazı sorunları "çözerken" öte yandan yeni bunalım unsurlarını da beraberinde getirmiştir.

Korkunç boyutlara ulaşan dış borçlanma, artan bağımlılık ve sanayileşmeyi bütünüyle bir tarafa bırakan yeni ekonomi politikalarıyla emperyalizme bağımlı yeni sömürge düzeni yeni sorunlar üretmeye devam edecektir.

Biz Haklıydık*

Oğuzhan MÜFTÜOĞLU

SONUÇ YERİNE

Ben 1960'larda Türkiye'de büyük altüst oluşların bunalımların, çalkantıların yaşandığı bir döneme girilirken bir üniversite öğrencisiydim.

1960'lı yılların gençliği 27 Mayıs sonrasında gelişen büyük bir sosyal ve siyasal uyanış ortamı içindeydi.

İlk farkına vardığımız şeylerden biri yaşadığımız dünyanın dengesiz ve adaletsiz bir dünya olduğu gerçeğiydi.

Bir yanda ileri derecede gelişmiş, sanayileşmiş, Batılı emperyalist ülkeler yer alıyordu; diğer yanda ise sanayileşmesini tamamlayamamış geri kalmış ülkeler. Bizim ülkemiz de bu ikinci grup içinde yer alıyordu.

Emperyalist ülkeler kendileri dışındaki tüm ülkelerin doğa ve insan kaynaklarını, zenginliklerini sömürerek her geçen gün daha çok büyüyor, daha çok gelişiyor, insanlığın binlerce yıllık bilgi birikimi ürünü olarak ortaya çıkan bilimsel ve teknolojik gelişmenin ürünlerinden sadece kendileri yararlanıyor; o sayede bütün dünyanın maddi imkanlarını tüketim mallarına ve silahlara dönüştürüyor; ve tüm dünyayı bunları tüketmek için zorluyorlardı. İnsanları yaşatmak için sağlık, eğitim vb. harcamalarının yüzlerce mislini insanları öldürecek silahlar yapmak için sarfediyorlardı.

Bütün dünyada yaşanan açlığın, şiddetin, savaşların, silahlanma yarışlarının, sosyal ve siyasal karışıklıkların temelinde bu nedenler yer alıyordu.

"Vietnam" ve "Filistin" bu sistemi gözler önüne seren sarsıcı olgular olarak yaşanıyordu.

Ortak savunmamızda ifade ettiğimiz gibi: "1964'deki Kıbrıs olayları ve Johnson'un ünlü mektubu kamuoyunun dikkatlerini ikili anlaşmalara ve ulusal bağımsızlık sorunlarına yöneltmişti; özellikle gençlik ve aydınlar içerisinde çok güçlü bir muhalefet hareketi çığ gibi büyümeye başlamıştı. Bağımsızlığını kazandıktan sonra yeniden tam bir müstemleke durumuna düşürülmüş, yer altı ve yer üstü kaynakları, insan emeği, doğal zenginlikleri, her şeyi emperyalistler tarafından talan edilen; Amerikan bayraklarının dalgalandığı ABD Üslerine Genelkurmay Başkanlarının bile giremediği; İstanbul İzmir gibi liman şehirlerinde valilerin 6. Filo erlerinin ihtiyaçlarını karşılamaları için şehrin sokaklarını temizletmek genelev binalarını boyatmak

---

* 4. Kolordu Komutanlığı 1 Nolu Askeri Mahkemesi'nde görülen Devrimci Yol davasında yapılan kişisel savunmanın son bölümü.(y.n)

hazırlıkları yaptırdığı... Bir ülkenin gençliği başkaldırıyordu."

Evet, böyle bir Türkiye'ye, böyle bir düzene, böyle bir dünyaya başkaldırdık biz.

İnsanların daha özgür ve daha mutlu olacağı bir dünya istedik.,

Eşitliğin ve sosyalizmin egemen olacağı, daha adil ve güzel bir dünya istedik.

Ülkemizin emperyalizme kölelik ilişkilerinden, geri kalmışlıktan, Orta çağ karanlığından kurtulacağı, bağımsız bir Türkiye istedik.

İşte benim, yarısından çoğu hapishanelerde işkencelerde geçen uzun devrimci yolculuğum böyle başladı.

O zamanlardan bu yana olup bitenlerin ana hatları ortak savunmamızda anlatıldı.

Kuşkusuz söylenecek daha çok şey var. Ama onlar şimdi mahkeme konusunun dışında kalıyor. Bu yüzden ortak savunmamızda anlatılanlarla yetiniyorum.

Bugünden geriye dönüp baktığımızda, bizim haklı olduğumuzu bir kere daha vurgulamak ihtiyacını duyuyorum.

Evet, haklıydık biz.

Ecevitler, Demireller ve ötekiler 12 Mart'ın, 12 Eylül'ün arkasında Amerika'nın bulunduğunu söylerlerken, aslında, bizim haklı olduğumuzu söylemiş oluyorlardı.

Türkiye IMF'nin kıskacında "70 cente muhtaç" hale geldiğinde "Allah kimseyi bunların eline düşürmesin" derlerkende bizim haklı olduğumuzu itiraf ediyorlardı.

12 Eylül karanlığında Türkiye'yi denetlemeye gelen IMF heyetleri önünde üç kuruşluk borç dilenmek için eğildiklerinde, bizim haklılığımızdı görülen.

Ve dönüp bakın çevrenize, her şeyde haklı olduğumuzu göreceksiniz.

Hayali ihracatta,

Bankerler skandalında,

Birbirlerini altın kaçakçılığı, rüşvetçilik, dolandırıcılık, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı ile suçladıkları MİT raporlarında,

Çöplüklerde yiyecek arıyan çocukların, kadınların resimleriyle birlikte, renkli gazete sayfalarına yansıyan sosyete skandallarında,

Ve 10-15 yaşlarındaki Filistinli çocukların ellerindeki çakıl taşlarına karşı İsrail askerlerindeki son model ölüm makinalarında,

Bizim haklı olduğumuzu göreceksiniz.

Evet, Devrimciler haklıydı.

Ama, 12 Eylül'de bir kere daha haklı olanlar, işçiler, köylüler, ülkemizin ve halkımızın çıkarlarını savunanlar kaybetti; emperyalizmin ve sömürücülerin çıkarlarını savunanlar, hayali ihracatçılar, soyguncular, sahtekârlar kazandı. Karanlığın ve gericiliğin savunucuları saltanat sürerken; ülkemizin özgür ve aydınlık geleceğini savunanlar zindanlara dolduruldu, işkence gördü yurtdışına sürüldü.

Ama herşeye rağmen, ülkemizin ve halkımızın geleceği için karamsar ve umutsuz olmaya gerek yoktur.

İnanıyorum ki bugünün ve yarının kuşakları, geçmişten bugüne gelen halka ait bütün güzelliklere sahip çıkarak ve bütün olumsuzlukları aşarak her türlü orta çağ karanlığını parçalamayı; ve kendilerine daha adil, sömürüsüz, eşitlik ve özgürlük temelindeki daha güzel, aydınlık bir Türkiye ve dünya yaratmayı mutlaka başaracaklardır.

Devrimcilik İnsanın İnsanlığa Sahip Çıkmasıdır*

Nasuh MİTAP

T.C.K'nın 146/1 maddesinin ihlalle ilgili iddia ve Mütalaa üzerine burada yeni birşey söylemeyeceğim. Mahkeme sorgumda bu konuda söylediklerime, 22. 12. 1986 tarihinde verdiğim tevsii tahkikat dilekçemde ve 22. 6. 1987 tarihli dilekçemde söylediklerime ve ortak savunmamızda söylenmiş olanlara yeni bir şey eklemiyorum. Mahkeme sorgumda dilekçelerimde ve ortak savunmamızda devrimcilerin 12 Eylül öncesi siyasal süreç içindeki yerleri ve durumları konusu açıklanmıştır. Devrimcilerin bu süreç içindeki konumlarının T.C.K'nın 146/1 maddesini ihlal etmek şeklinde değerlendirilemeyeceği; devrimcilerin yaşanan faşist terör ve iç savaş politikalarının hedefi ve mağduru olduğu; faşist terör karşısında meşru savunma konumunda oldukları gösterilip açıklanmıştır.

Mahkeme sorgumda, belirttiğim dilekçelerde ve ortak savunmada devrimcileri faşizme karşı meşru savunma durumlarının T.C.K'nın 146/1 maddesi kapsamında değerlendirilebilmesinin mümkün olamayacağı; böyle bir yorumun sakat, yanlış, hukuk dışı ve taraflı olacağı; faşist terör politikalarına hukuk ve yargı alanından destekler yaratmak maksadına hizmet edecek bir yorum olacağı ortaya konmuştur. Bu nedenle burada tekrar 146/1 üzerinde herhangi bir değerlendirme yapmayacağım.

12 Eylül rejimi, davamız gibi toplu siyasi davaları propagandalarına dayanak oluşturmak amacıyla yaratmıştır. Bu yolla 12 Eylül öncesi faşizmin iç savaş ve terör politikalarının yaratmış olduğu korku ve dehşet ortamının sorumluları olarak devrimciler gösterilmiş, gerçek sorumlular ise gizlenip korunmuştur.

Bu siyasi gereklerle yaratılmış olan davalarda devrimciler hep yapmadıkları ve yapmayı düşünmedikleri şeylerle, 12 Eylül öncesi terör ve dehşet ortamının yaratıcıları olmakla suçlandılar. Askeri mahkemeler de 12 Eylül rejiminin istediği yönde kararlar oluşturdu; ve devrimciler için T.C.K'nın 146. maddesini ihlalden cezalar verdi. Böylece 12 Eylül rejimine hukuk ve yargı alanından destek sağlandı.

Devrimciler de bu yargılamalar süreci içinde 12 Eylül öncesi olayların ve bu olaylar içinde devrimcilerin rolü ve konumunun 12 Eylül rejiminin ve askeri savcıların hazırladığı iddianamelerin göstermeye çalıştığı gibi olmadığını anlatmaya ve gerçeğin ne olduğunu göstermeye çalıştılar.

Esasen, bu dönemde devrimciler, askeri mahkemelerin savcılarınca hazırlanan iddianamelerinde gösterilen nedenlerden ve 12 Eylül rejiminin söylediği nedenlerden

---

(*) 4. Kolordu Komutanlığı 1 Nolu Askeri Mahkemesinde görülen Devrimci Yol Davasında yapılan kişisel savunudan bir bölüm. (y.n)

dolayı değil; faşizmin terör politikalarına karşı koyduklarından dolayı, halktan yana ve demokrasiden yana oldukları için T.C.K'nın 146. maddesiyle yargılanmışlardır. Bu nedenle gerçekteki konumlarının, yaptıkları ve yapmayı düşündüklerinin tam tersini yapmakla iddia ve itham edilerek davalar açılmıştır. Eğer bu gerçek, gerçek dışı iddia ve ithamlarla gizlenmese ve devrimciler yapmadıklarıyla değil, yaptıklarıyla; yani gerçek konumları ve devrimcilikleriyle suçlansa ve yargılansa o zaman devrimciler de iddia ve suçlamaların yanlışlığını, gerçek dışılığını anlatmaya çalışmak yerine yaptıklarının doğruluğunu ve haklılığını anlatarak devrimciliğini ve yaptıklarını savunurdu.

Ben, bir devrimci olarak yargılandığım mahkemede yapmadıklarımla değil yaptıklarımla; düşünmediklerimle değil düşündüklerimle yargılanmak isterdim. Böylece, iddia ve ithamların doğru olmadığını, gerçeklerle çeliştiğini, gerçeğin iddia edilenin tam tersi olduğunu anlatmak ve göstermek yerine yaptıklarımı ve düşündüklerimi savunmak imkanına sahip olurdum.

Evet, gerçek dışı iddialar yerine gerçeğe dayalı iddialarla yargılansaydım; öyle üstü örtülü ve dolambaçlı yollara başvurulmayıp ta doğrudan doğruya ve açık olarak devrimciliğim suçlanıyor olsaydı, ben, kendimi ve devrimciliği daha rahat ve uzun uzun savunabilirdim. Niçin haklı olduğumuzu; devrimciliğin niçin aklın, bilimin ve insanlığın gereği en doğru en güzel yol olduğunu göstermeye çalışırdım.

Devrimciliğin ne olduğunu anlatırdım.

Çünkü, 12 Eylül döneminde devrimcilere karşı bütün insanlığın yüzünü kızartacak suçlar işlendi. Binlercesi akıl almaz işkencelerden geçirildi. Pek çok devrimci işkencehanelerde işkence ile öldürüldü. Devrimcilere karşı insan avları düzenlendi. "Güvenlik kuvvetlerinin dur ihtarına uymadığı için vurularak öldürüldü", "Kaçarken vuruldu", "Polisle girdiği çatışmada öldürüldü", "Teslim ol çağrısına ateşle karşılık verdiği için vuruldu", "Ev baskınında silahla karşı koyduğu için açılan ateş sonucu ölü olarak ele geçirildi", "Yer göstermeye götürülürken kaçmaya kalkıştı, vuruldu" vb. gibi açıklamalarla (ki bu açıklamaların çoğu yalandır) güvenlik kuvvetlerince öldürülmüş devrimcilerin kesin sayısını tespit edebilmek zordur. Ancak, polis tarafından sokaklarda, baskın yapılan evlerde, kırlarda, köylerde sorgusuz sualsiz sırf devrimci olduğu için öldürülmüş olanların sayısına, işkence ile öldürülmüş ve cezaevlerinde öldürülenler de eklendiğinde bu dönemde yüzlerce devrimcinin öldürülmüş olduğu gerçeği ile yüzyüze geliriz. NEDEN?..

Bizlere 90 günlük emniyet işkencelerinden (her istediklerinde cezaevinden tekrar alabildikleri için emniyetteki işkence sınırı 90 günle de sınırlı değildi; sınırsızdı.) Ayrı olarak devrimci olduğumuz için Mamak Cezaevinde "vatan. haini", "terörist", "katil" gibi küfürlerle birlikte dayak, hakaret vb türden insanlık dışı eziyet şeklindeki işkenceler yıllarca sürdürülmüştür. NEDEN?..

Devrimciliğe ve devrimcilere karşı düşmanlığın bunca şiddetli olmasının, insanlığını yitirmemiş olan herkesi utandıracak bir kudurganlık şekline yükselmesinin sebebi nedir?

Devrimcilere yönelmiş bu insanlık dışı şiddetin sebebi: Haklıya, doğruya, iyiye, güzele, aydınlığa, özgürlüğe, kısaca insanlığa duyulan öfkedir. Bu öfkenin cinnet

haline dönüşmesidir.

Kıran kırana çıkar çatışmalarının yaşandığı; her gün yığınla haksızlıkların olduğu; sömürünün, yoksulluğun, baskıların ve çaresizliğin kol gezdiği; doğruyla-yanlışın, iyiyle-kötünün, güzelle-çirkinin, ezenle-ezilenin karşı karşıya olduğu günümüz toplumunda insan ve toplumu ilgilendiren sorunlar karşısında tarafsız olmak ya da ilgisiz olmak insan olmamakla eş anlamlıdır.

Devrimcilik, bu sorunlar karşısında insan duyarlılığının bilinçli ve coşkulu bir şeklidir.

Devrimcilik, haklıyla haksızın çatıştığı yerde haklıdan yana; sömürenle sömürülenin çatıştığı yerde, sömürene karşı sömürülenden yana olmaktır. İyiyi, güzeli, doğruyu istemektir. Bilgiyle bilgisizliğin, bilimle boş inanç ve hurafelerin, karanlıkla aydınlığın, ezenle ezilenin çatışmasında devrimcilik; bilgiden, bilimden, aydınlıktan, ezilenden yana olmaktır. Bu tavrı açık olarak ve coşkuyla ortaya koymaktır devrimcilik. Daha iyi, daha güzel, daha mutlu bir dünya ve yaşam için insanı ve insanlığı onurlandıran, yücelten bir duyarlılık ve coşkudur devrimcilik.

İnsanlık, tarihinin bütün çağlarında bu duyarlılık ve coşku sayesinde ilerleyebilmiştir. Gelişme, her türlü ve her alanda olumluya doğru değişme, insanın devrimci eylemi sayesinde olabilmiştir.

Düşüncede, bilimlerde, sanatta, ahlakta, siyasette, ekonomide, toplumsal alanda, her türlü insan etkinliğinde gelişmeyi; olumluya, iyiye ve güzele doğru değişmeyi devrimciliğe borçluyuz...

DEVRİMCİLİK GERİ KALMIŞLIĞA BİR İSYANDIR

Çağımızda bilimin ve teknolojinin sağladığı olanaklarla dünyamız, önceki çağlarla mukayese yapılamayacak derecede değişmiştir. Bu değişme sadece insanlığın eline üretimde, hizmetlerde muazzam araçlar ve olanaklar sunmakla kalmamış; aynı zamanda dünyanın her köşesini, eski çağlarda birbirinden habersiz en sapa noktalarda yaşayan insan topluluklarını birbirinden haberli hale getirerek bağlamış; bunlara birbirleriyle etkileşim olanakları sağlamıştır.

Bu anlamda dünyamız çok küçülmüştür. En uzak köşelerinde olup biten olaylardan aynı gün radyolardan, TV ve gazetelerden haberdar olabilmekteyiz. Bu, dünyanın küçülmesi ve etkileşimin çoğalması ve hızlanması durumu, değişme ve gelişmeyi tahrik eden, hızlandıran, toplumların önceki dönem ve çağlara oranla çok yüksek bir devingenlik içine girmesini sağlayan bir faktör olmaktadır. Bu, insanlara kendi durumlarını diğer toplumlardaki insanın durumuyla; kendi toplumunu diğer toplumlarla kıyaslama olanağı sağlamaktadır. Gelişme ile geri kalmışlığın kıyaslanmasına yol açmaktadır bu etkileşim; ve sonuçta çaresizliğin, geriliğin, eşitsizliklerin, haksızlıkların, yoksulluğun daha bir şiddetli ve rahatsız edici şekillerde göze batmasını getirmektedir.

Bu rahatsız edici kıyaslama, hemen geri kalmışlıktan kurtulma isteğini, gelişmek, ilerlemek, refah toplumuna ulaşmak isteklerini kamçılıyor. İnsanlar istiyor.

Görebildiği, mukayese edebildiği daha iyi ve daha insanca koşullara her geçen gün şiddetlenerek artan bir özlem duyuyorlar.

Bugün ülkemiz koşullarıyla içinde yaşadığımız dünyada ulaşılmış koşulları karşılaştırdığımızda, her alanda muazzam bir gerilik, ülkemiz aleyhine dehşet verici farklılıklar görürüz. İşin daha da kötüsü bu fark her geçen gün azalması gerekirken aksine açılıyor. Yani onlar ilerliyorken biz geriliyoruz.

Ülkemizde üretim ve üretimde verimlilik çok düşüktür. Bizde kişi başına milli gelir 1000 (bin) Dolar civarındayken bu rakam Fransa'da 9242 Dolar Almanya'da 10160 Dolardır.

Ülkemizin yoksulluğunu gösteren bu rakamlar arasındaki bire on farkın yanında ayrıca üretilenlerin bölüşülmesindeki adaletsizlik ve eşitsizlik konusunda da ülkemiz aleyhine fark çok büyüktür ve korkutucudur.Zenginlerimizin milli gelirden aldıkları payla yoksullarımızın alabildikleri payı bu ülkelerdeki durumla mukayese ettiğimizde bizdeki sömürünün insafsızlığı ve gaddarlığı apaçık göze batmaktadır. Ayrıca bu eşitsizliği, bir türlü durmayan ve azalmayan hayat pahalılığı ile birlikte ele aldığımızda, bunun, azalmak ve düzelmek yerine kötüleşmeye doğru gittiğini de görmekteyiz.

Buna örnek olmak üzere şu rakamları aktaralım: 1980'le 1988 yılları arasında milli gelirin bölüşülmesinde şu değişimler ortaya çıkmıştır: Bu yıllar arasında tarım gelirleri % 24,33'ten % 14'e; ücret ve maaş gelirleri % 33.79'dan % 13'e gerilemişken; kâr, faiz ve rant gelirleri payı % 42.88'den % 73'e yükselmiştir. Yukarıda milli gelirden aldığı paylar azalan iki gelir kesiminden kâr, rant ve faizle geçinen kesimlere 1980 ile 1986 yılları arasında cari fiyatlarla 17.675.000.000.000 TL aktarılmış. 1986 yılı fiyatlarıyla bu 29.629.000.000.000 TL olmaktadır.

Bugün yaşanan enflasyon olayının (enflasyonla vurgun vuran, daha da zenginleşen bir avuç varlıklı kesimin dışında geniş halk kesimleri için hergün biraz daha yoksullaşmak demektir enflasyon) Karşılaştırdığımızda bizde halen %70 civarında seyrediyorken, bu oran OECD bültenlerine göre Fransa'da %3,4; Almanya'da ise % -0.8'dir.

Asgari ücret komik denecek bir rakam olarak tespit edilmiştir. Asgari ücretle bu pahalılıkta nasıl geçinilir; ev kirası nasıl verilebilir, ne yenir, ne içilir, bir aile nasıl geçinir?

Denilebilir ki, asgari ücretlere değil, ortalama ücretlere bakalım.

OECD bültenine göre Türkiye'de ortalama aylık ücretler 93.000 TL imiş. Bu rakamlar Fransa için 770, Almanya için 850 bin lira. Tabii bu ülkelerde otomobil, buzdolabı, çamaşır makinası, dayanıklı tüketim mallarının fiyatı aynı kalitede, Türkiye'de satılanların yarı fiyatına olduğu için bu nedenle örneğin Almanya'daki bir ücretlinin alım kapasitesini değerlendirirken ayda 850 bin TL kazanan birisi olarak değil, 1 Milyon 700 bin TL kazanan birisi olarak değerlendirmek doğru olur. Türkiye'de otomobil fiyatları düşünüldüğünde ortalama ücret alan bir işçi 100 aylık geliriyle bir otomobil alacakken, Almanya'da bir işçi 4 aylık geliriyle bir otomobil alabilir.

İşsizlik sorunu ise her türlü ölçüyü zorlayan boyutlardadır. Ülkemizde hiçbir

zaman tam ve sağlıklı bir işsizler sayımı yapılamamıştır. Yapılabilen sayım ve tesbitler her zaman işsiz sayısını olduğundan daha az göstermektedir. Buna rağmen bugün çalışabilir ve iş arayan nüfusun % 17'sinin işsiz olduğunu göstermektedir rakamlar. Bu rakam korkunçtur. Çalışabilecek durumda olup da iş arayan her 100 kişiden 17'sine iş bulunamıyor ve bunlar çalışıp herhangi bir gelir elde edemiyorlar. Bu, ülke nüfusunun çok önemli bir kısmının açlığa mahkûm edilmesi demektir.

Yine OECD bülteni rakamlarına göre ülkemizde kişi başına günlük et tüketimi 15 (onbeş) gramdır. Bu Fransa'da 79, Almanya'da 67 gramdır. Bu 15 gramı da herkes tüketebiliyor değildir. Varlıklıların tüketebildiği sayesinde bu ortalamaya ulaşılabiliyor.

Eğitim ve sağlık alanında da durum içler acısıdır. Ülkemizde yüzbinlerce gencin üniversitelere alınmaması ve okuma olanağı bulamamasının yanı sıra üniversitelerde verilen eğitimin kalitesinin düşüklüğü ve bilimsel eğitimden uzaklığı da bilinen gerçeklerdir. Sağlık konusundaki durum da bellidir. OECD bültenine göre doktor başına hasta sayısı Fransa'da 445, Almanya'da 450 iken, ülkemizde 1400'tür.

Bugün bir işçinin aylık gelirinin % 5'i civarında konut kirası ödediği toplumların olduğu bir dünyada, ülkemizde içinde oturulabilecek bir konutun kirasının bir aylık işçi ücretine eşit olduğu, hatta bir çok durumda bir aylık işçi gelirinin bir konutun aylık kirasını karşılamadığı bilinmektedir.

İnsana verilen değer, haklar ve özgürlükler bakımından da durum çok karanlıktır. Ülkemizin adı, dışarıda insan hakları, baskı, işkence sözcükleriyle birlikte anılmaktadır.

Karşılaştırmalar uzatılabilir. Farklılıklar her alanda rakamlarla gösterilebilir.

Sonuç olarak, çağımızda eşitsiz ve adaletsiz bir dünyada yaşadığımız gerçeği ile her gün her alanda yüzyüze gelmekteyiz. Küçülen dünyada bu eşitsizliklerin ve geri kalmışlığın yaşanarak, görülerek bilinmesi, daha iyiye ilerlemek, gelişmek isteklerini uyarmaktadır. Refah toplumuna özlemle geri kalmışlık ezikliğinden kurtulmak istek ve özlemleri toplumları sarmıştır ve bu özlemler toplumları canlandırmakta, hareketlendirmektedir. Özellikle geriliğin ve eşitsizliğin daha fazla, daha gaddar ve rahatsız edici şekillere büründüğü toplumlarda bu özlem daha da şiddetlidir. Geri kalmışlığa isyan duyguları bu toplumlarda toplumsal gelişme ve ilerlemenin en önemli kaldıracı haline gelmektedir.

İşte devrimcilik önce bu geri kalmışlığa bir isyandır, bunu bir kader olarak kabullenmemektir. Geri kalmışlığın nedenlerini araştırıp bundan kurtuluşun yolları üzerinde düşünmektir.

Devrimciler, geri kalmışlığın aynı zamanda yoksulluk ve sömürü; baskı, terör; her alanda çağ dışılık ve gerilik demek olduğunu görmüşlerdir. Toplumların, ileriye ve iyiye doğru devinmesini, gelişmesini engelleyen, durdurmaya çalışan koşulları doğuran sömürüdür. Sömürü, geriliğin ve gericiliğin olduğu kadar baskı ve terörün de kaynağıdır. Geri kalmışlık, sömürü ve baskıyı; sömürü ve baskı da geri kalmışlığı tekrar tekrar üretir, besler yaşatırlar.

Devrimciler bu durumun açık ve anlaşılır nedenleri bulunduğunu görür ve

gösterirler. Geri kalmışlık ve sömürüden kurtuluşun mümkün olduğunu söyleyip bunun için mücadele edilmesini önerirler.

DEVRİMCİLER BİLİME İNANIRLAR

Devrimciler, akıl dışı, bilim dışı, açıklamalara ve propagandalara karşı gericiliğe, yobazlığa, bağnazlığa karşı; karanlığa, kör inanca ve cahilliğe karşı aklın ve bilimin aydınlığını temsil ederler. Mücadelelerinde bilimin yol göstericiliğine güvenir ve inanırlar. İçinde yaşadıkları toplumu ve koşullarını bilimin yöntemleriyle inceleyip çözümleyerek anlamaya ve açıklamaya çalışırlar.

Çağımız toplumunu karakterize eden temel olguları; bu temel olgulara bağımlı ve bunlar etrafında oluşan tali olguları, çelişkileri, çatışmaları bilim ele alıp incelemiştir ve incelemektedir. Bilimin vardığı sonuçlar bugün artık toplumlardaki gelişme ve değişmelerin kanunlarının apaçık görünüp bilinebilmesini sağlamaktadır. Toplumdaki farklılaşmaları, yoksulluğu, zenginliği, sömürüyü, sınıfları; sınıfların sınıf çatışmalarını ve bu çatışmaların yol açtığı toplumsal hareketliliği, toplumun tarihi içindeki hareketi ve değişimini, bütün bunların neden-sonuç bağlantılarını araştırıp açıklayan bilim, aynı zamanda toplumsal değişme ve hareketliliğe bilinçli müdahalelerde bulunabilme olanaklarını da insanın eline vermiş olmaktadır.

Çağımızda artık toplum ve toplumsal değişme ve gelişme, önceki çağlardaki gibi nasıl işlediği bilinmeyen kör kuvvetlerin yol açtığı önlenemez, değiştirilemez bir olgu olmaktan çıkmıştır. Toplumsal olguları ve gelişmeyi sağlayan kuvvetlerin neler olduğu ve bu kuvvetlerin hangi kanunlara göre devindiği bilinmektedir. Böyle olunca, nasıl doğa kanunlarının bilinmesiyle doğa karşısındaki aciz insan doğaya müdahalelerde bulunma, doğa olaylarının zararlarından kurtulma, doğa kuvvetlerini kontrol edebilme; kısacası doğaya hakim olmak, doğayı değiştirmek olanaklarına sahip hale gelmişse, toplum ve toplumsal olay ve gelişmelere de bilinçli müdahalelerde bulunarak bunları yönlendirmek, kontrol edebilmek, toplumu ve geleceği planlayabilmek olanaklı hale gelmiştir.

Sömürüsüz, eşitlikçi, adaletli, zengin ve mutlu bir toplum kurmak işinde bilimin yol göstericiliği devrimcilerin önünü aydınlatmakta; haklıya, doğruya, iyiye ve güzele olan tutkularını, güzel ama boş hayaller olmaktan çıkarmakta; bunları anlamlı ve elde edilebilir somut sonuçlar haline getirmektedir. Haklıyı, doğruyu, iyiyi, güzeli ve devrimciliği bilinç haline yükseltmektedir. Bilim, insana geleceği kendi elleriyle ve mücadelesiyle kurabileceği bilincini vermektedir. Bu, geleceği yapabilmek, kurabilmek bilinci; aynı zamanda daha güzel bir gelecek için özverilere katlanılacak onurlu bir mücadeleye atılmak isteğini ve azmini de yükseltmektedir. Böylece bilim, bilimin yol göstericiliği, sadece devrimcilerin önünü aydınlatmakla kalmaz; bilim ve aydınlık aynı zamanda devrimciliği üretir, yaratır. Bilim devrimcidir...

SÖMÜRÜNÜN VE BASKININ VE HER ALANDA GERİ KALMIŞLIĞIN NEDENİ SINIFLI TOPLUMDUR

Bilim, toplumların tarihini, insan toplumu kendi içinde farklılaşarak sınıfların ortaya çıkmasından sonra sınıflar mücadelesi tarihi olarak açıklamaktadır. İnsan toplumları, sınıfların ortaya çıkması aşamasına kadar çok uzun bir tarihsel dönemi sınıfsız olarak yaşamıştır. Toplumsal eşitsizlikleri savunan ideolojiler, toplumdaki farklılaşmaların ve eşitsizliklerin doğadan geldiğini; toplumun en başından varolduğunu ve toplumlar varoldukça da toplumsal eşitsizliklerin yok edilemeyeceğini, sömürünün kaldırılamayacağını söylerler. Toplumsal eşitsizliklerin ve sömürünün insan doğasından kaynaklandığını iddia ederler.

Tarih içinde sınıflı toplumların her aşamasında, yaşanan toplumun en ideal toplum olduğunu; eşitsizliklerin toplumsal yaşamda tek tek bireylerin yararına olduğunu savunan düşünceler üretilmiştir. Toplumsal eşitsizlikten yararı olanların bakış açısından üretilmiş, ilk zamanlarda efsaneler, mitolojiler, dinsel düşünce ve inançlar şekillerinde ifade edilmiş bu eşitsizlikçi düşünceler, zamanla kimisi kaba saba, kimisi demagoji ve mantık oyunlarıyla inceltilmeye çalışılmış; siyasal ideolojiler ve felsefe sistemleri haline gelmiştir. Şüphesiz insanlık tarihinde, bu eşitsizlikçi düşünce, siyasal ideoloji ve felsefe sistemlerine karşı eşitlikçi düşüncelere, felsefe sistemlerine ve siyasal ideolojilere de rastlanmaktadır. Bu eşitlikçi düşünce ve inançlar tarihin her döneminde toplumsal eşitsizliklerden mağdur olanlar, ezilen, sömürülenler tarafından benimsenmiş, savunulmuş, yaşatılmıştır.

Kapitalist toplum, sınıflı toplumun bugün yaşayan son şeklidir. Kapitalist toplumlarda eşitsizliklerden yana, bu toplumun ve düzenin savunusunu ve övgüsünü üstlenmiş ideolojiler, kendinden önce yaşanmış sınıflı toplumların eşitsizlikçi düşünce ve ideolojilerinin bir devamıdır. Bu eskilerden işe yarar diye gördükleri, kullanabileceklerini düşündükleri pek çok düşünce ve inançları bazan sistemli, bazan da rastgele ve eklektik şekillerde alıp kullanmışlardır. Bugün çağdaş sınıflı toplumu savunmak üzere üretilmiş bütün ideolojilerle önceki çağların sınıflı toplumlarını savunmak üzere üretilmiş ideolojilerin pek çok ortak yönleri vardır. Bu egemen ideolojilerin hepsinde gözlenen ortaklık, gerçeklerle başlarının sürekli bir şekilde belada olmasıdır. Gerçekle ve bilimle hem çağdaş olanlarının hem de öncekilerin sürekli bir şekilde başları derttedir. Kolay iş değil tabii ki, gerçeğe ve bilime sadık kalınarak sınıflı bir toplumun çirkinliğini güzel; kötülüğünü iyi; olumsuzluğunu olumlu; zulmünü adalet diye gösterebilmek olanaksızdır. Bu ideolojilerde gerçek hep çarpıtılır, hep değiştirilir, olduğundan başka türlü gösterilmeye çalışılır. Bunlar dünyayı bilimle ve bilimin yöntemleriyle açıklamayı ve kavramayı reddederler. Felsefede idealizm ve idealizmin çeşitli varyasyonlarına dayanırlarken; ahlak felsefeleri ise korkunçtur. Bunların ahlak felsefelerinde insan, insan olarak görülmez.

Kapitalist toplum dahil sınıflı toplumun savunması amaçlarına koşulmuş düşüncelerin üretebildikleri siyasal ideolojilerde ve bütün kültür ve moral değerlerde ortak olan vurgu: Toplumsal eşitsizliklerin vazgeçilmezliği ve toplum için, insanlık için bunların gerekli olduğu kadar bir kader de olduğu ve bu kaderin değiştirilemeyeceği

vurgusudur.

Bugün egemen ideolojilerin, tarihte üretilmiş bütün eşitsizlikçi düşünce ve kültür değerleri çağın zorunlu kıldığı bazı değişiklikler ve eklemelerle tekrar tekrar kullanmaları yanı sıra, en kaba demagoji ve mantık oyunlarına ve her yola başvurduklarını görmekteyiz. Bunlar, herhangi bir ilke ile kendilerini bağlı saymazlar. Mantık ve insan aklı tarafından sorgulanması yasaklanmış doğmalardan destekler ve kanıtlar ararlar. Dinleri, efsane ve boş inançların her çeşidini rahatlıkla kullanırlar; gericiliğin en abuk sabuk şekillerini dahi (yeterki iş görecekleri, etkili olacakları alanlar ve insanlar bulunsun) fütursuzca kullanmaktan çekinmezler.

Bu ideolojiler toplumsal eşitsizliklerin insan doğasından geldiğini, ilk insan toplumundan beri değişmeden sürdüğünü, insan soyu ve toplumu sürdükçe süreceğini iddia ederler. Amaçları eşitsizliklerin, sömürünün insan aklı tarafından sorgulanmasını engellemektir. İnsan aklının toplumsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılabileceği, toplumun değiştirilebileceği; eşitsiz ve sömürünün bulunduğu bir toplum yerine, sömürüsüz, eşitlikçi daha güzel bir toplumsal düzenin kurulabileceği düşüncelerine yönelmesini engellemektir. Bu ideolojik amaçları için gerçekleri ve tarihi değiştirirler. Bir yığın ipe sapa gelmez uyduruk açıklamaları insanın ve toplumun tarihi diye yutturmaya çalışırlar. Çünkü tarih bilinirse (doğru bilinirse), bugünkü kapitalist toplumun ilksiz-sonsuz ve değişmez bir toplum düzeni olmadığı, hemen ve kolayca anlaşılacaktır. Ve tarih içinde değişmiş olan toplumların değişmezliği ve dolayısıyla bugünden sonra da değişmeyeceği iddialarının dayanaksız olduğu ortaya çıkacaktır.

Bugün bilim, kapitalist toplumu ideal ve insan doğasına en uygun toplum düzeni diye yutturmaya çalışan ideolojilerin insanlık tarihi ve toplumların tarihi üzerine söylediklerinin ne kadar gerçek dışı ve uydurma olduklarını kanıtlamıştır.

Bilim ve tarih, insan toplumunun çok uzun bir tarihsel dönemi eşitlikçi bir toplumsal düzen içinde yaşadığını göstermekte, kanıtlamaktadır. Yani toplumsal farklılaşmalar ve eşitsizlikler en başından itibaren yoktu. Çok uzun bir tarih döneminden sonra oluştu. Bu eşitsizlikler de insan doğasından kaynaklanmıyor. Dahası sınıflı toplumun tek biçimi de yoktur. Kapitalist toplum sınıflı toplumların son biçimidir. Kapitalist toplumdan önce sınıflı toplumların köleci ve feodal biçimleri yaşanmıştır. Bütün bu toplum biçimlerinin bir başlangıcı olduğu gibi sonları da olmuştur. Nasıl ilk sınıfsız toplum kendi içinde farklılaşarak, değişerek sınıfların oluşmasıyla yıkılmış ve yerini sınıflı bir toplum olan köleci topluma bırakarak ortadan kalkmışsa; ilk sınıflı toplum olan köleci toplum da tarihte uzun bir dönem yaşayıp sonra değişip yıkılarak yerini feodal topluma bırakmıştır. Feodal toplum da ömrünü tamamladıktan sonra tarihin işleyen kanunu gereği çözülüp yıkılmış yerini kapitalist topluma terketmiştir. Kapitalist toplum düzeni de tarihseldir. Bir başlangıcı olduğu gibi sonu da olacaktır. Tarihin doğru ve bilime dayalı çözümlemesi ile bu apaçık görülebilmektedir. Bu toplum düzenini tarihten koparmak için, sınıflı toplumların daha önceki şekillerinde işlemiş olan tarihin kanunlarının bu düzen için işlemeyeceğini ileri sürebilmek için hiçbir mantıki neden yoktur. Tarihin etkilerinden, değişmeden, çözülmeden ve nihayet yıkılmaktan kapitalist toplumu koruyan hiçbir şey

yoktur. Dolayısıyla bugün yaşanan toplumsal eşitsizlikleriyle birlikte bu düzen de tarih sahnesinden yerini yeni bir toplumsal düzene bırakarak çekilecektir. Kendinden önceki sınıflı toplumların kaderi, kapitalist toplum için de kaderdir. Kapitalizmin tarih sahnesinde belirli bir işlevi ve sınırlı bir ömrü vardır. İşlevi bitince sahneyi terkedecektir.

DEVRİMCİLİK İNSANIN İNSANLIĞA SAHİP ÇIKMASIDIR

Bütün eşitsizlikçi ideolojilerde ortak bir motif çok yaygın olarak kullanılan bir motif, doğadaki eşitsizlikleri aynen topluma yakıştırmaktadır. İnsan aklını kaba analojilerle çelmeye, düşünmekten alıkoymaya; mantığın yol ve yöntemleriyle doğru düşünme ve sonuçlar çıkarabilme eyleminden saptırmaya yönelik bu benzetmeler; insan zihninin düşünmekte ilk adımı olan iki şey arasındaki benzeyeni görmekle özdeşlikler kurmak özelliğine hitap eden çok eski çağlardan beri kullanılagelmiş bir yöntemdir.

"Beş parmağın birbirine eşit" olmadığı söylenir. "Doğada eşitlik olmadığı, kiminin güçlü, kiminin güçsüz yaratıldığı" söylenir. "Kiminin zeki ve akıllı, kiminin aptal olduğu; kiminin üstün ve yönetmek için, kiminin ise aşağı ve yönetilmek için yaratıldığı" söylenir. Doğada nasıl güçsüz hayvanlar güçlü hayvanların yemi oluyorsa ("büyük balık küçük balığı yutuyorsa") bunun gibi toplumda da güçlü olanın güçsüzü yutacağı, üstünlük kuracağı anlatılır. Doğadaki eşitsizlikler ve kıyasıya mücadele; insanlar arası ilişkilerin ve toplumsal eşitsizliklerin açıklanmasında örnek ve kanıt olarak ileri sürülüp bir kısım insanın diğer bir kısmı üzerindeki üstünlüğü, ezmek, sömürmek, yönetmek ve hatta öldürmek hakkının kaynağı olarak gösterilmeye çalışılır.

Oysa, doğadan gelen eşitsizlikler toplumsal eşitsizliklerin kaynağı olamazlar. Fizik olarak güçlü insan bu gücünü diğer bir kısım insan üzerinde baskı kurmakta kullanmaz. Bir insan fizik güçlülüğünü ya da zeka ve akıl üstünlüğünü güçsüzü ezmekte, sömürmekte doğanın kendine verdiği bir hak olarak görmez. İnsan doğası böyle değildir. Yani, insan doğası, eşitsizlikçi ideolojilerin göstermeye çalıştığı gibi değildir. İnsanın insanla ilişkilerinde insanın insanlığına yapışık bir özellik aranıp, buna insan doğası denecekse bu eşitsizlikçi ideolojilerin göstermeye çalıştığının tam tersidir. İnsanın insanlığa yapışık özelliği, güçlünün güçsüze; zeki olanın daha az zeki olana; eğitilmiş ve yetenekli olanın böyle olmayana yardımı yönündedir. Böyle bir davranış insan onurunu okşayan, insanı tatmin eden yani insanca olan davranıştır.

Toplumsal eşitsizliklere bir çeşit doğa kanunu gereğiymiş, bir doğa düzeniymişcesine boyun eğmeyi telkin eden ideolojiler, eşitsizlikçi moral ve kültür değerler, insanı toplumsal bir varlık olduğu gerçeğinden koparmaya, uzaklaştırmaya çalışırlar. Böylesi telkinlerle koşullandırılmış insan, düzenin istediği insan tipidir. Kolayca güdülen, yönetilen, güçlü karşısında boyun eğen, güçsüze karşı gaddar olan, aşırı derecede bireyci, doğadaki vahşet durumunu toplumdaki insan ilişkileri içinde geçerli kabul eden, herkesin herkesle kıyasıya bir rekabet ve mücadele içinde olduğunu kabul ederek davranmaya çalışan; böyle bir ortamda kişisel çıkarlarını düşünmekten

başka bir ilkeye sahip olamayan insandır. Açıktır ki böyle bir insan yalnızdır. Bireysel kurtuluştan başka bir şey düşünemeyen, umut edemeyen çaresiz bir kişilik sergiler.

Evet, düzenin bütün çağdaşlık idddialarına karşın insanına telkin edebildiği ahlak felsefesi kısaca budur. İnsanı yalnızlaştırarak insanlığından yabancılaştırmak suretiyle toplumsal eşitsizliklere, baskıya, sömürüye, haksızlığa dayanabilir, yönelebilir insan tipleri yaratma amacına koşulmuş bir ahlak felsefesi...

Bu egemen ahlak felsefesinin kişiliksizleştirme, yoğun telkinleri ve ideolojik koşullandırmaları altındaki insan; kendinin toplumsal bir varlık olduğunu göremeyip toplumda birbirleriyle kıyasıya rekabet eden tek tek bireyler olduğu sanısıyla yaşamına yön vermeye çalışan bencil insan; diğer insanları itip kakarak, aldatarak, ezerek paçayı kurtarabileceği, "köşeyi dönebileceği" telkinlerine sonuna kadar açıktır. Nitekim, bireysel kurtuluş, "köşeyi dönme" felsefelerinin ne derece yaygın ve şiddetli bir insan (ahlak) dejenerasyonuna yol açtığı hergün gözler önünde yaşanan bir toplumsal gerçeklik haline gelmiştir.

Bir başka açıdan söyleyecek olursak bugünkü sınıflı toplumda, toplum ve düzen, insanı yiyerek, insanı insan olmaktan çıkararak yaşıyor, ayakta duruyor.

Toplumsal eşitsizlikleri insan doğasına bağlayan; insana olumsuz, çirkin karakterler yakıştıran; insanın iyi değil, kötü olduğu varsayımını ideolojikleştiren her çeşit eşitsizlikçi ideolojiler karşısında devrimciler, insanı yücelten bir dünya görüşünü ve ahlak felsefesini dile getirirler. Devrimciler insanın toplumsal eşitsizliklerden, baskı ve sömürüden kurtulduğu koşullarda çok daha özgür ve mutlu olacağını; yabancılaşmadan ve yalnızlaşmadan kurtulmuş insanın toplumla ve bireyle ilişkilerinde bugünün sınıflı toplumlarında hayal edilmesi bile zor bir yüksek tatmin ve mutluluk düzeyine ulaşacağını savunurlar. İnsana da ancak böylesinin yakışacağını; insanın insanlığını ancak böyle keşfedip yaşayacağını söylerler. Devrimcilik insanın insanlığına sahip çıkmasıdır.

DEVRİMCİLİK DÜZEN ELEŞTİRİSİDİR

Çağımızın sınıflı ve sömürüye dayanan toplumu, kapitalist toplumdur. Devrimciler, bu toplumu ve sömürü düzenini; sömürüsüz, baskısız, özgür ve eşitlikçi bir toplumun olanaklı olduğunu ve bunu çağımız insanının gerçekleştirebileceğini; bunun maddi koşullarının mevcut düzen tarafından üretiliyor olduğunu gösterebilmek için incelerler ve eleştirirler. Bunun için kapitalist toplumu bütün yönleriyle ayrıntılı olarak ele alıp, bilimin yöntem ve araçlarıyla inceler, çözümlemesini yaparlar. Kapitalist düzenin ne olduğunu; kendinden önceki toplumsal düzenden hangi ekonomik ve sosyal süreçlerin sonucu oluşup ortaya çıktığını; sistem olarak nasıl işlediğini; düzenin ürettiği sorunların neler olduğunu ve bu sorunların sistem tarafından nasıl ve hangi mekanizmaların çalışması sonucu üretildiğini; sistemin, tarih içindeki yerinin ne olduğu ve geleceğinin nasıl olabileceğini inceleyip ortaya koyarlar.

Yine, kapitalizmin özel bir aşaması (tekelci aşaması) olan emperyalizmi inceleyerek, kapitalizmin emperyalizm aşamasına yükseldikten sonra bir sistem olarak sınırlarına ulaştığını; ve bu aşamadan itibaren tarihsel olarak çöküşe geçtiğini

gösterirler.

Emperyalizmle demokrasi ilişkisini inceleyerek, tekellerin ve emperyalizmin demokrasi değil egemenlik istediğini gösterirler. Ve faşizmin de buna bağlı bir olgu olduğunu, tekellerin ve emperyalizmin bir türevi olduğunu ortaya koyarlar.

Emperyalizmin çağımızda savaşların kaynağı olduğunu söyler ve gösterirler.

Sömürgeciliği ve emperyalizmden kurtuluş savaşlarını inceleyip bunlardan çıkartılacak dersleri gösterirler.

Emperyalist-kapitalist sistemin dünya ölçeğinde durumunu çözümleyip izleyerek; emperyalist devletlerin bloklaşmalarını, sömürgecilik politikalarındaki değişiklikleri, yeni sömürgeciliği, bölgesel savaşları ele alıp açıklamasını yapmaktadırlar.

Ve ülkemizin emperyalist-kapitalist sisteme bağımlılığı konusunu ele alır; bunun toplumumuz üzerine etkilerini, ekonomik, siyasal, kültürel sonuçlarını inceleyip sergilerler.

DEVRİMCİLİK EMPERYALİZME KARŞI MÜCADELE DEMEKTİR

Emperyalizm olgusunun çağımız toplumlarındaki rol ve etkilerini anahtar sorun olarak ele alan devrimciler, emperyalist sömürünün bizim gibi toplumların gelişmesini çarpıttığını; bu çarpıklığın toplumun bütününde olduğu kadar, toplumsal gelişme ve oluşumların ayrı ayrı bütün alanlarında zincirleme sorunlar ürettiğini; geri kalmışlık zincirinin kırılabilmesinin emperyalizmin ülkemize tasallutuna son vermekten geçtiğini saptamaktadırlar. Bu nedenle ülkemiz devrimcileri, emperyalizm olgusunun iyi bilinmesini ve bunun halka anlatılmasını çok önemli görürler. Emperyalizme bağımlılığı getirebilecek her şey karşısında son derece duyarlı olunmasını isterler.

Emperyalizmin, toplumumuz üzerindeki sömürüsü ve müdahalesine son vermeden gelişmiş, sömürüsüz baskısız eşitlikçi ve özgür bir toplum kurabilmenin olanaksız olduğu gerçeği, emperyalizme karşı mücadeleyi devrimciliğin ayrılmaz bir parçası yapar.

(...)

SONUÇ OLARAK

Hakkımdaki iddia ve suçlamalara cevap verdim.

Mahkemenin başından beri, sorgumda, dilekçelerimde ve son olarak savunmamda göstermeye çalıştığım gibi bu suçlamaların hiçbiri somut suçlamalar değildir. Savcıların delil kabul edilmesini istedikleri işkence ifade ve tutanaklarına göre dahi bu suçlamaların kanıtlanabilmesi mümkün değildir. Gerçek dışı suçlamalardır. Hiçbiri somut bir suça, somut bir eyleme ilişkin iddialar değildir.

Normal bir hukuk ve yargı düzeninde insanlar, bu davada hakkımda ileri

sürülmüş olduğu gibi kanıtsız, varsayım ve yorumdan ibaret ve gerçekle çelişeceği de kolayca ve apaçık görülebilen yorumlardan ibaret iddialarla mahkemeye çıkarılmaz, yargılanmazlar.

Normal bir hukuk ve yargı düzeninde böyle İddianame'ler ve böyle Mütalâa'lar hazırlanamaz.

Normal bir hukuk düzeninde ve normal bir yargıda insanlar; davamızda olduğu gibi, hukuk dışı, kanun dışı yollar ve işkencelerle yapılan soruşturmalara tabi tutulamazlar. Ve böyle soruşturmalarla temin edilmiş ve ancak işkence yapıldığına kanıt olabilecek emniyet "ifade" ve tutanaklarıyla yıllarca tutuklu tutulamazlar. Ve böylesi belgeler delil kabul edilerek hükümler verilemez.

Ama ben yıllardır ölümden beter işkenceler altında tutularak yasa ve hukuk dışı, asılsız suçlamalarla yargılanıyorum. Neden?

Devrimci olduğum, ülkemin iyiliğini ve güzelliğini istediğim için; faşizme karşı olduğum, demokrasi istediğim için;

Yoksul halkımızın çıkarlarını savunduğum, sömürüye, baskıya, zulme karşı olduğum için;

Ülkeme ve halkıma aydınlık bir geleceği layık gördüğüm, sömürüsüz, baskısız, özgür, kalkınmış, bolluk, eşitlik ve kardeşlik içinde mutlu bir gelecek istediğim için; 12 Eylül rejiminin öfkesine maruz kaldım. Cinnet haline yükselmiş bu öfkenin insanlık dışı şiddetine maruz kaldım; ve "12 Eylül Adaletine" teslim edildim.

Bütün hırsızları, namussuzları, soyguncuları; emperyalizmin ve faşizmin, sömürücülerin yardakçılarını baş tacı edenler, bizim ezilip yok edilmemizi istediler ve halâ istiyorlar...

İşte yargılanmamın nedeni budur.

Bütün bu gerçeklerden ve gözlerimizin önünde yaşananlardan sonra, vereceğiniz kararla 12 Eylül rejiminin haksız ve çirkin şiddetine hukuku ve yargıyı da ortak edip etmeyeceğiniz anlaşılacaktır. Bu herşeyden önce sizin kendi vicdanınızı ilgilendirecektir tabii...

Ama tarihin ve halkların da vicdanları vardır.

Sizler de vereceğiniz kararla tarihin ve halkımızın vicdanında yargılanacaksınız. İnanıyorum ki tarih ve halkımız, 12 Eylül şiddetine araç edilmiş "12 Eyül Adaletini" kesinlikle reddedecek; mahkûm edecektir.

Ben devrimciyim. 12 eylül şiddeti, yaşadığım onca eziyet ve işkenceler; düşünce ve inançlarımı yok edememiştir. Ülkeme ve yoksul halkıma beslediğim güzel duyguları içimden söküp alamamıştır, gönlüm hala iyiye, güzele, insanlığa, özgürlüğe, barışa, eşitliğe, kardeşliğe, sosyalizme; ülkemin bağımsız, özgür ve aydınlık geleceğine olan inançla doludur.

12 Eylül Faşizmine Karşı Direnmek Bir İnsanlık, Demokratlık, Devrimcilik Görevidir(*)

Mahmut Memduh UYAN

12 Eylül faşizmi, devrimci-demokrat hareketleri terör, katliam, işkence ve baskıyla yenilgiye uğrattı. 12 Eylül faşizmi, sol hareketlerle birlikte genel olarak sosyal, siyasal, kültürel ve demokratik tüm toplumsal kurumları da dağıttı. Faşizmin saldırısı karşısında toplumsal bir direniş gerçekleştirilemedi. Toplumsal dağınıklık giderek korku, telaş ve yılgınlığa dönüştü. Devrimci hareketlerin dağınıklık içinde gerçekleştirmeye çalıştığı cılız ve sınırlı direniş çabaları da 12 Eylül faşizminin azgın saldırıları ve toplumun dağınıklığı içinde eridi, gitti. Başka bir ifadeyle, devrimci hareketlerin dağınıklık içindeki sınırlı ve cılız direniş çabaları hem sol hareketlerin hem de genel olarak toplumun içinde bulunduğu dağınıklığı aşmaya yetmedi. Devrimci hareketlerin her direniş hattı oluşturma çabası yeni yeni saldırılarla karşılaştı, dağınıklığa uğradı, giderek eridi.

12 Eylül faşizmi koşullarında devrimci ve demokratlar ya herşeye rağmen faşizme karşı direnmenin ve bir toplumsal direniş hattı oluşturmanın çabası içinde olacaktı. Ya da geçici de olsa çok sevdiği memleketinin dışına gitmek zorundaydı. Bir devrimci-demokrat için en acı şey yurdunu terk etmek zorunda kalmasıdır. Faşizmin azgın saldırı ve terörü karşısında devrimci-demokrat insanların toplumsal bir direniş çizgisi oluşturmadan yok olması yerine; geçici olarak ülke dışına çıkması ve tekrar bir direniş hareketinin oluşturulması için çaba göstermesi olumlu görülebilecek bir davranıştır.

12 Eylül faşizmi, ülkenin her yanında terör, katliam ve işkence yürütürken toplum genel olarak korku ve telaş içindeyken, yapılması gereken, toplumsal dağınıklığı, korkuyu, telaşı aşmaya yönelik faşizme karşı toplumsal bir direniş hattı oluşturmaktır.

Ben ve benim gibi binlerce devrimci-demokrat tüm olumsuz koşullara rağmen faşizme karşı onurlu bir direniş mücadelesi içerisinde olduk.

Çünkü, 12 Eylül faşizminin kentlerde, kırlarda, işkencehanelerde, cezaevlerinde sürdürdüğü terör ve katliamlara, insanlık dışı tüm uygulamalara karşı toplumsal bir direniş mücadelesi oluşturmak insanlık, demokratlık, devrimcilik adına zorunlu bir görevdi.

Çünkü, 12 Eylül faşizminin Kürt halkına,devrimci ve demokratlara karşı

(*) Ankara 1. Nolu Sıkıyönetim Mahkemesinde görülmekte olan Dev-Yol Davasında verilen kişisel savunmadan bir bölüm.

yürüttüğü işkence, terör ve katliamlara, milli baskıya karşı çıkmak insanlık ve demokratlık göreviydi.

Çünkü, emperyalizmin ve tekellerin "ekonomiyi kurtarıyoruz" diyerek içinde bulundukları ekonomik krizin tüm yükünü halka yükleyerek, halkı aç, yoksul, umutsuz, işsiz bırakarak, ülkenin yeraltı ve yerüstü tüm zenginliklerini talan etmelerine, halkı soyup sömürmelerine karşı çıkmak, bu uğurda bir direniş mücadelesi oluşturmak her devrimci demokratın göreviydi.

Çünkü, emperyalizmin ülkemizin tüm askeri, siyasi, ekonomik ve kültürel yapısını belirlemesine, ülkemizi yönlendirmesine ve hatta yönetmesine, ülkemizin maddi ve manevi tüm değerlerini Amerikan emperyalistlerine satanlara karşı ülkemizin bağımsızlığı için, bağımsız bir Türkiye için faşizme ve emperyalizme karşı bir direniş mücadelesi oluşturmak, bir yurtseverlik göreviydi.

Çünkü, faşizmin tüm sosyal-siyasal güçleri dağıtarak, demokratik mevzileri ezmesine, yok etmesine karşı toplumsal bir direniş hattı oluşturmak demokrat ve devrimcilerin en açık, en somut en zorunlu ve güncel göreviydi.

12 Eylül faşizminin, "istikrar sağlayacağım" diyerek, "sağa da sola da karşı" olduğu yalanıyla, bütün devlet güçleriyle sola, devrimci ve demokrat güçler saldırarak iç savaşı bir başka düzlemde devam ettirmesine, "demokrasiyi rayına oturtacağız" diyerek, "demokratik" olarak ne varsa ortadan kaldırarak, devlet yapısını otoriter, baskıcı faşist bir yapıya dönüştürmesine, "can güvenliğini sağlamak" adına, can güvenliğini ortadan kaldırarak işkence ve terörü bir devlet politikası yapmasına karşı çıkmak, teşhir etmek ve insanlık dışı bu politikayla mücadele etmek için bir direniş mücadelesi oluşturma çabası içinde olmak insanlık, demokratlık, devrimcilik göreviydi.

12 Eylül faşizminin, "vatan hainleri", "satılmışlar", "anarşist ve bölücüler"e karşı "uçurumun kenarına gelmiş memleketi kurtarmak" yalanları ve demagojileri aslında 12 Eylülcülerin Amerikan uşağı olduklarını gizleme çabasından başka birşey olmadığını; ekonomiyi IMF'ye, askeri yapıyı NATO'ya, siyasal yapıyı da bütün yönleriyle emperyalizme bağımlı duruma getirdiklerini teşhir etmek için, bu durumu gizleme çabalarını boşa çıkarmak için, ülkemizin bağımsızlığı için mücadele etmek, toplumsal bir direniş mücadelesi içinde olmak her yurtseverin, demokratın, devrimcinin kaçınılmaz bir göreviydi.

İktidara gelişleri işverenler, tekeller, AET ve diğer emperyalistler tarafından alkışlanan 12 Eylülcülerin niçin ve kimin için geldikleri, kime hizmet ettikleri, programlarının, amacının ne olduğunu açıklamak ve teşhir etmek, Konsey'in demagoji ve yalanlarını halka açıklamak, sendikaların kapatılmasına, işçi önderlerinin işkencelerden geçirilip tutuklanmasına, binlerce işçinin işten atılmasına, işçilerin yoksulluğa, açlığa, sefalete terk edilmesine tüm haklarının yok edilmesine karşı çıkmak, üniversite gençliğinin ülkede gelişen tüm olayların suçlusu görülüp baskı altına alınmasına, akademik, demokratik, siyasal ve sosyal haklarının yok edilmesine direnmek, üniversitelerin kışlaya dönüştürülmesine, binlerce öğretim üyesinin demokrat ve yurtsever oldukları için üniversitelerden uzaklaştırılmasınakarşı, binlerce memur ve öğretmenin şüpheli görülerek kovuşturulmasına işten atılarak açlığa ve sefalete terk edilmelerine... TÜM BUNLARA KARŞI GÜÇLÜ BİR TOPLUM-

SAL DİRENİŞ MÜCADELESİNİN OLUŞTURULMASI ÇABASI İÇİNDE YER ALMAK HER DEVRİMCİ-DEMOKRATIN GÖREVİYDİ.

Türkiye'de 12 Eylül'e karşı direnmek, faşizme karşı demokrasi, emperyalizme karşı bağımsızlık, soyguncu, sömürücü çarpık düzene karşı sosyalizm için mücadele etmek demektir.

Bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için 12 Eylül faşizmine karşı mücadele etmek insanlık, yurtseverlik, demokratlık ve devrimcilik gereğidir.

Ben bir devrimci olarak yukarıda sıraladığım nedenlerden ötürü 12 Eylül faşizmine karşı toplumsal bir direniş mücadelesinin oluşması içinde yer aldım. Böylesi bir çaba içinde yer aldığım için onur duyuyorum; üzüntüm direniş çabamızın genel bir toplumsal direnişe yeterince dönüştürülememiş olmasındandır.

12 Eylül Faşizmine Karşı Silahlı Direniş Meşru Bir Savunma Hakkıdır

12 Eylül her türlü muhalefeti baskı ve terörle dağıtıp yok ediyordu. Devrimcilik-demokratlık, genelde solculuk suç ilan edilmiş ve genel olarak solcular nerede görülürse baskı, terör ve ölümle karşı karşıya kalmıştı. Kendine solcu diyen insanlar yaşamını ancak bu saldırılardan koruyarak sürdürebilirdi. Bizler de yaşantımızı silahlı bir biçimde savunarak sürdürdük. Devrimci ve demokrat olarak kimliğimizi koruyarak yaşayabilmemizin yolu ancak faşizme karşı bir silahlı direniş mücadelesi içinde mümkün olabilirdi.

12 Eylül müdahelesi bir anlamda sivil faşistlerin başaramadıklarını gerçekleştirmek için geldi. 1980'lere doğru güvenlik güçleri iç savaşta halka karşı bir taraf olarak yerlerini almıştı. Bu durum 12 Eylül ile birlikte daha açık ve doğrudan bir biçime dönüşmüş oldu.

12 Eylül öncesi faşist teröre karşı halk en doğal hakkı olan yaşama hakkını can ve mal güvenliğini direnerek sağladı. Çünkü halkın faşizme karşı direnişi doğal ve meşru bir haktı. 12 Eylül'ün baskı ve terörüne karşı ise yaşamak için bile mutlaka direnmek gerekiyordu. Hiç şüphesiz bu direniş de 1980 öncesi faşist teröre karşı direniş kadar doğal ve meşru bir haktı.

12 Eylül öncesinde faşist güçlerin halkı teslim almak için gerçekleştirdiği terör ve katliamlara karşı anti-faşist ve devrimci halk direnişleri ile nasıl karşı çıktıysak aynı anlayışla 12 Eylül'ün emekçi halkları, devrimci ve demokrat hareketleri dağıtmak ve sindirmek için sürdürdüğü terör ve katliamlara karşı da toplumsal bir direnişi sürdürmeye, 12 Eylül'ün amaçlarını boşa çıkarmaya çaba gösterdik. Çünkü, her iki durumda da meşruyduk ve haklıydık.

12 Eylül öncesinde MHP, MİT; Kontrgerilla, vb. karanlık faşist güçlerin halka karşı yürüttükleri terör ve katliamlara karşı canımızı, malımızı korumak, insanca yaşayabilmek için nasıl toplumsal, silahlı bir direniş içinde olduysak 12 Eylül'e karşı da can güvenliğimizi, insanca ve onurlu bir biçimde yaşamımızı sürdürebilmek için silahlı bir direniş içinde olmak zorundaydık.

Bütün demokratik yolların tıkandığı, tüm muhalefetin baskı ve terörle ezildiği,

dağıtıldığı koşullarda, devrimciliği ve demokratlığı koruyabilmenin yolu, her türlü direniş biçimini belirli bir bütünlük içinde gerçekleştirebilmekten geçiyordu. 12 Eylül faşizmine karşı tüm toplumsal direniş biçimlerini hayata geçirerek, 12 Eylül'ün saldırılarını karşılamak doğal ve meşru bir haktı. Çünkü, 12 Eylül ilk günden itibaren devrimcilere savaş açmış, sokakta, dağda, işkencede sorgusuz sualsiz devrimci-demokratları katletmişti. Yüzbinlerce insan cezaevlerindeydi, demokratik olarak hareket edebilecek tüm siyasal zemin yok edilmişti. Devrimciler açısından yaşayabilmenin yolu silahlı bir direnişten geçmek zorundaydı.

Bizlerin silahlı bir direnişe yönelmesi, 12 Eylül'ün terör, işkence ve katliamlarının emekçi halkta yarattığı tepkinin bir ifadesi olarak ortaya çıkmıştır. Bizim direnişimiz, 12 Eylül'ün baskı ve terörüne, soygun ve sömürüsüne halkın duyduğu tepkinin ve öfkenin bir ifadesi olarak gelişmiştir. Toplumsal çatışmanın ürünü olarak doğmayan, toplumsal çatışmanın nesnel zemini üzerinde gelişmeyen silahlı bir direnişin yaşama şansının olamayacağı açıktır. İşte bizim üzerinde hareket ettiğimiz nesnel zemin, halkın 12 Eylül faşizmine karşı duyduğu tepki ve öfkenin oluşturduğu nesnel zemin olmuştur.

Devrimci ve demokratların 12 Eylül faşizmine karşı toplumsal bir direniş mücadelesi oluşturmaları güncel ve zorunlu bir politikaydı. Ne var ki, faşizmin saldırıları karşısında böylesi bir direniş politikasının hayata geçirilmesi bir yana, devrimci hareketler bir varlık gösteremeden dağınıklığa uğradı. Devrimci hareketlerin her dağınıklığı giderme çabası ise o günün koşullarında yeni darbeler yemelerine ve eskisine oranla daha çok dağınıklığa uğramalarına neden oldu. Bu koşullarda yapılması gereken, 12 Eylül'e karşı kentlerde ve kırda, hayatın her alanında, bütün direniş yöntemlerini içinde taşıyan toplumsal bir direniş mücadelesini oluşturabilmekti. Devrimci hareketlerin dağınıklığı da ancak bir direniş mücadelesi içinde giderilebilirdi.

Benim de içinde bulunduğum bir grup arkadaşla, kırsal alanların sınırlı bir kesiminde bir direniş hattı oluşturmaya çalıştık. Amacımız kırsal alanların bir kesiminde 12 Eylül faşizmine karşı devrimci bir direniş hattı oluşturarak geneldeki toplumsal dağınıklık, yılgınlık, korku ortamının aşılmasına yardımcı olmak, devrimci ve demokratların bir direniş odağı, direniş umudu ve gelecek sembolü olabilmekti. Özetle, ülke genelinde kır ve şehir bütünlüğünde bir toplumsal direniş hareketinin gelişmesine bu biçimde katkıda bulunmaya çalıştık.

Kırda İlk Dönem

Kırlarda, önce yaşamasını öğrendik. Kontrgerilla ve komando operasyonları altında dağlarda yaşamak bile başlı başına bir mücadele demekti. Dahası dağlarda yaşamak, faşizme karşı bir direniş odağının canlanması, parlaması demekti.

Kırsal kesimde halk, 12 Eylül'e karşı direnenlere bütün olanaklarıyla sahip çıktı. Yoksul Kürt ve Türk köylüleriyle kaynaştık. 12 Eylül'e karşı direnişimizin kırsal alanlarda tutunmaya başlaması, halkın devrimci direnişi kendilerinin bir parçası gibi görmesindendi.

12 Eylül'ün azgın baskı ve terörüne rağmen yoksul kır halkının devrimci-direnişçilerle kaynaşmasının nedeni, 12 Eylül'ün ne olduğunu, kime karşı olduğunu, kime hizmet ettiğini bütünüyle bilinçli olmasa da hissetmesinden, kısmen görmesindendi. En azından kırsal kesimdeki yoksul halk için 12 Eylül jandarma-kómando terörü ve baskısı demekti. Sömürü ve soygunun daha da artması ve yeni yeni vergiler demekti. Halkhiç şüphesiz bir direniş hareketi içinde olabilecek denli bilinçli ve örgütlü değildi, ama faşizmin saldırılarına karşı direnen devrimcilere elinden gelen desteği sağlamaya çalıştı.

Toplumsal bir temel olmadan, kırsal alanda herhangi bir mücadeleyi oluşturabilmek olanaksızdır. Halka dayanmadan bir direniş mücadelesi kırsal alanlarda bir gün bile yaşayamaz. Faşizme karşı direnişimizin toplumsal temelini, Kürt ve Türk köylülerinin yıllardır hakim sınıflar tarafından soyulup sömürülmesi, ilkel yaşam koşullarında yoksul ve aç bırakılması, jandarma-komando baskısı ve terörü altında ezilmesi, insan olarak görülmeyip horlanması, salt vergi ödeme zamanı, askerlik yapma zamanı ve 4-5 yılda bir seçim zamanı hatırlanması ve tüm bu uygulamaların doğurduğu tepkilerin oluşturduğu zemin sağlamıştır.

Başka bir deyişle kırsal alanda oluşturmaya çalıştığımız direniş, köylülerin kurulu düzene karşı sınıfsal duygu ve tepkilerinin üzerinde yükselmiştir. Köylülerin yoksulluk ve açlık içinde yaşamaları, 20.yy.da basit ve sıradan hastalıklardan ölmeleri, özgül ve toplumsal sorunlarının çözümünde hiçbir söz ve karar haklarının olmadığını artık yavaş yavaş görmeye başlamaları, içinde bulundukları durumun kader olmadığını sezmeleri, onların devrimcilere ve direniş mücadelesine sıcak bakmalarını, zaman zaman da devrimcilerle bütünleşmelerini sağlamıştır.

Kürt köylüleri, uzun yıllardır sınıfsal baskı ve sömürünün yanı sıra salt Kürt olmaları nedeniyle milli baskıya maruz kalmaktadırlar. Kürt halkı, dün olduğu gibi günümüzde de değişik iktidarlar tarafından aynı şövenist politikalar sonucu katliamlara ve kıyımlara uğramıştır. Kürt halkı için devlet demek; katliam ve terör demek, yurtlarından sürgün edilmek demek, ulusal özelliklerinin baskı ve yasaklarla zorla engellenmesi demek, kısacası asimilasyon demektir. Kürt halkının sınıfsal baskı ve sömürünün yanı sıra milli baskıya maruz kalması doğal olarak bu halkta hakim sınıflara ve devlet güçlerine karşı, devlete karşı tepkiye ve güvensizliğe yol açmıştır.

12 Eylül'le birlikte "milli birlik ve beraberliği güçlendirmek" ve "devleti parçalanmaktan kurtarmak" için Kürt halkı üzerine uygulanan baskı ve terör dayanılmaz boyutlara ulaştı. Baskı ve terörden kurtulmak için binlerce Kürt, memleketlerini terk ederek Avrupa'nın değişik ülkelerine göç etti. Devrimcilerin 12 Eylül faşizmine karşı kırsal alanlardaki direnişi aynı zamanda, Kürt halkının uğradığı baskı ve teröre duyduğu tepkinin, acının, öfkenin de bir ifadesidir.

Kırsal alanlara ilk çıktığımızda faşizmin baskı ve terörü altında halkla birlikte yaşamayı, mücadele etmeyi öğrendik. Kırlara uyum sağlamaya çalıştık. Kırsal alana ilk çıktığımızda devrimci olduğumuzu, amacımızı ve niçin savaştığımızı anlattık. 12 Eylül'ün ne olduğunu, programını, amacını, kime hizmet ettiğini, kimlere niçin karşı olduğunu ve tüm politikalarını, uygulamalarını tartışıp 12 Eylül'ün gerçek yüzünü teşhir etmeye çalıştık. Yoksulluğun, açlığın, işsizliğin, ilkelliğin nasıl yokedileceğini,

baskı ve terörün nasıl boşa çıkartılacağını tartıştık. Halkın kendi özgür, demokratik iktidarına nasıl ulaşacağını, yolunun nasıl ve nereden geçtiğini tartıştık.

Tartışma ve çalışmalarımızda, yaşamın her alanında kokuşmuş çarpık düzene alternatif olarak amaçladığımız dünyanın bugünden görülebilen insan ilişkilerini hayata geçirmeye çalıştık. Bu çalışmalar sırasında halk, yıllardan beri süregelen kendi çelişki ve sorunlarını yine kendisi çözmeye çalışmıştır. Halk, birlik ve dayanışma içinde kendi sorunlarını hep birlikte tartışıp çözerek, kendi kendini yönetmeye çalışarak, faşizmin baskı ve terörü altında yeni bir yaşamın ilişkilerini dağlarda üretmeye, yaşatmaya çalışmıştır.

Kırlarda 12 Eylül Terörü

12 Eylül faşizmi, şehirlerde yürüttüğü terör ve işkencenin daha açık ve vahşisini kırsal alanlarda gerçekleştirdi. Kırsal alanlarda, on binlerce komando, kontrgerilla ve polisle, onlarca helikopter ve uçakla, tıpkı Amerikalıların Vietnam'da gerçekleştirdikleri operasyonlar gibi, aylarca üstüste operasyonlar gerçekleştirildi. Her operasyonda halk kitlesel olarak işkenceden geçirildi. Halka gözdağı vermek için, "terörist sanılarak" sıradan köylüler katledildi. Şüpheli görülen sayısız insan gözaltına alındı ve bu masum insanlara günlerce işkence edildi. Baskı ve terörle insanlar zorla ihbarcı yapılmaya çalışıldı. Bir çok aile yerlerinden, yurtlarından sürgün edildi. Kırsal alanda işkenceden nasibini almamış insan yok gibidir. İnsanlar bir yana, köylülerin davarları, hayvanları bile 12 Eylül faşizminin operasyonlarından etkilendi. Yoksul köylüleri yıldırmak ve devletin gücünü göstermek için hayvanları barınaklarından kimi zaman bir hafta kimi zaman 10 gün çıkartmama yoluna gidilmiştir.

Kırsal alanlarda halkın geleneksel olarak silahlı olduğu ve silahı namusu gibi koruduğu bilinmesine rağmen, 12 Eylül faşizmi halkı yıldırmak, onurunu kırmak için halktan elindeki silahı teslim etmesini ilan etti. Silahları toplamak için insanları köy meydanlarında çırılçıplak soydular, soğuk kış aylarında kara yatırıp akılalmaz işkenceler uyguladılar. Günümüzde ise iktidar Güneydoğu'da ruhsatla silahlanmayı serbest bıraktı. Bir çok aşireti devletçi kabul ederek, daha önceden eşkiyalık yapanları, asker vurmaktan arananları da silahlandırdılar.

12 Eylül döneminde köylüler, "ordu vakıflarına yardım" adı altında haraca bağlandılar. Vakıflar haraç almakta yarıştılar. Bu haraçlar köylülerden işkence ve terörle toplandı. 12 Eylül faşizmi, yolu ve okulu olmayan, yiyecek ekmeği bulunmayan dağ başlarındaki köylerde de Atatürk'ü sevdirmek adına zorla M. Kemal büstleri ve heykelleri diktirdiler.

Gerilla Birliğine Geçiş

Kırsal kesimde bir direniş çizgisi oluşturabilmek ve faşizmin saldırılarını boşa çıkarabilmek için sınırlı da olsa karşı politikalar yürütebilecek güçte ve yapılanma içinde olmalıydık. Faşizmin yürüttüğü komando, polis, kontrgerilla terör ve baskısına karşı ancak bir karşı gerilla hareketi ile direnebilirdik. Faşizmin saldırılarına, soygun ve sömürüsüne karşı güçlü bir direniş mevzisi oluşturmak, toplumsal dağınıklığın

giderilmesine yardımcı olmak ve asıl direnişin ve geleceğin umudu olabilmek için daha düzenli ve güçlü bir yapılanmaya yönelmeliydik. Kırsal kesimdeki çalışmalarımızın gerilla birliğine dönüşmesini politik koşullar dayattı. Ya askeri bir yapılanmayı gerçekleştirerek mücadelemizi sürdürecektik ya da faşizmin saldırılarından köşe bucak kaçan, saklanan insanlar olacaktık. Biz ilk yolu izledik. Bu doğrultuda bulunduğumuz kırsal kesimdeki tüm ilişkilerimizi, olanaklarımızı ve bilgimizi, gerilla mücadelesi çerçevesinde yeniden ele alıp değerlendirdik. Sonuçta hareketli bir gerilla birliği oluşturduk.

Gerilla birliğini oluşturmamız, yaşantımızı ve direnişimizi sürdürebilmemizin zorunlu bir biçimiydi. Ya operasyonlar içinde ezilip yok olacaktık ya da baskı ve saldırılara karşı varlığımızı ve direnişimizi sürdürebilecek bir yapılanmaya dönüşecektik. Gerilla birliğini oluşturarak yaşantımızı ve direnişimizi sürdürmenin yolunu seçtik.

Ülkemiz kırlarının bir parçası üzerinde bir gerilla birliği oluşturarak, bütün devrimci-demokratların direnişimiz etrafında birleşeceği ve toplumsal dağınıklığın kısa sürede ortadan kalkacağı düşüncesinde olmadık. Bu adımı atmakla yalnızca ülke genelinde devrimci ve demokratlara bulundukları her yerde 12 Eylül faşizmine karşı bir direniş mücadelesinin oluşturulması düşüncesini göstermeye çalıştık. 12 Eylül'ün en karanlık günlerinde dağınıklık içindeki devrimci-demokratlara umut ışığı, moral kaynağı, güç kaynağı olduk.

Kırsal alanın sınırlı bir kesiminde oluşturmaya çalıştığımız gerilla mücadelesiyle iktidarı yıkacağımızı hiç düşünmedik. İktidar mücadelesinin, proletaryanın öncü savaşçı partisinin oluşturulması ve bu partinin önderliğinde emekçi halkların devrim mücadelesinde yer almasıyla başarıya ulaşacağına inanıyoruz.

Direnişimizi kısa vadeli ve hep aynı biçimde sürecek bir mücadele olarak görmedik. Ülke genelinde gelişebilecek direniş öğeleriyle bütünleşerek iktidara karşı uzayan güçlü bir direniş mücadelesini oluşturabilmeyi amaçlıyorduk. Ama amacımızı hayata geçirebilecek koşullar oluşmadı. Ülke genelinde toplumsal dağınıklık aşılarak güçlü direnişler ortaya çıkmadığı için kırsal alandaki direnişimiz gerçekte olduğundan çok daha fazla öne çıktı, sivrildi. Karşılarında hiç bir muhalefete tahammül edemeyen 12 Eylül faşizmi, sınırlı bir alandaki direnişimizi yok etmek için yıllarca kontrgerilla operasyonlarıyla saldırdı; ama başaramadı.

12 Eylül Faşizmi Kimlerden Korkuyor?

12 Eylül faşizmi, son derece sınırlı sayıdaki direnişçilere asker, polis, kontrgerilla, MİT vb. güçlerle saldırdı. Sayıca sınırlı bir grup devrimci iktidara karşı ne ölçüde tehlike yaratabilir? Gerçekten tehlike, devrimcilerin fiili varlığından mı kaynaklanıyordu?

Tehlike devrimcilerin güncel ve asıl tarihsel haklılığından kaynaklanıyordu, ama asıl tehlike bu haklılığın halk arasında hızla yayılıp bilinçli ve örgütlü bir güce dönüşmesiydi. Bu tehlikeyi yok etmenin yolu devrimciler henüz halkla bütünleşmeden imha etmek ve aynı zamanda halkın üzerinde korkunç bir baskı ve terör uygulamaktı.

12 Eylül faşizmi bu ikili birleşik yöntemi sistemli bir biçimde uygulamıştır. 12 Eylülcülerin bu politikaları mücadelemizi engelleyememiştir.

Devrimci Hareketler, Yeni Dönem Tartışmaları ve Yeni Yönelimler

12 Eylül sonrasında sol hareketler ve genelde toplumsal güçler, içine düştükleri dağınıklığı aşamadılar. Kırsal alanda gerçekleştirmeye çalıştığımız direniş de genel-deki bu dağınıklığı aşmaya yetmedi.

12 Eylül faşizmi bir yandan baskı ve terörle toplumsal güçleri dağıtırken, diğer yandan da oluşturmayı amaçladığı yeni devlet-toplum yapısını kurumlaştırmaya çalışıyordu. Devrimci hareketler, varlıklarını korumaya ve toparlanmaya çalışırken, genel gelişmeleri etkileyebilecek bir politika ortaya koyabilmek bir yana, gelişmeler-den bütünüyle koptular ve bu gelişmelerin dışında kaldılar.

Devrimci hareketlerin sürekli baskı, terör, işkence ve takip altında yaşama savaşı vermeleri, giderek sürekli bir korunma, saklanma çabasına dönüştü.

12 Eylül sonrası sol hareketler, henüz yapısal ve toplumsal tabanlarında değişen politik koşullara uyarlı bir dönüşümü gerçekleştiremeden iktidarla çatışmak durumunda kaldı. Her çatışma, sol hareketlerin dağılması ve ezilmesiyle sonuçlandı. Sol hareketlerin dağınıklığı her aşma çabası, yeni darbelere yol açtı. Bu durum, sol hareketlerin varlıklarını sürdürebilmek, yaşamlarını devam ettirmek için daha bir içlerine kapanmaları ve zamanla toplumsal ilişkilerden kopmaları sonucunu getirdi. 12 Eylül sonrasında gelişen yeni politik ortamda da devrimci hareketler toplumsal gelişme içine giremediler.

Yeni bir döneme girilmişti. Ve bu yeni dönemin özelliklerine uyarlı politikalar üretilmeliydi. Sorun sadece kırsal kesimde bir direniş odağı olmak değil, yeni gelişmelerin içinde yeralarak toplumsal hareketlerin oluşmasını sağlamak olmalıydı. Bu görevi gerilla birliği ile yapmak mümkün müydü?

Konsey tarafından belirlenen "demokrasiye geçiş süreci" tüm yönleriyle yine Konsey'in denetimi altındaydı.

Konsey sonrası yeni bir siyasal döneme doğru geçilirken yeni partilerin oluşumu, partilerin kapatılışı, vetolar, partilerin kurulması ve tüm bu süreçteki tartışmalar, bur-juva siyasal güçler arasında belirlendi. Devrimci hareketler siyasal gelişmelere, içinde bulundukları koşulları aşamadıkları için katılamadılar, gelişmeleri etkileyemediler, bu gelişmelerin tümüyle dışında kaldılar. Yeni bir siyasal dönem ve bu dönemin tüm politik güçleri oluşturulurken, devrimci akımların bu gelişmelerden uzak kalmaları, bu hareketlerin sorunlarının giderek derinleşmesine, büyümesine neden oldu. 12 Eylül sonrası yediği darbeler sonucu dağılan devrimci hareketler, merkezi politikalar etrafında bir mücadele içinde olamadığı için ideolojik ve politik dağılmalara uğradı. 12 Eylül döneminde solculuk genel anlamda suç olarak görüldü. Solcular nerede görülse ezilmeye çalışıldı. Sonuç olarak sol hareketler geçmişteki meşru bir güç olma niteliğini yitirdi. Devrimci hareketler toplumsal bir güç olma niteliğini kaybetti.

Devrimci hareketler, içinde bulundukları olumsuzlukları nasıl aşabilirlerdi, toplumsal dağınıklık nasıl giderilebilirdi, yeni bir siyasal dönem gelişirken neler

yapılmalıydı? Tüm bu ve benzeri sorunları gerilla birliği ve ortak mücadele içinde bulunduğumuz arkadaş çevreleri ile yoğun olarak tartışmaya başladık. Tartışmalarımız sonunda belirli görüşler açığa çıktı:

- Yeni dönemin siyasal politikalarını açığa çıkararak neyin yapılacağını, nasıl yapılacağını, nerede yapılacağını, kısaca içine girilmiş bulunulan dönemin ideolojik ve politik hattını oluşturmaya çalışmalıydık.

- Sınıf mücadelesi içine girerek hayatla bütünleşmeliydik. Bu süreç içinde belirleyebileceğimiz politikalar çerçevesi içinde toplumsal mücadeleyi yoğunlaştırmalıydık.

- Toplumsal dağınıklığın giderilmesi, ancak sınıf mücadelesinin yoğun olduğu alanlarda güncel ve genel politik sorunların tartışılmasıyla üretilebilecek somut politikalar doğrultusunda sürdürülecek mücadelenin yoğunlaştırılmasıyla mümkün olabilecekti.

- Dönemin politikaları, sınıf mücadelesinin içinde üretilip geliştirilebilirdi. Toplumsal dağınıklık, ancak sınıf mücadelesi içinde dönemin politikaları etrafında giderilebilirdi. Devrimcilerin dağınıklığı, toplumsal dağınıklığın giderilmesi sürecinde, devrimci bir toplumsal hareketin oluşumu içinde ortadan kalkabilirdi.

- Temel soruh, sınıf mücadelesinin nesnel gelişimi içinde yer alabilmek, dönemin politikalarını açığa çıkarabilmek ve bu politikalar doğrultusunda toplumsal bir hareket olabilme sorunuydu. Toplumsal bir hareket olma süreci, aynı zamanda devrimci hareketlerin yeni koşullara göre örgütlenme süreci içinde olmaları demekti.

- Solun, devrimci hareketlerin meşruluğu ancak toplumsal mücadele içinde kendini yeniden ifade etmesinden geçiyor. Yani kitleler solu kendi sorunları etrafındaki somut politikalarla yeniden ifade edilmesi sürecinde meşru bir güç olarak görecektir.

- Devrimciler olarak, yaşama bazı biçimleri ve kendimizi dayatmak yerine sınıf mücadelesinin gereklerine göre geçmiş, gelecek bütünlüğünde anlayışlarımız ve genel değerlerimizle birlikte sınıf mücadelesi içinde yer alarak yönlendirmeye, geliştirmeye çalışmalıydık.

Yeni gelişen döneme ve genel olarak solun içinde bulunduğu durum üzerine yaptığımız tartışmalar sonunda, belirlediğimiz düşünceler ışığında gerilla birliği yapılanmamızı dağıttık ve yeni bir arayış içine girdik. İşte bu tartışma ve yeni dönemin politikalarını oluşturma arayışı içinde bir çok arkadaşım kontrgerilla operasyonlarında katledildi. Yeni dönemin koşullarına göre yeni sorunları tartışmak ve yeniden yapılanmaya yönelmek sürecinde ortaya çıkan olumsuzluklar, arkadaşlarımızın katledilmelerine zemin hazırlamıştır. 12 Eylül dönemi boyunca gerilla birliği ve mücadelesine darbe vuramayan faşist güçler yeni döneme geçişte arkadaşlarımızı katlettiler. Oysa bizler 12 Eylül'ün baskı, terör ve saldırılarına rağmen bir çok kez askeri güçleri etkisiz duruma getirmemize rağmen propaganda konuşmaları dışında askerlere birşey yapmadık. Güvenlik güçleri bir çok kez

pusularımız altında kaldı, ama vurmadık. Fakat güvenlik güçleri her karşılaştıklarında insanları katletmek için saldırdılar. Arkadaşlarımızı katlettiler. Bu durum farklılığı, hakim sınıfların yıllardır sürdüregeldikleri "terörist" vb. suçlamaların kofluğunu açıkça kanıtlıyor. Asıl teröristler ve katiller arkadaşlarımı pusuda katledenlerdir.

Toplumsal dağınıklığın giderilmesi, solun içinde bulunduğu durumdan çıkışı, yeni dönemin politikaları, devrimci toplumsal bir hareketin oluşturulması gibi dönemin sorunları etrafındaki tartışmalarımız sonunda ben de kırdan şehire indim. Kırsal alanda birlikte olduğumuz ve aynı düşünceyi paylaştığımız arkadaş çevresiyle birlikte, toplumsal mücadele içine girerek dönemin sorunlarını, politikalarını araştırmaya, tartışmaya başladık ve böylesi bir süreç içindeyken yakalandım.

"İşkenceyi Durdurun"

Avukat Levent YURDAKUL

Uluslararası Af Örgütü'nün kasım 1988 dosyası geçtiğimiz günlerde Alan Yayıncılık tarafından yayınlandı. Af Örgütünün Türkiye dosyasının hiç te iç açıcı olmadığı bir gerçek. Bu dosyanın 3. sayfasında şöyle deniliyor.; "Türkiye'nin Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezalandırmaya Karşı antlaşmasını ve yine İşkence veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezalandırmaya Karşı Avrupa antlaşmasını imzalaması ve onaylamasına rağmen bu ülkede işkence sürüyor." Evet Türkiye'de işkence ve işkenceyle alınmış ifadelerin kanıt olarak kullanılması bu sözleşmelere karşın sürüyor.

16.6.1988 Tarihinde Bakanlar kurulunca imzalanan Birleşmiş Milletler İşkence Sözleşmesi 10 Ağustos 1988 tarihinde Resmi Gazetede yayınlandı. Birleşmiş Milletler İşkence Sözleşmesinin Resmi Gazetede yayınlandığı 10 Ağustos 1988 günü Mamak'ta Ana Dev-Yol davası savunmaları Oğuzhan Müftüoğlu'nun tüm sanıklar adına yaptığı şu önemli çağrı ile başladı;

"TBMM tarafından onaylanan Birleşmiş Milletler İşkence Sözleşmesinin 15. maddesi işkence ifadelerinin delil olarak kullanılamayacağını hükme bağlamaktadır. Sözleşmenin bu maddesi, Anayasaya göre emredici bir hukuk kuralıdır. Ancak mahkemeniz bu maddeye uyulması talebimizi reddetmiştir. Hükümet her vesileyle Türkiye'nin BM İşkenceyi Önleme sözleşmesini imzaladığını söylemektedir. Bir yandan mahkemeler, BM İşkence sözleşmesinin hükümlerini uygulamazken, işkenceli ifadelere dayanılarak idam cezaları verilirken, bu "sözleşmeyi imzaladık" diye övünme dünyayı kandırmaktan başka bir anlama gelmez.

İşkenceyi önlemenin en etkin yollarından biri, işkence ifadelerinin mahkemelerde delil olarak kullanılmamasıdır. Yargıçlar işkence ürünü ifadelere itibar etmezse, işkencenin önemli bir sebebi de ortadan kalkar ve mahkemeler de işkenceleri "tastik mercii" olmaktan çıkar.

Aylarca-yıllarca en ağır işkenceleri yaşamış insanlar olarak, buradan, bütün yargıçlara, bütün gerçek hukukçulara, bütün demokratlara sesleniyoruz;

işkenceye karşı çıkın!

İşkence ifadelerinin kanıt olarak kullanılmasına karşı çıkın!

İŞKENCEYİ DURDURUN!"

Oğuzhan Müftüoğlu'nun bu çağrısı ne yazık ki, çağrı yapılan kesimlerde beklenen-gereken ilgiyi uyandırmadı. Sözleşmeden "şirket ana sözleşmesi" anlayan

kafalar, imzaladıkları "Uluslararası sözleşmeye" saygı duymaya eski alışkanlıklarıyla pek gerek de görmediler.

12 Eylül faşizminin kurumsallaştırdığı işkenceli yargılamalar bu sözleşmelerle bitmelidir. BM İşkence sözleşmesinin getirdiği düzenlemeler vakit geçirmeksizin uygulanarak Türkiye "işkence utancından" bir ölçüde de olsa kurtarılmalıdır.

BM İşkence sözleşmesinin hukukumuza neler getirdiği, yargılamaların seyri açısından ne gibi değişiklikleri doğurduğunu görmek ve bu sözleşmenin uygulanmasını ısrarla talep etmek her demokrat için bir zorunluluktur.

Sözleşmenin 1. maddesi işkenceyi tanımlamaktadır: "İşkence terimi, bir şahsa veya üçüncü bir şahsa, bu şahsın veya üçüncü bir şahsın işlediği veya işlediğinden şüphe edilen bir fiil sebebiyle, cezalandırmak amacıyla bilgi ve itiraf elde etmek için veya ayrım gözeten herhangi bir sebeb dolayısıyla bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvafakatıyla uygulanan fiziki veya manevi ağır acı veya ızdırap veren bir fiil anlamına gelir".Madde metninden anlaşılacağı gibi işkence; fiziki veya manevi ağır acı veya ızdırap veren bir fiildir. Yani, işkence maddi olabileceği gibi, kişinin serbest iradesini ortadan kaldıran manevi bir baskı da olabilir.

Sözleşmenin 2. maddesinin 1. fıkrası taraf devletlerin işkenceye karşı "etkili kanuni, idari, adli veya başka tedbirleri almasını" ödev olarak yüklemekte, 2. fıkrası "hiçbir istisnai durum, ne harp, ne de harp tehdidi, dahili siyasi istikrarsızlık veya herhangi başka bir olağanüstü hal, işkencenin uygulanması için gerekçe gösterilmez" demektedir. 3. fıkra "bir üst görevlinin veya bir kamu mercii'nin emri, işkencenin haklılığına gerekçe kabul edilemez" hükmünü düzenlemektedir.

Sözleşmenin bu maddesine göre, ne savaş, ne sıkıyönetim, ne de bir darbe bundan böyle işkenceye gerekçe yapılamayacaktır. Gerçi bu dönemlerde de işkence bir suçtur ve yasaklanmıştır ama işkenceyi topluma kabul ettirip meşrulaştırmaya yönelik resmi kampanyalar, yargılamaların işkenceli sorgular üzerine kurulması ve işkencecilere yönelik bir soruşturma, cezalandırma olmaması, işkencenin devletin politikası olarak yaygınlaşmasını doğurmaktadır.

Sözleşmenin kuşkusuz en önemli maddesi "her taraf devlet işkence yapılarak alındığı tespit olunan herhangi bir ifadenin, işkence yapmakla itham olunan kişi aleyhinde delil olması hariç, herhangi bir kovuşturmada delil olarak kabul edilmemesini sağlayacaktır" hükmünü getiren 15. maddesidir.

Bu madde özetle, işkenceli emniyet ifadelerinin, işkenceci dışında başka hiç kimseye karşı kanıt olarak kullanılamayacağını, kanıt olarak kulllanılmasının yasaklandığını düzenliyor.

Kısaca, şu an mahkeme dosyalarında bulunan işkenceli emniyet anlatımlarının bu dava dosyalarından çıkartılıp atılması ve hükme hiç bir şekilde dayanak yapılmaması gerekmektedir. Ayrıca herhangi bir işkence iddiası karşısında mahkemelere bu iddiayı soruşturma görevi de düşmektedir.

Sözleşmenin 15. maddesi bir usul hükmü olarak hukukumuza girmiş olup, tüm usul hükümleri gibi geçmişe de etkili olarak hükme bağlanmamış devam eden veya

Yargıtayda bekleyen tüm davalara uygulanması gerekir. Madde o kadar açıktır ki; bir uygulama yasasına da gerek yoktur. Bu konuda, Sulhi Dönmezer'den Halit Çelenk'e kadar hukukçular görüş birliği içerisindedir.

"Sözleşmeyi uygulamıyor, işkenceli emniyet ifadelerini dosyadan çıkartmıyor ve soruşturma yapmıyorum" diyen bir mahkeme-yargıç görevini yapmıyor, bir yasayı uygulamaktan kaçıyor demektir.

Askeri Mahkemelerin ve Askeri yargıtayın 12 Eylül faşizmi ile birlikte işkenceli ifadelere dayanarak verdikleri kararlar tamamen hukuk dışıdır. Çünkü; bir sanığın ikrarı, bırakın emniyeti, savcılık ve mahkeme önünde dahi olsa, eğer serbest irade ürünü değilse ve ikrar diğer yan delillerle desteklenmiyorsa hükme dayanak yapılamaz.

Askeri Yargıtay bir çok kararında "işkenceli emniyet ifadeleri, yan delillerle desteklenmiyorsa biz hükme dayanak yapmıyoruz" diyor. Askeri Yargıtayın diğer yan deliller dediği ise çoğunlukla başka bir sanığın işkenceli emniyet ifadesi ve işkenceyle imzalattırılan yer gösterme ve yüzleştirme tutanakları gibi belgelerdir.

İşkenceli anlatımların delil olarak kabul edilmesi, işkenceli anlatımları savunan mahkeme kararları, işkenceyi yaygınlaştırırken, işkenceli sorgular üzerine yargılamayı kurmak gibi bir çarpıklığı da beraberinde getirmiştir. İşte bu sözleşmenin 15. maddesi yan delillerle desteklense dahi işkenceyle alınmış ifadelerin işkenceci dışında bir kişiye karşı kanıt olarak kullanılmasını kesin olarak yasaklamaktadır.

Ceza yargılaması hukukumuzda "Vicdani delil" sistemi benimsenmiştir. Bu sistem, yargıca delillerin taktirinde bir serbestlik-özgürlük tanımaktadır. Yani yargıç önündeki olayda tüm delilleri göz önüne alacak, kendisini kesinlikle sınırlamayacaktır. Ancak, vicdani delil sistemi yasaya ve ahlaka aykırı delillerin de yargıç tarafından göz önüne alınmasını gerektiren bir sistem değildir. İşkence kuşkusuz yasaya ve ahlaka aykırı bir eylemdir, ceza yasasınca da suç sayılmıştır. Buna göre yasa ve ahlaka aykırı yollarla toplanan delillerin yargıç tarafından hükme dayanak yapılmaması gerekir. Sözleşmenin getirdiği ise vicdani delil sistemi için kesin bir sınırlamadır. Yani yargıçlar işkenceyle alınmış bir ifadeyi hiç bir şekilde sanık aleyhine kullanamazlar.

Hukuk fakültelerinin 1. sınıfında öğrencilere "normlar hiyerarşisi" yani kuralların sıralanması şöyle gösterilir; Anayasa, uluslararası sözleşmeler, yasalar, yasa gücündekararnameler, tüzükler vs. Kısaca uluslararası sözleşmeler yasadan önce gelmektedir. 1982 Anayasasının 90. maddesi ise "usulüne uygun olarak yürürlüğe konmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa mahkemesine başvurulamaz!" demektedir. Burada da uluslararası sözleşmelerin yasadan üstün olduğu belirtilmektedir. Bu hükme göre sözleşmelerin, eğer mevcut yasalarla çelişen kısımları varsa, sözleşme değil yasalar değişmiş sayılmalıdır. Özetle 15. madde uygulanması zorunlu bir emredici hüküm olarak hukukumuza girmiştir. Ve kesinleşmemiş tüm davalara hemen uygulanması gerekir.

Gerek başbakan, gerekse diğer yetkililer her işkence iddiası karşısında "BM İşkence sözleşmesini ilk kez biz imzaladık" diyerek övünmekteler. Bu övünmelerindeki kofluk, sözleşmenin uygulanmamasından bellidir. Uygulanmayan bir sözleşmenin arkasına sığınmak, uygulanmayan bir sözleşmeyle caka satmak kim-

seyi işkence utancından kurtarmaz. 12 eylül faşizminin yerleştirdiği işkenceli yargılamalar bu sözleşme ve çağdaş hukuk ışığında ortadan kaldırılmalı ve temizlenmelidir.

Hukukun temel ilkelerinden, evrensel ilkelerinden bir tanesi de "Akte Vefa" kuralıdır. Yani sözleşmeye bağlılık ve saygı kuralı. Bu kural yapılan herhangi bir sözleşmeye ilgili tarafın dürüstçe uyması demektir. Türkiye BM İşkence sözleşmesini imzalamıştır ve bu sözleşmeye uygun hareket etmesi anayasal, yasal ve hukukun temel ilkelerine göre bir zorunluktur.

Tüm hukukçular, demokratlar bu sözleşmenin uygulanması için mücadele etmelidir. Bir insanlık suçu olan işkenceden kurtulmanın birinci yolu budur.

Gülüşleri Gülüşlerimiz*

(Didar Şensoy'u anma toplantısı için)

Muzaffer İlhan ERDOST

Beyaz, yeni bir şeye kavuşmanın, başka bir şeye dönüşmenin rengidir. Halk böyle bilir. Gelini beyazla anlatmıştır, gelinlik beyazdır. Ölümü de. Kefen beyazdır çünkü.

Güvercin barışın simgesi olmuştur. Burada, Picasso'da ve tüm dünyada.

1 Eylül, Dünya Barış Günüdür.

Bugün de 1 Eylül. Barış günümüz.

Barış kavgacısı, özgürlük savaşımcısı Didar Şensoy, geçen yıl bugün, copun ve tekmelerin uğrağında, beyaza örtündü, güvercinleşti. O, barışla kucaklaşamadı, özgürlükle de. Ama barışın kendisi oldu, özgürlüğün de.

Bugünkü gibi bir eylüldü o gün. Ankara'nın sırtına katran gibi yapışan ağustos sıcağı yumuşamış, gök hafif soluklaşmıştı. O gün yurdun dört bir yanından gelen yüzlerce otobüsün arasında, bir otobüs daha geliyordu Ankara'ya. Pek yolcu denemezdi yolcularına. Kederli ama umutluydular. Yorgun ama inançlıydılar.

İlk çıkış yerinde, Sultanahmet Meydanında, halktı onlar. Halkın özlemi, istenci, halkın kendisiydiler çünkü.

Türküydüler.

Coşkuydular.

Şiirdiler, ozanla kolkolaydılar çünkü.

Bilgeydiler, bilgelerle elele çünkü.

Çanakkale Cezaevinin önünde, cezaevi pencerelerinden sarkan sevinçtiler. Küçük derelere benzer özgürlük suyuydular, çığıltılı.

Bursa cezaevinin koğuşlarında esen ilkyaz yeliydiler. İçerdekilere bir soluk "oh" diyebilmenin gülüşünü götürüyorlardı.

Eskişehir Cezaevinin duvarları duvardır. Açmaz gökyüzü burada. Açan kır, düşen kar, öten kuş bilinemez içerde. Orada soluktular, soluk alamayanlara.

Böyle geliyorlarda Ankara'ya. Gözleri çıvıl çıvıl yıldız. Kucakları çiçek.

Ama Ankara ağırdı, kurşun gibi, taş gibi.

Sabah ışığıydı onlar, Ankara asılmış kaskatı bir surat.

---

* İnsan Hakları Derneği Ankara Şubesince düzenlenen Didar Şensoy'u anma toplantısında, İHD Ankara Şube başkanı M.İ.Erdost'un anma toplantısı açış konuşması.

Türküydü ağızlarındaki, Ankara'nın ağzı küfür.
Işıldayan yıldızdı gözleri, Ankara kalın kara gözlüklü.
Onların elinde çiçek, Ankara'nın elinde cop.
Onların ayağı çağıldayan ırmak, Ankara'nın ayağında tekme-tokat,

Neydi getirdikleri?
Kaçak altın mı?
Kaçak mark mı?
Eroin mi?
Hayali vergi iadesi mi?
Hayır. Yalnızca bir dilekçeydi getirdikleri Ankara'ya. Meclise.

Onlar,
cezaevlerinde,
aç bırakılmış olanların ağızlarına lokma,
susuz bırakılmış olanların dudaklarına su,
yaralanmış olanların acılarına arkadaş,
açlık grevlerinde ölenlerin bedenlerine soluktu

Velhasıl,
işkenceye, açlığa, susuzluğa, soğuğa karşın, inançlarıyla inanç, onurlarıyla onur, yürekleriyle yürek olmayı bilenlerin inancıyla, umuduyla, yüreğiyle geliyordu onlar.

Duvarları yüzüne vurulmuş, sesleri ağızlarına kitlenmiş, kalemleri kâğıtlarında öldürülmüş binlerce tutuklu ve hükümlünün insan olduğunu insana duyurmaya geliyordu onlar.

İnsan insana nasıl davranırsa, içerdeki insana öyle davranılsın ve öyle davranılacaktır diye yazmışlardı dilekçelerine.

Kendileri miydi, dilekçelerinde yankılanan bilinç miydi, geçti sessiz alanlardan, alanlar sese geldi; geçti dilsiz kentlerden, kentler dile geldi.

İçerde sesi boğulana ses, dışarda dilini yutana dil oldular, öyle geldiler Ankara'ya.

Öyle geldiler ki, emek zindandaysa, ekmek baskı altındaydı. Öyle geldiler ki, onlar içeri girdiğinden beri, işçinin ücreti belinden aşağı inmişti, köylünün tahılı yarıya. Memurun gövdesi dikine yarıdan biçilmişti.

Kâr, kocaman gövdesiyle geriniyordu. Faiz kıkırdıyordu. Rant, hergün yeniden rastgele, avdaydı. Böyleydi geldiklerinde gün.

Ulan gene mi siz dediler yoldan çevirip.

Daha ölmediniz mi siz?

"Biz ölmeyiz" dediler, yürüdüler onlar.

Geldiler ve daha ulaşamadan Meclise, üzerine yürüdü tokat. İnip kalktı cop. Yekindi, olanca hiddetiyle bindirdi tekme. Tükendi sövgü sözleri ağızlarında. Alan kirlendi. İnsan kirlendi. Alanın kirlendiğini çekti biri, insanın kirlenişini deklanşöre bastı öteki, aldılar sövgünün, copun, tekmenin fotoğraflarını. Alındığını bilince, saldırdı fotoğraf makinesine. Kırdı.

Nokta'da o zaman şöyle yazıldı:

Nokta muhabiri Alican Değer şunları söylüyordu: Zorla bir minibüse tıkıldık. Cumhuriyet muhabiri Ali Tevfik Berber'in sağ gözü tamamıyla kapanmış, diğer gözü kan çanağına dönmüş, patlayan kaşından kan sızıyordu.

Çünkü, bilinmesin istedi, başka kimse bilmesin istedi. Vuracak, başkası bilmeyecek, bir bildiren olursa kolunu kıracak, makinesini kıracak. Sövecek, ama sövdüğü söylenmeyecek. Dövecek, dövdüğü söylenmeyecek. Öldürecek, öldürdüğü söylenmeyecek. Bunun için kimse bilmesin istedi.

Ankara'ya gelenler öyle düşünmedi. "Göstermeye utanıyorum vurup morarttıkları yerlerimi" diyen biri, Didar Şensoy, öyle düşünmedi. O:

"Özellikle bugün ölmek isterim ki, dedi, dünyaya rezil olasınız!"

Dövenler, vuranlar, dövdüklerini, vurduklarını kimse, hiç kimse bilmesin istediler.

Dövülenler, vurulanlar, dövüldüklerini, vurulduklarını bütün dünya bilsin diye çığlıkladı.

Ve öyle oldu.

"Tutuklanan çocuklarım serbest bırakılıncaya kadar, buradan kalkmam dedi; benim buradan ölüm çıkar, ben çıkmam."

Böyle dedi Didar Şensoy. Böyle dedi ve sözünde durdu. Sözü özüydü. Çünkü insandı. İnsanı, insan olanı bir kez daha bildi halkı, ülkesi ve dünya.

Ve bilinsin ki, düştüğü yerdeki gülüş, Vedat Demircioğlu'nun gülüşüdür. Deniz'in gülüşüdür bu gülüş. Doğan Öz'ün gülüşüdür bu gülüş.

Erdal Eren'in gülüşüdür bu gülüş.

Özgürlük bayrağını daha, daha yukarıya götüren bilinçtir bu gülüş.

O, halkın özgürleşeceği güne değin, özgürlüğü elleriyle kavrayacağı güne değin, omuzomuza, kolkola, elele, ağızağıza, gülüşgülüşe gelecektir oraya, özgürlüğün güldüğü alana.

Düştüğü yerdeki gülüş, gülüşümüz olsun. Ölümle kucaklaştığı yerdeki gülüşü, gülüşümüz olsun.

Gülüşleri gülüşlerimiz olsun.

1 Eylül 1988

O Geldi *

Muzaffer İlhan ERDOST

O geldi. Geceydi.

Kan, gecenin göğsüne çarpıyordu.

Canı pusuda alınmış kanın üstüne basarak geldi. Onun için karanlıkta geldi. Yani gizli.

O geldi. İlkin kanı gösterdi. İşaret parmağını sokarak kanı dökülmüş olanların gözlerine.

O geldi. Kuşattı alanı. Dayadı namluyu. Dağıttı parlamentoyu. Feshetti partileri. Kapattı sendikaları, dernekleri.

O geldi. Sokağı çevirdi. Evi kuşattı. Uykuyu, emeğin gül uykusunu yatağında yakaladı. Gözünü kara bantla kapattı, bileklerini kara demirle bağladı.

İşkence tezgahında, filistin askısında, cezaevi hücresinde, yüzünü bozup dağıttı onun. Saçını kör usturayla kazıdı. Aldı yakışıklılığını yüzünden. Ağzını büktü, eğdi. Burnunu aşağı çekti, uzattı. Gözünün birini yana bayılttı, birini yukarı astı. Elini ağzından kursağına sokup burdu. Pişmemiş nohutu, taşlı mercimeği, küflü bulguru koydu önüne. Ye ulan dedi, açlıktan geberirsin sonra. Altından soktu, acı bir çığlık sardı geceyi, o zaman bir kahkaha patlattı ki, insan kirlendi.

Baktı, gene de insan bu. Onuruyla, gururuyla, inancıyla insan. Yakaladı kollarından, dipçiği alnının şakağına dayadı, soydu. Donuna kadar. Al ulan dedi, bunu giyeceksin. Kirli boyayı, paçavra olmaz çaputu attı önüne. Dayadı, giydirdi zorla. Böyle böcek gibi eciş bücüş gördüğü zaman onu, su kurbağası gibi üstünde vıyakladığı zaman verdiği giysi, dinginleşti. Giymediği değil mi, don atlet, en aşağıdaki hücreye, taşa gömdü. Ne güneş gördü, ne bir parça mavi gök, ne soluklanacak bir avuç hava. Kaldırdı döşeği, kirli battaniyeyi. Soğuk taşa vurdu gövdesini, ağzını sürgüledi. Biz dedi yaparız. çünkü dedi, kurtaracağız biz.

Kurtarıyordu sokağı kandan, meydanı kargaşadan, Yetmedi cezaevleri. Bu kez taşı bir de kentin dışına yığdı, çimentoyu, demiri. Daha kalın olsun istedi duvar. Güneşten gökyüzünden, havadan, tarladan biten ottan, bayırda esen yelden, çığıldayan yıldızdan, ayışığından, kuş sesinden, insan gülüşünden kopardı insanı. Biz kurtarıyoruz dedi. Kurtarırız çünkü biz.

650 bin insanı böyle aldı gözaltına. Ne demek 650 bin insan? Her otobüste 30 insan. 23 bin otobüs insan demek. 1980'de ticari otobüs sayısı da 23 bindi. Öyle bir gün düşünün ki, ülkedeki otobüslerin tümü, o gün gözaltına insan taşıdı. Ya da ülkedeki

---

12 Eylül 1988 günü İnsan Hakları Derneği'nin düzenlediği "İnsan Hakları ve 12 Eylül" toplantısında M.İ.Erdost'un konuşma metni.

belediye otobüslerinin tümü, 5 gün, gözaltına insan taşıdı. Ya da resmi otobüslerin tümü, dokuz gün, gözaltına insan taşıdı. 650 bin insan de demek? Her vagonda 65 insan 10 bin vagon, 5 vagonlu 2 bin katar, gözaltına insan taşıdı demektir.

650 bin insan gözaltında ne demek. Her 70 insandan biri göz altına götürüldü demek. Anaların yanısıra bebekler de gözaltına alındılarsa da, bu rakama dahil edilmedikleri için, şöyle de ifade edilebilir; 20-40 yaş grubunda, 13 kişiden biri gözaltına götürüldü demek.

Dün, kimi bildiğimiz, bilinen şeyleri, nasıl söylemem gerektiğini düşünürken, bir fantezi düşledim. Kızılay'dan Sıhhiye'ye kadar, sağlı sollu 44 elektrik direği saydım. Eğer dedim, 12 Eylül'de idam edilenler, cezaevlerinin dört duvarı arasında değil de, böyle bir gecede, buradaki direklere asılsaydı, Kızılay'dan Sıhhiye'ye kadar sağlı-sollu her direkte bir insan asılı olurdu, ve direk yetmezdi. Eğer bu bazı insanlara, bir sisteme onur veriyorsa. Kızılay'ın göbeğindeki direklere de birer insan asmak gerekirdi. Ve bir sabah., siz, bu kadar insanı aynı gün direklere asılı görseydiniz, insan olmanın utancını duymaz mıydınız?

Ama dedim kendi kendime, böyle bir fantezi üretirken, sen de içinde gizli kalmış bir acımasızlığı dışa vurmuş olmuyor musun?

Yanımdaki dost, anımsattı ki, MHP'li faşist çeteler, o zaman, "İktidara geldiğimiz gün, diyorlardı, Ulus'tan Kızılay'a kadar her direkte birini sallandıracağız. Arabasına bindik dostun. Akay'dan Ulus'a kadar, sağlı sollu 204 direk saydık.

12 Eylül'den sonra, 177 kişi işkencede öldürüldü, 50 kişi idam edildi. Eğer işkencede öldürülenleri de, faşist liderlerin anlatımıyla, bu direklerde "sallandırsalardı", Meclis'in önündeki Akay Kavşağı na kadar, ancak 204 kişi asabilirlerdi, 26 kişi için Meclis'e uzanan direklere de asmak durumunda kalırlardı.

Eğer işkencede öldürülenler açıkta öldürülseydi, ve eğer, kendi anlatımlarıyla, daha önceden planladıkları gibi "paket paket" bu işi yapmasalardı, acımasızlığın, ilkelliğin, iğrençliğin yüzünü halk ve tüm insanlık bir görüşte kavrayabilirdi.

12 Eylül'ün lideri, 17 yaşındaki delikanlıyı astıklarında, tüm ulusa, "korkmadık işte, astık" diye hitabedebilmişti. Gücü eline geçirdin mi asarsın, tarih böyle nice asıcıları tanıyor. İsa Mesihi çarmıha gerenleri tanıyor, ama hıristiyanlık bir dünya dini olacaktır. Spartaküs'ü asanları tanıyor. Ama kölecilik tarihin hurdalığına atılacaktır.

Şeyh Bedrettin'i asanlar da, Pir Sultan Abdal'ı asanlar da, asarak, güçlülüklerini kanıtladılar, ama korkmadıklarını değil. Asmak, insanı asarak öldürmek, köşeye sıkıştırıp gizlice öldürmek, korkmanın örtük ifadesidir.

Korkmak ya da korkmamak değildir çağımızda sorun. Astık, korkmadık diye övünmek insanal değildir ama. Aslolan asanların değil, asılanların korkup korkmamasıdır. Örneğin Deniz'leri astırmakla övünen Ali Elverdi, 22 Şubatta, Talat Aydemir'e bir kafa tutup bir yalvaran Ali Elverdi, Deniz'ler asılırken sigarasını tüttürüp gülüşen Ali Elverdi, asılan kendisi olsaydı korkmayacak mıydı? Korkusunu, yıllar sonra açığa vuran felciyle yarım yamalak kalan Elverdi, ipin altında duruyor olsaydı korkmayacak mıydı! Ama, bir gerçek var, Deniz'ler korkmadı. Hiçbiri korkmadı. Bir tek "pişman" olduğunu söyleyen çıkmadı. Hepsi, gülerken cansız durdu,

asanların içini kemiren de bu oldu.

Osmanlı döneminde, hocaları, şehzadelere, ilkin, "Başin keserim" diye yazmayı öğretirlermiş. Bizim, ilkin, "Baba bana top al". "Suna topu bana at" yazmaya başlamamız gibi.

."Başin keserim ha!" diye mi başlanıyor okumaya - diye düşünmekten kendimi alamıyorum.

Çünkü, ihtilal yapmış olanlar da, yani askeri darbe yapanlar da, bu darbenin açtığı mecrada yükseklere gelenler de, "ihtilal yapılır ha!" diye sopa göstermekten kendilerini alamıyorlar. Ekonomik sorunlardan baş sorumlu olan da yineliyor bunu. Ekonomik sorunlar çözülmezse, ihtilal olar ha diyor o da.

Niye ihtilal yaptınız derseniz, yanıtları açıktı; İhtilal yapılacaktı da onun için. Şimdi de, niye ihtilal oldu diye soruyor ve yanıtlıyorlar; Ekonomik düzenden baş sorumlu olan çıkıyor, ekonomik düzen sağlanmazsa, ihtilal olur ha diyor.

Sokak kan içindeydi, sokağı kandan kurtarmak için yaptım dersen, işkencede öldürülen 177 kişinin kanını sorarlar insana. Ekonomik düzeni sağlamak için ihtilal yaptım diyorsan, her söz bir yana 8 yıl sonra ekonomik düzen bir ihtilal kokusu verecek kadar bozuk olduğunu söylediğin zaman, sorarlar insana.

Sormaya bırakmıyor, övünüyor.

Ülke zenginleşti diyor.

Nasıl bir zenginleşme, bunu söylemiyor.

Ülke ne kadar zenginleştiyse, emekçiler ne kadar yoksullaştıysa, servet ve sermaye sahipleri o kadar zenginleşti.

Servet ve sermaye sahipleri ne kadar zenginleştiyse, özgürlükler o kadar kısıldı.

Ne kadar zenginleştiyse ülke, baskı da o denli arttı. 1961 Anayasası ile 1982 Anayasasını karşılaştırın. Sendika, grev, dernek, siyasal parti yasalarını karşılaştırın.

Ne kadar çok insan işkencede öldürüldüyse, faizler o denli kabardı.

Ne kadar çok insan idam edildiyse, o kadar rant ve hayali ticaret spekülatörlerinin oyuncağı oldu Türkiye.

Ve emekçinin özgürlüğü daraldıkça, servetin ve sermayenin özgürlüğü genişledi. En büyük sermayenin özgürlüğü daha da genişledi. Kendisi serapa özgürlük oldu.

Eskiden huy edinmişti. Kâğıdın kırmızısını gördü mü, nevri döner, ağzı köpürür, öfkeyle dalardı. Bebeleri zehirliyor diye. Hangi bebeleri zehirliyor diye sorarsanız, o da suç olurdu. Nerde, hangi kâğıdın kıyıcığında ekmek yazmışsa, ya da emek, daldı oraya. (Beni götürmeye geldikleri zaman gördüm. Bir büyük konvoyla gelmişti. Kaç araç, kaç asker, kaç polis sayamamıştım.) Çevirdi orayı, kuşattı. Gazete, dergi, kitap, mektup, üzerine yazılmışlarsa. "İşte bu" dedi, "İşte bu". Onun için yakarız dedi biz. Çünkü dedi kurtaracağız biz. Kimi kimden, neyi neyden kurtarıyordu, onu dosdoğru, açıkça söylemedi, söyleyecek olanın ağzına doldurdu copunu. Onun içindir ki, sözü olanın sesi duyulmadı bir zaman.

Ya kâğıdın sesi! Dili yoktur ki kâğıdın. Sesi çıkmaz. Bağırmaz kâğıt, bağıramaz

Ezilirken postal altında, yanarken kalorifer kazanında, sesi çıkmaz kâğıdın. Yaktı onu. Kış gelmişti, elleri üşüyordu, ısındı onunla. Yeniden yoğurdu onu, ve gene kâğıt yaptı. Aldığı bonfileyi sardı kasap onunla. Öldürüldüğü için kâğıdı gönendi de. Bir süre. Ama sezdi ki ölmemiş o, Kâğıdı, kitap yapan, dergi yapan, gazete yapan, insanı insan yapan ışığı öldüremediğini, düşünceyi öldüremediğini sezdikçe de öfkesini yineledi. Daha çok yaktı. Olmadı. 130 bin kitabı birden yaktı. Olmadı. Kitabı kitap yapanı yaktı. Ne çileler çekti kurtarmak için, bizi.

Hemen yukarda söyledim, dili yoktur kâğıdın diye, sesi çıkmaz diye. Ama insan onunla konuşur, onunla anlatır kendini. Dolar yukarıya, rantlar tepeye, faiz doruğa, kâr göğe, hayali ihracattan vergi iadesi uzaya tırmanırken, her türlü şeyine yuvalanmış eroin çeteleri içerken taze kanları, ve azalırken ekmek, boğaz nafakası, kızının gündelik entarisi, ölümü döndüren ilaç, her gün biraz daha azalırken, bunu, halk kendine ağız olan ağızlarla söyleyebilir ancak, Artan kâr olmuştur ekmeğinin yarısı, artan faize dönüşmüştür günlük nafakası, vergi iadesinin kendisidir oğlunu ölümden döndürecek ilacın parası, ve kendisine kumanda eden eden gücün gücü olmuştur emeği. Azgın alıcı bir kuştur tepesinde. Gak dedikçe ekmeğinden verecek, guk dedikçe aşından. Guk dedikçe etinden. Verdi de, ama kimin aldığını çoğu zaman bilemedi halk, bilen de söyleyemedi. Halk, kendine ağız olan ağızla bilebilirdi bunu. Yani kâğıt olan kitapla, dergiyle, gazeteyle duyabilir, duyurabilirdi. Çünkü alan ona kapatılmıştır. sendika ona kapatılmıştır, dernek ona kapatılmıştır, seçim ona kapatılmıştır, beyaz cam ona kapatılmıştır. Tek bir dili kalmıştır: kâğıt. İşte onu da dedi, onu da. Ezdi kâğıdı, yırttı, yaktı, yoğurdu.

Ezdiniz mi kâğıdı, yırtınız mı, hamur ettiniz mi, ezilen insanın düşüncesidir, yırtılan halkın sesidir, yakılan bilimin soluğudur, yoğrulan hamur yapılan insanın kendisidir. Halk konuşamaz o zaman dilsizleşir: onun için de dilsizleştirilmiştir.

Bir İspanyol ozan, yıllarca önce Badajoz'un çocukları dilsizdir, konuşamaz onlar, diyordu. Konuşacak bir gün, konuşacaklar. Bir güneş gibi çağıldayıp karanlık günlerin, kara günlerin ardından, bir taşkın gibi kabarıp bastıran acıların kaynağından, ilkyaz güncşi gibi dingin, çiçekli bir kır gibi gülen yüzüyle, bir al at gibi alımlı, ikindi denizi gibi hışırtılı, getirecek güçlü elinde, gülen yüzünde, derin bilgisinde, coşkun duygusunda özgürlüğü.

Özgürlük ki, kırlarda seğirten yeni doğmuş taya benzer. Özgürlük ki, toplumsal bir gülüştür o. Deniz'in asılı kalmış yüzünde, vurulmuş Tütengil'in eliyle kavradığı kitabında, düşürülmüş İlhan'ın kanlı paltosunda, öldürülmüş Sıddık Bilgin'in kurşuna dizilen gövdesinde. Düşenlerin, düşen tüm canların düştüğü yerdeki gülüşüne benzer özgürlük. Özgürlük ki, uçurur kapılarını zindanların, toz eder filistin askılarını, eritir Kafes'in demir parmaklığını. Bir şahan güvercin olur, pervan döner.

Gelir o biliyorum. Gelecektir. Gelecek elbette. Nazlı gelinlerimiz gibi inceden, halay çeken kızlar gibi elele, akan suları çeviren yiğit gövdelerle omuz omuza.

Biz o gün kardaş, biz o gün arkadaş, bacım biz o gün, o gün biz, hepimiz, o kadar büyük şeyler, güçlü şeyler, yaratıcı şeyler düşünebileceğiz ki, o kadar özgür, korkusuz, kaygısız, yürekli şeyler düşünebileceğiz ki, işte diyeceğiz kendi kendimize, ve onlara da, ve herkese, bu insan'dır. İşte diyeceğiz insan budur.

Açlık Grevleri 88 ve Cezaevleri

Sacide ÇEKMECİ

Bilindiği gibi 12 Eylül askeri darbesi özellikle Türk solunu hedef almıştı. Binlerce ilerici ve demokrat insanın çeşitli nedenlerle gözaltına alınması, cezaevlerine konması, işkenceden geçirilmesi, suçlanması niyeti apaçık ortaya koyuyordu. 12 Eylülden önce yasal olarak kurulmuş ve kimlik kazanmış dernekler, sendikalar ve partilerin kapatılması, düşünen bir kesimin susturulması ve pasifize edilmesini amaçlıyordu.

Türkiye'de 12 Eylül askeri darbesi 750 bin dolayında insanın gözaltına alınıp işkenceden geçirilmesine neden olmuştur. 12 Eylül, düşünce ve yazma özgürlüğünün de baskı altına alınması anlamına geliyordu. Aynı zamanda 12 Eylül binlerce kitabın toplatılması, dergilerin kapatılması, binlercesinin yakılması da demekti. Bir çok ilerici yazarın mahkemelere çıkartılması, işkence görmesi, cezaevlerinde yatması yüzlerce yıl tutan cezalara çarptırılması 12 Eylül'ün olağan uygulamalarıydı.

Emniyette başlayıp cezaevlerinde devam eden işkencelerin ise sonu gelmiyordu nedense. Tartışmaya açık sıkıyönetim mahkemelerinde onlarca yıl hapse, müebbet ve idam cezalarına çarptırılan insanların, bu ülkenin insanları oldukları unutuluyor gibiydi. Tartışılabilir cezalar alarak cezaevinde yaşamaya mecbur bıraktığımız bu insanlara, insanca bir yaşamı sunmaktan kaçınan yöneticileri anlamak mümkün değildir.

Uluslararası birçok anlaşmaya imza attığımız ve bu anlaşmaların birer yasa hükmü gibi görülmesi gerektiği gözardı edilmemelidir. Birleşmiş Milletlere ve Avrupa Topluluğuna üye olduğumuza göre oralardaki cezaevlerinde uygulanan asgari standartlar, ülkemiz cezaevlerinde de uygulanmalıdır. Devletin koruması altında olması gereken bu insanları huzursuz etmekten yarar uman yetkililer, etkililer ve sorumlular yararlanacakları başka alanları aramak zorundadırlar.

Neresinden bakılırsa bakılsın 12 Eylül uygulamaları, yasaları hiçe sayan, devrimci ve sosyal demokratları hedef alan, hatta düşman kabul eden, sorumsuz, acımasız bir felsefenin ürünleri olarak tarihe geçecektir. Bu sorumsuzluk o dereceye varmıştır ki "biz bunları asmayacağız da besleyecek miyiz" gibi dünyada az duyulur sözleri söyletebilmiştir.

Cezaevleri konusu yıllarca tartışıldı, gerçekler ortaya konmaya çalışıldı ve bugün Türkiye'de cezaevi sorununu kabul etmeyen kimse kalmamıştır. Ama son aylarda cezaevlerine tekrar sokulmak istenen huzursuzluk acaba neyi amaçlamaktadır? 8 yıldır her türlü işkence ve baskılarla yıpratılmak istenip de başarı sağlanamayan bu insanları "genelgelerin" baskıcı uygulamalarıyla yeniden yıpratmak hatta yok etmek mi amaçlanmaktadır. 47 gün açlık grevi yapan tutuklu ve hükümlülere şeker ve tuz vermeyi yasaklayan "1 Ağustos Genelgesi"ni hazırlayanların amaçlarının insanları fiziki olarak yok etmekten başka bir anlamı olamaz.

Adana Cumhuriyet Savcısının "45 milyonu kurtarmak için 5 milyonu gözden çıkarırım" demesini hangi mantık ve vicdan anlayışıyla bağdaştırabiliriz? Öyle görülüyor ki ülkemizde geçim sıkıntısının arttığı, enflasyonun tırmanışının durdurulamadığı ve seçim atmosferine girildiği belli olan şu günlerde "Cezaevleri sorunu" bilinerek istenerek gündeme getirilmiştir. Bunun arkasında birtakım örgütleri, amaçları, kişileri aramak, doğruları bulmakta da sakıncalar yaratacaktır.

İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri Akın Birdal bir gazetecinin sorularını yanıtlar-

ken şöyle diyordu: "Bir taşla iki kuş vurulmak isteniyor. Türkiye'nin gündeminde yer alan bazı sorunlar bu yolla geriye bırakılmak istenmektedir. Sükun içindeki cezaevlerine "1 Ağustos Genelgesi"yle çomak sokulmuştur."

Gerçekten bugün Türkiye Cezaevleri baskılar, dayaklar, sevkler, talanlar, inşaatı tamamlanmayan gayri sıhhi, tavanları ve duvarları ıslak koğuş ve hücreleriyle orada yatanlara insanca bir yaşam sağlamaktan çok uzaktır. Beslenme ise günlük 600 TL. bedelle yapılacak iş değildir.

Bunun yanında 1980'den bu yana onlarcasının ölümü, yüzlercesinin sakat kalması, pek çoğunun sağlığının bozulması sonucu elde edilen asgari yaşam haklarının birer birer geri alınması, içerde yaşayanları tekrar yaşamlarını ortaya koyma durumunda bırakmıştır. Onurluca ve insanca yaşamaktan başka bir istekleri olmayan tutuklu ve hükümlüleri bu noktaya getirmek insaf ve sağduyudan uzaklaşmak anlamını taşımaktadır.

1988 ekim-kasım açlık grevlerine nasıl gelindiğini cezaevlerini birer birer elimizden geldiğince inceleyerek daha iyi anlatabileceğimiz kanısındayız.

Bu derlemeyi yaparken kaynaklarımız gazeteler (özellikle Cumhuriyet gazetesi), tutuklu yakınlarının anlatımları, cezaevlerinden gelen mektuplar ve yaşadıklarımızdı. Bundan dolayı geniş bilgi veremediğim, belki de yanlış ve eksik bilgi verdiğim cezaevlerindeki çok saydığım ve çok sevdiğim insanlardan beni hoş görmelerini isteyeceğim.

DİYARBAKIR CEZAEVİ:

Diyarbakır Cezaevi Türkiye için 80'den bu yana kanayan bir yaraydı. Orada yapılan işkenceler dergilere, kitaplara sığmayacak boyutlardaydı. Hele kürtçe konuşmaya konan yasak, haberleşme olanaklarını da tıkıyordu. İnsanlık dışı davranışları ve ana dili kürtçe olanların konuşmalarına konan yasakları protesto etmek için 9 Şubat 1988'de Diyarbakır'daki tutuklular açlık grevine gitmişti. Zaten beslenme ve yaşam koşulları çok bozuk olan Diyarbakır cezaevinde 19 Şubat 1988'de Mehmet Emin Yavuz'un ölümü üzerine ve istenen bazı hakların verilmesiyle açlık grevine son verilmişti. O günlerde Cumhurbaşkanı Kenan Evren ile görüşen Başbakan Turgut Özal'ın "Tutuklular ziyaret sırasında aileleriyle rahatça görüşebilecektir" demesinden sonra Milli Savunma Bakanlığı bir açıklama yaptı.

Buna göre:

1. Tutuklu ve hükümlülerin Türkçe bilmeyen aileleriyle görüşmelerine izin verildiği,
2. Tek tip elbise zorunluluğunun kaldırıldığı
3. Görüşmelerin yarım saatten bir saate çıkartıldığı.
4. Diyetlilere dışardan yiyecek getirilebileceği
5. Daktilo ve saza izin verileceği
6. Resim yapmak isteyenlere olanak sağlanacağı
7. Çamaşırlarını ailelerin yıkayabileceği,
8. Ankesörlü telefonlarla yakınlarıyla acil durumlarda görüşebilecekleri
9. Avukatları ile yüz yüze görüşme yapılabileceği
10. Sorunlarını temsilciler kanalıyla komutanlığa iletebileceği, bildiriliyordu. Mehmet Emin Yavuz'un kaybıyla açlık grevi sona ermiş ve isteklerin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği beklentisine geçilmişti.

Tam bu günlerde Adalet Bakanı Oltan Sungurlu, askeri cezaevlerinin sivil yönetime aktarılması için bir yasa taslağı hazırladığını söylüyordu.

Ama Diyarbakır Cezaevinde yaşamsal ve insani istekler bir türlü yerine getirilmiyordu. Bunun üzerine 6 Nisanda 127 tutuklu ve hükümlü yeniden açlık grevine başlıyacaktı.

Büyük boyutlu açlık grevlerine sahne olan Diyarbakır cezaevi 9 Mayıs 1988'de sivil yönetime devredildi. Devir töreninde konuşan Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı Turhan Korkutan, şöyle diyordu: "Bugünden itibaren Cezaevi, Adalet Bakanlığının rejimine ta-

bi olacağından önceden verilmiş bazı tavizleri uygulamak mümkün değil. Cezaevlerinde uygulama tüzük ve bakanlık emri ne ise burada da o olur. Bunun için sızlanmalara gerek yok."

Görülüyor ki isteklerin karşılanması insani açıdan mümkün olmayacaktı. Tüzük, emir ve genelgelere sığınarak cezaevinde bulunanlara baskılar sürdürülecek ve imzalanmış uluslararası anlaşmalar görmezden gelinecekti.

Sivilleşmeden sonra Diyarbakır cezaevinden sevkler başladı. 29 PKK yanlısı hükümlü Aydın Cezaevine gönderildi.

130 tutuklunun da Eskişehir E Tipi Cezaevine gönderileceği öğreniliyordu. Bazı haklartüzüğe uymadığı gerekçesiyle geri alınmaya başlıyordu.

Sevklerin aileleri maddi ve manevi zorluklara ittiği bir gerçekti. Bu nedenlerle 13 Mayıs 1988'de Diyarbakır tutukluları yine açlık grevine gidiyorlar, 14 Mayısta da 20 aile açlık grevine başlıyordu. Yine vaatler, grevi kırma çalışmaları ve verilen sözlerin tutulmaması...

"1 Ağustos genelgesi" cezaevlerindekilere işkence yapmak için gerekçe olarak kabul ediliyor ve tutuklulara insanca yaşam çok görülüyordu.

22 Ekim 1988'de bu cezaevinde 60 m.lik bir tünel bulunduğu söyleniyor ama, yeri bir türlü gösterilmiyordu. Geçen yıl 19 Aralıkta da böyle bir iddia ile tünel aranmış ama bulunamamıştı. Daha sonra yaşanan olaylar karşısında Diyarbakır cezaevi 24 Ekimde 260 kişiyle açlık grevine gitti. Ve 25 Ekim'de de 6 otobüs dolusu tutuklu ve hükümlü başka cezaevlerine doğru sabaha karşı yola çıkarılıyordu. 29 Ekim günü Adalet Bakanı Mehmet Topaç 121 kişinin Diyarbakır'dan Eskişehir'e gönderildiğini söylüyordu.

Açlık grevindekiler 7 Kasım da 270'e, 23 Kasımda 293'e yükseliyordu. 26 Kasımda 177 kişi geçici olarak açlık grevini bırakıyor, olumlu gelişmeleri beklemeye başlıyordu. Bu arada 24 kişi açlık grevini ölüm orucuna dönüştürüyordu.

Tutuklu aileleri de birçok kez yetkili mercilere başvurmalarına rağmen olumlu bir yanıt alamadıklarından Diyarbakır SHP binasında 35 kişi olarak açlık grevine başladılar. Bundan sonra "1 Ağustos Genelgesi'nin katı bir biçimde uygulanmasıyla olaylar ve açlık grevleri genişleyip yaygınlık kazanacaktır.

Genelgenin bir maddesi ise amansız bir şekilde uygulanmaya konmuştu: "Açlık grevindekilere grevi uzatıcı bal, şeker ve tuz da dahil olmak üzere herhangi bir yiyecek maddesi verilmeyecektir" Ve verilmiyor, insanlar ölüme terkediliyordu. Sağlık kurumlarının tüm uyarılarına kulaklar tıkanmıştı. Ağır hastalananlar, kan işeyenler, kan kusanlar oluyordu ama tedaviye izin vermiyorlardı.

Belli ölçülerde isteklerin yerine getirilmesi ve varılan anlaşma uyarınca 44 gün süren açlık grevi 30 Kasım 1988 Çarşamba günü saat 15.30'da sona eriyordu.

Ailelerin 30 Ekimde 35 kişi ile başlattığı açlık grevi 12 Kasımda 42, 15 Kasımda 44, 21 Kasımda 59, 22 Kasımda 62, 23 Kasımda 71, 24 Kasımda 175, 25 Kasımda 211 kişiye çıkmıştı.

Çoğu yaşlı olan bu analar, babalar, zaman zaman hastalanmışlar, hastaneye kaldırılmışlar fakat tedavi kabul etmemişlerdi. Kanama geçirenler, sık sık bayılanlar, hatta kasları erimeye başlayanlar oluyordu ama dirençle inançla sürdürüyorlardı grevlerini. "Çocuklarımız öldükten sonra bizim yaşamımızın ne anlamı var" diyorlardı.

Diyarbakır-Mardin-Siirt Tabipler Odası Başkanı Dr.A. Selam Yücel: "Bunların çoğu yaşlı ve vücut dirençleri çok az. Tansiyonları 8-9'da seyrediyor. 3-4 gün sonra kötü sonuçlar doğabilir" diyordu.

Ve 30 Kasım 88, çocuklarıyla birlikte aileler de açlık grevini bırakıyorlardı.

Diyarbakır Cumhuriyet Savcısı, eylemin tutuklu ve hükümlülerle yapılan anlaşma uyarınca sona erdiğini, 27 kişinin devlet hastanesinde, 10 kişinin de cezaevi revirinde tedavi altında olduğunu söylüyordu. Yasak olmayan her türlü yayının, diyetli hastalara

getirilecek yiyeceklerin alınacağını, kantin fiatlarının gözden geçirileceğini, hastane konusunda sorun olduğunda yetkililerle görüşüleceğini belirtiyordu.

Diyarbakır 2 No.lu cezaevinde 10 kişinin 29 Kasım'da başlattığı açlık grevi ise 5 Aralık'da bitiyordu.

AYDIN CEZAEVİ (NAZİLLİ CEZAEVİ)

9 Mayısta sivile devredilen Diyarbakır cezaevinden 29 tutuklu ve hükümlünün Aydın'a getirilmesiyle daha önce "en iyi cezaevi" diye nitelendirilen bu cezaevinde bir şeyler değişmeye başlıyordu.

Neden ve kimin çıkardığı kuşku uyandiran yangın olayı ve arkasından bir koğuşta tünel bulunduğu iddialarından sonra baskılar birden artmaya başlamıştı. "Yangın, bakanlıktan ödenek almak isteyen cezaevi yönetiminin bir oyunu muydu" diye sorular dolaşıyordu ortalıkta.

21 Mayısta koğuş değiştirme bahanesiyle tüm tutuklu ve hükümlüler, gardiyanlar ve takviye jandarma kuvvetlerince kalın sopalar ve tekmelerle dayaktan geçirildiler. 22 Ekim'de tahliye olan bir tutuklunun ifadesi: "10 kişinin yüzünde bugün hala postal izlerine rastlanabilir. Vahşi bir saldırı amansız bir işkence." Ve yine Aydın Cezaevi bir kez daha açlık grevine sahne oluyordu. 22 Mayıs 1988'de 177 kişi, uygulamaları protesto etmek ve insanca yaşama kavuşabilmek için açlık grevine gidiyorlardı, 21 hazirana kadar süren bu 30 günlük açlık grevinde koğuşlara şeker ve tuz verilmesi yasaklanıyordu. Çünkü Adalet Bakanlığı Müsteşarı Arif Yüksel: "Şeker enerji kaynağıdır. Şekerli su verirsek daha çok direnirler." diyordu.

30 günlük açlık grevi sırasında vücutlarda çeşitli bozukluklar görülmüştü. Üstelik açlık grevinden sonra kantinin çalışmaması, koğuşlardaki ocakların toplatılması ve yiyecek alınmaması gibi sorunlar hükümlü ve tutukluların güçsüz kalmasına yol açıyordu. Bütün bunlar olurken Adalet Bakanlığı'na Uşak ANAP milletvekili Mehmet Topaç getiriliyor ve hemen ardından 1 Ağustos Genelgesi yayınlanıyordu.

"Cezaevlerinde disiplin sağlanması ve farklı uygulamaların önlenmesi" başlığı ile savcılıklara ve cezaevlerine gönderilen bu genelge ile cezaevlerinde yaşamak daha zor bir hal alacaktı. Müdürler ve savcılar bu genelgeyi ya hemen, ya parça parça yürürlüğe koyuyorlardı.

Aydın Cezaevi yine baskılara ve elde edilen hakların geri alınması gerçeğini yaşamaya başlamıştı.

200 hükümlü ve tutuklu bir kez daha açlığa yatıyor ve insani isteklerde bulunuyorlardı, tarih 17 Ekim 1988 pazartesi.

Ama Ankara'dan gelen ani bir kararla açlık grevindeki 200 kişi 21 Ekim 1988'de sabaha karşı Nazilli'ye sevkediliyordu. İnsanlara hiçbir eşya verilmiyor, boş ranzalarda ve üstelik açlık grevindeyken yaşamla bir savaşa itiliyordu.

Nazilli Cezaevi, inşaatı henüz tam olarak bitirilmemişti, camları macunsuz, mutfak ve banyosu henüz çalışır durumda olmadığı belirtiliyordu. Beton koğuşların duvarları tavanları kurumamıştı ve dokununca ıslaklık ele geliyordu. Bu bilgileri 22 Ekimde Nazilli'den tahliye olan bir tutukludan alıyorduk.

Açlık grevindekilere şeker, tuz ve hatta diş macunu bile verilmediği, doktorun ise koğuşlara çok seyrek uğradığı bazı kaynaklarca belirtiliyordu. Hastaneye götürülenlerin hemen geri getirildiği de alınan bilgiler arasındaydı.

17 Ekimde 200 kişi ile başlayan açlık grevi 12 Kasımda 182, 18 Kasımda da 143'e iniyordu. 22 Kasımda ise bazı isteklerin kabulü ile açlık grevi bitiriliyordu. Verilen sözlerin yerine getirilmesi bekleniyordu. Vaatlerin uygulamaya geçirilmemesi üzerine 24 Kasımda 40 kişi yeniden açlık grevine gidiyordu. Burada da hastalananlar oluyor ama

tedaviyi kabul etmiyorlardı. Endişeli bekleyiş 1 Aralıkta sona eriyordu. Cezaevleri temsilcilerinin diğer cezaevlerindeki temsilcilerle telefonla konuşturulmasından ve bazı isteklerin yerine getirilmesinden sonra açlık grevi bitiriliyordu.

Açlık grevi sırasında cezaevine giren 9 avukat "Esir kamplarında bile insanlaraböyle acımasızca davranılmamıştır" diyorlardı. Böylece acı ve katı gerçek tam anlamıyla bu sözlerde ifadesini buluyordu.

BURSA CEZAEVİ:

20 Ağustos tarihinde genelgenin uygulanmaya konulmasıyla birlikte "tek tip" elbise giyilmesi konusunda yönetim tutuklulara baskı yapmaya başlıyor. Cezaevi Müdürü Recep Çolak, "tek tip" giymeyenlere disiplin cezası uygulanacağını söylüyordu.

30 Eylül'de "Dayak" operasyonu yaşanıyordu. 30 kişi ağır yaralanıyor, baştaki kocaman şişler, kol-bacak-kaburga kırılması, vücutların mosmor olması, olağan görüntüler arasına giriyordu.

Tüm sol görüşlü tutuklular tek kişilik hücrelere konuyor, yaralı olanlar da hastane dönüşü hücrelere atılıyordu. Dursun Büyükbaş'a 1 Kasım 1988'de darp yoluyla beyin travması raporu veriliyordu.

Bu arada açlık grevine öncülük ettiler bahanesiyle 60 sol hükümlü Çanakkale Cezaevine sevkediliyordu. Onların yerine Eskişehir'den 50 sağ hükümlü getiriliyordu.

30 Eylül'de 214 tutuklu ve hükümlü ile başlayan açlık grevine ailelerde dışardan destek veriyorlardı. 20 Ekim günü SHP il binasına giderek cezaevi sorunlarını anlatan aileler, 22 kişiyle açlık grevini de başlatıyorlardı.

Cezaevi yönetimi ile görüşen SHP milletvekilleri açlık grevinin bitirilmesi için Ankara'da da çalışmalar yapıyorlardı.

Bursa Cezaevi Müdür Yardımcısı "Cezaevlerinde, yönetmelik değişikliğinin yeniden gündeme gelmesine kadar her şey sakindi. Tek tip elbise giymelerini söyleyeceğim. Onla giymeyiz diyorlar. Biz de genelgeyi uygulamak zorundayız" diyerek sorunu yalnız tek tip üzerinde toplamaya çalışıyordu.

25 Ekim'de bazıisteklerin kabul edilmesi üzerine Bursa Cezaevi'nde açlık grevine son veriliyordu.

SHP binasında açlık grevinisürdüren aileler de aynıtarihte bu eylemlerini bırakıyorlardı.

ESKİŞEHİR CEZAEVİ

Zaman zaman iyi bir görüntü veren zaman zaman yaşanılması güç bir yer olan bu cezaevinde insanlar canları ve sağlıkları pahasına, onurluca yaşamak ve verilen hakların gaspedilmesine razı olmamak için AÇLIK GREVİNE giderler.

20 Haziran 1988, yine haklar gaspedilmiş. Yine insanlık dışı uygulamalar, "Dışarda oğulları ve kızlarıyla bütünleşerek yaşayan aileler, açlık grevinde de onları yalnız bırakmıyor ve aileler de 26 Haziranda açlığa yatıyor. Yine aldatıcı söz vermeler, cayılacağı bilinen vaatler. Tutuklular 11. gün, aileler 6. gün sonunda grevi bitiriyorlar. Ama karşılarında hep 1 Ağustos genelgesi. İnsanları cendereye almayı ve yoketmeyi amaçlayan genelge...

50 sağ görüşlü tutuklu Bursaya sevkediliyordu. Mektup yasağı diyetlerin alınmaması, 13 Ekim günü çevikkuvvet takviyesiyle ve gardiyanlar marifetiyle yapılan, süngülü bir arama operasyonu yaşanıyordu. Herşey talan ediliyor, yakın tarihte mahkemeye çıkacak sanıkların savunmaları bile alınıyordu. Baskılar yine dayanılmaz boyutlarda ve 17 Ekim 1988 311 kişi ile yine AÇLIK GREVİ.

Bu arada 15 kişi Gaziantep ve Amasya Cezaevlerine gönderiliyordu. Gidenlerin 34 kişi olduğu söyleniyorsa da diğerlerinin nereye sevkedildiği ilk anda öğrenilemiyordu.

16 kişi açlık grevinde hastaneye kaldırılıyor.Bunlardan 13'ü geri gönderiliyor. 3 tanesi hastanede kalıyordu. Açlık grevi boyunca görüş yasağı sürdüğü için durum net olarak bilinemiyordu.

Hatta bir gün hastanedeki 2 kişinin öldüğü haberi gelmişti ailelere. O gece telefonlar Eskişehir için çalışmıştı. Aileler, gazeteler, dergiler haberin doğruluk derecesini öğrenmeye çabalamışlardı. Haber doğrulanmadı ve bir nefes alındı.

17 Ekim 1988'de 311 kişi ile başlayan açlık grevi 19 Kasım'da 228 kişi ile sürdürülüyordu. 32. günde yani 21 Kasım 1988'de 188 kişi isteklerinin önemli bir bölümünü alarak açlık grevini bitiriyorlardı. Geri kalanlar da 37. günde 25.11.88'de açlık grevini kayıp vermeden noktalıyorlardı. "Haklarımızı onurlu direnişimizle aldık. Sorunun asıl çözümü 1 Ağustos Genelgesinin kaldırılmasıyla olacaktır." diye görüşlerini kamuoyuna duyuruyordu açlık grevini yürüten bir grup siyasi tutuklu.

CEYHAN CEZAEVİ

Kimler nereye gidiyor, niçin sürgün yaşanıyor anlaşılır gibi değil. Aileler şaşkın, meraklı, tutuklular huzursuz. Bu huzursuzluğun kaynağındakiler bunları belli bir plan dahilinde uyguluyorlar. Hak ve hukuk , insani değerler hiçe sayılarak yapılıyor herşey. İnsanlık 1980'lerdeki kadar yara almamıştır diye düşünüyoruz. İşin en garip tarafı da tüm bu olup bitenler karşısında toplumun bu denli duyarsız kalabilmesi... Oysa çember daralıyor. Bir gün o çemberin içine kimlerin sıkışacağı ise bilinmiyor ülkemizde.

Diyarbakır Cezaevinden getirilen 24 kişi, daha önce elde ettikleri hakları Ceyhan Cezaevinde bulamıyorlar, karşılarında acımasız bir yönetim... Tutukluya insanca yaklaşmayan yöneticiler...

Yeniden bir mücadele başlıyordu, içerdekiler için. Kazanılan haklar geri verilmeyecekti. İnsanca ve onurluca yaşam sağlanmalıydı cezaevlerinde.

17 Ekim 1988, 24 kişi açlık grevini başlatıyordu. Bu sayı 29 Ekimde 41, 1 Kasımda 86, 4 Kasımda 96, 5 Kasımda 97, 11 Kasımda 114, 19 Kasımda da 150 kişi oluyordu.

Tutuklu ve hükümlüler açlık grevine şeker ve şekerli su, tuz verilmediği için 24 Ekimde yapılan görüşe çıkmıyorlardı.

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı açık görüşü, tutuklular açlık grevindeler diye idarece yaptırılmıyordu. Bu yüzden 34 sağ görüşlü tutuklu ve hükümlü pencereleri kırdılar, yataklarını yaktılar. Savcıya sert cisimler attılar. Cezaevine Adana'dan takviye jandarma birliği getirildi. İtfaiye yangını söndürdü. Olay üzerine partililer cezaevi savcısı ile görüşerek durumu düzeltmeye çalıştılar. Sağ görüşlülere kapalı görüş yaptırılırken, sol görüşlüler görüşe çıkmadılar.

Alınan bilgilere göre, 1 Aralıkta 100 kişinin bıraktığı açlık grevini 50 kişi sürdürdü. Açlık grevi 3 Aralıkta bitti. Ve isteklerin çoğunun kabul edildiği de gelen bilgiler arasında bulunuyordu. Ama sonuca ulaşılmış mıydı? Genelge kalkmadıkça yeniden gündeme gelmeyeceğini kim bilebilirdi.

Ceyhan'da bir kısım aileler de, oğullarıyla birlikte, dışarıda açlık grevi yapmıştı.

Türkiye Tabipler Odası Sekreteri Dr. Ata Soyer, "günde 180 gr. şeker ve yeterli su verilmezse tedavisi mümkün olmayan hastalıklar ortaya çıkabilir" diyordu. Ama yetkililerin duyarlı ve sorumlu olmaya hiç niyetleri yoktu.

Tedavisi mümkün olmayan hastalıkların çıkıp çıkmayacağının görülmesi ise önümüzdeki aylara ve yıllara sarkıyordu.

METRİS – SAĞMALCILAR CEZAEVİ

Metris cezaevi yılın ortalarına kadar fazla çalkantı olmayan bir cezaeviydi. 24 Mart 1988 gecesi tünelden kaçış olayı olmuş, 29 tutuklu özgürlüğe koşmuştu. Bu olayın ardından görüşler engellenmek istenmişse de bundan hemen geri dönülmüştü. Metris 13 temmuzda sivil yönetime devredilmişti. "1 Ağustos Genelgesi"nin ilanı, her yerde olduğu gibi Metris'de de endişe ile karşılanmıştı. Uygulanması halinde sorunlar çıkacağı belli idi.Çünkü öyle maddeler vardı ki genelgede, uygulanması hatta düşünülmesi bile insanı çileden çıkaracak nitelikteydi. Bu endişe, aileler arasında da huzursuzluğa neden olmuştu.

20 Ağustos 1988 Cumartesi günü Metris Cezaevine gelen Adalet Bakanı Topaç'ın arabasını durduran ailelere bakan şöyle sesleniyordu: "Benimle niçin burada görüşüyorsunuz. Ben sizi bakanlıkta kabul etmiyor muyum. Hem genelge uygulanmıyor ki şu anda. Endişeniz boşuna, çocuklarınızı bize bırakın, siz rahat edin". Çocuklarımızı onlara bırakırsak ne olacağını bizler çok iyi biliyorduk ve onun için daima cezaevleri önündeydik.

Genelgenin uygulanması Metris'de referandum sonrasına sarkıtılıyordu.

Karatahtaya yazılan "görüşlerin 15 günde bir yapılacağına"ait yazı referandum öncesi silinmişti.

25 Eylül referandum... 26 Eylül "1 Ağustos genelgesi"nin ilk uygulamaya konması ve eş görüşünün yaptırılmaması, müzik aletlerinin alınmaması, kasetlerin, teyp ve radyoların toplanacağı söylentilerinin yayılması şeklinde olmuştu.

Aileler olarak savcı yardımcılarına gidiliyor, ama savcıdan olumlu bir yanıt alınamıyordu. Savcılar "bu iş bizi aşar, hatta bakanı bile aşar. Sorun tüzük sorunudur, onun değişmesi gerekir" diyorlardı. Bakan Topaç kendisini ziyaret eden ailelere bazan "ben öyle bir genelge yayınlamadım" bazan da "o genelge uygulanmıyor ki " bazen de "o genelge benden önceki dönemde hazırlanmış" gibi yuvarlak sözler ediyordu. Metris'te tek tip baskısı yoktu ama yöneticiler "giydireceğiz" diyorlardı.

Endişeli günler sürüyordu ve 21 Ekim sabahı bir haberle İstanbul çalkalandı adeta. Metris gece yarısından sabaha kadar süren biroperasyonla boşaltılmış ve tutuklular Sağmalcılar Özel Cezaevine nakledilmişti.

Tüm aileler Sağmalcılara koştular, bir haber almaya çalıştılar. Fakat hiç bir makam doyurucu tek bir açıklama yapmıyordu. Beş gün sabahtan akşama kadar Sağmalcılar Cezaevi önünde toplanan aileler korkunç acılar yaşadılar. Merak ve korku yanında görevlilerin tehditleri de yaşanan olaylardandı.

Metris'ten gelenler tam 3 gün susuz, yiyeceksiz, battaniyesiz ve giyeceksiz kalmıştı. Susuzluk onları zor durumlara düşürmüştü. Tek kişilik hücrelere kapatılan tutuklulardan suyu akan bir koğuşta bulunan iki kişi, fanilalarını ıslatarak yan ve üst koğuşlara "su(!) iletiyordu. Çağ atlayan Türkiye'de çağdışı, ortaçağı aratan bu görüntü hepimizi utandırmıştı.

29 Ekim açık görüşünde daha üzücü görüntülerle karşılaşıldı. Cezaevi avlusunda yağmur altında bırakılan giyecekler, kitaplar mutfak eşyaları bir tepecik oluşturmuştu. Gömlekler, kazaklar, pantolonlar, terlik ve ayakkabılar, nevresimler v.s. v.s. eşyaları. Eşyalar arasından ancak isimler yazılı kitaplar toplanabilmişti.

Havalandırmanın görüntüsü ise son derece korkunçtu. Çok geniş ve uzun olmayan havalandırmanın üstü demir, tel kafesle ve camla örtülmüştü. Hava almak bile engellenmişti.

Metris'in neden boşaltıldığına ise doyurucu bir cevap verilemiyordu. Adalet Bakanı Müsteşarı Arif Yüksel Metris'in boşaltılmasıyla ilgili olarak "Metris'in mahkumların kalması için elverişli olmaması nedeniyle" boşaltıldığını söylüyordu. Ama ne gariptir ki

hemen ertesi gün Metris, adli hükümlüler tarafından dolduruluyordu. Metris'in yeni sakinlerinden ise dışarıya feryat taşıyordu. İşte, bir köşe yazarına yazılan mektuptan bir bölüm: "Sabaha karşı sevk arabalarına koyun sürüsü gibi üst üste tıka basa doldurularak Metris Cezaevi'ne getirildik. 14 Gün hücre gibi yerlerde 16 ve 20'şer kişi konulduk. Koğuşlara tüp, çay verilmediği gibi iki haftadır sular akmamakta. Kaloriferler yanmamaktadır. Cezaevi çatısında ne kadar kiremit varsa ya kırılmış, ya toplatılmış olduğundan yağmur suları koğuşlara akmaktadır. Sevk sırasında şahsi eşyalarımızın bazılarının tamamı, bazılarının yarısı kayboldu."

Daha önce "yaşanamaz" raporu verilen Sağmalcılar Özel Tip Cezaevi ise bir müddet boş tutulduktan sonra şimdi "siyasi tutuklu"ların yeri oluyordu.

Metris'de kazanılan haklar Sağmalcılar'da bir bir geri alınmaya başlanınca "açlık grevi kaçınılmaz" hale geldi. Sağmalcılar Özel Cezaevindeki tutuklulardan 50 kişi, 31 Ekim 1988 günü açlık grevini başlatıyordu. 3 Kasımda ise tüm tutuklular (344) bir kez daha, ne kadar süreceği belli olmayan açlık grevine gidiyorlardı. 12 Kasımda tutuklanan tutuklu yakınları da aynı yerde açlık grevini sürdürmeye başlamışlardı. Böylece greve katılanlar 364'e çıkıyordu.

Taleplerin kabuledilmesi sonunda 26 Kasım 1988'de açlık grevine son veriliyordu.

Kabul edilen istekler şöyle sıralanıyordu:

— Havalandırmaya bütün bloklar gün boyu çıkacak.
— Kitap, dergi, haberleşme üzerinde sınırlama olmayacak.
— Ziyaret süresi bir saat olacak.
— Avukat ziyaretleri özel odada, masa başında yapılacak.
— Aynı davadan olanlar bir arada kalacak.
— Blok içi koğuş kapıları sabah sayımından TV kapanışına kadar açık bulunacak.
— Müzik aletleri cezaevi idaresi denetimindeki bir yerde tutulacak, bu şekilde tutukluların kullanımına sunulacak.
— Diyetli hastalara özel yiyecek gelecek.
— İdarede bulunan tahta masalar bloklara dağıtılacak.

Ayrıca Metris Cezaevinde kalan adli tutuklulardan 17 kişi 19.11.88 de açlık grevine başlıyor. 2.12.88 de destek grevlerini bitiriyorlardı.

ADANA CEZAEVİ

Sıkıntılar bu cezaevinde de var. 33 tutuklu dövülerek hücrelere konuyor. Kalbi pille çalışan Halil Kırık, kalp damarı tıkalı olan İsmail Türker de hücrelere dövülerek atılanlardan. Tutuklular bu davranışlar yüzünden 2 Kasım 88'de açlık grevine başlıyorlar. Açlık grevinde olmalarına rağmen tutuklu ve hükümlüler hücrelerden çıkarılmazlar.

Kalbi pille çalışan Halil Kırık hastaneye kaldırılırken cezaevine gelen Adana C.Savcısı "45 milyonu kurtarmak için sizin gibi 5 milyonu gözden çıkarırım"diye konuşuyordu.

İki kasımda 33 kişiyle başlayan açlık grevi 24 Kasımda 28 kişi olarak sürüyordu. Aileler de 20-23 Kasımda 3 günlük açlık grevi yaparak çocuklarının eylemine katılıyorlardı.

4 Aralıkda açlık grevi sona eriyordu.

GAZİANTEP CEZAEVİ

Diyarbakır'dan getirilen 19 tutuklunun 22 Mayıs 88 de başlattığı açlık grevi sırasında bu cezaevinde dayağa dayanan bir operasyon yaşanıyordu. 60 kişi çeşitli yerlerinden yaralanıyor, Nesimi Yaman ve Ali Güngör'ün kaburgaları kırılıyordu.

SHP Meclis Grubunca iki cezaevindeki olayları incelemek amacıyla görevlendirilen

milletvekillerinden Kâmil Ateşoğulları ile Kâzım Özev 17 Ekim 88 günü T.B.M.M. de düzenledikleri basın toplantısında, Gaziantep Özel Tip Cezaevi'ndeki olayların başta yeni atanan Cumhuriyet Savcısı tarafından yaratıldığını öne sürüyorlardı. Tutuklu ve hükümlülerin, E tipi cezaevinden getirilen personelin de katıldığı 50-60 kişi tarafından cop ve sopayla dövüldüklerini aktaran Ateşoğulları, Nesimi Yaman adlı hükümlünün doktor raporu ile genel travma geçirdiği, Ali Güngör'ün üç kaburgasının kırık ve 90 günlük raporu olduğunu dile getiriyordu. Daha sonra edinilen bilgilere göre, Ali Güngör'e "hiçbir iş yapamaz" raporu veren doktor, bu olaylar ertesinde görevden alınıyordu.

Cezaevinde yaşanan bu tür olaylar ve diğer cezaevlerinde süren açlık grevleri gibi nedenlerle, Gaziantep Özel Tip Cezaevi'nde kalan 256 tutuklu ve hükümlü de 6 Kasımda açlık grevine başlıyordu. Bu sayı 14 Kasımda 199, 27 Kasımda 148 kişinin açlık grevini bırakmasıyla 51'e iniyordu. Bu cezaevinde de açlık grevi 40 kişiyle 3 Aralık'da son buluyordu.

Gaziantep E Tipi Cezaevi'nde kalan tutuklu ve hükümlüler de açlık grevlerini desteklemek amacıyla 14 Kasım da 10 kişiyle açlık grevi yapıyorlardı.

ÇANAKKALE CEZAEVİ

Çanakkale Cezaevi'nde de zaman zaman iyileşmeler, zaman zaman baskılar oluyordu. "1 Ağustos Genelgesi" gündeme geldiğinde her hükümlüye tek tip elbiseyi giyip giymeyeceği sorularak tespitler yapılmıştı.

26 Ekimde Bursa Cezaevinden 60 hükümlü getirilmişti. Çanakkale Cezaevi gitgide kalabalıklaşıyordu. Çünkü ülkenin çeşitli cezaevlerindeki idam hükümlülerinin burada toplandığı gözleniyordu.

11 Kasımda 271 hükümlünün açlık grevine gittikleri bildiriliyordu. 19 Kasımda 228 kişi grevini noktalarken 43 hükümlünün eylemini sürdürdüğü öğreniliyordu. Bunların da 2 Aralıkta açlık grevini bitirdikleri öğreniliyordu.

AMASYA CEZAEVİ

Bu cezaevinde de yaşamak oldukça zordu. Beton ranzalar, küçük pencereler, tuvalet ve rutubet kokusuyla bir arada yaşamak kolay değildi. Üstelik yönetimin tutumu hiç de insanca değildi. Bir bayan tutuklunun annesi Amasya Cezaevi'ni ilgililere, yetkililere, hepimize anlatıyor ve iyileştirme yolunda çaba harcanması gereğini vurguluyordu. "Çocuklarımız oraya yeni getirildiler, ama sürekli bu cezaevinde kalırlarsa çok geçmeden hepsi onarılmaz hastalıklara tutulurlar veya ölürler" diyordu.

İşte Amasya cezaevindeki 8 tutuklu bayan yaşam koşullarının düzeltilmesi için 31 Ekim günü açlık grevine gidiyorlardı. 10 Kasımda bayan tutuklu ve hükümlüler grevi bırakıyorlar, bu kez 27 siyasi açlık grevini başlatıyordu. Bu sayı 18 Kasımda 41'e çıkıyor

29 Kasım'da ise 4 erkek 5 bayan açlık grevini ölüm orucuna dönüştürüyordu. 4 Aralık 88, açlık grevlerinin sonu oluyordu.

MALATYA CEZAEVİ

Malatya E Tipi Cezaevi'nde 138 sol siyasi tutuklu ve hükümlü diğer cezaevlerindeki açlık grevlerini desteklemek amacıyla ve geri alınan hakların yeniden kazanılması için 9 Kasım günü açlık grevine başlıyordu. İstekleri arasında "1 Ağustos Genelgesi"nin kaldırılması, tüzük ve yönetmeliklerin insan unsuru temel alınarak değiştirilmesi de bulunuyordu.

138 kişiden 38'inin açlık grevi 3 gün sürüyor, 100 tutuklu ve hükümlü grevi süresiz yapacaklarını bildiriyorlardı. Katılmalarla 146'ya çıkan grevciler 24 Kasım günü eylemlerini noktalıyorlardı. Nedenini öğrenemediğimiz bir tutumla 28 kişi 1 Aralık'da tekrar açlık grevini başlatıyorlar. Ancak onlar da 3 Aralık'ta açlık grevini bitiriyorlardı.

ŞANLIURFA CEZAEVİ

Şanlıurfa Cezaevi'nde yatan, çoğu daha önce Diyarbakır Cezaevi'nden gönderilen tutuklu ve hükümlülerin avukatları "1 Ağustos Genelgesi"nin sıkı biçimde uygulanması sonucumahkumlara hücre, havalandırma ve mektup cezası verildiğini belirtiyorlardı. Hücrelere konulan tutuklu hükümlülerin 1 aydır 1 dakika bile havalandırmaya çıkarılmadığını, belirten avukatlar yıllardır hapiste yatmış olmalarına karşın yine de açlık grevine gitmeyi göze alabildiklerine göre Şanlıurfa Cezaevinde önemli baskılar olsa gerektir diyorlardı.

Tutuklu ve hükümlüler de yazılı bir açıklama yaparak cezaevlerinde her davranışın infaz yakma için gerekçe haline getirildiğini savunuyor, genelgenin "ya benim dediğimi yaparsın, ya da dışarı çıkamazsın" anlamını taşıdığını vurguluyorlardı. Böylece hem "1 Ağustos Genelgesi'ni protesto etmek için, hem de açlık grevinde olan diğer cezaevlerini desteklemek için 2 Kasım günü 16 tutuklu ve hükümlü açlık grevine başlıyorlardı. Bu sayı 5 Kasım da 19'a ulaşıyor, 2 Aralık'da da açlık grevi bitiyordu.

ANKARA KAPALI CEZAEVİ

Ankara Kapalı Cezaevi'nde kalan 74 tutuklu ve hükümlü 11 Kasım 88'de açlık grevine başlıyorlardı. Her cezaevinde olduğu gibi burada da hastalananlar oluyor sayı günden güne artıyordu. Genellikle mide kanaması görülüyordu. Hastaneye kaldırılanlar tedaviyi kabul etmediklerinden tekrar cezaevine getiriliyorlardı.

25 Kasım'da da Ankara Kapalı Cezaevinde tutuklu Nihat Sargın ve Haydar Kutlu 3 günlük açlık grevine giderek desteklerini gösteriyorlardı.

28 Kasım'da Ankara Savcısı "tutuklularla temas halinde olduğunu. tutukluların isteklerinin büyük kısmının cezaevi yönetimince kabul edildiğini" bildiriyordu. Ankara Cezaevinde 29 Kasımda 92'ye ulaşan açlık grevcileri 1 Aralık'da grevi bitirdiklerini duyuruyorlardı.

MAMAK CEZAEVİ

Mamak Askeri Cezaevi'nde kalan tutuklular "1 Ağustos Genelgesi"ni protesto etmek ve diğer cezaevlerini desteklemek için 5 günlük açlık grevine gideceklerinibelirtiyorlardı. Ve 15 Kasım günü 65 kişiyle açlık grevini başlatıyorlar ve 22.11.88'de 70 kişiyle süren açlık grevi 23.11.88'de bitiyor.

ERZİNCAN CEZAEVİ

Tutuklu ve hükümlü yakınları 14 Kasım günü Erzincan E tipi cezaevinde kalan 150 kadar tutuklu-hükümlünün açlık grevini başlattıklarını açıklıyorlardı. Erzincan Cumhuriyet Savcısı ise cezaevinde açlık grevi olmadığını söylüyordu. Daha sonra alınan bilgilerden açlık grevinde olanların sayısının 43 olduğu, sonraki günlerde bunun 49'a çıktığı öğreniliyordu. Bu cezaevinde de açlık grevinin 28 Kasımda isteklerin kabul edilmesi üzerine son verildiği bildiriliyordu.

KAYSERİ CEZAEVİ

700 kişilik Kayseri Kapalı ve Yarı Açık Cezaevi'nde 32 siyasi tutuklu ve hükümlü 19 Kasım günü öğle yemeğinden önce açlık grevine başladıklarını söylüyorlardı. Tutuklular birçokcezaevinde başlatılan açlık grevlerini desteklemek ve Kayseri Cezaevi'ndeki uygulamaların düzeltilmesi amacıyla eylem yaptıklarını bildiriyorlardı. 23 Kasım'da 42'ye, 29 Kasım'da 47'ye çıkan grevciler diğer cezaevleriyle birlikte grevlerini bitiriyorlardı.

HAYMANA CEZAEVİ

HAYMANA Cezaevi'nde kalan 12'si siyasi 24 kişi başlattıkları açlık grevini 3 gün yaparak 24 Kasım'da bitiriyorlardı.

KAHRAMANMARAŞ CEZAEVİ

Kahramanmaraş Cezaevi'nde kalan 4 hükümlü 11 Kasım'da başlattıkları açlık grevlerini 22 Kasım'da 7 kişi ile sürdürmüşler ve 2 Aralık'ta bitirmişlerdi.

ERGANİ CEZAEVİ

Ergani ilçe cezaevinde kalan tutuklu ve hükümlülerden 9'u ile 18 Kasım'da başlayan açlık grevi 27 Kasım'da 17 kişi ile sürdürülüyordu. Tutuklu ve hükümlüler diğer cezaevlerini desteklemek amacıyla açlık grevi yaptıklarını söylüyorlardı. Ve 1 Aralık'ta burada da açlık grevi bitiyordu.

MUDANYA CEZAEVİ

Mudanya Cezaevinde 18.11.88'de 4 tutuklu ve hükümlüyle başlayan açlık grevi 22 Kasım'da 1 kişiye iniyordu. 17 Kasım - 30 Kasım arasında devam eden açlık grevini 1 kişi noktalamış oluyordu.

BANDIRMA CEZAEVİ

Bandırma Cezaevi'nde kalan tek hükümlü öteki cezaevlerini desteklemek amacıyla 17 Kasım'da başlattığı açlık grevini ancak 3 gün yürütebiliyordu. Çünkü mide ve böbrek rahatsızlığı geçiriyordu.

BUCA CEZAEVİ

Buca Yeni Cezaevi öteden beri sorunlu cezaevlerinden biriydi. "1 Ağustos Genelgesi"nin uygulanmaya konması çok çabuk olmuştu burada. Bu yüzden 12 Ağustos'ta cezaevinde açlık grevi başlıyor ve dönüşümlü olarak sürüyordu. 11 Ekim'de 180 e varan grevcilerin sayısında zaman zaman azalmalar veya artmalar görülüyordu.

Siyasi tutuklu ve hükümlülerin kaldığı Yeni Cezaevi'nde açlık grevi dönüşümlü olarak sürerken 12 Kasım'da Buca Eski Cezaevi'nde kalan adli tutuklulardan 4 kişi açlık grevini başlatıyor ve 15.11.88 de grevi bitiriyordu.

Dışardaki tutuklu yakınları da açlık grevine giderek içerdeki yakınlarını destekliyorlardı. Protesto eylemlerinde tutuklanıp cezaevine konan 24 tutuklu yakını da içerdeki açlık grevine katılıyorlardı.

2 Aralık günü Buca Yeni Cezaevi'nde de açlık grevi bitiriliyordu.

DİYARBAKIR

Tarihi	Katılım	Bitiş
24.10.88	260	
7.11.88	270	
23.11.88	293	
26.11.88	166	
30.11.88		A.G.B.
Diyarbakır 2 Nolu Cezaevi		
29.11.88	10	
5.12.88		A.G.B.

BURSA (Özel Tip)

Tarihi	Katılım	Bitiş
30. 9.88	214	
25.10.88	114	(Sevk ned.)
25.10.88		A.G.B.

ŞANLI URFA

Tarihi	Katılım	Bitiş
2.11.88	16	
5.11.88	19	
2.12.88		A.G.B.

KAHRAMANMARAŞ (E Tipi)

Tarihi	Katılım	Bitiş
11.11.88	4	
22.11.88	7	
2.12.88		A.G.B.

MAMAK (Askeri)

Tarihi	Katılım	Bitiş
15.11.88	65	
22.11.88	70	
23.11.88		A.G.B.

BANDIRMA

Tarihi	Katılım	Bitiş
17.11.88	1	
20.11.88		A.G.B.

NAZİLLİ (Aydın) (E Tipi)

Tarihi	Katılım	Bitiş
17.10.88	200	
12.11.88	182	
18.11.88	143	
22.11.88		A.G.B.
24.11.88	40	
1.12.88		A.G.B.

(Özel Tip)

SAĞMALCILAR (Metris)

Tarihi	Katılım	Bitiş
31.10.88	50	
3.11.88	344	
12.11.88	364	
26.11.88		A.G.B.

AMASYA

Tarihi	Katılım	Bitiş
31.10.88	8	
10.11.88		A.G.B.
10.11.88	27	
18.11.88	41	
25.11.88	39	
29.11.88	9	Ölüm Orucu
4.12.88		A.G.B.

BUCA (Yeni)

Tarihi	Katılım	Bitiş
12. 8.88	Dönüşümlü	
11.10.88	180	
2.12.88		A.G.B.
Eski Cezaevi		
12.11.88	4	
15.11.88		A.G.B.

ANKARA KAPALI

Tarihi	Katılım	Bitiş
11.11.88	74	
25.11.88	77	
29.11.88	92	
1.12.88		A.G.B.

BUCA (Eski)

Tarihi	Katılım	Bitiş
12.11.88	4	
15.11.88		A.G.B.

ESKİŞEHİR (Özel Tip)

Tarihi	Katılım	Bitiş
17.10.88	311	
19.11.88	228	
21.11.88	40	188 bırakıyor
25.11.88		A.G.B.

ADANA (E Tipi)

Tarihi	Katılım	Bitiş
2.11.88	33	
24.11.88	28	
4.12.88		A.G.B.

MALATYA (E Tipi)

Tarihi	Katılım	Bitiş
9.11.88	138	
14.11.88	100	
16.11.88	126	
24.11.88	146	
24.11.88		A.G.B.
1.12.88	28	
3.12.88		A.G.B.

ERZİNCAN (E Tipi)

Tarihi	Katılım	Bitiş
16.11.88	43	
28.11.88	49	A.G.B.

MUDANYA

Tarihi	Katılım	Bitiş
18.11.88	4	
22.11.88	1	
1.12.88		A.G.B.

HAYMANA

Tarihi	Katılım	Bitiş
20.11.88	24	
24.11.88		A.G.B.

CEYHAN (Özel Tip)

Tarihi	Katılım	Bitiş
17.10.88	24	
29.10.88	41	
1.11.88	86	
4.11.88	96	
5.11.88	97	
11.11.88	114	
19.11.88	150	
1.12.88	50	100 bırakıyor
3.12.88		A.G.B.

GAZİANTEP (Özel Tip)

Tarihi	Katılım	Bitiş
6.11.88	256	
14.11.88	199	
27.11.88	51	13 bırakıyor
1.12.88	40	
3.12.88		A.G.B.

ÇANAKKALE (E Tipi)

Tarihi	Katılım	Bitiş
11.11.88	271	
19.11.88	43	
28.11.88	31	
2.12.88		A.G.B.

KAYSERİ

Tarihi	Katılım	Bitiş
19.11.88	32	
23.11.88	42	
29.11.88	47	
1.12.88		A.G.B.

ERGANİ

Tarihi	Katılım	Bitiş
18.11.88	9	
27.11.88	17	
1.12.88		A.G.B.

METRİS

Tarihi	Katılım	Bitiş
19.11.88	17	
2.12.88		A.G.B.

1 AĞUSTOS GENELGESİ
–Bazı Maddeler–

1. Tüzüğün 139. maddesi uyarınca T.T.E. giydirilmesi hususunda azami hassasiyet gösterilecektir. (Tüzük değişikliği yapılıncaya kadar.) (-)

2. a-Eş, Çocuk, torun, ana, baba, büyükanne, büyükbaba, kardeş, hala, amca, teyze, dayı, kayınbaba, kaynana 15 günde bir 30-60 dakika görüş yaptırılacak.

2.c-Disiplin cezası almış olsalar bile hükümlü ve tutukluların avukatları ile görüşmeleri özel bir odada ve bir görevli nezaretinde 30-60 dakika yaptırılacaktır. (-)

3. aa- Yemeklerin lezzetli ve kaliteli olarak hazırlanması sağlanacak (-).

Kantinlerde taze ve çeşitli yiyecekler bulundurulacak (!)

bb- Hasta hükümlü ve tutuklulara (kantin ve tabldotları mümkün temini mümkün olmadığı takdirde dışardan ve ailelerden yiyecek verilebilecektir. (--)

7. Hükümlü ve tutuklulara haftada en az 1 defa banyo yaptırılacak (-)

8. İçeriye alınacak veya alınamayacak eşyalar.

aa- Radyo, teyp, volkmen kesinlikle verilmeyecek, verilmiş olanlar toplattırılacak.

Teyp, teypli radyo, volkmen hariç her koğuş için bir radyo verilebilecek (Merkezi radyo yayın sistemi olmayan yerlerde)

bb- Daktilo, bilgisayar, müzik aletleri ve resim malzemeleri koğuş, yemekhane, havalandırma bahçesinde kesinlikle bulundurulmayacak, ancak idarece ayrılan yerlerde ve belli bir program dahilinde kullandırılacaktır. (Eğitim amacıyla)

9. Havalandırma 2 saat sabahtan 2 saat öğleden sonra olmak üzere 4 saat olacaktır.

Hükümlü ve tutuklular, anarşist ve terörist hükümlü ve tutukluların bulunduğu askeri cezaevlerindekilerle mektuplaşamazlar. (!)

Mektuplardaki sakıncalı bölümler okunmayacak şekilde çizilir, tamamen sakıncalı olanlar yok edilir ve durum sahiplerine bildirilir.

GÜVENLİKLE İLGİLİ HUSUSLAR

1- Sayımlar her gün sabah-akşam yapılır.

2- Aramalar kısmi ve genel olmak üzere 2 şekilde yapılır. Genel arama 15 günde bir uygulanır.

3- Koğuş ve şebeke kapılarının kapalı tutulmasına özen gösterilir. Tutuklu ve hükümlülerin koridorlarda gezinmelerine ve bir koğuştan diğer bir koğuşa gidip gelmelerine her ne suretle olursa olsun asla izin verilmeyecek.

4- Açlık Grevleri.

Grev başlangıcında koğuşlar aranacak, zararlı görülen maddelerle, stok yiyecek maddelerinin muhafaza altına alınması, cihetine gidilecektir.

* Açlık grevinin uzaması halinde sıhhi tedbirler cezaevi içinde alınacak, zorunluluk ve hayati tehlike olmadıkça açlık grevine katılanlar hastaneye kaldırılmayacaktır.

* Açlık grevi süresince grevi uzatıcı bal, şeker ve tuz da dahil olmak üzere herhangi bir yiyecek maddesi verilmeyecektir.

5. Anarşi ve terör suçlarından tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu cezaevlerinde ideolojik marş söylenmesi veya slogan atılması halinde merkezi yayın sistemi ile bu koğuşlara yüksek sesli milli marşlar, kahramanlık türküleri, halk türküleri ve sanat müziği yayınlanması sağlanacaktır.

(10.) Disiplin cezasına gerektiren toplu hareketler:

a- Birden fazla hükümlü ve tutuklunun açlık grevi yapması.

b- Birden fazla hükümlü ve tutuklunun T.T.E. giymemesi.

c- Birden fazla hükümlü ve tutuklunun slogan atması

d- Birden fazla hükümlü ve tutuklunun ideolojik marş söylemesi

e- Birden fazla hükümlü ve tutuklunun eğitime katılmaması

f- Birden fazla hükümlü ve tutuklunun ideolojik eğitim yapması

g- Birden fazla hükümlü ve tutuklunun mahkemede ifade vermemesi

h- Birden fazla hükümlü ve tutuklunun duruşmalara gitmek istememesi

ı- Birden fazla hükümlü ve tutuklunun idarenin yemeğini almaması

i- Birden fazla hükümlü ve tutuklunun sessiz direnişe geçmesi

k- Birden fazla hükümlü ve tutuklunun sayım vermemesi

l- Birden fazla hükümlü ve tutuklunun sayımlara karşı çıkması

m- Birden fazla hükümlü ve tutuklunun İstiklal Marşı törenlerine katılmaması

n- Mesaj, şifre, mektup, işaret veya bağırarak diğer koğuş ve dışarı ile haberleşmeleri

o- Toplu dilekçe vermeleri

p- Toplu olarak havalandırmaya çıkmamaları gibi cezaevi kurallarına aykırı hareketlerinin disiplin cezası gerektirdiği dikkate alınarak ve tüzüğün 126. maddesine göre 156 ve müteakip maddelerinde belirtilen disiplin tedbir ve cezaların derhal uygulanması cihetine gidilecektir.

Yukarıda sayılan fiillerin münferiden yapılması halinde tüzüğün 156 ve müteakip maddelerindeki disiplin tedbir ve cezaları uygulanacaktır.

(11.) Disiplin cezasını gerektiren fiiller:

a. İdarenin izni olmadan havalandırma, teneffüs ve ders saatlerinde koğuşlara girmek

b. Yatma saatlerinde yüksek sesle konuşmak

c. Koğuş duvarlarına yazı yazmak, resim yapmak, resim asmak, çivi ve çengel çakmak, priz ve kabloları sökmek, izinsiz yatak değiştirmek, izinsiz diğer koğuşlara girmek,

ç. Suç veya disiplin suçu işleyenlere engel olmamak veya idareye haber vermemek.

d. Vakar ve ciddiyetle kabili telif olmayacak şekilde dolaşmak, edep ve nezakete aykırı lisan kullanmak.

12. Disiplin Kurulu:

Tüzüğün 56. maddesine göre disiplin kurulu, kurum müdürü, yokluğunda 2. md. doktor, öğretmen, idare amiri, atölye şefi, başgardiyan, psikolog veya sosyal çalışmacıdan birisinin iştiraki ile teşekkül eder. Kurul toplu bir mahkeme gibi çalışır.

13. Cezaevlerine alınacak veya alınmayacak basılı eserler:

a. Gazete ve dergi ve basılı eserlerde cezaevi disiplinini bozabilecek mahiyette haber yayınlanması halinde, bu bölüm kesilerek çıkartıldıktan sonra verilir. Gerekirse basılı eserin tümü cezaevine sokulmaz.

b. Okunması için içeriye verilen kitaplar "yayın seçici kuruluna" öncelikle incelettirilir ve sakıncalı görülmeyenler verilir.

e. İnceleme sonucu içeriye verilen yayınlar hakkında yayının adı, yazarı, basım yeri ve tarihi belirtilmek suretiyle cezaevleri Genel Md.ne her ayın ilk haftasında düzenli olarak bilgi verilir.

g. Yayın Seçici Kurulu ile Disiplin Kurulu:

Yasaklanmış, toplatılmış, Atatürk ilke ve inkilaplarına aykırı, ırk ve mezhep ayrımı, yapan, birlik ve beraberliği bozan, milli ahlâkı ve insani manevi değerlere uygun düşmeyen, suç işlemeye yönelten anarşi ve terör eğilimlerini tahrik edici, müstehcen, ahlâk ve adaba aykırı yayınlar sakıncalı sayılarak kuruma sokulmamasına karar verir.

14. Mektup, telgrafların denetlenmesi

İyi hallilik vasfı kazanmayanlar haftada en fazla 2

İyi halli hükümlüler haftada en fazla 4 mektup yazabilirler. Mektuplar 2 sahifeden fazla olmaz.

İYİ HAL KARARI VERİLEBİLECEK DURUMLAR

Tüzüğün 178 ve 179. maddelerine göre bir hükümlü hakkında iyi hal kararı verilebilmesi ve şartlı tahliyeden yararlandırılabilmesi için:

a. Kınamadan gayri disiplin cezasının bulunmaması

aa. En az iki veya 2 den fazla firar veya firara teşebbüs etmemiş olması.

bb. Cezaevi yönetimine karşı ayaklanma suçundan mahkum bulunmaması.

dd. Hükümlülük süresi içinde en az 4 defa hücre hapsi veya katıksız hapis cezası almamış olması gerekmektedir. Aksinin varit olması halinde hükümlü şartlı tahliyeden yararlandırılmayacaktır.

Adalet Komisyonu Başkanlığına, yardımcılarına

Mülhakat Cumhuriyet Savcılıklarına

Cezaevi Müdürlüklerine...

MEHMET TOPAÇ
BAKAN

AÇLIK GREVLERİ 88 ve DESTEKLER

Açlık grevleri 88, dalga dalga yurt çapında yayılırken kamuoyunun ilgisi ve desteği de elbette bekleniyordu. Bu ilgi ve destek grevin ilk günlerinde yok denecek kadar azdı. Toplumun ilgisizliğine şaşmamak mümkün değildi. Fakat açlık grevleri 15. güne geldiğinde kitle örgütlerinde, demokrat kişi ve kuruluşlarda kıpırdanmalar başlıyordu. Gene ne yazıktır ki insan hakları konusu bazı gazete ve kurumlarda sanki tabu imiş gibi hiç dokunulmayan konular arasına giriyordu. 2000 kişinin ölüm sınırına yaklaştığı günlerde bile TRT açlık grevlerini haber niteliğinde bulmadığından! yayınlarına almıyordu. Dünyadaki, özellikle Filistin'deki işkence olayları günlerce ve dakikalarca TV ekranlarına geliyordu ama, kemikleri erimeye başlayan iskelete dönen açlık grevindekilere bırakın görüntüyü iki tümcelik sözle bile değinilmiyordu.

Cezaevlerinde onurlu bir direnişle insan haklarına sahip çıkan açlık grevcilerini çeşitli anlatım biçimleriyle destekleyen kişi ve kuruluşlara burada açıkça teşekkür etmek istiyorum. Ancak kendisini en az demokrat sayan insanların, böyle zamanlarda gerekli duyarlılığı göstermesini ise bir görev kabul ediyorum.

Tarih sırasına göre sıraladığımızda açlık grevlerinin nasıl desteklendiğine dair ilginç tablolar ortaya çıkacaktır. Bu tabloda bazen bizleri üzen veya sevindiren, bazen de karamsarlığa götüren görüntüler olsa da 88 açlık grevlerinin oldukça geniş bir kitle tarafından destek görmesi sanırım ülkemiz açısından olumlu bir gelişme sayılmalıdır.

04.11.1988- Diyarbakır'da 100 Üniversiteli, cezaevlerindeki olayları protesto için yürüyüş yapıyorlardı.

09.11.1988- İnsan Hakları Derneği Yönetim Kurulu üyeleriyle 18 demokratik kitle örgütünün temsilcileri SHP Genel Başkanı Erdal İnönü'yü ziyaret ederek cezaevi sorununu anlatıyorlar. "1 Ağustos Genelge"sinin kaldırılmasını istiyorlardı. İnönü ise açlık grevlerinin bir an önce bitirilmesini, bu şekilde mücadelenin sonuç getirmeyeceğini söylüyordu. Daha sonra bu temsilciler SHP İstanbul İl Merkezinde açlık grevine başlıyorlardı. Ancak merkezin karşı çıkması üzerine açlık grevini bir evde sürdürmek durumunda kalıyorlardı.

09.11.1988- TAYAD da bir basın toplantısı yapıyor, cezaevi koşullarının düzeltilmesini istiyordu.

- DEMKAD SekreteriNimet Arabalı ise cezaevi uygulamalarını protesto etiklerini duyuruyordu.
- İstanbul Diş Hekimleri Odası, cezaevlerindeki insanlık dışı uygulamaları kınadıklarını, açlık grevindekilerin sağlıklarının düzeltilmesini istiyordu.

10.11.1988- İstanbul Eczacı Odası Başkanı, "Devletin duruma acilen el koyarak, cezaevlerinde yaşayan insanlara, Uluslararası anlaşmalara ve yasalarımıza uygun sağlıklı bir yaşam ortamı sağlanması vazgeçilmez bir görevdir. Zamanında önlem alınmazsa yıllar yılı üzüntüyle anacağımız sonuçlar doğacaktır." diyordu.

11.11.1988- SHP'li 23 milletvekili ile 16 kuruluş yaptıkları ortak açıklamada açlıkgrevlerine neden olan "1 Ağustos Genelgesi"nin kaldırılmasını istiyorlardı.
23 Milletvekilinin imzası ile yapılan duyuruda, "Bugün cezaevleri fiili olarak ölüm cezalarının infaz yerleri haline gelmiştir." deniyordu.

- İHD, Petrol-İş, Otomobil-İş, Tez-Koop İş, Tümtiş, Ziraatçiler Derneği, Eğit-Der, Mülkiyeliler Birliği, Halkevleri, TMMOB, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Ankara Barosu, Basın-İş, Dil-Der, Sağlık Meslek Birlikleri Dayanışma Kurulu, Ankara Tabipler Odası ortak bir açıklama yaparak "Cezaevlerinde kalıcı çözümü sağlamanın yolu, cezaevlerindeki uygulamaları Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyine üye ülkelerdeki tutuklu ve hükümlülere uygulanan standart kurallara uygun hale getirmekten geçer." diyorlardı.

12.11.1988- İHD Ankara Şubesi Başkanı Muzaffer İlhan Erdost "Cezaevlerinden tabut çıkmasını istemiyoruz" diye açıklama yapıyordu.

12.11.1988- İHD İstanbul Şubesi tarafından Sağmalcılar Cezaevi önünde saat 12.00'de düzenlenen basın toplantısında, "Bu insanlık dışı uygulamaları gündeme getiren Adalet Bakanlığı Müsteşarı Arif Yüksel, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürü ile Adalet Bakanı Mehmet Topaç istifa etmelidirler, ya da, görevlerinden alınmalıdırlar." deniyordu.

- İzmir Barosu ve Türk Tabipler Birliği İzmir Şubesi'nin yaptıkları ortak açıklamada "devletin güvencesi altındaki insanların ölüme terkedildiği" öne sürülüyordu.

14.11.1988- SHP İstanbul il örgütünden, il başkanı ve 24 ilçe başkanları, parti meclisi üyeleri ile milletvekilleri ve binlerce SHP'li üyenin imzaladığı mektupta "Sorumluları ve ilgilileri katı tutumlarından vazgeçmeye çağırıyor, cezaevlerindeki uygulamaların Birleşmiş Milletler standartlarına uygun hale getirilmesini istiyoruz" deniyordu.

14.11.1988- Cezaevlerindeki açlık grevlerini desteklemek için İstanbul'da Cağaloğlu'ndan Vilayet'e kadar yürüyüş yapmak isteyen 400 kadar öğrenciyi polis, zor kullanarak dağıtıyordu. 5 öğrencinin gözaltına alındığı söyleniyordu.

- İsveç Pen Klübü üyeleri Stockholm'de bir toplantı düzenleyerek cezaevlerindeki koşulların bir an önce düzeltilmesini istiyorlardı.
- Bu arada 1984'deki ölüm orucunda ölen 4 kişiden biri olan Haydar Başbağ'ın mezarı başında bir anma toplantısı yapılıyordu.
- SHP Genel Başkanı Erdal İnönü açlık grevlerine destek için eylem öneren milletvekillerine sert çıkıyor, önerileri geri çeviriyordu. "Açlık grevlerini onaylamıyorum. Açlık grevine başlayanların da bunu bırakmalarını istiyorum. İnsan hayatı her şeyden önemli bir varlık. Onu hiçbir şekilde tehlikeye atmayınız." diyordu. Milletvekillerine de "Daha ne bekliyorlar. Konuyu takip ediyoruz ya" diye sert çıkıyordu.

18.11.1988- Demokratik kuruluşlar bir yandan açlık grevindekilerin eylemlerini bitirmelerini isterken, bir yandan da Adalet Bakanlığını, genelgenin kaldırılması için göreve çağırıyorlardı. İstanbul Barosu cezaevindekilerin ölüme gidişine seyirci kalınmamasını istiyordu.
Ankara Barosu avukatları da Başbakan Özal'a gönderdikleri açık mektupta "1 Ağustos Genelgesi"nin kaldırılmasını istiyorlar" cezaevleri toplu bir mezara dönüşmek üzeredir, kaybedilecek 1 dakika bile kalmamıştır." diyorlardı.

- Sosyalist Parti Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, İçel örgütlerinin 3 günlük açlık grevine başladığını duyuruyorlardı.

- İHD Genel Sekreteri Akın Birdal bir basın toplantısı düzenleyerek, "bu insanlar bizim insanlarımız, isteklerin arkasında başka düşünce aramak yanlıştır. 1984 yılından beri gündemde olmayan idam cezaları gündeme getirilmiştir. Bu yanlıştır. Gerekli şikayetlerimizi Birleşmiş Milletler Örgütüne, Uluslararası İnsan Hakları Teşkilatına, Helsinki İzleme Komitesi ve Amerika'dan gelen bazı İnsan Hakları İncelemecilerine anlatacağız." diyordu.
- Ankara'da bazı fakültelerde öğrencilerin yemek boykotu yaparak açlık grevlerini desteklediklerini gözleniyordu.

19.11.1988- ANAP Siirt Milletvekili Kemal Birlik ve Mardin Milletvekili Nurettin Yılmaz, "cezaevlerinde açlık grevi yapanların isteklerinde haklı olduklarını, başbakanın cezaevi koşullarının düzeltilmesi için verdiği talimatların yerine getirilmediğini, açlık grevinde ölen olursa tarih bunun sorumlularından hesap soracağını belirtiyordu.

- Türk Hukuk Kurumu Başkanı Prof. Dr. Muammer Aksoy, açlık grevlerinin 36. gününde yaptığı açıklamada " "Facia belki yarın belki yarından da yakın başlayacaktır. Gençler sizin için, aileleriniz için, ülkeniz için büyük değer taşıyan yaşamınızı, yetkililerin anlayamadıkları bir tepkiyi sürdürmek uğruna birkaç saat sonra yok etmek üzeresiniz. Sizihayata çağırıyorum. Sayın Adalet Bakanı, demokrasilerde insan yaşamından daha büyük değer yoktur. Ve demokrasi inat rejimi değil, karşılıklı ödünlerin kural olduğu yönetim biçimidir." diyordu.
- TTB Başkanı Prof. Dr. Nusret Fişek, düzenlediği basın toplantısında, "Grevi uzatıcı diye bal, şeker ve tuz verilmemesi hükmü insanlık dışıdır ve açlık grevini zorla ölüm orucuna dönüştürmek anlamına gelmektedir.Hekimler böyle bir uygulamada yer alamazlar." diyordu.

20.11.1988- Erzurum SHP Merkez İlçe Başkanı ile Karayazı İlçe Başkanı, parti binasında görevden alınsalar bile, açlık grevine giderek "1 Ağustos Genelgesi"ni protesto edeceklerini duyuruyorlardı.

- Diyarbakır Barosu Başkanı Yücel İnan, TBMM ve Adalet Bakanlığına başvuru yapacaklarını bildiriyorlardı.
- Adana SHP il ve ilçe yönetimleri, belde ve belediye başkanları, il genel meclisi üyeleri yaptıkları ortak açıklamada, "İnsancıl ve haklı talepleri taviz vermek diye reddederek, insanları ölümün eşiğine getiren çağdışı anlayışı kınıyoruz" diyorlardı.
- İHD Denizli Şube Başkanı Yıldırım Aycan, "Çözümsüzlük ve sorumluluk insanlık adına hepimize aittir." diyerek açıklamalarda bulunuyordu.
- Anadolu Kültür Araştırmaları Derneği (AKAD) ve Kartal Samandra Kültür Derneği, Şişli Camii yanındaki parkta üzerinde "Ölüm değil, insanca yaşam istiyoruz." yazılı tabutu yakıp dağılıyorlardı. Bu arada 2 kişinin gözaltına alındığı duyuruluyordu.

20.11.1988- Halkevleri Genel Merkezi ve Keçiören, Mamak, Dikmen, Çankaya şubelerinden 18 kişi, cezaevlerindeki uygulamaları protesto etmek için açlık grevlerine başlıyorlardı.

- Ankara'da Avukat Şenel Sarıhan "1 Ağustos Genelgesi"nin iptali için Danıştay'da dava açıyordu.

21.11.1988- SHP Genel Merkezi'nde, Halkevleri ve TAYAD temsilcileri SHP Genel Sekreteri Deniz Baykal'la bir görüşme talebinde bulunuyorlardı. Deniz Baykal programı olduğu gerekçesiyle bu isteği kabul etmiyordu.

Bunun üzerine Baykal, ziyaretçiler tarafından protesto ediliyordu.

- Adana'da tutuklu ve hükümlü yakınlarından 39 kişi SHP İl binasına giderek partinin il ve ilçe yöneticilerinin açlık grevlerine destek vermelerini istiyorlardı. SHP Seyhan İlçe Başkanı Fikret Arık ise bu tür eylemlerin Genel Merkez kararı ile yapılabileceğini söylüyordu.
- Başbakan Turgut Özal gazetecilerin bir sorusu üzerine, "açlık grevlerinde ölen olursa, bunun sorumlusu ona karar verenler olur. Kendileri karar verdiler." diyordu.
- Sosyalist Parti Adana İl ve İlçe Başkanları Adalet Bakanı'na uygulamaları protesto eden bir telgraf çekiyorlar ve 3 günlük açlık grevi yaptıklarını duyuruyorlardı.
- Diyarbakır SHP İl Başkanı Haşim Koyuncu, SHP Genel Başkanı'nın açlık grevleri konusundaki tutumunu kınadığını bildiriyordu.
- Erzurum'da SHP'li 16 kişi açlık grevine katılmak için seçiliyordu. İl Başkanı Tuncer Cücenoğlu, "Açlık grevlerine duyarsız kalmanın mümkün olmadığını" söylüyordu.

- Ankara Halkevleri'nde 18, Yeni Çözüm'de 23, AKAD ve Samandra Kültür Derneği'nde 30 kişinin destek grevleri sürüyordu.
- Alman Yeşiller Partisi Hessen Eyaleti İdare Heyeti Özal'a ve Topaç'a birer mektup göndererek cezaevlerindeki uygulamaları kınıyorlardı.
- Frankfurt-Main kentinde 40 Türkiyeli, Türkiye'deki açlık grevlerini desteklemek için açlık grevi yapıyorlar, bu grev, Avrupa Parlamentosu Gökkuşağı Grubu tarafından da destekleniyordu.

21.11.1988- Çanakkale Eğitim ve Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinden 80'i hastane Bayırı, Bahçe Sokak'ta bir evin önünde açlık grevine başlıyorlardı.

22.11.1988- İstanbul BİLSAK'da yapılan bir toplantıda yazar ve sanatçılar "1 Ağustos Genelgesi"ni kınayan konuşmalar yapıyorlardı. 1988 yılındaki açlık grevlerinin tarihe "Kara leke" olarak geçeceğini belirterek çok geçmeden etkili çözümler bulunmasını istiyorlardı.

- Yazar Yaşar Kemal "Bugün Türk hapishaneleri Hitler'in temerküz kamplarıdır." diyordu.
- SHP Osmaniye ve İskenderun İlçe Örgütleri de açlık grevine katılarak Adana SHP il binasında açlık grevi yapan tutuklu ailelerine destek veriyorlardı.
- Karadeniz Ereğli'de görev yapan 15 avukat Uşak Barosu ve Türkiye Barolar Birliği'ne baş vurarak Adalet Bakanı'nın "Hukukçu ve Avukat" sıfatlarının kaldırılmasını istiyorlardı.
- İstanbul'da Üniversitelerde yemek boykotu sürerken 200 öğrenci ve 200 hemşire Adalet Bakanı'na protesto telgrafları çekiyorlardı.
- İstanbul Marmara Üniversitesi Fikirtepe Kampüsünde 100 öğrenci, İstanbul Ayazağa Kampüsü ve Yıldız Üniversitesi öğrencileri yemek boykotu yapıyorlardı.
- Hamburg'da 35 kişinin "Genelge"yi protesto etmek için Yapı Kredi Bankasını 3 saat işgal ettikleri bildiriliyordu.
- Federal Alman SDP, Hessen'de bir açıklamayla cezaevlerindeki uygulamaları kınıyordu.
- Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği ve Kaktüs Dergisi ortak açıklama ile açlık grevlerini desteklediklerini bildiriyorlardı.

23.11.1988- AKAD ve Samandra Kültür Derneği'nin açlık grevi 14. gününde 45 kişi ile sürüyordu.

- İzmir'de 2500 imzalı bir dilekçe Adalet Bakanı'na postalanıyor, daha sonra Atatürk Anıtı önünde oturma eylemi yapılıyordu. 30 kişinin gözaltına alınması nedeniyle İzmir Gazeteciler Cemiyeti, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Çağdaş Kadın Derneği ve İHD İzmir Şubesi olayı kınadıklarını söylüyorlardı.
- Halkevleri Adana Şubesi yöneticileri ve Çağdaş Mühendis ve Mimarlar'dan oluşan 35 kişilik bir grup 2 günlük protesto ve destek açlık grevi yapacaklarını duyuruyorlardı.

23.11.1988- Çukurova Üniversitesine bağlı fakültelerde okuyan 150 kadar öğrenci "1 Ağustos Genelgesi"ni protesto etmek için 100 metre kadar yürüyorlar ve dağılıyorlardı.

- Elazığ Fırat Üniversitesi'nden 20 öğrenci TBMM'ne telgraf çekerek cezaevi sorununa çözüm getirilmesini istiyorlardı ve 5 kişi gözaltına alınıyordu.
- Diyarbakır SHP binasında açlık grevi 174 kişi ile sürüyordu.
- Bursa Uludağ Üniversitesinden 7 öğrenci SHP il binasında açlık grevine başlıyordu.
- Antalya SHP İl binasında açlık grevi yapmak isteyen 8 kişi binaya sokulmuyordu.
- Erzurum SHP'de 14 kişinin açlık grevi 3. gündeydi.
- Tunceli'de İHD Şube Başkanı ve 1 yönetim kurulu üyesi açlık grevine başlıyorlardı.
- Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde yüzlerce öğrenci yemek yemeyerek "genelge" protestosu yapıyorlardı. 2 kişinin gözaltına alındığı bildiriliyordu.
- Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi açlık grevindekilere "Benim görevim sizi tedavi etmek değil açlık grevinden vazgeçirmek.." dediği öne sürülen Nazilli Cezaevi Doktoru İsmail Sungurlu hakkında disiplin soruşturması istemiyle Aydın Bölge Tabip Odası'na duyuruda bulunuyordu.
- Bursa Cezaevi'nde görevli Dr. Hamdi Atalay'ın da "Açlık grevini bırakmazsanız size bakmam." dediği öne sürülerek soruşturma açılması yolunda girişimler olduğu söyleniyordu.
- Bursa'da 7 öğrenci SHP il binasında açlık grevine başlıyordu.
- İstanbul Sakatlar Derneği üyesi 6 kişi İstanbul Adliyesi önüne siyah çelenk koymak istiyorlar, ancak polisce emniyete götürülüyorlardı. Sakatların arabalara bindirilmesi sırasında sıkıntı çekildiği, tekerlekli sandalyelerin otobüsün bagajına konduğu gözleniyordu. 6 sakat akşam serbest bırakılıyordu.
- İstanbul Unkapanı'nda saat 17.30 sıralarında bir grup öğrenci cezaevlerindeki açlık grevlerini destekleyen ve uygulamaları protesto eden konuşmalar yaparak dağılıyorlardı.
- Ankara'da Eğit-Der Başkanı ve Genel Sekreteri "İnsan yaşamına son verilmesine seyirci kalınmasını" eleştiriyorlardı.

24.11.1988- Yeni Çözüm Ankara Temsilciliği'nde 12 gündür süren açlık grevine, temsilci Erdal Çayır'ın serbest bırakılması ve Eskişehir'de belli hakların alınması nedeniyle son verildiği bildiriliyordu.

- Tunceli'de açlık grevinin 7 vatandaşın katılmasıyla sürdüğü haber veriliyordu.

24.11.1988- İçel SHP İl binasında 2 günlük açlık grevi yapan 21 tutuklu yakını yöneti-

cilerin olumsuz tavırları karşısında binadan ayrılıyorlardı.
- İzmir Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin "1 Ağustos Genelgesi"nin kaldırılması için topladıkları imza sayısı ilk günde 500'e ulaşıyordu.
- İzmir İHD Şubesinde 7 gündür açlık grevi sürüyordu.
- Edirne Trakya Üniversitesi'ne bağlı çeşitli fakültelerden 150 öğrenci protesto telgrafı çekiyorlardı.
- Konya SHP İl Binasında açlık grevi yapan 14 kişi polis çağrılarak dışarı çıkartılıyor ve gözaltına alınıyorlardı.
- Bursa'da açlık grevi yapan 6 öğrenci SHP'den ayrılıp, grevlerini Yeni Çözüm Dergisi'nde devam ediyorlardı.
- Türk-İş'e bağlı sendikalardan Petrol-İş, Kristal-İş, Deri-İş, Bank-İş, Tümtiş, Gıda-İş, Demokratik Tekstil-İş, Bass, Laspetkim-İş Genel Başkanları Tabipler Odası nda bir basın toplantısı yaparak "iktidarın, grevcilerin ölüme gitmesini görmezlikten gelerek cinayet işlediğini" öne sürüyorlardı.
- İstanbul Tabipler Odası Başkanı Prof. Dr. Ferruh Korkut, "Cezaevlerinde süren açlık grevlerini kaygı ile izlediklerini, konuya toplum sağlığı açısından bakılıp önlem alınmasını" istiyordu. Ayrıca uzmanlardan oluşan bir kurulun Sağmalcılar Cezaevi'ne giderek tutukluları muayene etmek için Savcılığa ve Cezaevi Müdürlüğü'ne ayrı ayrı dilekçe veriyorlardı.
- Gözaltına alındıktan sonra serbest bırakılan 6 Sakatlar Derneği üyesi TAY AD binasında açlık grevine başlıyorlardı.
- İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden 50 öğrenci Fakülte giriş salonunda toplanarak cezaevlerini desteklemek amacıyla 2 günlük açlık grevine başlıyordu.
- İstanbul Kadıköy Altıyol'da da 500 kişi cezaevlerindeki uygulamaları protesto etmek için yürüyorlardı ve 8 kişi gözaltına alınıyordu.
- Paris'te yayınlanan Le Monde gazetesi, Türkiye hakkında uzun bir yazı yayınlayarak Diyarbakır Cezaevi'nde cereyan eden açlık grevini "1980 darbesi sonrasının en kötü dönemlerini hatırlatmakta " diye niteliyordu.

25.11.1988- İHD Ankara Şube Başkanı Muzaffer İlhan Erdost, Adalet Bakanı'nın cezaevlerindeki olayları 'güç gösterisi'ne dönüştürdüğünü" belirtiyor bu tutumdan vazgeçilmesini istiyordu.

25.11.1988- İstanbul Barosuna kayıtlı 35 avukat, Başbakan Turgut Özal'a bir telgraf çekerek "Cezaevlerinde olabilecek ölümlerden iktidarın sorumlu olacağını " bildiriyorlardı.
- İstanbul Kadıköy Konservatuvarı ve Mimar Sinan Üniversitesi öğrencileri cezaevlerindeki uygulamaları protesto için yemek boykotu yapıyorlardı.
- Edirne'de gözaltına alınan 42 öğrencinin açlık grevini sürdürdükleri bildiriliyordu.
- İzmir Ege ve 9 Eylül Üniversitesi öğrencilerinden 200 kişi açlık grevini değişik yerlerde başlatıyorlardı.
- Burdur Eğitim Yüksek Okulu öğrencileri yemek boykotuyla protestoya katılıyorlardı.

26.11.1988- İHD İstanbul Şubesi'nin düzenlediği "Yaşama Hakkına Saygı" mitingi için bildiri dağıtan 36 kişi gözaltına alınıyordu.
- Uşak'ta da 4 kişi açlık grevine başlıyordu.
- SHP Genel Başkanı Ferit İlsever, genel bir af kampanyası başlattıklarını açıklıyor ve "Cezaevlerindeki açlık grevlerinin haklı nedenleri vardır." diyordu.

27.11.1988- Cezaevlerindeki uygulamaları protesto eden 2 mimar mühendis, 2 günlük açlık grevlerini bitiriyorlardı.

- İHD İstanbul Şubesi tarafından düzenlenen "Yaşama Hakkına Saygı" mitingi Şişli Hürriyet-i Ebediye Tepesi'nde yapılıyordu. Saat 10.00'da yağmur altında başlayan mitinge Ankara, İzmir, Antakya, Diyarbakır ve Adana illerinden gelen İHD üyelerinin de katıldığı gözleniyordu. Çok sayıda demokratik kitle örgütlerinin çeşitli pankartlarla katıldığı mitingte Aziz Nesin konuşması banttan yayınlanıyordu.
  Yaşar Kemal, Akın Birdal, M.Ali Aybar, Mustafa Eryüksel, Mehmet Rahmi Kadıoğlu, Ercan Karakaş ve Minur Keleş'in cezaevi uygulamalarını kınayan "1 Ağustos Genelgesi"nin kaldırılmasını isteyen konuşmaları çeşitli sloganlarla destekleniyordu. Mitingte sunuculuk yapan İHD İstanbul Şubesi'nden Murat Çelikkan da "1 Ağustos Genelgesi'nin geçim derdinin ağırlaştığı ve seçimlerin gündemde olduğu bir dönemde yürürlüğe sokulduğunu" söylüyordu.
- Bir gazetecinin sorularını yanıtlayan İHD Genel Başkanı Nevzat Helvacı "İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 40. yılında, açlık grevinin 40. gününde olmasının acısını yaşıyoruz." diyordu.

28.11.1988- Kocaeli İHD Şubesi'nde 17 kişi cezaevi uygulamalarını protesto için 3 günlük açlık grevine gidiyorlardı.

- Sivas İHD Şubesi açılıyor, Başkan Avukat Mine Taşdemir de açlık grevi yapan 9 kişiye katılıyordu.
- İzmir DYP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Dülger, "Açlık grevinin kökeninde tek tip elbise vardır. Bu modern bir uygulamadır. Cezaevleri Hilton değildir, cezaevlerinde mahrumiyet vardır." diye düşüncesini aktarıyordu.
- Gebze SHP ilçe örgütünden 9 partili açlık grevine başlıyordu.
- İstanbul İETT Anadolu Garajı çalışanları 1 günlük açlık grevi yapıyorlardı.
- İstanbul Kurbağalıdere Havagazı Fabrikası çalışanları açlık grevlerini desteklemek amacıyla öğle yemeklerini yemiyorlardı.
- Nusaybin'de 200 kişi Adalet Bakanı Mehmet Topaç'a telgraf çekerek "1 Ağustos Genelgesi"nin kaldırılmasını istediklerini bildiriyorlardı.
- Londra'da yaşayan 100'ü aşkın Türkiye'li göçmenler Londra Büyükelçiliği binası önünde 3 gün sürecek açlık grevine başlıyorlardı.
- Adalet Bakanlığı Basın Müşaviri Cihan Yamakoğlu kendilerine ulaşan bilgilere göre bugün açlık grevinde olanların sayısını şöyle açıklıyordu,

Amasya	: 15
Çanakkale	: 31
Nazilli	: 37
Ceyhan	: 75
Gaziantep	: 52
Diyarbakır	: 133
İstanbul	: 4
Toplam	: 347

29.11.1988- Ankara Sağlık Meslek Kuruluşları yöneticileri, açlık grevi bugün bırakılsa bile tutukluların sağlıklarının hemen normale dönemeyeceği ve ölüme gidebilecekleri belirtilerek "Sorumluluğu grevi yapanlara yüklemek büyük bir duyarsızlıktır." diyorlardı.

- İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp ve Diş Hekimliği Fakültesi'nden 40 öğrenci süresiz açlık grevine gittiklerini bildiriyorlardı.

29.11.1988- Samsun İHD Şubesinde 50 öğrenci 3 gün sürecek açlık grevine başlıyordu.
- Gaziantep Gazi Üniversitesi'nden 150 öğrenci yemek boykotu yaparak desteklerini gösteriyorlardı.
- İETT Hasanpaşa Otobüs Garajı ve Gaz İşçileri adına yapılan açıklamada "İşçi sınıfı olarak açlık grevlerini destekliyor ve hükümeti kınıyoruz." deniyordu.
- Federal Almanya-Düseldorf kentinde bir açıklama yapan sanatçı ve yazarlar, Türk hükümetine telgraf çekerek cezaevlerindeki uygulamaları protesto ettiklerini bildiriyorlardı.

30.11.1988- İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi'nden 150, İstanbul Üniversitesi'nden 50 öğrencinin açlık grevine başladıkları, Samsun 19 Mayıs Üniversitesi'nden 100 kadar öğrencinin yemek boykotu yaptıkları öğreniliyordu.
- Bursa Uludağ Üniversitesi öğrencilerinden bir kısmı da açlık grevine gidiyordu.
- Federal Almanya-Bremen kentinde, Türkiye Cezaevleri'ndeki uygulamalar protesto ediliyordu.

01.12.1988- Ankara'daki çeşitli meslek odaları ve birlikleri tarafından ortak bir açıklama yapılarak "Açlık grevinde olanlara, her koşulda yaşam hakkı ve sağlık hizmetlerinden yararlanmak hakkı tanınmalıdır, deniyordu.
- TAYAD, İTO'da düzenlenen bir basın toplantısında "1-Ağustos Genelgesi" ne alternatif bir genelgeyi basın mensuplarına açıklıyor, bu genelgeyi Başbakan'a, Adalet Bakanı'na ve Milletvekillerine gönderdiklerini söylüyorlardı.
- İstanbul Yeşiller Partisi Başkanı Prof. Dr. Celal Ertuğ, yaptığı açıklamada "Fikir için ölmek yerine yaşamanın, barış ve eylem ilkesine uygun düşeceği inancındayız." diyordu.
- Bursa Uludağ Üniversitesi'nden 300 kişilik bir grup öğrenci düzenledikleri forumda "Alman faşizmine karşı olan bizler 1 Ağustos Genelgesine de karşı koymak durumundayız." diyorlardı.

AÇLIK GREVLERİ '88 VE AİLELERİN ETKİNLİKLERİ

8 yıldır içerdeki yakınlarıyla bütünleşerek yaşamlarını yeniden düzenleyen tutuklu aileleri için cezaevleri adeta merkez üssü haline gelmişti. İçerde görülen en küçük bir değişiklik veya olumsuzluk onlarca derhal anlaşılıyor ve yaşamlarının yönü değişiyordu. Çocukları iyiyse onlar da iyiydiler. Açlık, yorgunluk, uykusuzluk umurlarında değildi. Ama ya bir de baskılar, işkenceler yapılıyorsa içerde, işte ona dayanamıyordu sevgi dolu yürekleri. Düşüyorlardı yollara, çare nerede bulunur oralara koşuyorlardı. İçerdeki rahat değilse, rahat onların nesineydi. Oğlu ölecekse ona razı olamazdı ama kendisi oğlu için ölümü göze alabilirdi. Çünkü içerdeki canıydı, onun bir parçasıydı.

İşte bu yüzdendi anaların babaların koşuşturmaları. Artık yetmez miydi bunca yıl uğraştıkları. Neden içerdekileri ve dışardakileri rahat bırakmıyorlardı? Buna "dur" diyecek birileri neden çıkmıyordu? Ceza ise ceza, cezaevi ise cezaevi.... Hepsini yapmamışlar mıydı? Daha yapacak ne kalmıştı ki? Gencecik yaşta içeriye konan bu insanlar hâlâ dayak mı yesinlerdi. İnsan, Avrupa'da dövülen çocuklara sahip çıkan kurumları düşündükçe cezaevlerinde yaşananlardan utanç duyuyordu. İstedikleri "88 Cezaevi Olayları"nın bir daha yaşanmaması, yaşatılmamasıydı. İşte bunun için, bugün ve yarınlar için yollara düşüyordu aileler. Çocuklarının ölüme gidişine seyirci kalamazlardı. Ne yapmak gerekirse onu yapmaya çalışacaklardı.

19.10.1988

Ekim başından beri sancılı günler yaşayan Bursa Cezaevi'ndeki tutuklu ve hükümlülerin 10 Ekim'de açlık grevine başlamaları aileleri yollara düşürüyordu. Önce yerel, sonra Ankara'daki yetkililerle yapılan kısıtlı görüşmelerden bir sonuç alınamayınca 19 Ekim'de 22 aile açlık grevine başlıyordu. SHP İl binasında başlatılan grev ilgi görüyordu.

18.10.1988

İstanbul'dan bir grup ana ile diğer illerden gelen tutuklu yakınları Ankara'da buluşuyorlardı. Açlık grevleri uzamadan çareler aramaktı niyetleri. Topluca Adalet Bakanlığına gidiliyor, kendisi ile veya müsteşarla görüş isteğinde bulunuluyordu. Bakan İstanbul'da "Ankara'ya gelin" dememiş miydi? İşte gelmişlerdi analar, babalar, eşler. Ama Bakan beyin olmadığı, müsteşar beyin de ziyaretçileri kabul etmeyeceği duyuruluyordu. Kısa sürede etrafları çevik kuvvetlerce çevriliyordu, dağılınmadığı takdirde zor kullanacaklarını söylüyorlardı.

Oysa kimse suç işlemiyordu, sadece hak arayacaklardı. Direnme sonuç getirmiyor, kimse görüşmeye yanaşmıyordu.

Bu kez T.B.M.M. gidiliyor, içeri girilmeye başlanıyordu. Bir anda ne olduysa oluyor, kalanlar meclise sokulmuyordu. Durumdan haberdar edilen SHP Milletvekillerinin müdahalesi sonucu geride kalanlar da meclise alınıyorlardı.

Adalet Bakanı ile çok kısa bir görüşme yapılıyor, ama olumlu bir söz dahi alınamıyordu. Hatta Bakanın suç işliyorsunuz demesi dikkat çekiyordu.

31.10.1988

70 dolayında tutuklu yakını yine Ankara'ya gidiyorlar "1 Ağustos Genelgesi"nin yolaçtığı huzursuzluğun giderilmesi için Adalet Bakanı ile görüşmek istiyorlardı. TBMM'ne giden tutuklu yakınları önce SHP grup Yönetim Kurulu salonunda cezaevleri sorunlarını aktarıyorlar, Bakanla konuşmak için yardımlarını istiyorlardı. Daha sonra

ANAP Grup Yönetim Kurulu salonuna geçirilen tutuklu aileleri 5,5 saat salonda kalarak bakanın gelmesini bekliyorlardı. Polislerin zorla çıkarma tehditlerinitartışan aileler 19.50 de Meclis'ten kendiliklerinden çıkıyorlardı. Fakat meclis dışında hemen etrafları sarılıyor ve çok sayıda tutuklu yakını gözaltına alınıyordu. 9 gün sonra 17 kişi serbest bırakılıyor 7 kişi tutuklanıyordu.

01.11.1988

ANAP Grup toplantısında olaya değinen Başbakan Turgut Özal, şöyle diyordu: "Bunların amacı başka, bunları bir yönlendiren var. Kullanılıyorlar. Bu tip olaylara dikkat etmek lazım." Ayrıca Başbakan Meclis İdare amirlerini Meclise ziyaretçi almamaları için uyardığını söylüyordu.

Evet, aileleri yönlendiren galiba "1 Ağustos Genelgesi"ydi.

07.11.1988

Yine çeşitli illerden Ankara'ya gelen tutuklu yakınları da bu kez Başbakan Turgut Özal'la görüşmeyi deniyorlardı. Ama randevuları olmadığı gerekçesiyle görüşme yaptırılmıyordu. "Cezaevlerinde çocuklarımız ölüyor. Ceyhan Cezaevinde 4 çocuğumuz gözlerini kaybetti. Siz hâlâ bizden randevu soruyorsunuz" diyorlardı. Polis yine zor kullanıyor, aileleri zorla arabalara bindirerek oradan uzaklaştırıyordu. Bu itişme kakışma sırasında analardan bayılanlar oluyordu. "Oğlumuz içerde kan kusuyorken biz bunu bile kimseye anlatamıyoruz." diyorlardı.

09.11.1988

TAYAD tarafından Tabipler Odası salonunda düzenlenen bir basın toplantısında cezaevlerindeki koşullar protesto ediliyor. "1 Ağustos Genelgesi"nin geri çekilmesi isteniyordu.

Toplantıdan çıktıktan sonra Hanım Sönmez adlı bir ananın üzerine benzin dökerek kendini yakmak istediği gözleniyordu. Hanım Sönmez küçük oğlu tarafından paltoya sarılarak kurtarılıyordu. 'Oğlum 28 gündür açlık grevinde, onun ölmesini istemiyorum, ben ölürüm daha iyi" diyordu.

11.11.1988

Nazilli'de yatan tutuklu ve hükümlü yakınları Adalet Bakanı'nı istifaya davet ediyorlar, Gaziantep Cezaevi'nde yapılan kötü muamelelere ve işkencelere raporlarında yer veren Cumhur Orhon'un Yozgat a sürülmesini protesto ediyorlardı.

12.11.1988

İstanbul'daki tutuklu aileleri SağmalcılarCezaevi önündeki Basın toplantısından sonra Sultanahmet'e gidiyorlar, parkta oturarak "1 Ağustos Genelgesi"ni protesto edeceklerini daha sonra açlık grevine başlayacaklarını söylüyorlardı. Şiirler okunup, şarkılar söylendiği bir sırada oturanların çevresi çevik kuvvetler tarafından sarılıyordu. Coplanan, yerlerde sürüklenen ailelerden bir kısmı polis arabalarına dolduruluyor, arada bayılanlar, hastaneye kaldırılanlar oluyordu.

Açlık grevini başlatan aileler daha sonra İHD binasına gidiyorlar, geceyi orada geçiriyorlardı. Açlık grevine katılanların 200 kadar olduğu tespit edilmişti. İHD Şubesi pek çok sayıda yazar, partili, öğrenci, sanatçı tarafından ziyaret ediliyordu.

13.11.1988

İHD İstanbul Şubesinde sürdürülen açlık grevi Pazartesi öğleye kadar sürüyordu.

Cumartesi günü Sultanahmet'de gözaltına alınan 32 kişi, pazar günü öğleden sonra mahkemeye çıkartılıyorlar, akşam saat 19.00'da 12'si serbest bırakılırken 20'si tutuklanıp Sağmalcılar Özel Tip Cezaevi'ne gönderiliyordu.

14.11.1988

Çanakkale Cumhuriyet Savcısı Erten Türker A.A. na yaptığı açıklamada "Hükümlüler 48 saat içinde açlık grevine son vermezlerse, disiplin cezasına başvuracağız" diyordu.

16.11.1988

Eskişehir Cumhuriyet Savcısı Uğur İbrahim Hakkıoğlu "açlık grevini yönetenler gayeleri için bir arkadaşlarının ölmesini istemektedirler." diyordu. İşkenceye değil sövmeye dahi müsaade edilmediği belirtilen C.Savcısı, sevk zinciri konusunun tamamen jandarma makamlarının takdirinde olduğunu söylüyordu.

İzmir Tabipler Odası Başkanı Prof. Dr. Orhan Süren "Açlık grevi yapanlarda adale erimeleri ortaya çıkabilir. İnsan vücudunun tümüyle susuz kalması durumunda ancak 3 gün dayanılabilir. Şekerli su verilirse bu süre uzar. İnsan 6-9 hafta canlı kalabilir. Açlık grevini bitirenlerin önüne hemen yemek koyarsanız bu kişi ölür. Açlık grevinde olan 2 bin kişinin durumu dikkate alınmalıdır." diyordu.

Tutuklu ve hükümlü yakınları bu açıklamaların yararlı olduğunu, belirterek "Bu bir toplumsal sorundur, sosyal olaydır. İnsan haklarının ülkemizde de yerleşmesinden yana olan herkes cezaevlerindeki insanlık dışı tutumları kınamalı, buna sessiz kalmamalıdır." diyorlardı.

21.11.1988

18 Kasım Cuma günü Nazilli Cezaevi'ne gelen tutuklu yakınlarına görüş yaptırılmıyordu. Gerekçesiz görüş yasağına tepki gösteren ailelerden 14 tanesi gözaltına alınıyor ve İzmir DGM'ye gönderiliyordu.

İzmir DGM'ce verilen görevsizlik kararı üzerine aileler tekrar Nazilli'ye getiriliyorlardı.

Nazilli Cumhuriyet Savcılığınca bugün mahkemeye çıkartılan tutuklu ve hükümlü yakını 9 kişi tutuklanıyordu.

27.11.1988

İstanbul İHD Şubesince düzenlenen Yaşam Hakkına Saygı Mitingine çok sayıda tutuklu yakını, analar, babalar ve eşler katılıyordu. Sürekli yağan yağmura karşın pankartları ve dövizleri bir an olsun ellerinden bırakmıyorlardı. Bazen tek tek, bazen topluca slogan atıyorlar, içlerinden geldiğince protestoda bulunuyorlardı. Tutuklu anası Minur Keleş, açlık grevleri başlayalı nerelere kimlere başvurdularsa hep geri çevrildiklerini anlatıyor, derdimizi iletecek makam kalmadı diyordu. "Ama artık cezaevi konusu topluma mal oldu, bundan sonra sorunu onlar çözmek zorundadır" diye ekliyordu.

AÇLIK GREVLERİ '88 VE KÖŞE YAZILARI

Açlık grevleri öncesinde zaman zaman gazetelerde cezaevlerindeki olaylara ve olumsuz gelişmelere ilişkin haberler ve yorumlar yer alıyordu. Grevler başladıktan bir müddet sonra da haberler yoğunlaşıyor, köşe yazarlarının bu konulardaki yazılarına daha çok rastlanıyordu. Bunlardan bazılarını kısa özetler halinde sunmaya çalışacağız:

08.10.1988- Cumhuriyet yazarlarından Hikmet Çetinkaya "Çanakkale, Eskişehir, Bursa, Aydın Özel Tip Cezaevlerinde tedirginlik sürüyor. Sol görüşlü hükümlüler "dayak ve baskıları" protesto ediyor. Aydın E Tipi Cezaevi.nde yatan İnkilap Dal adlı hükümlü kan kanseri. Hâlâ devlet hastanesine kaldırılmadı. Cezaevi revirinde tedavi görüyor." diyerek dikkatleri cezaevlerine çekmeye çalışıyordu.

18.10.1988- Cumhuriyet Yazarı Hikmet Çetinkaya "Özel Tip Cezaevlerindeki kıpırdanışlar hiç dinmiyor. Bursa, Aydın'da açlık grevi var. Gaziantep, Ceyhan, Eskişehir, Çanakkale cezaevleri sancılı. Sancının çifte standart uygulamalar nedeniyle hiç dinmeyeceği gözleniyor." diyor, uyarı görevini yapıyordu.

26.10.1988- Gazeteci-yazar Hikmet Çetinkaya yine cezaevlerine dikkat çekiyor. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in idam cezalarının kaldırılmasına ilişkin sözlerini yeni bir umut ışığı gibi görüyordu. Öte yandan Metris'ten Sağmalcılar Özel Tip Cezaevine getirilen Gürsel Şamiloğlu ve Muhittin Özbay'ın mahkemede söylediklerine yer veriyor: "21 Ekim'den beri bize bir bardak su bile verilmiş değil. Bize 8 yıldır her türlü işkence yapıldı. Ama cezaevlerine yeniden 12 Eylül gelmiştir." dediklerini aktarıyordu.

31.10.1988- Yine Gazeteci Yazar Hikmet Çetinkaya: Açlık grevlerine giden cezaevlerindeki olaylara ve isteklere yer verdiği yazısında, Adalet Bakanının avukatlığı sırasında sağ görüşlülerin müdahil avukatı olduğu iddialarına değiniyordu.

01.11.1988- Milliyet Gazetesinde, Melih Aşık "Açık Pencere" köşesinde son zamanlarda cezaevlerindeki açlık grevlerine ve işkence konularına değinerek bir yanda Avrupa'ya yaklaşıyormuşuz, demokratikleşiyormuşuz havası veren adımlar... Öte yanda 12 Eylül'ün ilk günlerini hiç aratmayan yaklaşımlar.." diyor ve Ankara Tabip Odası'nın Gaziantep Cezaevi ile ilgili açıklamasının bir bölümünü özetliyordu.

2.11.1988- Milliyet Gazetesinde Mehmet Ali Birand "Köşe"sinde, "uluslararası Af Örgütü"nün Türkiye'deki durum ile ilgili raporunun ambargolu olarak basına dağıtıldığını yazıyordu. Raporda, genel insan hakları ihlâllerinde azalma olmasına karşın bunun yetersiz olduğunu belirtiyordu. "Sayı azalsa da yine işkence var, yine kötü muamele var... Yine insan haklarına saygı yok. Bu rapora kızmak değil, aksine dışardan nasıl görüldüğümüzü algılayıp yararlanmamız daha iyi olmaz mı?" diyordu.

08.11.988- Cumhuriyet Gazetesinin "Olayların Ardındaki Gerçek" köşesinde yazar, cezaevlerinde 1000'i aşkın insanın açlık grevlerinde olduğunu belirterek konuya insani açıdan yaklaşılmasını istiyordu. "Cezaevlerini insanların yaşamlarını söndürecek birer kurum olmaktan çıkarmak zorundadır iktidar" diyordu.

09.11.1988- Hikmet Çetinkaya, kocası içerde yatan bir genç hanımın gözlerindeki tarifsiz acıları anlatıyordu. Dışarıda masmavi bir gökyüzünün olduğu bir günde genç kadının sorusu aklından çıkmıyordu. "içerdekiler insan değil mi?"

09.11.1988- "Pencere"den Köşesi"nden "Onlar insan değil mi?" diye soruyordu İlhan Selçuk. "Genç kırımı"nın cezaevlerinde sürdüğünü belirtiyor, "İnsandan saymıyoruz genç mahkumları" diyordu. Ölüm oruçlarına kayıtsız gözlerle bakıldığını, ama bu canavarlıkların bu toplum ve bu ülkede nasıl ödenebileceğini soruyordu.

12.11.1988- Güneş Gazetesinde Yalçın Pekşen tutuklu anası Hanım Sönmez'in açlık grevindeki çocuklarının kurtulması için, kendisini yakmaya kalkıştığını, ancak tehlikenin ucuz atlatıldığını anlattıktan sonra dikkatleri cezaevlerindeki uygulamalara çekiyordu: "Ülkemizi dosta düşmana çağdışı göstermeye ve gerçekten çağdışı olan bu uygulamalara son vermek için ne bekliyoruz? Bir Hanım Sönmez'in daha kendini tutuşturmasını mı? Bu son uyarıyı kulak ardı etmeyelim artık."

12.11.1988- Milliyet Gazetesinde yine Mehmet Ali Birand "Hapishanelerimizde Yangın Var" başlıklı yazısında, cezaevlerinden gelen seslere kulak verilmesini istiyor ve özetle şöyle diyordu: "Cezaevi bir turistik otel değildir. İnsanın en önemli değerini, özgürlüğünü elinden alarak oraya girenleri suç işlemekten

vazgeçirmektir önemli olan. Gelin görün ki, bizdeki uygulamalar mahkumu ıslah etmek yerine tam aksine, devlete ve topluma karşı daha da bilenmesine, daha fazla başkaldırmaya hazır duruma girmesine yarıyor. Zira uygulamalarda biz bu insanları KIRMAYI amaçlıyoruz. Cezaevleri bir an önce düzeltilmeli, kan ağlayanlara biraz kulak verilmelidir."

12.11.1988- Cumhuriyet Gazetesinde köşe yazarı Uğur Mumcu, tutuklu ailelerinin günlerdir kapı kapı dolaşıp cezaevlerindeki sorunların çözülmesini istediklerini aktarıyordu yazısında.

"Nedir peki istedikleri?"

"Cezaevlerinde insanca yaşam. Kafalarımızdaki demir parmaklıkları söküp atmadan, vicdanlarımızda kelepçe şakırtılarını susturmadan ne demokrasi olur ne hukuk devleti" diyordu.

15.11.1988- Hikmet Çetinkaya, mektuplaştığı ama ne yaşını, ne yüzünü, ne niçin yattığını bilmediği bir tutuklunun mektubundan söz ediyordu. Apar topar, Eskişehir Cezaevinden getirildiği Gaziantep Cezaevinde açlık grevinin7. gününde olanları anlatıyordu tutuklu:

"Ayağa kalkınca tansiyonum düşüyor. Şeker ve tuz vermediklerinden iyice halsizim. Açlık grevi mide ile kafa arasında bir savaştır. Su da içemiyorum ama içmek zorundayım. Gerçek anlamda sağlıklı insan olmanın, insanlık onurunu korumanın artık tek çıkar yolu: Açlık grevi. Kimse bizi kınamasın."

15.11.1988- Cumhuriyet Gazetesinde "Dünyada Bugün" köşesinde Ali Sirmen, "Her yerde terör var" diye başlıyordu yazısına.

Açlık grevlerine gidenlerin isteklerini sıraladıktan sonra "İnsanları içeri tıkan devlet, onlara işkence yapmamak, onları insanca yaşatmakla da yükümlüdür. Devlet bu yükümlülüğünü yerine getiremezse, içeri girenlerin hepsinden işlediğinden çok daha büyük bir suç işlemiş demektir." diyordu.

15.11.1988- Milliyet Gazetesinde Altan Öymen "Bugün" adlı başyazısında "Cezaevlerinde Adalet" ten söz açarak sürdürüyordu yazısını. "Adalet Bakanlığı dediğim dediktir gibi bir saplantı yerine, aldığı önlemleri önyargısız olarak yeniden gözden geçirirse iyi olacaktır. Adı üstünde Adalet Bakanlığı... Cezaevlerindeki insanların sadece disiplin içinde değil, adalet içinde yaşamasını da sağlamakla görevli.... Adalet Bakanlığı cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerin hasmı olamaz. Tam tersine onların haklarını gözetmek de, en başta onun görevidir."

16.11.1988- "Pencere" köşesinde İlhan Selçuk "Katil biziz" diyerek duygularını dile getiriyordu.

"Cezaevlerinin dünyasına biraz yansız gözlerle yaklaşmasını öğrenmeliyiz. Yaklaşık 2000 genç başkasının canını yakmıyor, kendi canını yakıyor. Heeeey!

Duymuyor musunuz, anlamıyor musunuz, insanlar bizim yüzümüzden göz göre göre ölüyorlar." diyordu.

16.11.1988- "Olayların Ardındaki Gerçek" sütununda "Disiplin ve Baskı" konusu işlenirken "Son aylarda baskının en yoğun olduğu cezaevlerinde tünellerin kazıldığı, mahkumların kaçtığı izlenmiştir. Her baskı, disiplin sağlamaz. Hatta baskı rejimleri disiplinin bozulmasına yol açabilir. Cezaevlerinde infaz hukukunun tam anlamında uygulanması bir disiplindir, ama baskı değildir." denmekteydi.

17.11.1988- Güneş Gazetesinde "Olayların izi" sütunlarında İsmail Cem, "insan olmanın zorunlu şartı" başlığı altındaki yazısında, cezaevlerinde yaşanan olayların küçümsenmemesi gerektiğini belirterek "Cezaevlerinde olayların az mı çok mu yaşandığı aslında hiç önemli değildir. Tek bir kişinin bile sorunu olsa, tüm mahkumlarca paylaşılmış kadar önemlidir. Böyle bir olay karşısında toplumun ve çağdaş insanın görevi, tek kişiden bile gelse o sese kulak vermektir. Ne olduğunu öğrenmektir. Mesele suçlusu ve suçsuzuyla her insanı, bizim kendi varlığımızın bir parçası olduğunu görebilmektir. Bilemiyoruz çok mu zor?" diye soruyordu.

17.11.1988- "Ankara Notları" köşesinde yazan Mustafa Ekmekçi "Uyanın Heeeey" diyordu. Ankara'da da, Türkiye'de de günün en önemli olayının cezaevlerinde yatanların durumu olduğunu belirttikten sonra şöyle söylüyordu sayın Ekmekçi: "Cezaevlerinde huzuru, barışı sağlayamayanlar ülkede, dünyada sağlayamazlar."

17.11.1988- Hikmet Çetinkaya bir tutuklu mektubuna yer veriyordu yazısında. "Bugünlerde "Sıcak" günler yaşayan cezaevleri gerçeğinin en önemli konu ve sorunlarından biri tüzük ve yönetmeliklerdir. Bunun içeriğidir." diyordu tutuklu. "Cezaevi kazanının altındaki ateşi söndürmek ise insanlık görevidir." diye tamamlıyordu Sayın Çetinkaya.

18.11.1988- Hikmet Çetinkaya eski CHP Balıkesir Milletvekili Necati Cebe'nin bir açıklamasına yer veriyordu bu günkü yazısında. Tek tip ve genelge hakkında bilgi veren Cebe "Bu korkunç tablonun baş sorumlusu Adalet Bakanı Sayın Mehmet Topaç'tır." diyordu.

18.11.1988- "Hukuk ve İnsan" diyordu İlhan Selçuk. Gazete başlıklarına bakınca içi gidiyor İlhan Selçuk'un. "Kötü bir haber var mı? Kimse ölmedi değil mi?" Bir de öteki gazetelere bakıyor ve şöyle diyordu Sayın Selçuk: "Öteki gazetelerin birinci sayfalarında 2000 kişinin açlık grevine ilişkin tek satır yok. Türkiye'nin basın tarihini yazacak olanlar için çok ilginç bir deneyimi yaşıyoruz."

18.11.1988- Ali Sirmen de köşesinde "Sorumlusu kim olacak?" diye soruyordu. "Bugün hapishanelerimizde bir terör uygulamasının yapıldığına tanık olmaktayız. Bu uygulamaya bir an önce son verilmez ise ölümler birer cinayet olacak ve bu cinayetlerin sorumluluğu da uygulamada direnen yetkililerin omuzlarına yüklenecektir."

18.11.1988- Milliyet Gazetesinde Nail Güreli, köşe yazısında, "Cezaevlerindeki yaşam koşullarıyla ilgileniyor musunuz, yazılanlara göz gezdiriyor musunuz, yoksa "bana ne" diye omuz silkip geçiyor musunuz?... Cezaevlerindeki baskı ve işkenceyi protesto etmek amacıyla açlık grevi yapanların direnişlerini kırmak için tuz, şeker, hatta açlıktan kokan ağızlarına ferahlık vermek üzere kullandıkları diş macunlarını ellerinden almanın, cezaevi düzeniyle ne ilgisi vardır? Acılı insanların üzerine şiddetle gidilerek nereye varılabilecektir?" diye soruyordu.

19.11.1988- "Pencere"den 34. günkü açlık grevine bakıyordu İlhan Selçuk, ve Sayın Topaç'ın şu sözlerini aktarıyordu: "açlık grevi yapanların sayısı 1000 civarında. 1000 kişiyle ilgilenip geri kalan 52 bin tutuklu ve hükümlüyü bir kenara atamayız." "Ne yaparsınız. Bir ülkede 1000 ya da 2000 kişinin açlık grevine yönelmesi bakana az geliyor... Ve insan şaşırıp kalıyor." diye sürdürüyordu yazısını Sayın Selçuk. "Ne anlarsınız bu sözden? Açlık grevi yapmayan tutuklu ve hükümlüler koşulların değişmesini istemiyorlar, 50

bin tutuklu sevk zinciri istiyor, kantinlerde herşeyin pahalıya satılmasını istiyor, dayak yemeyi, işkenceyi istiyor, radyo, teyp dinlemek istemiyor. 52 bin tutuklu ve mahkum insanlık haklarını istemiyor." diyerek bakanın yanlış yaklaşımını vurguluyordu.

20.11.1988- Hikmet Çetinkaya Adalet Bakanının basın toplantısını ele alıyor, Bakanın "Açlık grevleriyle birşey çözümlenemez" dediğini aktarıyordu. Grevcilere şeker ve tuz verilmemesinin nedeni tüzükte böyle bir hükmün bulunmamasıymış. "İşte Adalet Bakanının cezaevlerindeki insanlara karşı koyduğu tavır." diyordu Hikmet Çetinkaya.

20.11.1988- Ankara Notları köşesinde Mustafa Ekmekçi: "Açlık grevlerine karşı olduğumu okurlar bilirler. İnsanın kendisinde, vücudunda yaralar açacak bir protesto yöntemi en son başvurulacak şeydir. Karşıdaki yönetim, kendine eziyet ederek yola getirilecek bir yönetim değil." diyordu.

21.11.1988- Evet/Hayır köşesinde Oktay Akbal "Saygınlık Sıfır" koymuştu yazısının başlığını.
"İnandığımız değerlere, konulara, sorunlara sağlığımızı bozarak değil, tam tersine sağlığımızı koruyarak sahip çıkmalıyız. Bizim aç kalmamız, açlıktan ölmemiz karşımızdakileri etkilemiyor. Öyleyse neden kendi gücümüzü azaltmak, karşımızdakileri sevindirmek, neden?" diye soruyordu.

22.11.1988- Gazeteci-yazar Mustafa Ekmekçi A.Kadir Konuk'un altı yılda 8 yer değiştirdiğini ve yeni yeri Çanakkale'yi anlatan mektubunu aktardıktan sonra açlık grevleri için şu saptamayı yapıyordu: "Açlık grevlerindeki canlar, toplumumuzun geleceği için gereklidir. Açlık grevleri karşısında, kös dinleyenlerin sorumluluklarını her gün sergilemek, bizim görevimizdir."

24.11.1988- Pencere köşesi ve İlhan Selçuk Adaletin A'sından Z'sine.... yazının başlığı. Metris Cezaevi'ne yeni taşınan bir tutuklunun mektubunu aktardıktan sonra şöyle diyordu İlhan Selçuk: "Adaletin uygulanması demek olan infaz, adaletsizliğe ve işkenceye dönüşmektedir. Türkiye'de adaletin A'sından Z'sine kadar bozulmaya yüz tuttuğunu söylemek acıdır."

25.11.988- "Tepki" başlığı altında topladığı yazısında Ali Sirmen güzel bir öneri sunuyordu topluma: "Yurttaşlarımız UEFA'yı mektup, telefon ve telgraf yağmuruna tutmuşlar. Bu yöntem başarılı olmuş. Aynı yöntemi cezaevleri için de uygulayabiliriz." diyor ve kamuoyuna bir mektup, telgraf ya da telefonla başvuru örneği sunuyordu.
Adres: Adalet Bakanı Sayın Mehmet Topaç (veya Adalet Bakanlığı Müsteşarı Sayın Arif Yüksel)
Adalet Bakanlığı Bakanlıklar-Ankara
Telefon numaraları: Sayın Mehmet Topaç 118 63 60
Sayın Arif Yüksel 118 86 21
Ve yazının sonunda Ali Sirmen, "İnsan ve haksever yurttaşlarımız, hukuk ve demokrasi sever basınımız ve yetkililerimiz hadi bakalım iş başına.." diyordu.

26.11.1988- Cumhuriyet Gazetesinde "Açlık grevleri" başlığı ile yayınlanan "başyazı" da bakanın acımasız yaklaşımına değiniliyor, SHP lideri Erdal İnönü'nün parti küçük kurultayında yaptığı konuşma eleştiriliyordu. "Açlık grevi bir şiddet hareketi olamaz, bir pasif direniştir. Eylemin protesto biçimi "şiddetli"dir ama kendisi "şiddet eylemi" olmaktan uzaktır, demokrasiye de aykırı değildir." deniyordu.

AÇLIK GREVLERİ '88 VE GAZETE İLANLARI

17 Ekimde başlayıp 4 Aralık'a kadar süren ve gittikçe yaygınlaşan açlık grevlerine dışarda yaşayan demokrat kişi ve kuruluşlardandestekler olmuştur. Bu destekler bazan açlık grevine giderek, bazan da düşünce olarak grevdekilerin yanında ve haklı isteklerini destekleyen açıklamalar, ilanlar şeklinde gerçekleşmiştir.

Gazetelerde KAMUOYUNA DUYURU-ÇAĞRI VE DESTEK-İNSANLIĞA DUYURU-İNSAN HAKLARINI SAVUNMAYA ÇAĞRI-İNSAN HAKLARINA SAHİP ÇIKALIM- İNSANLIĞA SESLENİYORUZ-DESTEKLİYORUZ-GÖREVE ÇAĞRI gibi başlıklar altında toplanabilecek bu ilanlarla, konuyla ilgili düşünceler kamuoyuna yansıtılıyordu.

İlanları veren kişi ve kuruluşların birleştikleri ana noktalar şöyle özetlenebilir:

1- İnsanlık onurunu hiçe sayan uygulamalar cezaevindekileri açlık grevlerine itmiştir.

2- Bu sorunlar salt cezaevlerindeki hükümlü ve tutukluların ve yakınlarının sorunları olmaktan çıkmıştır.

3- Bu yıl İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin imzalanmasının 10. yılıdır. Ülkemizdeki cezaevlerinde Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyine üye ülkelerde tutuklu ve hükümlüler için belirlenen standart ve kuralları eksiksiz uygulanmaya konulmalıdır.

4- İnsanca ve onurlu yaşam için cezaevlerinde sürmekte olan açlık grevlerinin ölüm orucuna dönüşmesi ulusal ayıbımızdır.

5- Gerek cezaevlerinin koşullarının, gerekse "1 Ağustos Genelgesi"nin soğukkanlı değerlendirilip, kalıcı çözüm bulunması için hükümet yetkililerini sağduyulu olmaya çağırıyoruz.

6- İlgililerin bu çağdışı genelgeyi kaldırmak yerine, açlık grevindekilere tuz ve şeker vermeyerek açlık grevinin ölüm orucuna dönüşmesine neden olmalarını anlamak mümkün değildir.

7- Cezaevlerinden açlık grevleriyle yükselen sese kulak vermek "demokratım" diyen her insan için bir ödevdir.

8- Geçici çözümler cezaevlerini bir süre ferahlatsa bile sonuç alınamayacaktır. Çözüm cezaevleri tüzüğünün değişmesi, "1 Ağustos Genelgesi"nin iptalidir.

9- Cezaevlerinde ölüm sınırına ulaşan açlık grevlerinin acı ve giderilemez sonuçlar doğurmadan sona erdirilmesi için insanca isteklere kulak verilmesinin gerekli olduğuna inanıyoruz.

10- İnsanlık onurunun çiğnenmesine göz yummayan içerdeki ve açlık grevindeki tüm tutuklu ve hükümlülere teşekkür borçluyuz.

Yukarıda özetlenen duygu ve düşüncelerde birleşen kişi ve kuruluşların verdikleri gazete ilanlarını tarih sırasına göre şöyle sıralayabiliriz:

2.11.1988- Yazar, sinema, tiyatro ve ses sanatçısı, milletvekili, parti ve dernek yöneticileriyle çeşitli sendikacılardan oluşan 49 kişilik grup.

8.11.1988- İnsan Hakları Derneği (İHD) ve Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Yardımlaşma Derneği'nin (TAYAD) ortak çağrısı.

16.11.1988 21 İHD Şube Başkanı.

- Maltepe'li demokratlar.

-Mamak'ta bulunan Devrimci Yol sanıkları adına

Oğuzhan MÜFTÜOĞLU

17.11.1988 -İstanbul Yüksek Öğrenci Gençliğinden bir grup öğrenci.
- İstanbul 25 SHP İlçe Başkanları.

18.11.1988 - İstanbul Halkevcileri
- Salihli'den çeşitli meslek gruplarından 67 imza.

19.11.1988 - Yayıncılar, yazarlar, sanatçılar, avukatlar ve yayınevi çalışanlarından 139 demokrat.
- M.M.O. - İ.M.O. - K.M.M.O. - Jeoloji M.O. - E.M.O. - M.O. - Z.M.O. - G.M.O. - K.M.O. Yönetim Kurullarından 18 demokrat.

20.11.1988 - Anadolu Kültür Araştırma ve Yaygınlaştırma Derneği (AKAD)
- Nihat SARGIN ve Haydar KUTLU.

21.11.1988 - Gelibolu'dan çeşitli meslek kuruluşlarından 26 demokrat.

22.11.1988 - Bursa'dan 38 demokrat.
- Alibeyköy'lü gençler.
- İstanbul Tekel Bira, Tekel Likör, Cibali Sigara Çay Paketleme Fabrikalarından bir grup.
- SHP Erzurum İl Örgütü adına Başkan Av. Mahmut Tuncer CAFEROĞLU.
- Adana'dan İ.M.O. - M.M.O. - M.O. - Z.M.O. Bölge temsilcileri sekreter ve başkanları.
- Burdur'dan avukat, SHP yöneticilerinden bazıları ve bazı esnaf.
- İstanbul'dan ilerici ve demokrat 71 yazar, gazeteci, sanatçı, milletvekili, SHP yöneticileri.
- T.M.M.O.B. ve E.M.O. Başkanı, T.M.M.O.B. 2. Başkanı, Gemi Makina İşletme M.O. Başkanı, Harita ve Kadastro M.O. Başkanı, İç Mimarlar O. Başkanı, Jeofizik M.O. Başkanı, Jeoloji M.O. Başkanı, Kimya M.O. Başkanı, Maden M.O. Başkanı, Makina M.O. Başkanı, Metalurji M.O. Başkanı, Meteoroloji M.O. Başkanı, Mimarlar O. Başkanı, Petrol M.O. Başkanı, Şehir Planlama M.M.O. Başkanı, Ziraat M.O. Başkanı,
- Konya'dan 69 SHP'li il ve ilçe yöneticileri ve çeşitli meslek sahipleri.

23.11.1988 - İlerici-Devrimci - Yurtsever ve demokratlar adına Abdurrahman Erdoğan ve 19 imza.
- Akdeniz Üniversitesi'nden bir grup öğrenci.
- Beyoğlu, Şişli, Kağıthane, Beşiktaş, Sarıyer ilçelerinden bir grup ilerici, yurtsever ve demokrattan Rasih Nuri ileri ile başlayan 54 kişilik bir grup.

24.11.1988 - İstanbul'dan Mali Müşavir ve Muhasebecilerden 8 imza.
- SHP Kocaeli örgütü.
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Ankara Çalışanları
- Pazar'lı ilerici demokratlar adına SHP Pazar İlçe Başkanı Dr. Yaşar ÇALIŞKAN.
- Nuray ALTUNDAL ile birlikte 19 kişilik demokratlar grubu.

25.11.1988- Yalova'dan çeşitli meslek kuruluşları ve SHP yönetim kurulundan 49 sosyal demokrat.
- Bakırköy'den 11 kişilik bir grup demokrat.
- İstanbul'dan bir grup anketör.
- İstanbul Belediyeler İ.E.T.T. - TEK ve İSKİ ilerici işçileri adına bir grup.
- Siyavuşpaşa'lı esnaflardan 21 demokrat.
- İstanbul'dan 139 avukat.
- M.S.Ü. - Fen - Edebiyat - Mimarlık - Güzel Sanatlar Fakültelerinden Devrimci - Demokrat - Yurtsever bir grup öğrenci.

26.11.1988- Belediye İş Sendikasının çeşitli birimleri adına bir grup demokrat.
- Gebze'li demokratlar adına SHP-DSP-SP İlçe Başkanları ve çeşitli iş kol-

ları başkanları, gazeteci ve esnaflar adına 22 imza.
- İstanbul hastanelerinden bir grup sağlık emekçileri.
- Açlık greviyle destek veren "Gençlik Dünyası" gazetesi adına Maltepe'li ilericiler.

27.11.1988- Yeni Demokrasi - Emeğin Bayrağı
- Kartal İlerici - Devrimci - Yurtsever demokratlar adına 12 imza.

28.11.1988- Türkiye Aydınlarıyla Dayanışma Girişimi adına Prof. Server TANİLLİ'
- Söke demokratlarından işçi, esnaf, mühendis, SHP'li avukat ve SHP'liler-den oluşan 28 kişilik bir grup.
- Diyarbakır'dan avukat, doktor ve çeşitli mesleklerden 30 demokrat.

29.11.1988- Uzunköprü'lü demokratlar adına 2 imza.
- Eski devrimcilerden 26 imza.
- Zonguldak'lı demokratlar adına 16 kişilik bir grup.
- Pınarhisar'lı demokratlar adına SHP ilçe başkanı ve 8 arkadaşı.
- Beşer ŞAHİN.
- Avrupa'dan Yeni Öncü ve Yeni Aşama, İşçi Dünyası okurları.
- 1 Ağustos Genelgesini kınayan 19 kadın.

30.11.1988- İstanbul Kartal'dan 762 kişinin katıldığı panel tertip komitesi.
- Kuşadası'ndan esnaf, işçi, çiftçi, mühendis ve serbest meslek sahiplerinden 37 imza.
- Okşan ALGAN'la birlikte 14 imza.
- Kars'tan doktor, avukat, öğretmen, esnaf, müteahhit ve gazetecilerden 43 imza.
- Desteğin en güzeli, en anlamlısı yeğen Ruşen Fırat GÜLLÜOĞLU'ndan.

1.12.1988- Van'lı demokratlar adına öğretmen, gazeteci, esnaf, kitapçı, mühendis, müteahhit, eczacı 30 imza.
- Açlık grevine katılan 60 İ.E.T.T. çalışanı.
- Bursa'dan mimar, mühendis ve avukatlardan 40 imza.
- SHP, RP'li, sendikalı ve çeşitli meslek gruplarından 358 demokrat.
- Eczacılardan oluşan 41 imza.
- Antalya İnsan Hakları Derneği.
- M.ADA ve 7 imza.

2.12.1988 - İzmir SHP üyeleri ve yöneticilerinden 194 imza.
- İstanbul Tez-Koop-İş 3 no.lu şube yönetici, temsilci ve üyelerinden 35 imza.
- Fındıklı'dan 29 devrimci-demokrat.
- Orhan TURAN'la başlayan 42 imza.
- 9 doktor, 104 diş hekimi, 42 eczacı, 1 veterinerden oluşan 156 imza.

5.12.1988 - Mühendis ve Mimarların T.B.M.M. Başkanlığına verdiği dilekçedir.

Makine Mühendisleri	77	—	Kimya Mühendisleri	42
Mimarlar	32	—	İnşaat Mühendisleri	38
Elektrik Mühendisleri	48	—	Maden Mühendisleri	9
Meteoroloji Mühendis.	2	—	Gemi İnşa Mühendisleri	6
Endüstri Mühendisleri	3	—	Harita Mühendisleri	6
Metalurji Mühendisleri	2	—	Çevre Mühendisleri	8
Diğer teknik meslekler	40			

Toplam : 315 imza.
- 129 avukattan hükümete ve kamuoyuna açık mektup.
- Cağaloğlu'ndan Kamuoyuna duyuru:
Gazeteci, yazar 60, Karikatürist 28, yayıncı 4 - Grafiker 8, Dizgici 14,

Pikajörler 5, Düzeltmen 4, Montajcı 6, Matbaacı 17, Renk ayrımı-çizgi film 7, Reklamcı 10, Muhasebeci 8, Sekreter 3, Tahsilatçı 4, Kağıtçı 3, Terlikçi 4, İşçi 22, Serbest meslek 17 Toplam: 95 imza.

- Sinop'tan çağrı: 43 imza.
- Baykan, Beşiri, Batman, Eruh, Kozluk, Kurtalan, Silvan ve Sason'dan bir grup devrimci-demokrat.
- Hamitabat Doğalgaz Santralından halkımıza duyuru: 127 işçi adına 7 imza.
- Zaman bizden yana diyen bir işçi.
- ÖzGıda İş Sendikası Bakırköy Şubesi üyeleri adına 5 imza.
- Kamuoyuna çağrı diyen şehir plancısı, tiyatro sanatçısı, mühendis, mimar mühendis ve ev kadını 60 imza.
- T.Otomobil İş Sendikası 3 nolu Mecidiyeköy Şube Yönetimi ve Temsilcileri üyeleri adına 25 imza.
- Açlık grevindekilere dayanışma selamlarını gönderen mühendis, gazeteci, siyasal bilimci, felsefeci, iktisatçı, şehir plancısı, mimar, psikolog, emekli öğretmen 38 imza.

BUNDAN SONRA NELER YAPILMALI

Açlık grevleri 88 bugün için bitmiş görünüyor. Dileğimiz yeniden bir açlık grevi dalgasının yükselmemesidir. Bu dalganın tekrar cezaevleri üzerinde dolaşmaması için elbette yapılacak bazı çalışmalar olacaktır.

Önce iktidarın cezaevleri tüzük, yönetmelik ve genelgeler üzerinde ciddi olarak, insan faktörünü odak noktasıyaparak çalışması, değerlendirme yapması gerekmektedir. Çeşitli rahatsızlıklara neden olan maddeler mutlaka değişmelidir.

Türkiye Birleşmiş Milletler üyesidir. Avrupa Konseyi içindedir ve yine Türkiye Birleşmiş Milletler İşkence ve diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezalandırmaya karşı anlaşmayı imzalamıştır. İşkence, Gayri İnsani ve Aşağılayıcı Muamele veya Cezalandırmaya karşı AVRUPA Anlaşmasına da imzasını atmıştır. Böyle olunca imza attığı bu anlaşmalara uyması gerekmektedir. Yasalarında, tüzük ve genelgelerinde anlaşmalara uymayan maddeler varsa, onları da en kısa zamanda değiştirmek zorundadır.

Açlık grevleri oldukça geniş bir yelpazede demokrat, ilerici bir kesimi ilgi alanına çekmiştir. İlanlar, beyanatlar, destek grevleri noktalanırken aklımıza bazı sorular takılmaktadır. Açlık grevleri bitti diye sorunlar bitmiş midir? Bugün sözle yapılan anlaşmalar ne kadar süre yürürlükte kalacaktır? Çözüm getirilmeyen bazı istekler unutulacak mıdır? Uygulamada daha şimdiden pürüzler çıkmaya başlamamış mıdır?

Cezaevi sorunlarını köklü bir çözüm beklemektedir. Bu çözüm hem bugünün hem yarının gençlerini ilgilendirmektedir. Yani getirilecek çözümler diğer kuşaklar için de düşünülmelidir.

İşte bu nedenle Türk demokratlarına, Sosyal demokratlara, İlericilere kısaca insan haklarına saygı duyan, onu kendi sorunu kabul eden tüm kesimlere ve kişilere bir öneri-

miz olacaktır: bir CEZAEVLERİ KURULTAYI toplanması. Bu kurultaya her görüşten, her kuruluştan, her yaştan kadın ve erkeğin katılımı sağlanarak CEZAEVİ nedir, ne değildir? Ülkemizde cezaevlerindeki uygulamalar nasıldır, nasıl olmalıdır? Sorunlar her yönüyle ortaya dökülmeli ve enine boyuna tartışılmalıdır. Bu kurultaya hukukçular, doktorlar, bilim adamları, politikacılar, gazeteciler, tüm demokratik kitle örgütleri, işçi sınıfı örgütleri, öğrenci dernekleri ve cezaevi yöneticilerinin yanısıra bugünün tutuklu aileleri, dünün tutuklu ve hükümlülerinden temsilciler de katılmalıdır. Ama geniş katılım diğer kesimlerden olmalıdır ki sorun ve ilgi alanı paylaşılabilsin.

Biz hazırız. Aydınlarımızdan, Partililerden ve diğer kurum ve kuruluşlardan ilgi ve çaba bekliyoruz. Türkiye'nin geleceğini daha parlak, daha özgür daha mutlu ve lekesiz yapabilmek gayreti içine girilmesini ve vakit geçirilmeden, CEZAEVİ KURULTAYI hazırlıklarına başlanılmasını diliyoruz.

IMF'nin Gözlemleri ya da Timsahın Gözyaşları

Arslan Başer KAFAOĞLU

I

Bir kaç gün değerli gazete CUMHURİYET,İMF raporunu yayınlıyor. İMF bize göre savaş sonundan -yani 1945'ten- bu yana emperyalizmin en güçlü, en önemli kuruluşudur. Bu nedenle ülkemiz hakkında yayınlanan İMF raporunu ve İMF ile olan ilişkileri bir iyice gözden geçirmede yarar var.

İMF, 1980'den bu yana göklere çıkardığı Özal tipi ekonominin bugün aldığı, girdiği durumdan hoşnut değildir. Belli başlı olarak şunları diyor:

1. Enflasyon hedefi daha şimdiden aşıldı,
2. Enflasyon düşmezse AT'ye katılamazsınız,
3. İhracatınızda büyük düşüş yaşanabilir.
4. Fonlar ve KİT'ler ekonomide denetimi zorlaştırır.
5. Tarıma aşırı destek hedeften saptırır.

İMF böyle bir rapor hazırlayan memurlarının görüşünü, "Sadece ilgililer için" kaydıyla bastırıp bugünkü hükümete vermiş. Bizim basınımız da, başta CUMHURİYET bu rapora bakıp, ondan destek alıp hükümete verip veriştiriyor. Oysa İMF'nin bu eleştirileri, "*hastalığı*" değil onun "*belirtilerini*" belirten bir rapor.

Aydınlarımız, "nedense" demiyelim, bildiğimiz bir nedenle İMF raporlarına büyük önem verirler. Bu önem verişin nedeni şuradadır: Dünyada azgelişmiş ülke ve hatta Sosyalist İktisat öğrencilerinin bir büyük kısmı, ekonomi siyaseti uygulayanlar, ne kadar kabul etmeseler de, İMF okulunun öğrencisidirler. Türkiye'de ekonomi uzun bir zaman şeridi içinde Maliye Bakanlığı içinde yetişmiş iki bürokratın (Ziya Müezzinoğlu ve Memduh Aytür) etkisi ile yönetilmiştir ve bu iki bürokrat da İMF okulunun sadık birer uygulayıcısı idiler. 1980'den bu yana ise iki başka bürokrat (Turgut Özal ve Adnan Başer Kafaoğlu) diğer ikisini gölgede bırakarak, ekonomiyi yöneten siyasal güce etkili olmuşlardır. Bu iki eski bürokrat da yine İMF okulunun en yetenekli uygulayıcısıdırlar. Nasıl Müezzinoğlu ve Aytür bulundukları görev ne olursa olsun, hatta hiç bir görevde olmasalar bile, uygulayıcılara -özel kesim ve kamu kesiminde- etkili olmuşlarsa, Kafaoğlu (Adnan Başer) ve Özal da bulundukları görev -özel ve kamu kesiminde- ne olursa olsun uygulayıcılara etkili olmuşlardır ve olacaklardır.

Peki diyeceksiniz, bu kişilerin yardımcıları, aynı dilden konuşanlar ve destekleyicileri yok mu? Elbette vardır ve halen de var. Bunların bir kısmı özel kesimdedir, bir kısmı kamu yöneticisidirler. Bunlar hatta isim isim sayılabilir. En etkilileri örneğin, Kemal Kurdaş, Yıldırım Aktürk, Korkut Özal, Erol Aksoy, Kaya Erdem vb. daima kamu yönetim mekanizmalarına güçlü telkin yapabilecek ya da bu makamları fiilen tutmuş kişilerdir. Bu kadro o kadar kalıplaşmış, hal ve duruma göre bile zor değişen bir görüş ve anlayış içindedirler ki, Başbakan Özal bile bu tekdüzelikten usanmış, İMF'de yeni esen rüzgarları yansıtan bir genç kadroyu imdada çağırmıştır. Şimdi ülkeyi yöneten kadrolar İMF'nin eski ve yeni terminolojisini kullanan böyle bir karmadır. Belki de bürokrasi içindeki bazı çekişmeler bu iki aynı iktisat okulundan yetişen amma terminoloji ve iş tutumları değişik iki grubun varlığından gelmektedir.

Hatta raporun sızması bile, bu iki grup arasındaki çekişmenin bir ürünü olabilir. Rüştü Saraçoğlu, Bülent Şemiler, ya da Coşkun Ulusoy'un, Cengiz İsrafil'in ve hatta Ahmet Özal'ın dilinden anlamıyan bir Yusuf Özal ve Özal'ın her zaman gözdesi kalmış bir Hüsnü Doğan ile Müezzinoğlu -Aytür çağının yetiştirdiği Kaya Erdem aynı orkestrada ver almakla beraber bazan aynı notaları çalmıyorlar. Bu anlaşma eksikliği,teorik zayıflıkları nedeniyle, farklı görüş sahiplerini sanki büyük anlaşmazlığa düşmüş biçimde duyum yanlışlığına ve çok az kısmı basına yansıyan çetin tartışmalara itmiş olabilir. Görüş sahiplerinin bir kısmı egemen kişinin, yani Turgut Özal'ın, kendilerinin değil de karşı grubun görüşlerinin yeğ tutulmasına -aslında her iki görüş arasında çok farklı olmamasına karşın- kırılmış olabilir. Aslında en düzeysiz ve sert çatışmalar, teorik görüşleri aynı olan kişilerin ayrıntılarda görüş ayrılığına düşmeleri halinde ortaya çıkar. Bu sert karşı tavır alışlar, raporun sızmasının temel nedeni, haksızlığa uğradığını sanan grubun intikamını alma eylemi şeklinde neden yorumlanmasın?

II

Ancak daha önemli soruların akla gelebileceğinin de farkındayım. Denebilir ki, sen bu raporun nasıl sızdırıldığına akıl erdirmeyi bırak da şu aklımızdaki sorulara bir yanıt ver:

1)Özal hükümetlerinin ve genel olarak 1950'den sonraki hükümetlerin politikaları hiç istisnasız İMF'nin çizdiği teorik modele açıkça muhalefet edermi, ettiler mi? 2) Neden İMF kendi uydusu olan ekonomistlerin politikasına hatalar yapılırken karışmaz da, her iş olup bittikten sonra eleştirir, "hariçten gazel okur?". Bu sorulara, -çok önemli sorulara- yanıtlar verelim.

III

Gerek Özal hükümeti ve gerekse 1945'ten -yani İMF kurulduktan- bu yana Türkiye'yi yöneten hükümetler, daima İMF felsefesi içinde kalmışlardır. Buna tek istisna, 1954'te o zamanki başbakan Adnan Menderes'in o yıllardaki bazı davranışlarıdır. Bilindiği gibi merhum Menderes enflasyonun hızlı kalkınma nedenine bağlı olduğu tezini zor kabul etmiş, bu uğurda yabancı finans çevrelerine, İMF ve Dünya Bankası uzmanlarına kapıyı göstermekten çekinmemişti.

Ancak Adnan Menderes de teorik olarak İMF'nin neden yanlış ve haksız olduğunu çevresine anlatamamıştı. Kuşkusuz İMF politikası yanlışsa -ki yanlıştı-

Adnan Menderes'in ekonomi politikası da yanlıştı. İki yanlış tez çarpıştığında yenen kişiyi tezleri savunanların gücü belirler. 1958'de öyle oldu. Başbakan Adnan Menderes 4 Ağustos 1958 kararlarıyla, çerçevesini merhum Memduh Aytür'ün çizdiği İMF stabilizasyon-uygulamalarını kabul etti.

Aslında ülkemizde en iyi stabilizasyon uygulaması 1958 uygulamalarıdır. Menderes bu konuda hatta devalüasyonun ve stabilizasyonun çerçevesini çizen bürokratları ile bozuşmayı göze alarak, halkı -özellikle çiftçiyi- en az rahatsız eden bir "durulma-stabilizasyon" politikası uygulamayı başardı(*). 27 Mayıs olsun, onu izleyen -hangi siyasal oluşumdan olursa olsun- siyasal iktidarların olsun İMF'ye sıkı sıkıya bağlı olmalarında, İMF'ye pek sempatik olmayan Adnan Menderes'in feci sonunun da etkisi olmalıdır.

Bugüne kadar, hiçbir hükümet İMF'ye karşı gelmedi. Ama bunun nedeni İMF'nin 40 yıldır dünyaya kabul ettirdiği kendi iktisat felsefesi, ekonomi reçeteleridir. İMF'nin en büyük gücü, gelişmiş ve az gelişmiş ülkeleri yönetenlerin, onun doğru düşündüğüne inanmış olmalarıdır. Nedir bu düşüncelerin özü?

Belli başlı bir kaç tanesi, gelişmemiş ülkeler için, şöyle özetlenebilir:

1- Az gelişmiş ülkeler kaynak -iç ve dış- bulmadan hızlı kalkınma gibi lükslere(!) kendilerini kaptırmamalıdır. Hatta kaynağı bulunmuş yatırımlar bile enflasyon doğurur, azdırır.

2- Az Gelişmiş ülkeler, kendi dış satımlarını koruma ve yükseltme ya da dış alımlarını azaltma yolunda, İMF'yi oluşturan Bretton Woods andlaşmasının 1-10'uncu maddelerinde çizilen "para politikası dışında" bir politika uygulamamalıdırlar.

3- Gelir dağılımını düzelteceğim diye uğraşmasınlar. Çünkü düşük gelirlilerin eline fazla para geçerse, bunlar yoğun tüketime, harcamaya dönüşür ve enflasyon hızlanır, azar.

4- "Fakir grupları koruyacağız" diye, bazı malları maliyetinin altında satmaya kalkmasınlar. Çünkü, bu bütçe açığına ve enflasyona sebep olur.

5- Ve hele devletçiliğe heves etmesinler. Özel teşebbüs ve serbest ticaret sağlam ekonominin direğidir.

Bunlara uymuşlar mıdır az gelişmiş ülkeler? Uymuşlardır ve hem de bazı başbakanlar, örneğin Süleyman Demirel, bu acı reçetelere uymanın kendisinin düşmesine neden olduğunda İMF'nin bunu engellemeye gücü yetse de niyeti olmayacağını bile bile...

IV

Aslında az gelişmiş ülkeler İMF ne emretmişse(!) bazı ayrıntı farkları olsa bile, esas alarak "başüstüne" dediler ve uyguladılar. Ama hiç biri politik duruluğa ve sağlamlığa, gelişmeye veya enflasyondan kurtulma amaçlarına ulaşamadılar. Çünkü

(*) Bu nedenle İMF'ci bürokrasi gözünde en sevilmeyen Başbakan Adnan Menderes'tir. Ama yüzde 50 oy barajını üç kez geçen tek politikacı da Adnan Menderes'tir. 1965'ten bu yana hiç bir siyaset lideri Menderes'in en düşük oy barajına ulaşamamıştır.

İMF politikaları, az gelişmiş ülke çıkarlarına taban tabana karşıttır. Herşeyden önce İMF'nin bu ülkelerin "kalkınmalarını sağlamaları" diye bir problemi yoktur. Onun görevi sadece dışticaretin ve dış ödemelerin sürmesidir, kesilmemesidir. Bu ilke Bretton Woods andlaşmasında -İMF'ye vücut veren andlaşma- açıkça yazılıdır. Bu çaba, azgelişmiş ülkelerin batması pahasına da olsa bunun önemi yoktur, yeterki İMF görevini yapsın: Alacaklı alacağını alsın, borçlu borcunu ödesin, Dünya Ticareti hacmi artarak süregitsin.

Asıl bizim için ve bizim gibi ülkeler için acı olan İMF'nin söylediklerinin, savunduklarının ülke için "çıplak gerçek" sanılmasıdır. Bizim ortalama aydınımız, hatta kendini ilerici sayan ve gerçekten de ilerici kavramlara sahip çıkmış aydınlarımızın çoğu, aslında İMF'nin reçetelerinin altında bir kalleşlik olduğunun kuşkusu içinde bile, İMF'nin bizim hükümetlerimizi eleştirmelerine değer verirler. Yalnız o düşülen hallere İMF reçeteleriyle gelindiğinin farkında değillerdir, olsa da bu nokta ikinci derecede kalır.

Oysa bugün Özal ekonomisinin içine düştüğü şu acınacak durumun iki temel nedeni İMF'nin salık verdiği kur(paranın dış değeri) ve vergi politikalarıdır.

İMF tavsiyelerde bulunurken dış para değeri(kur) politikasına hiç değinmez. Çünkü bugünkü durumumuzun en belli başlı nedeni olan bu politika İMF'nin "varoluş nedeni"dir. Bu yanlış politika yürüsün diye İMF vardır. Bu nedenle İMF bu temel yanlışa dokunmuyor. Bu temel yanlış düzeltilmeden de bu ülkede ekonomiye sağlam bir düzenleme olanağı getirilemez. Ama bu konu Türk aydınının gündemine bile girmiş değildir. Vergi politikasında da İMF raporunda çok az bir değinme vardır. Ama vergi gelirlerini esaslı bir şekilde azaltan ve 1985 Aralık ayında Özal hükümetinin getirdiği holdingçilerin vergilerini adeta affeden, kuşkusuz İMF'ce tavsiye edilmiş vergi önlemlerine de değinilmemiştir.

Cumhuriyet Gazetesi Başyazarı **Hasan Cemal**, İMF önerilerine değinirken, bu noktaları da yani İMF'nin raporuna geçirdikleri önlemler alınsa da kur ve vergi politikaları değiştirilmedikçe, esasta bir şeyin değişmediğini belirtmeliydi. Doğan Avcıoğlu'nun yardımcılığı ile başlayan değerli deneyim ve bilgi hazinesi bunu gerektirirdi.

V

Aslında İMF'nin verdiği raporun bilimsel ekonomik değeri pek büyük değildir bir açıdan. Ama bir açıdan da çok büyüktür. Şöyle ki: 1) İMF'nin tavsiyeleri, yukarıda belirttiğimiz iki politika -vergi ve kur politikaları- değişmedikçe, yerine getirilse bile Türkiye'de ekonomide düzelme çok az olur. Bu bakımdan raporun ekonomik bilimsel değerine inanmıyoruz. 2) Ama İMF tamamen kendi tavsiye ve desteği ile yürüyen politikaları aslında ayrıntıları esas alıp niye eleştirir ve hele bu eleştiriler, neden testi kırılmadan yapılmaz? Bu noktaların araştırılmasında büyük yarar vardır.

VI.

Aslında kapitalist dünya bir şeyi yutturmayı becermiştir: "Plancılık ve Devletçilik ölmüştür. Tek Yol Piyasa Ekonomisidir" Oysa asıl ölen Liberal Ekonomidir. "Altın esası"na son veren kapitalist ekonomi aynı zamanda liberal ekonominin ruhuna da

fatiha okumuştur. Bunun yerine II. Dünya Savaşı'ndan önce özellikle Almanya, Japonya ve Birleşik Amerika'da devletçe güdümlü ekonomiler uygulaması hızlanmıştır. *Liberal ekonomi, fiyatların oluşmasına hiç bir müdahale olmaması demektir.* Oysa fiyatların gerek genel düzeyi ve gerekse fiyat grupları arasında (ücretler, maaşlar, tarım gelirleri, sanayi gelirleri, rant gelirleri, bankacılık sistemi gelirleri arasında) oranları hükümetlerin para politikalarınca belirlendiği açıktır. "Liberal ekonomi masalı!" emekçilerin gelirlerinin reel olarak diğer gelirlerden daha az artması ve özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra da özellikle az gelişmiş ülkelerin sanayi ülkelerince sömürülmesini kolaylaştırmak için uydurulmuştur. "Liberal" deyiminin özgürlük savaşımı tarihindeki saygıdeğerliği sömürülmüş, bu liberal denen saçma sapan sömürü düzeninin "siyasal özgürlük" için kaçınılmaz koşul olduğu yutturulmuştur.

Adına Liberal Ekonomi denilen bu düzenin Bretton Woods andlaşmasından bu yana gerek kapitalist ülke çalışanlarına ve gerekse özellikle az gelişmiş ülke halklarına neler getirdiği artık ortadadır. Ne var ki gelişmiş ülkeler işçileri gelirleri, çoğu kez yıldan yıla reel olarak ulusal gelir artışının altında kaldığı halde, az gelişmiş ülkelerin sömürülmesinden pay aldıkları için susarlar. Çünkü, Liberal adı verilen bu düzen kendi ülkeleri lehine işlemektedir.

Az gelişmiş ülkeler ise, en başarılı diye övülen Güney Kore'de dahil, halklarına ne özgürlüğü, ne de refahı getirebilmiştir. Başarısızlık açıktadır, kesindir, yadsınamaz kadar açıktır. O vakit bu başarısızlığa bir özür bulmak gerekir. Bu özür, İMF raporlarında anlatılır: Efendim reçeteler doğrudur ama uygulayanlar yoldan saptırmışlardır. İMF kendi yönergeleriyle ve telkinleriyle izlenen siyasetleri hep bu bahanelerle başarıya ulaşamamış gösterir. Peki ne zaman gösterir? O reçeteleri uygulayan iktidarların düşeceği belli olduğu zaman(*)

İMF'nin bu tip raporları sadece evet sadece bu bakımdan siyasal bir değer taşır.. O kadar! Ama biz Özal'ın hakkından nasıl olsa geliriz.. Onların yardım ve akıllarına ne gereksinim var?

(*) Yoksa İMF zaten kendi telkin ettiği ve yakından uygulamasını denetlediği politikaları istediği zaman değiştirtme otorite ve gücüne sahiptir. Ne varki araba yalpalarken değil tekerleği kırılmaya yaklaşmışken eleştiriye başlar... Uygulayıcıların kendilerini savunamıyacak kadar düşmelerini, güç yitirmelerini bekler ve yeni gelenlerle yeni pazarlığa oturur... Bu hep böyle süregider...

Demokrasi Tartışmaları ve Devrimci Halk Demokrasisi

A.Fikri ÖZENÇ

Demokrasi ve demokratikleşme süreci konularında sol saflarda yaygın bir tartışma sürmektedir. Sanki demokrasi denen şey yeni keşfedilmişcesine çeşit çeşit demokrasi projesi üretilmektedir. Siyasi iktidarın mevcut sistemi demokrasi olarak sunduğu, sağ kesimdeki bazı çevrelerin ise demokrasi kelimesini eskisinden daha sık tekrarladığı bu ortamda bu kavramla neyin anlatılmak istendiğini saptamak güçleşmektedir.

Solda ve sağda geniş bir kesimin bir yönüyle sahiplendiği; aşağı yukarı herkesin ondan yana olduğunu göstermek için "büyük fedakarlıklara" katlandığı demokrasi, bugünkü Türkiye gerçekliğinde hangi anlamlarla yüklüdür?

Çeşitli güçlerin söylemlerinde yer alan demokrasi, ister edebi bir kalıp içinde söylensin ister bir özlem ve bir proje olarak dile getirilsin, iste parlementonun varlığıyla eşitlensin, isterse de 12 Eylül'ün Mimarları ve sürdürücülerinin tutumlarında somutlandığı gibi baskıcı faşist ve otoriter bir düzenin adı olarak kullanılsın mutlaka gerçek ilişkiler alanına ilişkin bir içerik taşır. Çünkü sonuçta bu kavram, maddi gerçekliğe / toplumsal ilişkiler alanına müdahalenin bir ifadesidir. Kimki, demokrasiden söz etmektedir, somut birşeyden; bir sistemden, bir egemenlik ilişkisi ve tarzından, bir siyasal yapıdan, bir toplumsal ilişkiler ağından, bir iktisadi süreçten söz ediyor demektir.

Türkiye'de sürmekte olan demokrasi tartışmasını bu nedenle fikir jimnastiği olarak değil maddi-toplumsal ilişkiler alanına ait bir tartışma olarak görmek gerekir. Şüphesiz, tartışmanın fikir plan; teorik- felsefi yönü de vardır ve bu yön önemsiz değildir. Ancak, bugün kü süreci anlamanın ve demokrasi mücadelesine ilişkin devrimci perspektifi yeniden üretmenin elverişli bir imkanını yaratmış olması nedeniyle biz politik düzeyin sorunlarına ağırlık veren bir tartışma yapacağız.

YÖNTEME İLİŞKİN BİRKAÇ SÖZ DAHA

Toplumsal sorunların anlaşılmasında, "nasıl" ve "niçin" soruları çoğu zaman turnusol kağıdı işlevini görür. Demokrasi tartışmalarında da bu kural geçerlidir. Nerede bir demokrasi önerisi (ya da projesi) varsa devrimciler "kimin için" ve "nasıl bir demokrasi" diye sormuşlardır. Sınıfları bölünmüş bir dünyada, toplumsal eşitsizliğin devlet şeklinde organize olduğu bir çağda bu soru sorulmadan bilimsel bir tutum almak mümkün değildir.

Burjuva cenahta, mevcut sistemi tanımlamak için ısrarla kullanılan demokrasi kelimesine karşı ve bazı sol akımların bu konudaki önermelerine karşı ısrarla "kimin için ve nasıl" soruları gündeme getirilmelidir. Bu yapılmadığı sürece, ne anlama geldiği belli olmayan, içeriksiz ve şekilsiz bir demokrasi tarifine ulaşılır ki, bu durum körlerin fili tarifindeki tablonun aynısını ortaya çıkarır.

Marksizmin demokrasi ile ilgili tanım ve tesbitlerini, teorik formüller halinde burada tekrarlamak bu derginin okuyucuları için fazlalık olacaktır. Hafıza kaybı içindeki bir takım sol çevrelere karşı bu derginin okuyucuları Marksizmin demokrasi konusundaki tutumunu unutmamışlardır. O nedenle, biz bu alana ilişkin tesbit ve teorilerin bilindiğinden hareket edecek ve Türkiye toplumsal süreci özgülünde demokrasi meselesini çeşitli yönleriyle irdeleyeceğiz.

DEMOKRATİKLEŞME SORUNU EMEKÇİ SINIFLARIN GÜNDEMİNE GİRMİŞTİR.

Demokrasi sorunu etrafında yaratılan bulanıklığın giderilebilmesi bir yönüyle de Türkiye toplumsal sürecinin temel özellikleri ile ilgili genel bir çerçevenin oluşturulmasına bağlıdır. Bu genel çerçeve tarihsel ve siyasal boyutların yanısıra, bazı öngörüleri ve tezleri de içerecektir.

Nedir Türkiye toplumsal sürecinin temel özellikleri? Ve bu özelliklerden ne tür sonuçlar çıkartılabilir; ne tür önermelerde bulunulabilir?

-Türkiye'de Demokratik Devrim süreci tamamlanmamıştır. 1900'lerden bu yana burjuvazinin önderliğinde yaşanan güdük ve nisbi demokrasi'nin gelişimi, 1970'li yıllarda tıkanmış ve bir kırılmayla sonuçlanmıştır. Bu kırılma, burjuva sınıfların baskı ve terör temelindeki politikalarının nisbi bir demokratikleşmeye bile ihtiyaçlarının kalmamış olmasında kendisini göstermiştir. Emperyalist çağda burjuvazinin demokratikleşmeye önderlik edemeyeceği tesbiti Türkiye'de de doğrulanmıştır. Türkiye egemen sınıflarının toplumsal ve ekonomik ihtiyaçları demokratikleşmenin önüne set çekmeyi ve ülkeyi bütün alanlarda anti-demokratik bir yapıya sokmayı zorunlu kılmıştır.

Bu ihtiyacın ürünü olan politikalar 1961 Anayasasına karşı açılan savaşta ilk ifadesini bulmuş, daha sonra çeşitli evrelerden geçerek 1980'de gelebileceği son noktalardan *birisine* gelmiştir.

-Türkiye toplumsal sürecinin demokratikleşmesinin önündeki başlıca engel burjuva sınıfların mevcut egemenliğidir. Türkiye'de burjuva egemenliğinin her biçimi, demokratikleşmenin önünü tıkamaktadır. Siyasi, ekonomik, kültürel vd. alanlarda meydana gelecek bir demokratikleşme burjuva egemenliğinin bütün çeşitlerinin inkarı olmak durumundadır. Burjuva sınıfların faşist ve demokratik yönetim şekilleri şüphesiz bir ve aynı şey değildir. Faşizmle burjuva demokrasisi arasındaki farklar, demokratikleşme programının içeriği ve hedefini esas itibarıyla değiştirmemektedir. Bu farklar, Türkiye gibi bir ülkede demokratikleşme sürecinin içeriğini değil, gelişimini ve şekillenmesini etkileyen özellikler olmaktadır.

-Türkiye'de demokrasi sorunu, burjuva demokrasisini elde etme sorunu olmaktan çıkmış, toplumsal sürecin bütün yönleriyle demokratikleştirilmesi sorunu haline gelmiştir. Başka bir deyişle devrim sorunu haline gelmiştir. Kapitalizmin yeni sömürgecilik yörüngesinde ülkemize özgü gelişiminin ve bu çerçevede sınıflar mücadelesinin özgül şekillenmesinin ortaya çıkardığı bu gerçeği burjuva demokrasisi alternatifi kucaklayamamaktadır. Türkiye toplumsal sürecinin demokratikleşmesi, egemen sınıfların baskıcı-terörist yönetim şekline karşı yine aynı sınıfların barışçı-reformcu yönetim şeklini savunarak sağlanamaz. Türkiye toplumsal sürecinin demokratikleşmesini demokrasiye hapsetmeye çalışan programlar, hem tarihsel, hem de siyasal bakımdan geri programlardır. Bu içerikteki programlarla Türkiye toplumu özgürleşemez, kendi kaderini cine alamaz.

-12 Eylül 1980'den sonra yürürlüğe konulan program, egemen sınıf ittifakının bileşiminde daralmaya yol açmıştır. Oligarşi olarak tanımladığımız bu ittifakın bileşimi 80 öncesine göre daralmış, bazı kesimler ittifakın dışına düşmüştür. Bu durum, siyasal yapıdaki nisbi-demokrasi ögelerinin tasfiyesini getirmiş, böylece devletin 80 öncesindeki ikili karakteri ortadan kalkmış; devlet sadece baskı ve terör üzerine oturan bir devlet olmuştur. Sınıfsal ve siyasal planda meydana

gelen bu değişme, ittifak dışına düşen kesimleri 80 öncesinin nisbi - demokrasi ögelerine ağırlık vermeye yöneltmiştir. En somut ifadesini DYP programında ve Demirel'de bulan bu tutum, oligarşinin daha geniş bir temelde birliği ile ittifak dışına düşen kesimlerin devleti etkileyebilmesinin araçlarını ve işleyiş biçimini yaratmaya yöneliktir. Mevcut rejimi nisbi demokrasi ögeleriyle takviye etmeyi planlayan bu tür güçlerin programları burjuva demokrasisini inşa edecek güçte değildir. Bu güçler, gerçek bir demokratikleşme sürecinin müttefiki olarak bile görülemezler.

-1970'lerden bu yana Türkiye'de meydana gelen sınıfsal ve siyasal gelişmeler Demokratik Devrimin muhtevasında daralmalara yol açmıştır. 1980'den sonra devlette yukarıdan aşağı yapılan (ve niteliği bilinen) değişiklik, demokratik devrimin muhtevasının daralmış olması tesbitini ortadan kaldırmamaktadır.

Bu durum, demokratik devrim sürecinin sosyalist demokrasi ve sosyalist inşa süreci tarafından çok daha erken tamamlanması imkanını yaratmaktadır. Bir bakıma, demokratik devrim sürecinin tamamlayacak adımlarla, sosyalizmi inşa edecek adımlar içiçe geçmiştir. Bu olgu Türkiye'li devrimcilere Çin, Vietnam ve Küba deneylerinden ve ayrıca Doğu Avrupa'daki deneylerden farklı ve belkide devrimci teoride öngörülen geçiş sürecinin ülkemizde gerçek bir süreç olarak yaşanmasını sağlayacak bir deney yaşama imkanı sunmaktadır.

-Bugün Türkiye toplumsal sürecini gerçek anlamda demokratikleştirecek tek seçenek Devrimci Halk Demokrasisidir. Devrimci Halk Demokrasisi, Sosyalist Demokrasinin özgül bir biçimi olarak anlaşılmalı ve yaşanmalıdır. Devrimci Halk Demokrasisi Demokratik Halk Devrimi programına denk düşen bir şekillenme olacaktır. Devrimci Halk Demokrasisi, sınıfsal içeriği, işleyişi ve organik yapısı bakımından burjuva demokrasisinden nitelikçe farklı ve ondan kat kat demokratik bir seçenektir. Bu demokraside işçi sınıfı ve emekçi kitleler burjuva temsil kurumları aracılığıyla değil doğrudan kendi örgütlülükleriyle toplum ve ülke yönetimine egemen olacaktır. Ülkemizde devrimciler ve emekçi halklar burjuva egemenliğinin her biçimini ortadan kaldırmak, sınıflı toplumca yüklenmiş bütün fonksiyonları parçalamak üzere devrim istemektedirler. Devrimin amacı ve hedefi, burjuva diktatörlüğünün faşist biçimine karşı demokratik biçimini kurmak değildir.

Devrimci Halk Demokrasisi seçeneği, işçi sınıfının ve emekçilerin birleşik siyasi egemenliği aracılığıyla ekonomik, politik, ideolojik ve kültürel süreçlerde ve toplumsal hayatın her alanında köklü değişiklikleri ve buna uygun düşen yeni bir egemenlik tarzını kurmayı içermekte ve hedeflemektedir. Sosyalist demokrasinin özgül bir biçimi olan Demokratik Halk Demokrasisinin yürürlükte olacağı bir süreçte bir yandan demokratik devrim sürecine ait kimi görevler yerin getirilirken bir yandan da sosyalizmin her alanda inşasına yönelik görevler yerine getirilecektir.

-Türkiye'nin demokratikleşmesi problemini çözecek; sürecin ideolojik, felsefi, siyasal, kültürel vd. görevlerini açıklayıp-tanımlayacak kendi içinde tutarlı teorik sistematik (ideolojik-teorik zemin) vardır. Bu Devrimci Teoridir. Devrimci Teori, Türkiye gerçekliğini en doğru yorumlayıp açıklayan bir teoridir. Türkiye'nin son 20 yılı bunu yeterince kanıtlamaktadır.

-Türkiye'yi demokratikleştirecek güçler ülkemizde mevcuttur. Başta işçi sınıfı olmak üzere, çalışan tüm kesimler, baskı altındaki topluluklar ve ezilen ulus emekçileri Türkiye toplumsal sürecini demokratikleştirecek yegane güçlerdir. Bu güçlerin birleşik devrimci eylemi ve bunun siyasi plandaki ifadesi, sürecin motoru olacaktır.

-Bugün bütün sorun, demokratikleşme sürecinin (Devrimci Halk Demokrasisi seçeneğinin) ideolojik teorik çizgisi ile sürecin gerçek güçleri ve sahipleri arasında varolan kopukluğu gidermektir. Bu, en geniş halk muhalefeti içinde Devrimci bir hareket olunarak başarılabilecek bir şeydir. İşçi sınıfının ve emekçi halkın bağımsız Devrimci hareketini yaratma görevi, bugün için temel siyasi görev halkası olarak kavranmazsa, toplumsal süreci demokratikleşme yönünde zorlamak mümkün değildir. İşçi sınıfı ve halk, toplumsal bir kuvvet ve siyasal bir güç haline gelemezse, demokratikleşmenin önündeki başlıca engel olan burjuva sınıfların mevcut egemenliği aşılıp

kırılamaz. İşçi sınıfının ve halkın büyük bir toplumsal kuvvet ve etkili bir siyasi güç haline gelmesi bugünden bu duğrultuda sıkı bir çalışmayı, devrimci-demokratik perspektifi kitle çalışması içinde kurumlaştırmayı zorunlu kılmaktadır. Solun ve emekçi kitlelerin Devrimci Demokratik Halk Hareketi bünyesinde birleştirilmesi yönündeki her çabanın; kitlelerin ortak sorunları etrafında ve geniş birimler halinde (dernekler, sendikalar, kooperatifler vb.) örgütlenmesi yönündeki her adımın, devrimci güçler arasında ideolojik-siyasal birliği yaratmaya yönelik her faaliyetin Devrimci Halk Demokrasisi hedefine ulaşmada büyük bir değeri olacaktır.

Şimdi bu genel çerçevenin bazı unsurlarını açarak güncel bazı teorik ve siyasi soruları somutlamaya çalışalım.

DEMOKRASİ MESELESİ DEVRİMCİLERİN HER ZAMAN GÜNDEMİNDE OLMUŞTUR.

Solun ve devrimcilerin gündemine demokrasi meselesinin 12 Eylül Hadisesi'nden sonra girdiği tesbiti bugün yaygın bir kanı haline gelmiştir. Sol liberal akımların Devrimci Harekete karşı içerden ve dışardan açtıkları savaş öylesine etkili olmuştur ki; hem kimi aydın çevreler, hemde kimi militanlar hızlı birer "demokrasici" kesilmişlerdir. Sol liberal geleneğin, "DP-AP geleneğini soldan daha demokrat" olarak empoze etmesi, "solun ve devrimci hareketin geçmişte demokrasiye hiç önem vermediğini, solun topluma yaklaşımında olsun, kendi iç ilişkilerinde olsun her zaman anti-demokrat olduğunu" ısrarla vurgulaması, sınıf içeriğinden ve siyasal boyutundan koparılmış bir demokrasi kavramının öne çıkarılması gibi gelişmeler, bazı çevrelerde düşünce ve kişilik değişikliğine yol açmıştır. Devrimci Teori'yi dün gençlik heyecanıyla bir süs çiçeği gibi görenler bugün şunları söylemektedirler:

"Solun ve devrimci hareketin kimliği geçmişte marksizmin ekonomist-doğmatik yorumuna göre şekillendi. Bu nedenle sol geçmişte demokrasi meselesine önem vermedi. Hep iktidarı düşündü ve anti-faşist mücadeleyi temel eksen kabul etti. 80'de Türkiye'de köklü değişiklikler oldu. Eski ideolojik-teorik zemin bugünü açıklamıyor. Yeni bir kimliğe ihtiyaç var. Şimdi temel mücadele ekseni demokrasidir."

Şüphesiz bu görüşler, Devrimci Hareket'in Türkiye'ye ilişkin geliştirdiği teorik ve siyasi çözümlemelerin geçersiz sayılması temeli üzerine oturmaktaydı. Bu görüşleri savunanlar hızlı bir sağa savruluş örneği sergileyerek ATÜT çözümlemelerine ve sivil toplum projesine sarıldılar. ATÜT tezleriyle Proudhonculuğu, Kautsky'ciliği ve yeşilciliği kaynaştırarak kendilerine yeni bir kimlik buldular. Sol liberal geleneğe eklemlenen bu çevrelerin görüşleri içerde ve dışarıda yeterince deşifre edilmiş olduğu için konunun ayrıntısına burada girmeye gerek görmüyoruz.

Sadece şunu vurgulamak gerekiyor ki, aslında demokrasi meselesi devrimcilerin gündeminde her zaman yer almıştır. 68-88 arasını yaşanmamış saymak mümkün değildir.

Özetle hatırlatmak gerekirse:Devrimci Hareket anti-faşist mücadeleyi aynı zamanda bir demokrasi mücadelesi olarak tesbit etmiştir. Bu tesbit, faşizme karşı burjuva demokrasisini benimsemek, burjuva sınıfların terörcü egemenliğine karşı demokratik egemenliğine sahip çıkmak ve halka burjuva demokratik devleti kurma hedefini göstermek anlamına gelmemekteydi. Anti-faşist mücadelenin aynı zamanda bir demokrasi mücadelesi olarak görülmesi, bizim tamda yukarıda belirttiğimiz gibi, esas olarak, toplumsal sürecin burjuva egemenliğinden kurtarılarak her alanda demokratikleştirilmesi anlamındaydı.

Bu çerçevede Devrimci Hareket, Türkiye'de demokrasi mücadelesinin ikili yönü bulunduğunu; birisinin demokratik hak ve özgürlüklerin elde edilmesi; diğerinin ise, devletin ve toplumsal sürecin bütün unsurlarıyla demokratikleştirilmesi olduğunu vurgulamıştı. (bu tesbitlerin gerektirdiği siyasal görevlerin ne ölçüde yerine getirildiği ayrıca tartışılmak durumundadır. Bu tartışmayı en doğru şekilde yapacak olanlar da yine bu tesbitleri bu dönem için de geçerli kabul

edinlerdir.)

Öte yandan şu belirtilmelidir ki, demokrasiciliğin, (burjuva demokrasisinin faziletlerini keşfetmenin ve çoğulcu burjuva demokrasisine tapınmanın) etkisi sadece devrimci saflarda görülmemiştir. Türkiye sol'unun içinde yer alan birçok akımın 80 sonrasındaki sağa savruluşu en çok burjuva demokrasisine tapınma noktasında kendisini göstermiştir.

Türkiye'de burjuva demokrasisine ulaşmayı temel bir hedef haline getirme tutumu, sol liberal gelenekte yer alanların dergilerine Demirel'in başyazar olması şeklinde yansırken, bürokratik sol gelenekte yer alanlarda ise "demokrasi mücadelesine katkı ve Türkiye'nin demokrasiye ulaşması için" yurt dışından Ankara Cezaevine yolcu olmak zahmetine katlanmak şeklinde yansımıştır. Sol liberal gelenek yandaşları, DP-AP geleneğini Türkiye'nin tek demokrat geleneği olarak görür ve sivil toplum projesine takılırken bürokratik sol gelenek yandaşları da, Demirel'li, Erbakan'lı ve Kemalist Subayları da kucaklayan "ulusal demokrasi" projesini üretmişlerdir. (Madalyonun iki yüzü)

Bütün bunlara karşı Devrimciler neyi savunmuşlardır? Ve nasıl bir demokrasi sorusuna hangi cevapları vermektedirler.

12 Eylül rejimine karşı olsun, bu rejimi nisbi demokratik ögelerle takviye etmeyi hedefleyen "parlamenter demokrasi" alternatifine karşı olsun, burjuva demokrasisinin sınır çizgilerini aşmayan, "sivil toplum", "ulusal demokrasi" ve "milli uzlaşma hükümeti" (Saçak çevresinin projesi) gibi projelere karşı bugün öne çıkarılması, savunulup kurumlaştırılması ve günlük ilişkilerde somutlanması gereken tek doğru seçenek: sözün, yetkinin, kararın ve iktidarın emekçi halka ait olacağı Devrimci Halk Demokrasisidir.

Bu seçeneğin ülkemizde hayat bulabilmesi şartları mevcuttur. Ve bu seçeneğin kendisini yeniden üretmesinin teorik-pratik dayanakları mevcuttur.

Son sözün işçilerde olduğu işyeri komiteleri, gençliğin kitlesel demokratik birliğinin ifadesi olan federasyonlar, öğrenci dernekleri, öğrenci konseyleri; halkın denetleyip yönettiği muhtarlık ve belediyeler; Halk güçlerinin, işçi ve emekçilerin özgür birlikteliklerinin ve kendi yönetimlerinin ifadesi olan Direniş Komiteleri; Memur, öğretmen ve mühendislerin demokratik örgütlenmeleri, küçük üreticilerin ve kır yoksullarının ekonomik - demokratik mücadele organları olan kooperatifler geleneğinden ve daha bir yığın yaşanmış deneyden beslenen Devrimci Halk Demokrasisi perspektifi, eğer işçi sınıfının bağımsız devrimci siyasi gücünü yaratma mücadelesiyle birleştirilebilirse, evet ancak bu halde Türkiye gerçek demokratikleşme yoluna girebilecektir.

Eşitlikçi, katılımcı, insanları özgürleştirici, üretenleri yöneten yapmayı hedefleyen, siyasal düzeyin görevlerini, toplumsal dönüşümle siyasal devrimin koparılamaz bir bütün olduğunu unutmadan yerine getiren bir perspetifin benimsenmesi ve bu yolda çok çeşitli adımların atılması halinde Devrimci Demokratik seçenek, maddi bir güç konumuna yükselebilecektir.

Mevcut şartlar, Devrimci Sosyalistlere bu seçeneği maddi bir güç haline yükseltme görevini yüklemektedir.

İşçi sınıfının, tüm çalışan kesimlerin, ezilen toplumsal katmanların, baskı altındaki ulusal toplulukların yönetilme durumunu tersine çevirecek bir demokratikleşme ancak sosyalizme doğru kesintisiz olarak gelişen, sosyalizmle kesişip bütünleşen gerçek bir devrimci süreç yoluyla sağlanabilir. Bu ise, ancak işçi sınıfının ve emekçi halkın devrimci siyasi önderliği altında sürdürülecek uzun bir mücadelenin sonucunda ve Halkın Devrimci Demokratik yönetimi aracılığıyla ulaşılacak bir hedeftir.

Bu hedefin gerçekleşmesinde şüphesiz kilit sorun siyasal düzeyin biçimlenmesi olacaktır. Bu noktada benimsenmesi gereken perspektif ne olmalıdır?

Oluşacak yeni siyasal yapı herşeyden önce "halkın çoğunluğuna yalnızca temsilcilerin seçiminde değil, devlet yönetiminde, reformların (ve diğer önlemlerin) uygulanmasında ve öteki

değişikliklerde bağımsızlık ve girişkenlik tanımalıdır."

Bu siyasal yapı, "tek düze biçimlere ve yukarıdan dayatılan türdeşliğe" izin vermemeli, parti ya da başkaca bir azınlık tarafından değil tüm emekçi halk tarafından yönetilmeli, kitlelerin toplum yönetimine katılımını "yalnızca genel kuralların, kararların ve yasaların tartışılması ve bunların yerine getirilmesini denetleme" ile sınırlanmamalı, "kitlelerin içindeki herkesin, her vatandaşın, yasaların tartışılmasına, kendi temsilcilerinin seçimine, çıkarılan yasaların uygulanmasına katılabileceği koşulları" ve bunları garanti altına alacak kurum, organ ve işleyiş mekanizmalarını yaratmalıdır.

Yine bu siyasi yapı, "eski devlet aygıtının demokratik nitelikteki her şeyi engelleyip dışlayan o bürokratik aygıtının tümüyle ve köklü bir şekilde değiştirilmesi" ni başarmalı, "bürokrasiyi bıkmadan ve aralık vermeden saf dışı etmek için gerekli olan tabandan denetimin biçimlerine yöntemlerine çeşitlilik kazandırabilmelidir." (yukarıdaki cümlelerde tırnak içinde geçen sözler Lenin'e aittir.)

Devrimci Teoride tanımlanan demokrasi perspektifinin; üretenlerin yöneten olacağı bir toplumsal-siyasal yapının temel özelliklerinden birisi kitlelerin sadece belirli dönemlerde temsilciler aracılığıyla değil doğrudan kendi örgütlülükleri aracılığıyla yönetime katacak oluşudur. Bunun yanısıra Devrimci Sosyalizm anlayışı, insanların ve bütün toplumun üretici fonksiyonlarını, yeteneklerini sonuna kadar geliştirip yetkinleştirmeyi, özgürlüklerin şekilsel kullanımını ortadan kaldırıp bunların fiilen kullanımını; maddi, manevi, kültürel her alanda zenginleşmeyi hedefler.

Bu özellikleriyle Devrimci Halk Demokrasisi ve Devrimci Sosyalizm burjuva demokrasisinden bin kez daha demokratik olacaktır. Demokrasi meselesinde benimsenmesi gereken devrimci tutumun dayandığı temellerin bir bölümü işte bunlardır.

TÜRKİYE DEMOKRASİYE GEÇİŞ SÜRECİNİ Mİ YAŞIYOR?

Demokrasi meselesi etrafındaki tartışmalarda gündeme gelen önemli bir konu da Türkiye'nin 83'ten bu yana demokrasiye geçiş sürecini yaşayıp yaşamadığıdır. Sağda ve solda geniş bir kesim, 83 Kasım'ında yapılan Genel Seçimle birlikte Türkiye'de demokrasiye geçiş'in başladığını düşünmektedir. Yerel seçimler, referandum, 87 Genel seçimleri, bazı alanlarda görülen normalleşme belirtileri gibi gelişmeler demokrasiye geçiş sorunu bağlamında ele alınmaktadır.

Egemen sınıf ideolog ve siyasetçilerinin bu konudaki etkileri o kadar ağırdır ki; kimi solcular demokrasiye geçişi dün Demirel'in yasağıyla birc bir eşitlerken bugün 141-142 ve 163. maddelerin kalkmamış olmasını demokrasinin tek eksiği olarak görmektedir.

Bu şekilde düşünenlerin iki önemli konuda yanlış yaptıkları söylenmelidir. Birincisi, burjuva demokrasisi, herhangi bir unsuruyla eşitlenmektedir. Diğeri ise, 12 Eylül'ün bittiği, faşizmin çözüldüğü şeklindeki tesbittir.

Bilindiği gibi, 83 Martında partilerin kurulmasına izin verilmişti. Daha sonra Genel Seçimler yapılmış bunu takiben ise bir dizi gelişme meydana gelmişti. Bu gelişmelerin ortak özelliği şuydu: 12 Eylül yönetimince 83 başlarından itibaren atılan adımlar- bunlar hala devam etmektedir- rejimin temel yapısını ve esasını oluşturan alanlarda değil, sistemin eteklerindeki alanlarda nisbi bir normalleşme yaratıyordu. Birşeyler değiştiriliyor ya da değişiyordu. (Burada kastettiğimiz, işçilerin, aydınların, gençlerin tutukluların ve ailelerinin ve kürtlerin çabalarıyla meydana gelen değişmeler değildir.) Fakat bu değişmeler rejimin tali öneme sahip ögeleriyle sınırlıydı.

İşte bu gelişmeleri kimileri demokrasiye geçiş olarak yorumlamaktadır. Bu yorumun geçersizliğini, demokrasinin (burjuva demokrasininin) ayırdedici özelliklerini hatırlatarak kanıtlamak mümkün ve gereklidir. Şöyleki: demokrasinin, (burjuva demokratik parlamenter dev-

letin) bir çok işlevi vardır. Bunlar arasında, konumuzla doğrudan ilgisi olması açısından en başta gelenleri şöyle sıralamak mümkündür:Serbest seçim; yürütme organı ile parlamento arasında parlamentonun yani seçilmiş heyetlerin yürütmeyi ve devlet iktidarının diğer kurumlarını denetlediği özgül bir ilişki; siyasi parti, örgüt vb. sivil kurum ve kuruluşlarda demokratik bir işleyiş; çeşitli devlet kurumların kendine özgü yetki görev ve uzmanlık alanlarının yasal düzenlemelerle belirlenmesi, yani bunların keyfi yada egemen güçlerin bir kısmının aleyhine olacak şekilde zorla düzenlenip değiştirilmemesi; işçilerin ve diğer çalışan kesimlerin çeşitli hak ve özgürlüklere şekilsel de olsa sahip olmaları; bir başka ulus üzerinde ulusal baskı ve asimilasyon politikasının olmayışı vb.

Bu işlevlerin bir bütün olduğu açıktır. Bunlardan birkaçının yokluğu halinde o sisteme demokrasi denmesi mümkün değildir.

83'ten bu yana ülkemizde meydana gelen bazı gelişmeleri demokrasiye geçiş olarak yorumlayanların temel yanılgısı, bu işlevlerden birini demokrasi yerine koymuş olmalarıdır. Örneğin, birçok kişi seçimleri, genel oy mekanizmasını demokrasinin yerine koymakta ve Türkiye'de de seçimlerin yapılıyor olmasından hareket ederek 12 Eylül rejiminin demokratikleşme sürecine yöneldiği sonucuna ulaşmaktadır.

Öteki yanlışlığa gelince: Bu, faşizmden demokrasiye geçiş sorununun kavranışında ifade bulmaktadır. Bunu biraz açarsak: Sınıf mücadeleleri tarihinin ortaya çıkardığı bir gerçek şudur: Bir devlet biçiminden diğer bir devlet biçimine geçiş basit bir şekilde ve düz bir çizgi izleyerek yaşanmaz.

Konumuz kapitalist üretim ilişkilerine ait devlet biçimleri olduğu için örneği bu alandan seçeceğiz: Burjuva demokratik bir devlet düzeninden faşist bir diktatörlüğe geçiş basit ve düz bir çizgi halinde gerçekleşmez. Herhangi bir burjuva demokratik düzende, yavaş yavaş gelişen bir sürecin sonunda, bu düzen farkına varılmayacak bir şekilde sakince ve kendiliğinden başka bir devlet biçimine, mesela faşist diktatörlüğe dönüşmez. Burjuva egemenliğinin demokratik biçiminden faşist biçimine geçiş çatışmalı ve inişli-çıkışlı bir seyir izler ve bu, keskin mücadelelerin yaşandığı bir süreçte gerçekleşir.

Faşist diktatörlüklerden demokratik devlete tekrar dönüş(faşizmden demokrasiye geçiş) olayı da benzer bir süreç izler. Faşizmden burjuva demokratik devlet düzenine geçiş kendiliğinden olmaz; böyle bir düzen, sakince ve görünmez bir şekilde ve büyük kurumsal ve siyasal kopmalara sahne olmadan demokrasiye dönüşemez.

Faşizmden demokrasiye geçiş sürecinin gerçek ve tam bir süreç olabilmesinin bazı özgül yanları vardır.

Herşeyden önce, faşist diktatörlükler, kendi kendilerine yukarıdan aşağı demokratikleşmezler.

Bu rejimler, tepeden başlayan bir şekilde kendi içinden ve kendi kurumları aracılığıyla evrim geçirerek demokrasiye dönüşemezler.

Yani, böyle rejimlerin içerden evrim geçirekek tepeden demokratik bir aşamaya geçmesi imkansızdır. Burada imkansız olduğunu vurguladığımız şey, demokratikleşmeyi sağlayan bir kopmanın bizzat bu rejimlerin kendileri tarafından gündeme getirilemeyeceği olgusudur. Bu rejimlerde demokratikleşme ancak, mevcut rejimden köklü siyasal ve kuramsal kopmalarla mümkün olabilir. Bunun asgari şartlarından birisi bu tür rejimlerin kurumsal yapılarında büyük ve köklü değişikliklerin ve buna bağlı olarak da devlet kurumlarının önder kadrolarında geniş bir temizliğin yapılmasıdır. Faşist rejimler bunu kendileri başaramazlar.

Bu belirleme halk hareketinin direnci, ya da burjuva güçler arasındaki güç dengelerinin değişmesi ve dış etkiler nedeniyle faşist rejimlerin kısmi yumuşamalara uğramayacakları ve şekil değişikliklerine yönelemeyecekleri anlamına gelmez.

Bu teorik belirlemeleri, demokrasiye geçiş sürecinde yerine getirilmesi gereken siyasal-toplumsal görevlerin neler olduğunu özetleyerek somutlaştıralım.

Faşist diktatörlükten burjuva demokratik devlet biçimine(burjuva demokrasisine) geri dönüş için, iktisadi, siyasi, askeri tüm alanlarda bağımsızlık; tüm sınıf ve zümrelere şekilsel de olsa özgürlük, devlet kurumlarının hiyerarşik düzenin burjuva ya da mülk sahibi sınıf ve zümrelerin tamamının etkilemesine açık bir şekilde işlemesi, egemenlik aygıtlarının burjuvazinin tüm fraksiyonları arasında barışçıl mücadeleyle el değiştirmesinin sağlanması; içerde, varsa başka bir ulus ona kendi kaderini özgürce tayin etmesi imkanının yaratılması vb..

İşte burjuva anlamda bir demokratikleşmenin (demokrasinin) inşasının şartlarından bir bölümü bunlardır.

Bu açılardan bakıldığında, 83'den bu yana Türkiye' de 12 Eylül'cüler tarafından atılan adımların demokrasiye geçiş olayıyla bir ilişkisinin bulunmadığı kendiliğinden anlaşılır olmaktadır.

TÜRKİYE EGEMEN SINIFLARI DEMOKRATİKLEŞMENİN BEDELİNİ ÖDEYEMEZ

Türkiye egemen sınıflarının irili-ufaklı tüm kesimleri (oligarşi içinde yer alanlar ya da almayanlar, tekeller yada tekel dışı kalmış kesimler ve bunların siyasi temsilcileri) yukarıda işaret ettiğimiz kapsamdaki bir demokratikleşmeyi sağlayamazlar; yukarıdaki şartların yerine getirildiği bir demokratik devlete yönelemezler. Tekellerin, bunları yapması zaten hiç mümkün değildir. Oligarşinin dışına düşmüş bulunan, devlet iktidarı üzerindeki ve ekonominin planlamasındaki etkileri sınırlandırılmış bulunan kesimlerin, (iç pazara göre şekillenen, uluslararası sermaye ile bütünleşemeyen bir kısım tekeller, tekelleşememiş unsurlar, büyük toprak sahipleri, pre-kapitalist unsurlar) ise bu kapsamdaki bir demokratikleşmeye önderlik edecek durumu yoktur. Bu saydığımız kesimlerin ayrıca bu kapsamdaki bir demokratikleşmeye ihtiyaç duymadıkları bilinmektedir. Devlet iktidarından ve ekonomik mali kaynakların paylaşımından eskisi gibi (12 Eylül öncesindeki gibi) faydalanamayan bu kesimlerin, bu gün kendi örgütleri ya da siyasi temsilcileri aracılığıyla dile getirdikleri talepler yukarıda çerçevesi çizilen burjuva anlamdaki demokratikleşme programının birer parçası olarak yorumlanamaz. Saydığımız bu güçlerin bu kapsamdaki bir demokratikleşmeye ihtiyaçları olmadığı gibi, buna güçleride yetmez ve en önemlisi Türkiye egemen sınıflarının irili ufaklı tüm kesimleri, böyle bir demokratikleşmenin bedelini ödeyemezler.

Varsayalım ki; 24 Ocak İktisadi, 12 Eylül siyasi önlemleriyle iyice tahkim edilen mevcut iktisadi-siyasi yapının bugünkü işleyişinden zarar gören, ekonomik konumları eskisine göre daha da kötüleşen, devlet iktidarı üzerindeki etkileri zayıflayan burjuva mülk sahibi sınıf ve zümreler, yukarıdaki şartları içeren bir demokratikleşme programı üzerinde anlaştılar, orta sınıflarla da ittifak kurarak, çalışan kitlelere önderlik ettiler ve mücadeleye atılarak toplumsal sürecin yönünü demokrasiye geçiş doğrultusunda değiştirdiler... Böyle bir şey mümkün değil ama, bir an için bunun mümkün olabileceğini varsayalım. Bu güçlerin varacakları yer yine burjuva devletinin ve burjuva egemenliğinin kendi sınır çizgileri olacaktır. Başka bir yer olmayacaktır.

İşçi sınıfının ve diğer çalışanların sömürülme ve baskı altına alınmalarının başlangıç yeri olan bir düzen için enerji tüketmenin gereği ve anlamı yoktur.

Halkın kendi iktidarını hedefleyen Devrimci Halk Demokrasisi mücadelesinin geçici de olsa başarısızlığa uğraması; sosyalizmin ise yanlış politikalar nedeniyle dünya çapında itibar yitirmesi, solun ve devrimcilerin kendi önlerine stratejik hedef olarak burjuva demokrasisini (bunun varyantları Sivil Toplum, Ulusal Demokrasi, Ulusal Uzlaşma, Sosyal Demokrasi) koymalarını haklı ve meşru göstermez.

12 EYLÜL ÖNCESİNE DÖNMEK DEMOKRASİYE DÖNMEK DEĞİLDİR

Bu yazıda ele aldığımız konularda doğru bir tutum belirleyebilmek için demokrasinin ayrım çizgileri ile demokratikleşmenin şartları sorununda doğru çözümlemelerde bulunmak yetmemektedir. Bunların yanısıra, Türkiye'deki rejimin karakteri konusunda bilimsel bir değerlendirme yapmak ve gerçek bir demokratikleşme sürecinin temel özellikleri ve dayanakları konusunda devrimci bir perspektife sahip olmak gerekmektedir. Önceki bölümlerde vurguladıklarımıza ek olarak kısaca, demokrasi, demokrasiye geçiş sorunları bağlamında Türkiye'nin haldeki durumu ve bu durumun tarihsel gelişimi üzerinde duracak olursak:

12 Eylül yönetiminin, hareketin programını ve amaçlarını Anayasa haline getirmesinden itibaren kendi insiyatifinde attığı bazı normalleşmeye yönelik önlemler iktidarın ve rejimin temel unsarlarında değil, tali unsurlarında değişmeler yaratmaktır. Bu gelişmeler devletin yeni hiyerarşik düzeninde asıl iktidar odağı olarak yapılandırılan kurum ve ilişkilerde herhangi bir değişiklik ve normalleşme yaratmamıştır. İktidarın tamamında, yönetim metodlarında, rejimin temel ideolojik-siyasal, kurumsal dayanaklarında değil, sistemin en dış halkalarında meydana getirilen (ya da gelen) değişiklikler, demokratikleşme anlamında ele alınamazlar.

12 Eylül'den sonra oluşturulan sistemi doğrudan etkilemeyen alanlarda ortaya çıkan değişiklikler, bunların bir bölümü, iktidarın insiyatifinde gelişmektedir; (bazı burjuva kesimlerin siyasi temsiline göz yumulması seçim mekânizmasının çok güdük de olsa yeniden işlerliğe konulması gibi) bir bölümü ise siyasi iktidarın insiyatifi dışında oluşan gelişmelerdir; (MDP, HP'nin çözülmesi, ilerici- devrimci güçlerin demokratik ve hak özgürlükleri elde etme yönündeki mücadelesi gibi) Türkiye'nin demokratik bir devlet düzenine geçtiği tezine kanıt olarak kullanılamaz.

Şüphesiz 88 Türkiyesi 82 Türkiyesi değildir. Burjuva sınıfların terörcü diktatörlüğü, açık-askeri biçimlenmeden nisbeten farklı başka bir biçimlenmeye doğru evrilmiştir. Ne varki bu yöneliş, bırakınız burjuva demokrasisini, 12 Eylül öncesinin siyasi düzenine bile ulaşma eğilimi taşımayan özelliklere sahiptir.

Özetle söylersek:

12 Eylül Rejimi; 83 yılında yarı askeri bir biçimlenmeye dönüşmüştür. Daha sonraki gelişmelerle ve son olarak da 87 Genel Seçimleriyle faşist diktatörlüğün yarı-askeri biçimlenmesinden sivil biçimlenmesine geçilmiştir. 12Eylül 80'deki biçimlenme, 6 Kasım 83 seçimleriyle yarı askeri şekle dönüşmüş; bu dönüşüm kendi zemininde evrilerek 87'de sivil bir şekil almıştır.

(Burada konuya şu kısa değinmede bulunmakla yetinelim: Faşist diktatörlüğün sivil biçimlenmesi ile örtülü şekli bir ve aynı şey değildir. 12 Eylül öncesindeki dönemi tanımlamak için kullanılan örtülü faşizm kavramı, faşist terör ve baskı ögeleriyle nisbi demokrasi ögelerinin yanyana var olduğu, birincisinin esas olduğu bir zeminde bunların içiçe geçmiş bir şekilde devlet ve toplum hayatında kullanıldığı bir işleyişi anlatmaktadır. Özal'ın 2. hükümet dönemini tanımlamak için kullandığımız sivil biçimlenme kavramı ise, nisbi demokrasi ögelerinin tamamen tasfiye edilmesi ve devletin bütünüyle ve yukarıdan aşağı faşistleştirilmesi üzerine oturtulan bir siyasi işleyişin sivil bir hükümet tarafından aleni şekilde sürdürülmesi durumunu tanımlamaktadır. Faşist diktatörlüğün bu şekildeki sivil biçimlenmesi nisbi demokrasi ögelerini tali bir şekilde de olsa devlet kurumlarında ve yönetim metodlarında yer vermemesinin yanısıra, demokratik hak ve özgürlüklerin toplumca kullanılmasını da yasaklayıp engellemesi gibi özellikleri tarafından karakterize edilmektedir. Örtülü faşizm diye tanımlanan dönemlerde devlet kurumları ve yönetim aygıtları öncelikle burjuvazinin çeşitli kesimlerinin; ikinci olarak da toplumun etkisine ve iradesine kısmen açıktı. Şimdiki siyasi işleyişte ise, devlet kurum ve aygıtları ile yönetim organları, egemen

ittifakın dışında kalan sınıf, zümre ve kesimlerin etkisine hem yasal hem de fiili olarak kapalı tutulmaktadır. Bu ve benzeri sebeplerle, 83'ten bu yana rejimin geçirdiği evrim ve dönüşümleri, 12 Eylül öncesi siyasi işleyişe doğru bir değişme ve geçiş saymak doğru değildir.)

Özetle 12 Eylül rejimi, kendi kendine çözülerek demokrasiye doğru evrim geçiremez. Siyasi iktidarın yukarıdan başlattığı bazı girişimlerde bu rejimin Sömürge Tipi Faşizmin gizli icrasına uygun düşen bir işleyişi yaratması bile tartışmalıdır.

Buna karşılık, 83'ten bu yanaki gelişmeler göstermektedir ki, egemen sınıf ittifakının dışına düşen, dolayısıyla devlet iktidarı üzerindeki etkileri ile ekonomik politikaların tayinindeki fonksiyonları azalan bazı burjuva kesimlerin ve bunların taleplerini savunan ve büyük tekelci güçleri bu kesimlerle yeniden ittifaka zorlayan siyasi odakların mücadelesi, gerçek iktidar odaklarının dışındaki alanlara yöneliktir. Bu güçlerin parlamentoda çoğunluğu elde etmesi halinde, demokratik bir aşamaya yönelmeleri, demokrasiyi kurmak anlamında gerçek iktidar odaklarında işlev ve biçim değişiklikleri yaratmaları beklenemez. Bu güçlerin gelebilecekleri en son nokta,-gerçekleşip gerçekleşemeyeceği bir yana-12 Eylül öncesi döneme benzeyen bir siyasi yapıdır.

12 Eylül öncesine benzeyen bir sisteme dönüşe ise, demokrasiye dönüş denemez.

Şundan dolayıdır ki, 12 Eylül 80'de Türkiye'de demokrasi yıkılıp yerine faşizm kurulmuş değildir. 12 Eylül'den önce de Türkiye'de burjuva demokratik düzeni yoktu ki, darbe böyle bir düzeni yıkmış olsun...

12 Eylül Darbesi, işlerlikte bulunan burjuva demokratik bir devleti yıkıp onun yerine faşist diktatörlüğü inşa eden bir darbe değildir. 12 Eylül darbesi, gizli icrası çeşitli sebeplerle işlemez hale gelen Sömürge Tipi Faşizmin açık icrasının yürürlüğe konulmasıdır. Darbenin yıktığı siyasi yapının burjuva demokrasisi ile, burjuvazinin diktatörlüğünü barışçıl metodlarla sürdürdüğü burjuva demokratik devlet biçimiyle uzaktan yakından bir benzerliği yoktu.

Ülkemizde, darbeden önce de burjuva- demokratik bir devlet yoktu. Tekelci burjuvazinin yönlendiriciliğindeki oligarşi, o dönemde de egemenliğini, devlet kurumları içinde yukardan aşağı kurumlaştırdığı faşist metodların temel, nisbi-demokrasi unsurlarının tali olduğu bir yönetim şekliyle sürdürüyordu. Darbe ile işte bu yönetim şeklinden, nisbi demokrasi ögelerinin tamamen tasfiye edildiği, faşist kurumlaşmanın devletin bütünü haline dönüştürüldüğü bir yönetim şekline geçilmiştir.

Faşist diktatörlüklerin geçiciliği ve dönüşümü olayı, iç ve dış şartlara bağlı olmaktadır. Bu tür rejimlerin her halükarda ve sonsuza dek aynı şeklini koruyacağını, biçimlenmesinin farklılaşmayacağını düşünmek saçma bir şey olur. Gelişmiş kapitalist ülkeler bir yana, bizim gibi yeni- sömürge ülkelerde bile, iç ve dış şartların etkisiyle faşizmin sürdürülüş biçimleri değişmektedir. Örneğin, açık askeri biçimlenmeyle başlayan devlet iktidarının tümünü faşistleştirme süreci bazı şartların ürün olarak temel özellikleri değişmemek kaydıyla örtülü biçimlenmeleride bünyesinde barındıran daha karmaşık bir şekle bürünmektedir.

Başka bazı şartların yanısıra, dayatılan ekonomik modelin oturmaya başlaması, siyasi planda ise, nisbi istikrarın sağlanması halinde burjuva yasallığının bazı unsurlarının (parlemento, partiler vb.) devreye sokulduğu, açık baskı uygulamalarının ve açık terörcü metodların dozajında ve uygulama alanında bazı sınırlamaların yapıldığı bir model benimsenebilmektedir. Bu durumdan, sert siyasi önlemlerle korunan yeni ekonomik modelden ve modelin toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulan yeni siyasi yapıdan köklü geri adımların atıldığı anlamı çıkarılamaz,

Bugün Türkiye'deki rejim, kendisini burjuva yasallığının bazı unsurlarıyla takviye etmeye çalışmaktadır. Seçim mekanizmasının tekrar işletilmesi, mülk sahibi sınıfların tamamına siyaset yapma hakkının tanınması gibi adımlar, rejimin temel yapısında, devlet iktidarının temel işlevinde değil, bu rejimin eteklerini oluşturan alanlardaki, tali özellik ve unsurlarındaki biçimsel değişmeler-

dir.

12 Eylül Darbesiyle ülkemizdeki faşist diktatörlüğün bir şeklinden başka bir şekline geçilmiştir. Bu iki şekil arasındaki farklar, demokrasi ile faşizm arasındaki farklarla bir ve aynı değildir...

Bu bakımdan 12 Eylül öncesi siyasi yapı ile bugünkü siyasi yapı arasında devletin sınıfsal muhtevası ile burjuvazinin diktatörlüğünü sürdürüş şekli bağlamında temele ve belirleyici özelliklere ilişkin köklü ve birbirine karşıt farklardan sözedilemez.

(Hemen belirtelim ki, buradan hareketle, her iki dönemin siyasi yapısını bir ve aynı şey olarak görmek ve her iki siyasi yapı arasındaki farkları önemsiz saymak doğru bir tutum olamaz. 12 Eylül öncesi yapı ile bugünkü yapı arasındaki fark, sınıf mücadelesinin gelişim seyrinde ve şekillenmesinde, emekçi sınıfların demokratik bir yönetim, bağımsızlık ve devrimci sosyalizm mücadelelerinde önemli etkiler yaratacak değerdeki farklardır. Bu farklar, devrimciler için siyasi mücadelede gözardı edilecek basit farklar değildir.)

Özetle, hem rejimin insiyatifinde gelişen, hem de bazı burjuva muhalefet odaklarının propagandalarında yer alan bir takım önlemler, Türkiye'de demokrasiye ulaşmayı sağlayacak özelikler taşımamaktadır.

21. Yüzyılın eşiğine gelindiği şu yıllarda, 12 Eylül öncesine dönüşü, ya da 61 Anayasası'nda ifadesini bulan düzene dönüşü savunmak demokrasiye dönüşü savunmak değildir. Günümüzde, Türkiye gibi bir ülkede, gerçek bir demokratikleşmenin programı, yolu, sınıfsal - toplumsal dayanakları başkadır.

GERÇEK BİR DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİ İÇİN

Türkiye'nin gerçek bir demokratikleşme süreci yaşamak zorunda olduğu, toplumsal gelişmenin böyle bir süreci zorunlu kıldığı açık bir şeydir. Türkiye'nin yakın tarihi göstermiştir ki, egemen sınıfların herhangi bir kesimi toplumsal sürecin ileriye doğru gelişimine, devletin ve diğer tüm alanlardaki ilişkilerin demokratikleşmesine razı değildirler. Türkiye egemen sınıfları, ekonomik güçsüzlükleri nedeniyle demokratikleşmeye değil, baskı ve otoriteye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle toplum üzerindeki egemenliklerini esas olarak faşist terör ögeleriyle, bazı zamanlarda da terör ögesi ile nisbi demokrasi ögelerinin içiçe geçtiği politikalarla sağlayabilmektedirler. Bu politika bizzat devlet kurumlarında ifadesini bulmaktadır. Bizim ülkemizde anti-demokratizm devlette kurumlaştırılmış ve yukardan aşağı topluma dayatılmıştır.

Türkiye'nin yakın tarihi kanıtlamıştır ki, egemen güçler için demokrasi, oligarşik ittifakın çatışmalı karakterini uzlaştırmanın ve bu uzlaşmayı sürdürmenin bir aracı olmaktan öteye bir anlam ifade etmemiştir ve halen de etmemektedir.

Bütün bu nedenlerle egemen sınıfların herhangi bir kesiminin Türkiye'yi demokratik bir düzene kavuşturma imkanı yoktur. Ayrıca buna ihtiyaçları da yoktur.

Bu durum, Türkiye'de demokratik bir düzene ulaşma sorununu başka bir muhtevada ve başka bir şekilde ele almayı zorunlu kılmaktadır, şöyle ki:

Türkiye gibi bir ülkede köklü ve kapsamlı bir demokratikleşme süreci, toplumun çoğunluğunu oluşturan güçlerin, işçi sınıfının ve tüm çalışan, emekçi kesimlerin sömürülme, baskı altında olma, ve yönetilme durumunu *tersine çevirecek* önlemleri içermek zorundadır. Türkiye'de gerçek bir demokratikleşme sürecinin yaşanabilmesi, bunları kapsayan bir programa ihtiyaç göstermektedir.

Yazımızın önceki bölümlerinde belirttiğimiz burjuva demokratik devrim süreci için gerekli olan şartların bir kısmı (bazı ekonomik, siyasi ve sosyal önlemler) bu programın tali unsurları ve

yan sonuçları olacaktır.

İşçi sınıfının, emekçilerin ve tüm çalışan kesimlerin sömürülme ve yönetilme durumunu tersine çevirecek bir demokratikleşme ancak sosyalizme doğru kesintisiz olarak gelişen, sosyalizmle bütünleşip kesişen gerçek bir devrimci süreç yoluyla sağlanabilir. Bu ise, ancak işçi sınıfının ve emekçi kitlelerin devrimci siyasi önderliği altında sürdürülecek bir mücadelenin sonucunda ve devrimci-demokratik halk iktidarı aracılığıyla başarılacak bir şeydir.

Burada sözkonusu olan, işçi sınıfına, köylülere, diğer emekçi ve çalışanlara, ulusal baskı altındaki topluluklara ve diğer kesimlere, demokratik hak ve özgürlükleri tanıyan değil, *bu güçleri yöneten konumuna yükselten bir demokratikleşme programıdır.*

Bu kapsamdaki bir programın, bu yazıda ele aldığımız devlet biçimlerinin birinden diğerine geçiş sorunu bağlamındaki işlevi temelden farklı olacaktır. şöyle ki:

Faşizmden burjuva demokratik devlete geçiş sürecinde mevcut kapitalist üretim şeklini ve ilişkilerini koruyup çevreleyen devlet doğal olarak parçalanmaz. Burjuva demokratik önlemlerle sınırlı bir geçiş sürecinde burjuva devletin bir biçiminden diğer biçimine geçildiği için bu devletin sınıf içeriğinde esaslı bir değişme meydana gelmez ve bu nedenle baskı aygıtlarının dağıtılıp parçalanması ihtiyacı ortaya çıkmaz.

Ve bu şekildeki sınırlı bir geçiş programının en idealinde bile, işçiler ve halk yöneten bir güç, toplum ise tam anlamıyla özgür bir toplum haline gelemez.

Oysa çağımızda, gerçek bir demokratikleşme süreci, üretenleri yöneten konumuna yükseltmek zorundadır. Toplumun her bakımdan özgürleşmesinin yolu da buradan geçecektir.

Mevcut egemenlik kurum ve ilişkileri dağıtılıp parçalanmadan, işçi sınıfının, köylülerin ve diğer emekçilerin özgürleşip kendi yönetimlerini kurmaları mümkün değildir. Dolayısıyla toplumun çoğunluğunun yönetip denetlediği, onların ekonomik, kültürel, toplumsal, siyasal ihtiyaçlarını karşılayıp kollayacak olan demokratik bir devlete ulaşmak mümkün değildir.

Bu bakımdan bizim ülkemizde işçi sınıfının devrimci eylemini, tarihsel ve toplumsal işlevini, burjuva demokrasisini elde etme hedefiyle sınırlandırmak mümkün ve doğru değildir. Türkiye'nin bu günkü şartlarında, işçi sınıfının tarihsel ve toplumsal işlevinin bütün anlamı, devrimci-demokratik halk iktidarı aracılığıyla sosyalist muhtevalı bir demokratikleşmeyi gerçekleştirmek temel görevinde düğümlenmektedir.

Ülkemizde yaşanmak zorunda olan demokratikleşme süreci, burjuva diktatörlüğünün bir biçimi olan burjuva demokrasisini elde etmek amacını değil, burjuva egemenliğinin her biçimini ortadan kaldırmak, sınıflı toplumca yüklenmiş bütün fonksiyonları parçalamak ve toplumun çoğunluğunu tam anlamıyla özgürleştirmek amacını gütmelidir.

Revizyonist, uzlaşmacı, sol liberal bakış açılarında demokrasi bazı burjuva güçlere havale edilir ve burjuva demokrasisi emekçilere bir çözüm şekli olarak sunulurken devrimci bakış açısında, demokrasi meselesinin kesin çözümünün başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi halkların burjuva çözümlerden bağımsız devrimci eylemliliğinin ürünü olacağı tesbiti yer almaktadır.

Türkiye'de demokrasi meselesi ancak bu çerçevede ele alınırsa bir anlam taşır.

DEMOKRATİK ÖZGÜRLÜKLERLE DEMOKRASİ AYNI ŞEY DEĞİLDİR

Demokrasi kavramı etrafındaki tartışmalarda vurgulanması gereken önemli bir nokta da, demokratik hak ve özgürlüklerle demokrasi arasındaki ilişki durumudur. Çoğu kez, demokratik hak ve özgürlükler demokrasinin yerine konulmaktadır. Bunlar birbiriyle ilişkili olmakla birlikte aynı şey değillerdir.

Daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz gibi, demokratik hak ve özgürlükler demokrasinin

unsurlarından sadece birisidir.Demokratik hak ve özgürlükleri demokrasiyle eşitleyen bir bakış açısı bu nedenle benimsenemez.

Türkiye somutunda toplumsal sürecin demokratikleştirilmesi mücadelesi iki yönlü bir mücadeledir. Birinci ve esas yön, devletin demokratikleştirilmesidir. Bu yön Devrimci bir iktidar tarafından çözülecektir. Diğer yön ise mevcut sistem içerisinde demokratik hak ve özgürlükleri elde etme mücadelesidir. Bu mücadele burjuva toplumunda demokratik mevzileri elde etmeyi ve bu mevzileri geliştirerek güçlendirmeyi içerir. Bu yön birinciye tabidir, ona göre şekillenir.

Sorunun bu şekilde konuluşundan hareketle, ikinci yön için mücadelenin gereksizliği sonucuna ulaşılamaz. Devrimci Halk Demokrasisi perspektifinde, devletin demokratikleştirilmesi ile demokratik hak ve özgürlükler mücadelesi, birbirini tamamlayan bir ilişki içinde ele alınmaktadır. Bunun anlamı şudur: Demokratik hak ve özgürlüklerin bütün emekçi kitleler için şekilsel değil gerçek bir kullanımı ancak devrimci bir iktidar altında mümkündür. Buna karşılık, devrimci bir iktidar mücadelesi, burjuva toplumunda, -diğer bir çok şeyin yanı sıra- demokratik özgürlüklerin elde edilmesi mücadelesi içerisinde kendisini geliştirir, yetkinleştirir, kitlelere mal eder.

Bu bütünlük kurulamazsa, hem devrimci iktidar mücadelesi hedefine ulaşamaz, hem de demokratik hak ve özgürlükler mücadelesi burjuva demokrasisi içinde hapsolur.

Bu açıdan, demokrasi sorunu devrim sorunudur diyerek demokratik hak ve özgürlükler için mücadele etmemek ne kadar yanlışsa, demokratik hak ve özgürlükler mücadelesini Devrimci Halk Demokrasisi seçeneğinden ve devrimci mücadeleden koparmak da o kadar yanlıştır.

Demokratik hak ve özgürlükler konusunda yapılan tartışmalara ve atılan adımlara yukardaki perspektiften baktığımızda söylenmesi gereken nelerdir?

Sol'da bu tartışma, devrimci iktidar sorunundan koparılarak yapılmaktadır. Yayınlanan dergilerin çoğu, ortak bir lisan benimsemişçesine "demokratik işçi hareketi", "demokratik öğretmen hareketi" gibi kavramlar kullanmaktadırlar.

Bu tür bir kavramlaştırma; örneğin "Devrimci-Demokratik Gençlik Hareketi" yerine "Demokratik Gençlik Hareketi" denilmesi, demokratik hak ve özgürlükler mücadelesini devrimci iktidar mücadelesinden koparmanın bir ürünüdür. Daha ötesi, toplumsal alanı siyasal alandan koparmak anlamına gelen bir perspektif söz konusudur ki bu bürokratik sosyalizm geleneğinin, (SBKP-TKP geleneği) bir mirasıdır ve sol'da belki de farkında olunmadan savunulmaktadır. (Bürokratik sol geleneğe ait bu mantığın bir hayli etkili olmasının önemli bir sebebi, sol liberal geleneğin demokrasi konusundaki yeni keşiflerinin bürokratik geleneğin tezlerini güçlendiren sonuçlar yaratmasıdır. Sözde bürokratik sol geleneğe, "reel sosyalizme" karşı olan liberal sol gelenek, yaptığı yanlış tartışmalarla "karşıtına" en fazla destek veren bir çizgi olmuştur).

Siyasal alanı, devleti ve devlet yönetimini toplumsal alandan soyutlayan, bu alanı partiye ait tapulu bir arazi gibi gören mantıkların gençlik hareketini akademik-demokratik özgürlükler mücadelesiyle; işçi hareketini sendikal taleplerle sınırlaması anlaşılır bir şeydir.

Anlaşılır olmayan, her iki geleneğe de karşı olduğunu söyleyenlerin "demokratik gençlik hareketi" demedeki ısrarlarıdır. "Devrimci-Demokratik İşçi Hareketi" gibi kapsayıcı özelliği olan; siyasal devrimle toplumsal devrimin parçalanamaz bir bütün oluşunu diğer akımlardan ayıran bir kavramın literatürden silinmiş olmasını anlamak mümkün değildir.

Bunda iki önemli faktörün -farkında olunmasa da- rol oynadığı görülmektedir.

1- 12 Eylül öncesinde kitle hareketinin "aşırı" siyasallaştığı tesbiti. (Somutta, DİSK'in, TÖB-DER'in, Devrimci Gençlik'in vd. nin kendi alanlarının dışına çıktığı, tesbiti.)

2- 12 Eylül'ün bütün demokratik hak ve özgürlükleri gasbetmesi nedeniyle bu dönemde önemi artan demokratik hak ve özgürlükler mücadelesinin gereğinden fazla abartılması.

Bu iki faktör de tartışmalıdır. şöyle ki:

12 Eylül öncesinde DİSK, TÖB-DER, Gençlik örgütleri ve diğer demokratik kitle örgütleri, aslında aşırı ve yoğun değil, olmaları gerekenden daha geri bir siyasal işlev görmüşlerdir. Gerçekte, revizyonist bakış açısının etkisiyle, bu tür örgütlenmeler gerektiği gibi; sınıf mücadelesinin dayattığı ihtiyaçlara göre siyasal davranamamışlardır. Bu örgütlenmelerin mücadelesinin ekonomik-demokratik taleplerle sınırlı kalması için her yol denenmiştir. Devrimcilerin her iki alanın görev ve ihtiyaçlarını birlikte ele alan perspektifleri yeterince etkili olamamış ve neticede, siyasal alanla toplumsal alanın birbiri ile bütünleşememesi yüzünden 12 Eylül sabahında (ve sonrasında) siyasal alan fonksiyonerleri "ordusuz kumandan" durumuna düşmüşlerdir. (Bu durumun başka önemli sebebleri vardır, ancak bunların tartışılmasının yeri burası değildir)

2. Faktöre gelince:

12 Eylül Darbesi'nin daha önce nisbi de olsa varolan bütün demokratik hak ve özgürlükleri gasbetmesi, bu alandaki mücadelenin bugün için önemini artırmıştır. Bu doğru bir tesbittir. Ancak buradan hareketle, siyasal alanla bütünleşmeyen bir demokratik/toplumsal alan mücadelesi tesbitine ulaşılmamalıdır.

Gerçekten de 12 Eylül sonrası dönemde demokratik hak ve özgürlükler mücadelesi -en az 12 Eylül öncesindeki kadar- önemli hale gelmiştir. Aslında bu konudaki tartışma, önemli önemsiz ikilemi etrafında değil başka bir kıyaslama ile sürdürülürse daha gerçekçi olacaktır. şöyle ki:

Devrimci güçler yönünden, demokratik hak ve özgürlükler mücadelesi 80 öncesinde de sonrasında da öneminden hiçbir şey yitirmemiştir. Ne var ki, bu sorun önemini korumaya devam ederken, bu konudaki mücadelenin kapsamı farklılaşmıştır.

12 Eylül'den önce, kitleler ve devrimci demokratik güçler, nisbi de olsa var olan demokratik hak ve özgürlükleri korumaya çalışırken, bu dönemde bu hakları elde etme mücadelesi içerisindedirler. 80 öncesinde, 61 Anayasası tarafından tanınmış, ya da fiilen mücadele sonucunda kazanılmış bulunan hak ve özgürlüklerin kullanımı mümkün olabiliyorken, 80'den sonra bunların elde edilmesi mücadelesi gündeme gelmiş bulunmaktadır.

Bu durum, 80 sonrasında toplumsal alanın görevlerinin siyasal alana göre daha önemli hale geldiği tesbitini haklı çıkarmamaktadır.

Dün, siyasal alanla toplumsal alanın görevlerinin bütünlüklü bir şekilde ve aynı süreçte yerine getirilmesi ne kadar doğru idiyse, aynı şey bugün de geçerlidir. Bugün de, demokratik hak ve özgürlükler mücadelesi devrimci bir siyasi-toplumsal düzen mücadelesiyle birleştirilmelidir.

ÖZGÜRLÜKLER SADECE TÜRKLERİN HAKKI MI?

Demokratik hak ve özgürlükler alanında görülen ikinci yanlışlık bu özgürlüklerin kimler için savunulduğu sorusunda düğümlenmektedir.

Bu hakları savunanların çok büyük bir bölümü, Türkler için taleplerde bulunmaktadır. Demokratik hak ve özgürlükler savunulurken, bu hak ve özgürlüklerin Kürtler için de geçerli olduğu unutulmaktadır. Sadece sınıfsal değil, aynı zamanda ulusal bir baskı altında olan kürtlerin demokratik hak ve özgürlüklere layık olmadığı düşünülemeyeceğine göre, sol saflardaki bu yanlışlığı anlamak mümkün değildir. Yasal vs. zorlukların getirdiği kimi sınırlamalar bu yanlışlığın mazereti olmamalıdır. Gündeminde insan hakları, demokratik hak ve özgürlükler olan bir mücadelenin Kürtleri kapsamaması düşünülemez.

Türkiye Toplumsal Sürecinin demokratikleşmesi mücadelesinde demokratik devrimin gerekleri kapsamında yerine getirilmesi gereken en önemli sorun olan Kürt sorununun demokratik bir tarzda çözümü Kürtler için insan haklarını, demokratik hak ve özgürlükleri şimdiden sistemli bir şekilde savunmayı gerekli kılmaktadır.

Bu alanda şovenizmin etkilemesinden süratle arınmak gerekmektedir. Bunun ilk adımı, demokratik hak ve özgürlükleri Kürtler için de savunmaktan geçmektedir. Bu yapılmadan gerçek bir demokrasi mücadelesi verilemez.

SONUÇ YERİNE

Türkiye'de demokrasi mücadelesi, toplumsal sürecin demokratikleştirilmesi programı, faşizme karşı mücadeleyle birleşmiştir. Bu mücadele esas olarak, baskıcı, yasakçı faşist ve otoriter bir siyasal yapı yerine Türkiye halkının Birleşik Devrimci Egemenliği altında yaşanacak Devrimci Halk Demokrasisini hedeflemektedir.Bu mücadelede siyasi iktidar sorunu temel öneminden hiçbir şey kaybetmemiştir.

Siyasi iktidar sorununu çözmenin vazgeçilmez koşulu ise, işçi sınıfının bağımsız siyasi mücadelesini ve hareketini örgütlemektir. Böyle bir hareketin olmadığı bir dönemde (örneğin günümüzde) temel siyasi görev, öncelikle devrimci bir hareket yaratmak olacaktır. Özetle, bizim ülkemizde demokratik hak ve özgürlükleri kazanmak burjuvazinin herhangi bir kesiminin çabasıyla değil, doğrudan emekçi kitlelerin mücadelesiyle mümkün olacaktır.

Bağımsız, özgür ve demokratik bir Türkiye mücadelesi aynı zamanda bir sosyalizm mücadelesi olacaktır.

Türkiye'nin gerçek bir demokratikleşme süreci yaşayabilmesinin tek yolu, bu sürecin sosyalizmle kesişip bütünleşen bir yol izlemesidir. Bu da ancak bu sürece işçi sınıfının ve halkın devrimci hareketinin önderlik etmesiyle başarılacaktır.

İşçi sınıfının ve halkın devrimci-demokratik yönetimi altında gelişen demokratikleşme sürecinin asli işlevi, burjuva demokrasisini kurmak değil, öz nitelik ve biçim olarak burjuva demokrasisinden tamamen farklı bir siyasal-toplumsal sisteme geçmek, devrimci bir sosyalizme ulaşmaktır.

İşçi sınıfının önderliği altında, emekçi kitlelerin ve bütün halk güçlerinin birleşik mücadelesi üzerine yükselen ve sosyalizmle bütünleşen bir demokratikleşme süreci yaşanmadan, ülkemizde, kelimenin gerçek anlamıyla bir demokratikleşmeden söz edilemez.

Bizim ülkemizde faşizme karşı mücadele programıyla Demokratik Halk Devrimi Programı'nın çakışmasının, ya da faşizme karşı mücadele görevinin esas olarak, devrimci-demokratik halk iktidarı aracılığıyla ulaşılacak bir sosyalizm hedefinin bir parçası olmasının bütün anlamı, işte bunlardır.

Bu nedenlerledir ki, Türkiye'deki mevcut rejimin gerçek alternatifi, faşizmin gizli şekli, ya da burjuva demokratik devlet değil devrimci sosyalizme yönelen halkın devrimci-demokratik düzenidir.

İşçi sınıfına ve halk kitlelerine, burjuva egemenliğinin bir biçimine ulaşmaktan öteye geçmeyecek olan bir seçeneği, 12 Eylül öncesinin "parlamenter demokrasi"sini, ulusal demokrasiyi, sivil toplumu vb. önermek, bu nedenle devrimcilere ait bir tutum olamaz.

Demokrasi Tartışmaları Üzerine Sesli Düşünceler

A. Cumhur AYTULUN

"Doğmatizmin gerçek özü, bir anlamda teorik nesnellik sürecinde 'orada bulunan' hakkında yeni sorular sormamada aranmalıdır. Başka bir ifadeyle doğmatizm teoriyi önermeler yığınına indirgemek, yani 'olan'ı görmezlikten gelmek veya görmemek; dolayısıyla her koşulda ve bütün zamanlar için 'orada bulunan'ı uygulamaya çabalamak sonucuna götürür...

"İşte doğmatizm bu anlamda marksizmin reddettiği bir akımdır. Marksizmin teorisini dondurmaya yönelir. Marksizmin lafızlarına sıkı sıkıya sarılır, gelişen ve ortaya çıkan her yeni durumu incelemeye gerek görmeden geçmiş büyük marksistlerin yazılarına atıflarla yetinir. O, marksizmi bir doğmalar yığını olarak görür. Doğmacının kafasında hareket mekanik bir anlam kazanır. Bu haliyle tarihi de tekrarlardan ibaret bir oluşum olarak değerlendirir. Doğmatik düşünce olayları büyük tarihsel paralelliklerle açıklar. Bugün olmakta olanları dün olanlara benzetir. Dün olanlar için söylenen ve yazılanları bugün olanlara uydurmakla yetinir. Olaylar arasındaki kati benzerlikler onun için büyük bir anlam ifade eder ve herşeyi de bu kezde benzetmelerin üzerine kurar. Marksizme göre 'eski' 'yeni'nin içinde vardır, ama 'yeni' olan 'eski'den farklı bir şeydir. İşte doğmacının mekanist bakışı, yenideki eskiyi görür. Yeniyi eskinin bir tekrarı sanır... Tarihin diyalektik sarmal gelişmesini helezonik yükselişini anlamamıştır. Kısacası 'Marksizm'in bilgi teorisini anlamamıştır."

(D.Y., Sayı 1, 1 Mayıs 1977, "Marksist Teorinin ve Teorik Eğitimin Önemi Üzerine")

Bir çoğumuz yakın geçmişimizde 80 öncesinin siyasal hareketlerinin insanları olarak, siyasal tartışmayı kendi siyasal hareketimizin çeşitli sosyal siyasal çatışmalarda aldığı tutumların tartışmasını yapmak gibi bir pratiğin içinden geliyoruz. Bugün yeniden devrimci bir hareketin yaratılması sorunlarıyla karşı karşıya olunduğu noktada, böylesi bir pratikten kaynaklanan alışkanlıklarımız, sözkonusu hareketin teorik-ideolojik çerçevesinin oluşturulması açısından zorunlu ön-tartışmaların yapılmasında ve bu doğrultuda düşüncelerin geliştirilmesinde bir engel oluşturuyor.

Bugün karşı karşıya olunan sorunlara ilişkin merkezi politik mesajlar üreten/üretecek bir hareket yok. Dolayısıyla bugün, ülkemizde ve dünyamızda toplumsal mücadelelerin karşımıza getirdiği sorunlar karşısında, bunlara ve çözüm yollarına ilişkin açık ve rahat bir tartışma yapılması her zamankinden daha fazla gereklidir. Bugün sosyalist hareketin genelinde en fazla ihtiyaç duyulan şey özgür bir tartışma ortamıdır. Egemen çevrelerin ve 12 Eylülcülerin koyduğu bütün sınırlamalar yetmiyormuş gibi, birçoğumuz şimdilerde kendi özgür düşünce sürecimize çok çeşitli nedenlerle kendimiz çeşitli sınırlamalar koyuyoruz.

Eğer karşımıza çıkan sorunların gündeme getirdiği tüm sorulara bir çırpıda doğru cevaplar verebilecek bir peygamberin geleceğine inanıyor değilsek ya da gelmeyeceğini bilmemize rağmen "Godot'ları bekleyerek' oyalanmak istemiyorsak, bütün eksikliklerimize, yetersizliklerimize karşın, kendi insan malzememize ve kendimize güvenmeyi esas alarak biranönce seslice düşünmeye ve düşünce alışverişi yapmaya başlamalıyız.

Dolayısıyla tartışmaların bugünkü evresinde söylenenler tamamlanmış, insanların etrafında hemen seferber olacakları görüşler olarak değil, tartışmalar sürecinde şekillendirilecek, değişime ve geliştirilmeye açık görüşler, tartışma noktaları olarak ele alınmalıdır.

* * *

Devrimci, sosyalist hareket önerdiği gelecek projesini, gelecek tasarımını salt demokrasi tartışması ile sınırlandırmamalıdır. Böylesi bir sınırlandırma sosyalist hareketi güdükleştirir.

Herşeyden önce bugün Türkiye toplumu sadece bir siyasal rejim krizi ile değil yaşamın bütün alanlarında belirtileri görülen bir toplumsal bunalım ile karşı karşıya bulunmakta. Kuşkusuz herşeyin birbiri ardına çöktüğü bir 'dip noktası''nda değiliz. Tersine, özellikle 12 Eylül sonrasında yeniden biçimlendirilen devlet örgütlenmesinin, devlet iktidarının bir çok organı sağlam ve ayakta duruyor görünüyor. Siyasal partiler yasasından seçim yasalarına, sendikalar, dernekler yasasından Medeni Hal yasasına kadar siyasal, sosyal ekonomik ve kültürel bütün alanlarda görülen, çeşitli biçimlerdeki devlet terörü, resmi baskı, sınırlandırma ve hileler bu durumun bir nedeni ise, diğer bir nedeni de bunalımın boyutlarını köklerini bütün kapsam ve derinliğiyle gören ve buna denk düşen köklü ve kapsamlı çözümler üretebilen bir muhalefet hareketinin ve cephesinin yaratılamamış olmasıdır.

İçinde yaşanılan toplumsal bunalım ne salt Özal hükümetinin her alandaki politikalarından ne de 12 Eylül Cuntası ile ülkemize zorla giydirilen mevcut 12 Eylül rejiminden kaynaklanıyor. Bunlar bunalımın oluşumunda birer etken olmakla birlikte, esas olarak, süregelen bunalımın bugünkü somut biçimlenişini belirliyor. Ülkemizdeki toplumsal bunalım, 1950'lerden bu yana değişik biçimlerde uygulanan iktisadi, sosyal, siyasal, askeri politikalar ve 60'lı - 70'li yılların sınıf mücadelelerin ürünü olduğu kadar, 1920'lerde oluşturulan modern Türkiye Cumhuriyetinin önüne koyduğu hedeflerin, yaptığı tercihlerin ve oluşturduğu çerçevelerin, bunlarla kendi toplumsal gerçekliğimiz arasında yaşanan çatışmaların yarattığı birikimlerin, bütün bunların gelinen noktada sorgulanıyor olmasının ürünü olarak ortaya çıkıyor. Kuşkusuz TC'nin 1923'lerden, özellikle de 1950'lerden bu yana gittikçe daha bağımlı bir hale gelerek bütünleştiği kapitalist sistemde yaşananlar, bunların ülkemize yansıması ve çeşitli biçimlerde yapılan emperyalist müdahaleler de sözkonusu bunalımın oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Ve sonuçta 17 Ekim Devriminden günümüze sosyalizmin iktidar denemesinde ortaya çıkan bugünkü olumsuz durum; bununla da bağlantılı olarak, üretilmiş ve üretilen kuramlar bütünü olarak Marksizmin günümüzde içinde bulunduğu kaotik durum ve bugünkü genel bunalım koşullarında ortaya çıkan sorunlara verdiği cevaplardaki yetersizlik (bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de) toplumsal muhalefetin sosyalizm hedefine yönelmesini engelleyen bir işlev görmektedir. Özel bir rol oynamaktadır.

Karşı karşıya olduğumuz toplumsal bunalıma yol açan nedenler, bunalımın somutlandığı alanlar ve boyutları başlıbaşına bir tartışma konusudur. Burada, böylesi bir tartışmada —eğer bugün "başka bir Cumhuriyet ve başka bir Türkiye" için özlem duyuyor ve mücadele ediyorsak— doğru cevapların ancak, (egemen sınıfların ya da onların şu ya da bu kesiminin egemenliğinde ve/veya yönlendiriciliğinde yaşanan) TC tarihinin ve en başta "kemalizm" olmak üzere bu tarihsel süreçte egemen olmuş bütün ideolojik düşünce akımlarının eleştirisi temelinde verilebileceğini belirtmekle yetinelim.

Dolayısıyla devrimci, sosyalist hareket kendisini, neredeyse neredeyse bütün toplumsal ve siyasal kesimleri ve örgütlenmeleri belirgin bir muhalefete iten mevcut siyasal rejim krizinden bir çıkış, mevcut rejime alternatif bir siyasal model ve program arayışı ile sınırlandırmamalıdır. Sorun içinde yaşaya yaşayarak alıştığımız derin toplumsal bunalıma kapsamlı çözümler bulabilmektir. Böylesi bir bunalım ortamında yapılması gereken tartışma, halk yığınlarına toplumsal kurtuluşun yollarını açacak (varolan toplumsal, siyasal yapılara bütünüyle alternatif örgütlenmelerin nüve lerini taşıyan) bir toplumsal devrim mücadelesinin sorunlarının tartışılmasıdır.

12 Eylül'ün topluma zorla giydirdiği elbiseden, 12 Eylül rejiminden bütünüyle kurtulunsa bile böyle bir çözüm, halk yığınlarının esas özlemini duydukları toplumsal kurtuluşu getirmeyecektir. Hem bize hem de kendi aralarında oldukça farklı özellikler taşımalarına karşın —benzer bir "diktatörlüklerden demokrasiye geçiş" süreci yaşayan bazı güney Akdeniz (İspanya, Yunanistan, Portekiz) ve Güney Amerika (Arjantin, Brezilya, Uruguay) ülkelerinde, yığınlar açısından hiçbir biçimde küçümsenmeyecek kazanımlar elde edilmesine karşın, çeşitli sömürü ve baskı biçimlerinden toplumsal kurtuluşun gerçekleşmediği gerçeği unutulmamalıdır. Oysa ülkemizdeki süregelen toplumsal bunalım ve bugünkü somut konjonktür, sadece bugünün ve yakın tarihin hükümetleriyle değil, bütün bir Cumhuriyet tarihiyle, dünden bugüne Türkiye'nin tüm egemenleriyle köklü bir toplumsal hesaplaşmayı olası kılmaktadır. Bunun için 60 yıldan bu yana izlenen politikalardan temelde farklı yönelimleri içeren bir toplumsal devrim ve bir toplumsal kurtuluş mücadelesinin örgütlendirilebilmesi gerekir.

Bu içerik ve yönelimdeki bir mücadele perspektifini savunmak, kuşkusuz, Türkiye solunda oldukça yaygın olan, belli burjuva siyasal güçlerin burjuva kapsamdaki bir demokratikleşmeyi hiçbir şekilde ve hiçbir zaman gerçekleştiremiyeceğine ve burjuvazinin böyle bir programa onay/destek veremeyeceğine ya da uyum gösteremeyeceğine ilişkin "inancın" aşılmasını gerekli kılar. Bazıları bu söylenenden, ülkemizde burjuvazinin demokratikleşmeyi gerçekleştireceğine ilişkin bir "inancın" taşındığı sonucunu çıkarabilir. Oysa bu doğru değildir. Savunulan görüş şudur: Burjuvazinin, burjuva kapsamda bir demokratikleşmeyi gerçekleştirip gerçekleştiremiyeceğine ilişkin ne olumlu ne olumsuz herhangi bir "inancın" taşınması doğru değildir. Ve sosyalist hareket nasıl bir Türkiye, nasıl bir gelecek vaatettiğini, burjuvazinin neyi gerçekleştirip neyi gerçekleştiremiyeceği hesaplarından bağımsız olarak belirleyebilmelidir. Sosyalist hareket, burjuvazinin "olumlu" olarak nitelenen burjuva kapsamda bir demokratikleştirmeyi gerçekleştirdiği koşullarda bile, halk yığınlarının kendi özlemleri ve kendi hedefleri olarak uğrunda mücadele etmeye devam edecekleri (gündeme getirilen bütün burjuva programlara alternatif ve aynı zamanda verili reel-sosyalizm örneklerinin eleştirisi özelliğini de taşıyan) bir demokratik halk iktidarı, bir sosyalist demokrasi tasarımını bugünden oluşturabilmeli ve bugünden, böylesi bir gelecek tasarımının nüveleri, çekirdekleri önerilen güncel politikalarda kendilerini somutlayabilmelidir.

Bu içerik ve yönelimdeki bir politika yine Türkiye solunda oldukça yaygın olan, "tarihsel gelişmenin birbirini mutlaka ardısıra izlemesi gereken belirli tarihsel etaplardan (aşamalardan) oluştuğu", ve bunun sonucu gündeme gelen "emperyalizm çağında emperyalist metropoller dışındaki ülkelerde aşamalı bir devrim sürecinin yaşanması gerektiği" türünden görüşlerin ciddi bir sorgulama ve yeniden değerlendirme sürecinden geçirilmesini gerekli kılmaktadır. Ayrıca bugün gerek gelişmiş batı sanayi toplumlarına gerekse reel-sosyalist ülkelere ilişkin gündeme gelen tartışmalar bu sorunsal bağlamında bizleri de yakından ilgilendirmektedir. Bu da başlıbaşına ayrı bir tartışma konusudur.

Burada sadece bazı soruları sormakla yetinelim. Çağdaş kapitalizmin, çağdaş batı sanayi toplumunun bugün ulaştığı iktisadi teknolojik düzey insan-doğa-toplum üçgeninde hiçbir sömürü, baskı ve hegemonya türünün olmadığı bir gelecek tasarımı açısından gerekli ve kaçınılmaz mıdır? Belli sanayi dallarındaki yoğunlaşma ve merkezileşme, üretici güçlerin, özel olarak da teknolojinin insanlığın insani amaçlarından bütünüyle bağımsız sınırsızca gelişmesi, eşitlikçi, özgürlükçü ve (insanlar ve halklar arasında) kardeşliğin egemen olduğu, insan-toplum-doğa uyumuna dayalı bir dünya ve yarın tasarımının gelişmesini ne ölçüde teşvik etmekte, ne ölçüde engellemektedir? "Teknolojik gelişme/merkezileşme" ikilisi katılım ve demokratikleşmeyi ne ölçüde geliştirmekte ne ölçüde engellemektedir? "İnsanlığın ileriye gitmesi"nden bugünkü çağdaş kapitalist gelişme düzeyine varan batı toplumlarının evrim süreci mi anlaşılmalıdır? "Çağdaşlaşmak" batı sanayi toplumlarının bugünkü gelişme düzeyine ve bu düzeyin gerekli kıldığı çeşitli insani, kültürel ve toplumsal ilişki biçimlerine ulaşma mıdır? Eğer öyleyse, bunlar, Marx'ın Engels'in komünist toplum tasarımlarına ne ölçüde denk düşen bir toplumsal zemin sunmaktadır? Batı kapitalist toplumlarının gelişme düzeyine ulaşmamış, onunkinden farklı bir tarihsel evrim süreci yaşamış —örneğin bizim gibi— ülkeler için batı toplumlarının çağdaş düzeyi, şu ya da bu yoldan ama zorunlu ulaşılması —ve sosyalizm için kaçınılmaz olarak içinden geçilmesi zorunlu— bir aşama mıdır? Böyle bir tercih bu tür ülkelerde —hangi yoldan denenirse denensin— batı toplumlarının evrim sürecini çok kısa bir zaman aralığına sıkıştırdığından devasa toplumsal zorlamaların gündeme geldiği, demokrasiden bütünüyle uzaklaşıldığı, yığınların politik kararalma ve yürütme odaklarından uzaklaştırıldığı baskı ve terör rejimlerine, açık diktatörlüklere yol açmıyor mu? Reel sosyalizmin bir çok örneği, bazı Afrika ve Orta-Doğu ülkelerindeki askeri-sivil bürokratik yönetimler, İspanya ve Yunanistan'ın askeri/faşist diktatörlükler dönemi, hatta Brezilya örneği bu bağlamda bazı ortak özellikler taşımıyor mu? (Kapitalist kâr maksimizasyonu anlayışının toplumsal yaşamda hakim olduğu ülkelerde, böylesi bir gelişmenin, esas olarak emperyalizmle giderek bütünleşen bir tekelci sermaye kesiminin ortaya çıkışı ve etkinliğini artırması sonucunu doğurduğunu hemen belirtelim.) Bu tartışmanın, özellikle biz sosyalistleri ilgilendiren yönü, sosyalist hareketin böyle bir hedefi benimseyip benimsememesi gerektiği sorunudur. Bu amaçla sorulabilecek son bir soru da şudur: Hedef olarak Batı sanayi toplumlarının mevcut gelişme düzeyine ulaşmayı koyan sosyalist denemelerin Sovyetler Birliği gibi gelişmiş örneklerinde, varılan noktada, gelişmiş batı kapitalist toplumlarına özgü bazı sosyal sorunların ortaya çıkması rastlantı mıdır?

Bütün bu sorular Türkiye solunun belli kesimlerine fantezik arayışlar gibi gelebilir. Ama uluslararası düzeydeki sosyalizm denemelerinin ve tartışmalarının, marksizmin ve insanlığın, ama herşeyden önce Türkiye toplumunun bugün geldiği düzey, burjuvaziden her anlamda bağımsız, bütün burjuva siyasal güç ve akımların önerdikleriyle gerçekten köklü farklılıklar taşıyan bir sosyalist alternatifin oluşturulması açısından bu soruların gündeme alınması kaçınılmazdır. Bugün radikal bir sol hareketin yaratılmasında esas olarak içerikte bir radikalizmin oluşturulması şarttır. Açıktır ki bu soruları bugünden yarına cevaplayacak peygamberler beklenilmemelidir. Türkiye sosyalist hareketi bu soruları cevaplayacak potansiyelleri taşımaktadır. Yeter ki, marksizmin aynı zamanda bir eleştirel düşünce sistematiği olduğu bilinciyle bu soruları "tartışma ve mücadele süreci"nin gündemine alsın.

* * *

Türk-İş'in son mitinglerinde en çok atılan sloganlardan biri "Sözde Demokrasiye Hayır". İşçilerin bu sloganı ülkemizde bugün varolan siyasal rejimin en yalın, en basit ve en açık tanımlanışı. Zaten 12 Eylülcüler ve ANAP dışında hiç kimse bugünkü siyasal re-

jime "demokrasi" demiyor. Eski MC'lerin başı Demirel bile sık sık kürsülerde, meydanlarda "Tam demokrasi" istiyor ve bunu getireceklerini vaat ediyor.

Bugün ülkemizde "12 Eylül olağanüstü dönemi"nde oluşturulan, anayasası, yasaları, kurumları ve büyük ölçüde kendi bürokrasisiyle birlikte bir bütün olan "olağanüstü bir rejim" altında yaşıyoruz. Yargı, yasama, yürütme üçlüsünde, yargı ve yasamanın gücünün ve özerkliğinin büyük ölçüde kısıldığı, yürütmenin ağırlıkla cumhurbaşkanlığında odaklaşan bir biçimde merkezileştirilip oldukça güçlendirildiği ve doğrudan, dolaylı çeşitli mekanizmalarla 12 Eylülcülerin. bürokrasinin ve ordunun denetim ve gözetimine bırakıldığı bir rejim. Meclisin, siyasal partilerin, sendikalar basın ve derneklerin gücü ve hareket alanının, neredeyse işlemez hale getirecek kadar kısıtlandığı, ordu, polis, gizli polis gibi devletin zor kurumlarının olağanüstü güçlendirilip siyasal-toplumsal yaşamda etkin ve sürekli bir baskı ve denetim gücü olarak yer aldığı bir siyasal rejim. Böyle bir rejimin Türkiye toplumuna 80-84 yıllarında yukarıdan zorla giydirildiği hatırlanırsa, 12 Eylül öncesinin "yukarıdan aşağıya örgütlendirilen Faşizm" tezinin en iyi şekilde "12 Eylül sonrası"nın bu ilk "askeri" evresine uygun düştüğü söylenebilir. Militarizm bu dönemde yukardan aşağıya faşizmi kurumlaştırdı.

"12 Eylül"le amaçlanan sadece bir siyasal rejim değil, ekonomik, kültürel, toplumsal bütün alanları kapsayan yeni bir toplumsal biçimlenişti. Ama cuntacı generallerin bu projesi tutmadı. Böylesi bir "yeni-biçimlenişin" bir parçası olarak, 12 Eylülcü generallerin MDP, HP gibi "yapma" partilerin eşliğinde başlattıkları "sivil döneme geçiş" sürecinin daha ilk adımlarında, militarizmin Darbe sonrasında sağladığı ideolojik-politik üstünlüğü ve siyasal inisyatifi hızla yitirdiği görüldü. Burjuva muhalefetle - militarizm arasındaki çatışmadan yararlanıp 6 Kasım 83 seçimlerinde aradan fırlayan, ülkeyi ordu ile birlikte yönetmeyi savunan ANAP oldu. Daha sonra militarizm 82 Anayasasınca öngörülen "arka denetim ve gözetim odalarına" adım adımgeri çekilmek zorunda kalırken boşalan yerleri ANAP doldurdu. 12 Eylülcüler her konuda anlaşamasalar bile rejimi ayakta tutabilmek, ve 12 Eylül sonrasının sunduğu olanakları tümden yitirmemek için ANAP'la günümüzde de süren bir kader birliği yaptılar.

12 Eylül darbesinin ve sonrası yılların "şok tedavisi"nin etkisinden adım adım sıyrılan Türkiye insanının iş, ucuzluk, sosyal hak, eşitlik, özgürlük ve demokrasi özlem ve istemlerini her geçen gün daha yüksek sesle dile getirmesi, 83 sonbaharından bugüne siyasal toplumsal yaşamımızdaki gelişmelerin belirlenmesinde rol oynayan en önemli etkenlerden biri olmuştur. DYP'si, SODEP'i, DSP'si ve hatta RP'si ile burjuva muhalefet, militarizm ve ANAP karşısındaki mücadelesini Türkiye insanının bu özlem ve istemleri üzerine oturtmaktadır.

Burjuva muhalefet partileri, aydınlar, sendikalar, basın çeşitli dernekler, siyasal tutuklular ve yakınları, yeniden hayatiyet kazanmaya başlayan çeşitli sosyalist çevreler, öğrenciler, işçiler, öğretmenler, gecekondulular, kadınlar, vb. ANAP'ın bütün direnmelerine rağmen, yeni baskı ve sınırlama girişimlerine karşın, her biri kendi çıkar veamaçları doğrultusunda mücadele ederek, adım adım "askeri dönem"in terör ve korku ortamını gerilettiler, toplumsal siyasal yaşamda fiili bir göreli demokratikleştirme ortamının oluşmasını sağladılar. Kısacası Türkiye halkı cuntacıların hesaplarını bozdu ve 12 Eylül'den geriye sadece ANAP'la ayakta duran —ama orası burası delinen— 82 Anayasası, 12 Eylül yasaları ve kurumları kaldı. ANAP ise ancak devletin tüm olanaklarını kendisi için seferber ederek ve seçim yasalarında ardarda kendi lehine getirdiği yeni baraj uygulamalarıve sınırlandırmalarla ayakta durabiliyor: Son seçimlerde böylesi zorlamalarla oyların ancak yüzde 36'sını toplayan ANAP ancak böylece Meclis'teki sandalyelerin yüzde 65'ini ele geçirerek "güçlü iktidar" oldu! Üstelik bugünlerde hükümet politikaları, özellikle de her türlü tahammül sınırını aşan iktisadi uygulamalar nedeniyle ANAP'ın yüzde 36'sının hızla aşındığı büyük burjuva basını tarafından biledile getirilir oldu. Bütün belirtiler

gösteriyor ki bu "aşınma süreci" devam edecektir. Ve sosyalist hareket buna hazırlanmak zorundadır.

Peki gelinen noktada demokrasinin neresindeyiz? Batı tipi bir burjuva demokrasisine mi geçtik? Ya da 12 Eylül öncesi türü, demokratik hak ve özgürlüklerin çeşitli hükümetlerve devlet organlarınca tanınmasa da sınırlı olarak var olduğu, en azından kağıt üzerinde de olsa anayasalarda ve yasalarda yer aldığı bir döneme mi geçtik? Her ikisi de değil. 83 Sonlarından bu yana ANAP iktidarı süresince denilse denilse "olağanüstü 12 Eylül rejiminin", 12 Eylül faşizminin, "sivil dönem"ine geçilmiştir. Açıktır ki "askeri döneme" göre toplumsal ve siyasal yaşamda belirgin bir göreli demokratikleşme sözkonusudur. Ama bu henüz —tek tek yasa ve kurumlarda değil— bir bütün olarak yasal, anayasal ve kurumsal yapılanmada ifadesini bulmayan, toplumsal muhalefetin zorlamalarıyla gerçekleşen fiili bir demokratikleşmedir. "12 Eylül Rejiminin" yasal ve kurumsal yapısında ifadesini bulan sınırlı adımlar (eski siyasetçilere siyaset yasağının kaldırılması, fişleme sisteminde sınırlı düzeltmeler, vb.) Özal hükümetinin toplumdan gelen zorlamalar sonucu attığı zorunlu geri adımlardır.

Burjuva partilerine (oluşumları, evrimleri, kökleri, düşünsel ve kurumsal yapıları, hangi sınıfsal çıkarları temsil ettikleri, hangi sınıf ve kesimleri destek aldıkları, birbirleri karşısındaki konumları vb.) toplumsal muhalefet odaklarına (çeşitli halk sınıf ve kesimlerininörgütlülük durumu, hali ruhiyesi, birbiriyle ilişkileri vb.) sosyalist cephedeki gelişmelere, siyasi ve ekonomik gelişmelerin gelişim yönüne ilişkin, bunların herbiri üzerine ayrıntılı çözümleme ve değerlendirmeler gerekli olmakla birlikte bu yazının sınırlarını aşmaktadır. Burada bu konularda bazı genel saptamalar ve önermelerle yetinerek bir sorunun cevabını vermeye çalışalım: Şimdi demokrasi mücadelesinin neresindeyiz?

Görülüyor ki "12 Eylül Rejimi" kimi için şu ya da bu yönleriyle kimi için bir bütün olarak ama —ANAP ve 12 Eylülcüler dışında— herkese dar geliyor. "12 Eylül harekatına" esas destek veren egemen sınıflardan, burjuvazinin çeşitli kesimlerinden bile —ANAP'ın iktisadi politikalarından gördükleri zarar arttıkça— giderek daha yüksek itirazlar geliyor. ANAP etrafında oluşmuş konsensüs, egemen sınıflar cephesinde, hatta tekelci sermaye kesimleri çevresinde giderek çözülmekte ve burjuva muhalefet, üzerinde geliştikleri ve sırtlarına aldıkları halk muhalefetinin yanısıra, gittikçe artan şekilde bu kesimlerin desteğini de toplamaktadır. Halk muhalefeti ise, geneldeki örgütsüzlüğüne ve dağınıklığına karşın, 8 yıllık "olağanüstü rejim"in, ANAP öncülüğündeki bir türlü sonu gelmeyen "demokrasiye geçiş" (!) sürecinin, özellikle de ANAP iktisadi politikaların yarattığı bir'ıkımlerle; ve son yılların oldukça zor koşullar altında yaşanan mücadelelerinde yavaş yavaş ve sınırlı da olsa —1960 Darbesi sonrasının tersine— bu kez kendi bileğinin hakkıyla gerçekleştirdiği demokratik kazanımların verdiği öz güvenle, hem rejimin ve ANAP hükümetinin sınırlamalarını hem de burjuva muhalefet odaklarının program ve stratejilerini zorlayan bir noktaya gelmiş bulunmaktadır.

Toplumsal muhalefetin ilgisi açısından bugün siyaset parlamentonun dışına sokağa, meydanlara kaymıştır. Burjuva muhalefet partileri bile ağırlıkla meydanlarda siyaset yapar olmuşlardır. Bunun birinci nedeni, 12 Eylül rejiminin ve ANAP yönetiminin parlamentoya (ve sivil toplum kurumlarına), Türkiye toplumunun burjuva demokratikleşme yolunda kat ettiği mesafeye ve kazandığı gelenekleri inkar ederek, bunlara son derece dar gelen sınırlı bir yer ve işlev tanımalarıdır. (Batı demokrasilerinin, partiler/seçimler/serbest seçimler/örgütlenmiş baskı grupları ilişki sistematiğinin Özal tarafından tanınmaması/değiştirilmesi burjuva muhalefeti sokağa itmektedir.) Sosyalistleri esas ilgilendiren birinci nedenle bağlantılı —ama ondan bağımsız bir özellik de taşıyan- ikinci nedeni ise,

halk muhalefetinin özlem ve istemlerinin parlamento vb. mekanizmalarca emilemeyecek bir içerik ve yönelim taşıması, toplumda hoşnutsuzluk ve arayışların yaygınlaşması ve ulaştığı düzeydir.

Artık görmek gerekiyor ki, Demirel'li DYP'de dahil olmak üzere, bugün genelde burjuva muhalefet, şu ya da bu ölçüde dar ya da geniş ama batı tipi bir burjuva demokrasisi programını savunuyor. Bu demokrasinin sınırları her bir partinin sınıfsal özelliklerine, içinden geldiği geleneklere ve düşünce yapısına göre daralmakta ya da gelişmektedir. Sözkonusu partilerin bu içerik ve yöndeki bir programı ekonominin karşı karşıya olduğu ağır yapısal ve konjonktürel sorunlar nedeniyle, özellikle de Türkiye'nin önemli bir parçası olduğu Orta-Doğudaki yaygın istikrarsızlık, çok yönlü ve çok boyutlu çıkar ve nüfuz çatışmaları ortamında gerçekleştirip gerçekleştiremiyecekleri ayrı bir tartışmanın konusudur. Böylesi bir tartışma sosyalist mücadelenin güncel somutlanışı ve aktüel politikaları açısından anlam taşıyabilir, ama tartışmanın ağırlığı bu konuya verilmemelidir. Çünkü bugün sosyalist hareketin yeniden canlanıp yeniden şekillendiği, (12 Eylül altüst oluşunun ardından dünyadaki çeşitli gelişmelerle de bağlantılı olarak 2000'lere yönelen bir Türkiye ortamında), onun stratejik temellerinin ve yönelimlerinin yeniden belirlenmeye ve bunların güncel politikadaki somutlanışlarının biçimlendirilmeye çalışıldığı koşullarda, burjuvazinin gündeme getirebileceği bütün seçenekleri gözönüne alan, bunların tümüne alternatif bir içerik taşıyan, politik-ideolojik bir hat oluşturabilmek gerekir.

Bugünkü ortamda Türkiye solunda iki eğilim gözleniyor. Birinci eğilim, 2000'lerde AET içinde yer alma ve batı tipi burjuva demokrasisinin şu ya da bu ölçüde gerçekleştirme yoluna girmiş bir Türkiye tablosu çiziyor. Bir an önce Birleşik Sosyalist Parti kuranlar ya da yurtdışından dönerek yeraltından bütünüyle yasal zemine çıkma girişimlerinde bulunan bu eğilimin çeşitli temsilcileri, 2000'lere doğru ana yönelimlerini, böylesi bir süreci hızlandırma ve onun bir parçası olma biçiminde belirliyorlar. İspanyol komünistleri gibi gerçekleşmesinde büyük hizmetlerinin geçtiği böylesi bir süreç sonunda siyasal arenanın bütünüyle kenarına atılma gibi bir tehlike mevcut olsa da, Portekiz ve Yunanistan'daki gibi yüzde 5'le yüzde 9 arasında sıkışan bir oyla burjuva demokratik bir yapının sol ayağı olma bu stratejinin ulaşabileceği azami hedef olarak kendisini somutluyor. Daha çok radikal sol çevrelerde görülen, farklı çeşitlemeleriyle ikinci eğilim ise, genelde burjuvazinin hegemonyasında bir demokratikleşmeyi hiçbir biçimde olası görmüyor ve burjuvazinin tamamlayamayacağına inandığı demokratik devrim görevlerini de üstlenip, batılaşmacı/çağdaşlaşmacı burjuva akımlarından ve günümüz sonuçlarına ulaşan "varolan sosyalizm" denemelerinde izlenen yoldan, esasta pek farklı bir içeriğe ve hedeflere sahip olmayan bir demokratik halk iktidarı ve/veya sosyalizm vaat ediyor. Radikal bir mücadele ve eylem çizgisi sürdüren bu eğilim, Türkiye toplumunun —kesintili ve zaman zaman yukardan müdahalelerle ve evrimci bir tarzda yaşadığı— burjuva çerçevedeki demokratikleşme sürecinde bugün ulaştığı noktada içeriği ve yönelimleriyle, radikal bir alternatifi temsil etmiyor. Yine böylesi bir eğilimin, değer ve ilişkileriyle çağdaş batı sanayi kapitalizminin hegemonyası altındaki, batılı emperyalist metropoller ile "reel sosyalizm"in çeşitli odakları arasında oluşmuş mevcut oynak statüko ortamında, her türlü sömürü, eşitsizlik, hegemonya, baskı, düşmanlık ve savaştan kurtuluş mücadelesinin verildiği, bütün boyutlarıyla bir toplumsal kurtuluş arayışının gündemde olduğu günümüz dünyasında ne ölçüde devrimci ve radikal bir dünya görüşünü temsil etmektedir, doğrusu kuşkuludur. Ve unutulmamalıdır, burjuva toplumu, çağdaş kapitalist toplumun gidebildiği ve gidebileceği sınırları aşmayan, onun en gelişmiş biçimlerinden içerik ve yönelimleri itibariyle kökten farklı bir karakter taşımayan bir radikalizmi, reform politikalarıyla (ve bazen salt bu akıma yönelik devlet terörü uygulamasını da gün-

demde tutarak) yığınlardan yalıtarak, siyasal-toplumsal arenada etkisizleştirip saf dışı bırakabilir. (60'lı yıllarda Batı Avrupa'nın geleneksel burjuva partilerince bile demokratik bir ulusal güç olarak görülen ETA'nın bugünün İspanya'sında gelip sıkıştığı nokta bir yönüyle bu tür bir "radikalizm"in ürünüdür).

Bugün birbirinin zıttı olarak değerlendirilen bu iki eğilim, sosyalist hareketi ehlileştirerek ve/veya etkisizleştirip bir köşeye sıkıştırarak, batı tipi istikrarlı bir siyasal toplumsal yapı ve yaşamı geliştirip oturtma amacındaki burjuva muhalefetin politikalarına farklı kutuplardan güç katma anlamında birbirlerini tamamlamaktadırlar. Burjuva muhalefetin savunduğu burjuva demokrasisinin önümüzdeki yıllarda ne ölçüde gerçekleşeceği, ülkemizdeki sınıf çatışmalarının ve uluslararası düzeydeki (özellikle bölgemizdeki) çatışmaların somut gelişimine bağlıdır. Böylesi bir süreçte, sosyalist hareketin eğer Türkiye insanının istem ve özlemlerine denk düşen ve bizzat seferber olduğu, köklü ve kapsamlı bir toplumsal değişim rüzgarının motoru olabilecek devrimci, radikal bir hareket niteliğine kavuşması isteniyorsa, yukardaki ikilemin öz olarak aynı olduğunu görerek ve göstererek, farklı bir demokrasi programı geliştirmek, ama Türkiye halklarının kurtuluşunu salt demokrasi sorununa ilişkin bir çözümle sınırlı görmemek gerekir.

* * *

Sosyalist hareket toplumumuzdaki süregelen somut sınıf çatışmaları zemininde, somut toplumsal çatışmalar zemininde ete kemiğe bürünecekse, açıktır ki önümüzdeki yıllarda,demokrasi eksenindeki tartışmalarda ve mücadelelerde şekillenecektir ve şimdiden şekillenmeye başlamıştır da. Çünkü bizlerin iradelerinden bağımsız ve nesnel olarak, toplumumuzda bugün hemen hemen her alandaki ve her düzeydeki çatışma demokratikleşme/özgürleşme ekseninde yaşanmaktadır. Süregelen derin toplumsal buhran ve demokratikleşme/özgürleşme istemleriyle her alanda yaşanan çatışmalar ortamında, 12 Eylül rejimine karşı yeni bir siyasal rejim arayışı, bugün toplumsal-siyasal yaşamımızın gündeminin birinci maddesi olmuş durumda. Şimdiye değin, ağırlıkla burjuva muhalefetin genel denetiminde gelişen bu arayış gelinen noktada toplumsal muhalefet tarafından zorlanmaktadır. Sosyalist hareketin geleceği açısından bu dönemeç iyi değerlendirilmek zorundadır. Böylesi bir dönemeçte sosyalist mücadelenin ve gelecek tasarımlarının, kendisini salt siyasal düzeydeki rejim arayışıyla sınırlamayıp, her alandaki demokratikleşme/özgürleşme eğilimlerini kamçılayıp seferber eden genel bir toplumsal kurtuluş/toplumsal devrim perspektifiyle ele alınması, sosyalist hareketin geleceği ve radikal toplumsal değişim rüzgarlarının eseceği bir toplumsal atmosferin gelişimi açısından hayati bir öneme sahiptir.

Sosyalist hareketin böylesi bir gelişme rayına oturtulabilmesi diğer yandan Türkiye halkının bağrında yatan potansiyellerin harekete geçirilebilmesine bağlıdır. Çünkü bir politik hareket ancak halkın bağrındaki tarihten gelen ve yeni gelişen potansiyelleri harekete geçirebildiği ölçüde kitleselleşir ve başarılı dönüşümler gerçekleştirebilir. Çağımızın başarılı marksist ulusal kurtuluş hareketleri, bir bakıma Türk ulusal kurtuluş mücadelesi, hatta bazılarına abartma gelebilir (bu ve başka açılardan bütün zaaflarına karşın) Türkiye devrimci hareketinin 75-80 dönemi bir yönüyle böylesi bir gelişmenin ürünüdürler. "Sıradan" insanlar mücadelenin söyleminde bizzat kendilerini bulur, kendilerinin de bir şeyleri değiştirebileceğine inanırlarsa harekete geçerler ve köklü değişimle için toplumsal atılım böyle başlar. İnsanlar böylece ilk elde verili sistemin, statükonun kendilerine verdiği destekçi ya da izleyici olma konumlarında bir değişiklik yaparak toplumsal değişim kavgasına atılırlar. Böylesi bir atılımın ateşlenebilmesi için, insanların, yığınların, emekçi kesimlerin bizzat kendilerini özne olarak görebildikleri bir perspektif ve söylem hayati öneme sahiptir.

Özellikle 12 Eylül gibi büyük bir yenilgi yaşamış bir halkın yeniden kendine olan güvenini kazanıp ileriye atılımı açısından bu nokta geçmiştekinden daha fazla önem kazanmaktadır. Türkiye halkının yaşanılan yenilgide —başka nedenlerin yanısıra— özellikle bizzat kendisinin hangi zaaf ve eksikliklerinin rol oynadığını sorgulayıp bilince çıkartması, bunları yine bizzat kendisinin aşmasını sağlayacak, uzak ve yakın tarihinde ne tür deneyim ve birikimlere, kendi coğrafyası, toplumsal dokusu ve kültürel yapısında ne tür olumlu özelliklere sahip olduğunu açığa çıkartması, kavraması ve harekete geçirmesini sağlayacak bir yaklaşım ve söylem!

Şablonculuk, modelcilik dünyada ne başkalarına, ne de geçmişte Türkiye soluna herhangi bir yarar sağlamamış, tersine zarar vermiştir. Türkiye sosyalist hareketi Türkiye toplumunun tarihiyle ve bugünüyle özgürlüklerini kavrayıp bunlarla iletişim kurabildiği ölçüde (ve kendi geçmişinden dersler çıkarıp onu aştığı ölçüde) Türkiye halklarının bağrındaki potansiyelleri harekete geçirebilir. Bu bilinçle ve bu amaçla, toplumsal yaşamın tüm alanlarında —kıpırtı halinde de olsa— gündeme gelen/gelebilecek her türlü halk muhalefetini; Türkiye halkının kendi tarihinde ve bugünkü mücadelede bizzat kendi eylemiyle kendi katılımıyla kendi istemleri doğrultusunda olumlu sonuçlar elde ettiği büyük-küçük bütün mücadele ve deneyimleri değerlendirmek ve bunları geliştirmek gerekir.

Türkiye halkı, egemenlik ve hüküm sürme hakkını toplumdan değil, bizzat kendisinin bu ya da şu özelliğinden alan seçkinciliğe "hayır" diyor. (Böyle bir anlayışın Türkiye'de kapitalizmin bugün karşı karşıya olduğu sorunlar ortamında halka karşı ne amansız bir diktatörlüğe yol açtığını daha çok yakın geçmişimizde 12 Eylül'ün ilk "askeri dönem"inde hep birlikte yaşadık ve bir bakıma hala yaşıyoruz.) Ama Türkiye halkının çıkar ve özlemlerine denk düşen gelecek, siyasal partilerin kendisine şu ya da bu ölçüde başvurduğu temsili bir demokrasi de olamaz. (Böylesi bir yönetim biçiminin en gelişkin örneklerinin varolduğu Batı ülkelerinde bile, halk yığınlarının ülke ve kendilerine ilişkin en hayati kararların oluşum ve yerine getirilmesi mekanizmaları ve sürecinin, bütün serbest düşünme, örgütlenme ve siyasal faaliyet, serbest seçim uygulamalarına karşın, büyük ölçüde uzağında oldukları bilinen bir gerçektir.) Her durumda savunulması gereken, halkın kendi demokratik iktidarı, kendi doğrudan demokrasisidir. Her alandaki yönetici organların ve kadroların halk tarafından heran doğrudan değiştirilebilir olduğu, halkın her bir kesiminin kendisini ve ülkeyi ilgilendiren karar ve uygulamaların alınması ve yürütülmesi sürecine doğrudan katılabildiği bir doğrudan demokrasi bilincinin ve mücadelesinin geliştirilmesi, sosyalist harekette radikal bir anlayışın, devrimci bir doğrultunun etkinlik kurabilmesi açısından zorunludur. Bu amaçla çeşitli toplumsal muhalefet odaklarında, bu içerikte bir sürecin gelişimine yarayabilecek bütün teorik tartışma ve pratik gelişmeler değerlendirilmeli, teşvik edilmelidir. Çünkü sosyalizm ve demokrasi tartışmaları, sosyalist demokrasi düşüncesi ve mücadelesi, ancak böylesi bir yaklaşımla geliştirilebilir. Çünkü böylesi bir yaklaşım, ülkemizdeki çeşitli burjuva akımların demokrasi projelerine gerçekten alternatif bir özellik taşımaktadır; ve yine böylesi bir yaklaşım mevcut "reel sosyalizm" örneklerini ve bunlara yol açan anlayışları, politikaları aşabilecek, gelişime açık potansiyelleri taşımaktadır.

* * *

Bugün sosyalist çevrelerde "sosyalizm ve demokrasi" tartışması "çok partililik" ekseninde bir tartışma olarak sürüyor. Bu son derece sınırlı, eksik ve yanlış bir bakış.

Bugün tartışmaların bu eksende sürmesinin çeşitli nedenleri var. Birincisi, Türkiye solunda 12 Eylül öncesinde, kitlelerle ilişkilerde ve örgüt içi ilişkilerde yaşananların yanısıra, özellikle farklı örgüt ve hareketler arasındaki ilişkilerde yaşanan olumsuzlukların, mücadelenin ve hareketin genelinde yarattığı tahribatların bilincine varılmış olmasıdır. (Hoş, bugün bazı çevrelerde 12 Eylül öncesini hatırlatan grupcu, rekabetçi, hoşgörüsüz ve hegemonyacı davranışların belirtilerini halen görmek mümkün.) İkincisi, Batı-marksizminin Doğu-sosyalizmine yönelttiği eleştiriler ve Gorbaçov'la birlikte reel-sosyalizm cephesinde bu eleştirilere onay veren değerlendirme ve görüşlerin ortaya çıkması Türkiye solunun çeşitli çevrelerini etkilemektedir.

Bilindiği gibi Sovyet modelinde olsun, "reel-sosyalizmin" diğer birçok örneğinde olsun, devrim sürecinde ortaya çıkan doğrudan demokrasi mekanizmalarının gelişimi zaman içinde durdurulmuş, bu mekanizmalar dondurulmuş ve bunlar esas karar mekanizmalarının dışına atılarak yeni devlet örgütlenmesinin önemsiz organları haline gelmişlerdir. Doğu modeline eleştirel bakan batılı marksist çevrelerde bu gelişmeye çözüm olarak, "varolan sosyalizm"in mevcut ekonomik yapısının üzerine batı kapitalizminin temsili demokrasi kurumlarının eklenmesi zorunluluğu üzerine görüşler geliştirilmiştir. Hatta Perestroyka'nın sol-kanadını oluşturduklarını iddia edenler, Batı'da "Avrupa komünizmi" bağlamında 70'li yılların ortalarında geliştirilen bu düşüncelerden etkilendiklerini açıkça söylüyorlar (Bkz: Arbeiterkampf sayı 92, Mart 88). Türkiye sosyalist hareketi de bütün bu tartışmalardan etkileniyor.

Çok-partililik ve bunun devlet örgütlenmesindeki yeri tartışması, sosyalizmin sorunlarını salt devletin nasıl örgütlendirileceğine ilişkin bir tartışmaya indirgeyen eksik ve yanlış bir yaklaşımdır. Çünkü sosyalizm tasarımı, salt devletin nasıl örgütleneceğine ilişkin bir tartışma değildir. Unutuluyor (ve unutturuluyor ki) sosyalizm devletin, korunmasına ilişkin değil —her türlü sömürü, eşitsizlik ve hegemonya ile birlikte— ortadan nasıl kaldırılacağına ilişkin bir tasarım ve mücadeledir. Oysa somut pratikte sosyalizmin salt devlet üzerinden ve devlet mekanizmalarıyla örgütleneceği fikri egemen oldu. 70 yıllık deneyin herhalde esas tartışılması, sorgulanması gereken yönü budur. Toplumun kendi örgütleri nasıl geliştirilebilir, devlet-dışı mekanizmalar nasıl belirleyici hale getirilebilir tartışması unutuluyor ve unutturuluyor.

Bugün Gorbaçov reformları ve —çok partili yapısı, halk komiteleri, ve taban insiyatifleriyle Nikaragua deneyinde karşılaşılan sorunlar etrafında bütün bu tartışmalar yeniden gündeme geliyor. Sadece çok-partililik ile sınırlı bir perspektifi bir an önce aşmak gerekiyor. Bugün, kendini yeniden üretme güçlüğü çeken, her türlü gelişmeyi önleyen, donmuş, monolitik baskıcı yapılar haline gelmiş doğu sosyalizminin insanları için çekici olarak gelen temsili demokrasinin en gelişmiş örnekleri Batı Avrupa'da mevcut. Oysa buralarda, özellikle sanayi toplumunun iç örgütlenmesinin ve teknolojinin bugün geldiği noktada gelişgin ve canlı partiler yaşamının ve parlamentarizmin, yaygın ve etkin sivil toplum örgütlenmelerinin varlığına rağmen, milyonların en hayati noktada çıkarlarını temsil eden konularda (silahlanma, belli sanayi dallarının terkedilmesi, bilgi sayar vb. teknolojiler temelinde bütün bir toplumsal yaşamın yeniden örgütlenmesi, gen teknolojisi ve benzeri alanlarda geliştirilen araştırmalar, bağımlı ülkelerdeki siyasal, iktisadi, kültürel yaşama yapılan çeşitli müdahaleler vb.) bütün bu mekanizmaları aşabilen, ve onları da yönlendiren, son derece gelişmiş ama son derece dar, oligarşik çıkarların temsilcisi, tekno-bürokratik seçkinlerin oluşturduğu yapılar belirlemektedir. Dolayısıyla karar mekanizmalarını yoğunlaştırıp merkezileştiren değil, yaygınlaştıran ve topluma yayan bir perspektifin tartışılması ve geliştirilmesi her zamankinden daha fazla ve acil olarak günümüzde gereklidir.

Özellikle, yüzyıllarca —bazılarının "Doğu despotizmi"nin bir örneği olarak gördükleri— güçlü ve monalitik bir merkezi otoritenin mutlak boyunduruğu altında yaşanmış bir tarihe sahip Türkiye halkının bağımsızlık, özgürlük ve toplumsal kurtuluş mücadelesi açısından bu tartışma çok daha fazla önem kazanmaktadır.

Bizim ülkemizde toplumsal kurtuluş mücadelesinin başarısı iki alandaki mücadelenin geliştirilmesine bağlıdır. Birincisi, toplumun, halk yığınlarının doğrudan kendi örgütlenmelerinin, kendi karar alma ve yürütme insiyatifinin yetkinleşeceği oluşumların geliştirilmesi mücadelesidir. Bütün bir 70'li yıllar, özellikle "Direniş komiteleri"tartışmaları ve deneyimleri, bütün eksikliklerine karşın, bugünün mücadeleleri ve tartışmaları açısından mutlaka değerlendirilmesi gereken önemli ve zengin bir deneyimdir. İkincisi, toplumsal dönüşümde belirleyici kılınmaya çalışılan toplumsal hareketin, halk hareketinin kendisinin, onun hayatın bütün alanlarındaki ilişki ve yapılarının demokratikleşmesi mücadelesidir. Uzak ve yakın tarihinin, sosyo-ekonomik yapının, bütün unsurlarıyla kültürel yapının özellikleri 12 Eylül rejiminin kışla disiplinini esas alan çeşitli müdahale, kural ve uygulamalarıyla birleşince toplumumuzun birbirinden çok farklı alanlarında (mevcut siyasal rejime karşı gelişen tepkilerde, sendikalarda, öğretim kurumlarında, aile yaşamında, kadın-erkek ilişkilerinde, geleneksel cinsel ve ahlaki değerlerde, sanat ve kültür dünyamızda, vb.) otoriter yapılara karşı özgürleşme ve demokratikleşme isteminin ifadesi olan tepkiler, arayışlar ortaya çıkmıştır. Mevcut burjuva toplumunun her anlamda eleştirisi olarak gelişen sosyalist düşünce ve hareketin ülkemizde tersine bazen —örneğin günümüzde güncellik kazanan kadın hareketi ve cinselliğe ilişkin tutumda olduğu gibi— mevcut düzenin statükocu kurumlarıyla paralel, içerikte onlardan farksız düşünce ve davranışlar geliştirdiği görülmektedir. Bu sosyalist hareketin kendisi açısından da, halk hareketi açısından da mutlaka aşılması gereken olumsuz bir özelliktir.

Bugün her türlü baskıya karşı çıkılmalıdır. Sınıfsal, ulusal ve etnik, cinsel, kültürel baskılara, doğa üzerindeki baskılara karşı çıkılmalıdır. "Bütün alanlardaki mücadele siyasal mücadele tarafından belirlenir" önermesi genelde bugüne değin son derece dar ve indirgemeci bir "siyasal mücadele" anlayışı ile alınmış, alanların kendi özerk içerikleri bütünüyle gözardı edilmiştir. Bütün alanları temelden belirleyen geneldeki siyasal hedef mevcut burjuva toplumunun yıkılarak halkın kendi demokratik yönetiminin kurulması, verili burjuva toplumun ve kapitalizmin ürettiği bütün ilişki değerlerin köklü bir biçimde değiştirilmesidir. Bu genel belirlemenin ötesinde, hiçbir alandaki özgürleşme ve kurtuluş mücadelesi (örneğin, kadının özgürleşmesi mücadelesi) (*) diğer bir alandaki mücadelenin başarısı sonrasına ertelenemez; yine aynı şekilde hiç bir alandaki mücadele diğerinin karşısına dikilemez. Çünkü görülmelidir ki cinsel, ulusal, kültürel alanlardaki baskılar bütünüyle sınıf baskısının bir alt ürünü değildir. Sınıf baskısından bağımsız dinamik-

lerin de ürünüdür. Evet, her türlü baskı biçimine karşı, neredeyse derhal orada, hemen bugünden mücadele! Dolayısıyla bugünkü demokrasi mücadelesi salt bazı siyasal kurumlardaki düzenlemelere sıkışmış,devlet yapısında belirli değişiklikleri öngören (141-142'-nin kalkması, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün sağlanması vb.), sonuçta sadece yönetilenlerin haklarının geliştirilmesiyle sınırlı bir perspektif kesinlikle aşılmak zorundadır. Siyasal düzeydeki yöneten/yönetilen ayrımını da sorgulamayı içeren, bütün bir toplumun her alanda demokratikleşmesini amaçlayan bir perspektifin oluşturulması gerekir.

(*) 12 Eylül öncesinde Lenin'in "Kadınların katılımı sağlanmaksızın devrim mücadelesi başarıya ulaşamaz" parolası Türkiye solunun büyük bölümü tarafından harekette/örgütte çeşitli görevler yüklenecek kadın elemanlar sağlama, kadınlar arasında da taraftar kazanma olarak anlaşıldı. Kadının sosyalist mücadeleye katılmasının, aynı zamanda ona şimdiye kadar verilmiş geleneksel rolde, erkek hegemonyasına dayalı geleneksel işbölümünde köklü bir değişim yapılmasını sağlayacak bir dönüşüm sürecinin devreye sokulmasını kaçınılmaz kıldığı yönüne pek ilişilmedi. Toplumda olduğu gibi sol

Yapılacak bütün faaliyet ve eylemlerde amaç, doğrudan siyasal iktidara yönelik mücadele de dahil olmak üzere toplumsal kurtuluş yolundaki bütün mücadelelerde halk yığınlarının kendine güvenini, cesaretini, moralini, insiyatifini artırmaya, tabandaki, kitlelerin doğrudan kendilerinin yer aldıkları, ürettikleri faaliyet, mücadele ve örgütlenmeleri geliştirmek, güçlendirmek olmalıdır. Ancak bu şekilde, gerçekten bağımsız düşünce alanları, gerçekten bağımsız mücadele alanları ve süreç içinde mevcut düzene gerçekten alternatif bir demokratik halk iktidarının, sosyalist demokrasinin çekirdekleri oluşturulabilir. Bu bağlamda sosyalistler olarak, herhangi bir karar alma merkezinin iradesinden bağımsız olarak, tabanda, kendiliğinden gelişen insiyatiflere kuşkuyla değil, umutla, cesaretle bakabilmeliyiz. Darbe sonrasında 12 Eylülcülerin, toplumsal yaşamı kendilerinin, dar bir seçkinler grubunun düşünceleri doğrultusunda ve mutlak biçimde kendi iradelerine bağımlı olarak, kışla disiplini içinde yukardan aşağıya zorla gerçekleştirmeye çalışması toplumumuzda, kendini doğrudan ve açıkça ifade etmese de yaygın tepkileri biriktirmişti. Türkiye halkına alternatif olarak "sosyalist cenahtan" benzer anlayış ve biçimlerde önermelerin dayatılması ise (burjuva muhalefetin batı tipi temsili demokrasi alternatifiyle devrede oluşu da gözönünde bulundurulursa) sosyalist hareketin bugün gündeminde olan yığınlar nezdinde yeniden meşruiyet ve prestij kazanma ve kitleselleşme mücadelesine zarar verir, onun bugün sıkışmış olduğu "kenar"dan çıkmasını güçleştirir.

* * *

Ülkemizde demokrasi tartışmasının —özellikle son yıllardaki gelişmelerin sonucu bugün gelinen noktada —en önemli maddelerden birisi "Kürt sorunu" karşısında alınacak tutumdur.

"Kürt sorunu" burjuva muhalefetin en fazla zorlandığı konudur. Birincisi burjuva muhalefetin de (özellikle sosyal demokratların) genelde savunduğu TC'nin resmi ideolojisi kemalizmin bu konudaki inkarcı tutumudur. İkincisi yine burjuva muhalefetin doğrudan karşıya alamadığı, almayı doğru da bulmadığı Ordu'nun bu konudaki son derece sert ve ödünsüz tutumudur. Üçüncüsü "Kürt sorunu" gerçeğinin salt TC sınırları içinde olmaması, bölgedeki 5 (esas olarak da 4) ülkenin gündeminde olan, dolayısıyla salt Türkiye'deki politikalarla çözüm yolu bulunacak, denetlenebilecek bir sorun olmamasıdır. Bazı batı Avrupalı dostları tarafından önerilse de burjuva muhalefet partilerinin "İspanya türü" bir çözüme yanaşmamasında bu durum da rol oynamaktadır. Özellikle Orta-Doğudaki mevcut istikrarsızlık ve çatışma ortamı burjuva muhalefeti iyice ürkek kılmakta-

---

harekette de bu konu tabu olmaya devam etti. Mücadelede aktif olarak yer alan kadınlar, çoğunlukla hareketin/örgütün kadın kitlesi içinde de yaygınlaşması ya da erkeklerin yaptıkları işlere yardımcılık mahiyetindeki işlerle uğraşıyorlardı. Bunları aşan içerikteki görevlerle uğraşan az sayıdaki kadın ise, kadın olma özelliklerini törpülemiş, "erkekleşmiş" kadınlardı. Yine örgütlerin/hareketlerin elemanları ve taraftarları arasındaki yaygın aile yaşamı tarzı, politik olarak aktif ve üretken erkek ve ona destek olan kadın biçimindeki geleneksel tarzdı. Kısacası, toplumdaki erkek hegemonyasına dayalı kadın/erkek ilişki biçimi sol hareket saflarında da, incelmiş biçimlerde de olsa, yaygındı. 12 Eylül sonrasının altüst oluş ortamında bu alanda da bir çok yerleşik anlayış çatırdadı, sorgulanır oldu. Ama yerleşik anlayışların etkinliği ortadan kaldırılabilmiş değil, ve bugün bazı sol çevreler kadın örgütlenmesine hala 80 öncesine özgü "araççı" yaklaşıyorlar. İstisnasız her sınıf ve zümreden, her siyasal kesimden kadının dayak yediği ülkemizde (iddialara göre kadına dayak toplumumuzda yüzde 80 civarında dolaşıyor) en radikal kesimlerdeki durum bu olunca, Türkiyenin bağımsız bir kadın hareketine gerçekten ihtiyacı var. Bazılarımız bugün kadın hareketi çevrelerindeki birtakım "aşırılıklara" takılıp bağımsız kadın hareketini olumsuzluyorlar. Unutmayalım ki eşitsizlik ve hegemonyanın var olduğu her yerde/her alanda bu durumu değiştirmek isteyen her girişim/her başkaldırı mevcut güçlü statükoyu sarsmak/parçalamak için kaçınılmaz olarak "aşırı" olur. Tarihte "aşırılık" suçlamaları hep bir şeyleri —hegemonyalarını— kaybetmek durumunda olanlarca ileri sürülmektedir!

dır. Yine açıktır ki tekelci sermaye çevreleri, Türkiye kapitalizminin karşı karşıya olduğu sorunların aşılmasında, bu bölgenin sunduğu potansiyelleri (tarım, enerji, su, petrol, yeni pazarlar,...) önemli bir faktör olarak gördüğünden, bunları tümden yitirmek istemez. Bütün bunlara karşın, hem de 12 Eylül rejimi koşulları altında Diyarbakır cezaevinde kürtçe konuşma izninin bizzat Başbakanca verildiği, Demirel Ecevit gibi deneyimli burjuva politikacıların kamuoyunda herkesin ana dilinde konuşabilmesi düşüncesini savunduğu, bazı kürt siyasal tutukluların mahkemelerde kürtçe konuşup kürtçe savunma yapmaya başladığı, TBMM kürsüsünde Milli Mücadeleden bu yana ilk kez kürtlerden bahsedildiği, kürtçe konuşmanın serbest bırakılmasını öneren yasa tasarılarının verildiği bir Türkiye'de, bazılarına son derece az bir şans tanınsa da her türlü olasılığın mümkün olabileceği gözden çıkarılmamalıdır. Kısacası, "olmaz olmaz". Herhalde 1960'ların Franko İspanyası'nda da hiç kimse, Bask ve Katalonya'ya birgün bugünkü gibi, Ordu ve polis oluşturma dışında her türlü özerkliğin tanınacağını tahmin edemezdi. Daha çarpıcı bir örnek verilecek olursa, yine 1960'lar Salazar Portekiz'inde de hiç kimse, yıllardır savaşılan Afrika'daki sömürgelerden, 1974 Askeri Darbesi sonrasında olduğu gibi, apartopar geri çekilinip, buralardaki yönetimin marksist gerilla örgütlerine devredileceğini düşünde bile görse inanamazdı.

Burjuva muhalefetine benzer bir tutukluk, Türkiye solunun büyük bir bölümünde de görülmektedir. Türkiye sosyalistlerinin, ülkemizde ve bölgede Kürt halkıyla birlikte onun ulusal baskılara, bölünmüşlüğe ve parçalanmışlığa, soykırım girişimlerine karşı— ulusal varlığını ve kimliğini koruma, kabul ettirme ve geliştirme, soykırımlara, saldırılara karşı direnme, özgürlük ve kendi kaderini kendi tayin etme hakkını savunmakla kaybedeceği pek bir şey yoktur ama kazanacağı çok şey vardır.

Türkiye solu "Kürt sorunu"na ilişkin tutumunu salt Misaki-Milli çevresinde sınırlamamalıdır. Ve böylesi bir yaklaşım, yakın geçmişte ve bugün bir çok sol çevrenin yaptığı gibi salt teoride değil, aktüel mücadele ve örgütlenmenin somut pratiğinde ifadesini bulmalıdır. Türk ulusal kurtuluş mücadelesi TC'nin bugünkü sınırlarının belirlenmesinde en önemli etken olmakla birlikte tek belirleyici faktör değildir. Orta Doğudaki verili haritayı bölge halkları değil, ağırlıkla batı kapitalizminin emperyalist yönetimleri belirledi. Niye bölge halkları ve kürt halkı ağırlıkla emperyalist odaklarca belirlenmiş bir haritaya hapsetsinler kendilerini. Ve niye Türkiye sosyalistleri böyle bir haritanın bekçisi olma işlevini yüklensinler. Aslında Türkiye sosyalist hareketinin, tartışmayı bir sınır tartışması, tek ulusa dayalı devlet tartışmasından çıkarması, onun ötesinde bir tartışmaya dönüştürmesi gerekir. Bunun için de marksizm bünyesinde bu konudaki geleneksel bakış açısının sorgulanması gerekir.

Türk halkının ulusal mücadelesi, Türkiye işçi sınıfının mücadelesiyle karşı karşıya getirilmemelidir. Ulusal mücadeleyi ille de işçi sınıfının mücadelesine tabi kılarak çözme politikasının, ulusal içerikli mücadelelerin 60-70 yıl sonra Sovyet toplumunda gündemi yeniden işgal etmesi, Batı avrupa ülkelerinde işgücü göçü ve sığınma dalgası nedeniyle ortaya çıkan yeni ulusal etnik azınlıklara ilişkin tartışmalar ve benzeri nedenlerle, bu konudaki tek doğru yol olup olmadığı sorgulanmaya başlanmıştır. İktisadi, sosyal, kültürel düzeylere ilişkin uluslar arasında eşitsizliğin, bağımlılık ve hegemonya ilişkilerinin egemen olduğu bir dünyada, egemen ulusun işçi sınıfı hareketinin hegemonyasında bir devrim sürecinin yaşandığı ve uluslararasındaki maddi eşitsizliğin devam ettiği koşullarda, bu eşitsizliğe karşı bir tepki olarak oluşan ulusal mücadeleyi sürekli arka plana itip tek yanlı biçimde sürekli enternasyonalizme, sürekli işçi sınıfının birliğine vurgu yapmanın, mevcut eşitsizliğin ve hegemonyanın bu kez "işçi sınıfı yönetiminde", başka biçimler altında da olsa, kendisini yeniden üretmesine yol açtığı görülüyor. Dolayısıyla ulusal mücadelevi sınıf mücadelesinin bir alt başlığı olarak ele almak yerine, her iki mücadeleyi

ayrı ama birbirini destekleyen/güçlendiren bir şekilde geliştirmek, ulusal/toplumsal kurtuluş mücadelesinin geneli açısından daha olumlu sonuçlar yaratmaya adaydır.

Bir başka anlatımla ulusal sorunda marksizm bünyesindeki geleneksel yaklaşım, bu problemin "burjuva" bir problem olduğundan hareket eder.. Ulusal sorun, salt burjuvazinin devlet kurma sürecinin bir sorunu olarak ele alınır ve bir ulus temelinde devletin kurulması sorununun çözümü olarak önerilir. Bu problem "burjuva" bir sorun olarak değerlendirildiği için, ya geçmiş ya da geçmişten bugüne kalmış, aşılması gereken bir geçici problem olarak görülür. Proleter devrimleri ve sosyalizm çağında bu sorunun ortadan kalkacağı düşünülür. Çünkü ulusal ve kültürel farkların giderek ortadan kalkacağı, kalktığı bir dünya düşünülmektedir. Böyle olunca "burjuva" bir problemin proletaryanın çıkarınabağlı kılınması anlayışı, çoğunlukla, ezen ulusun çıkarlarına denk düşen ve sadece ezen ulus Komünist Partisinin o dönemdeki isteklerinin ifadesi olan bu "proleteryanın çıkarları" adına ulusal sorun ikinci plana itilmiş veya bilinen (!) yöntemlerle "çözülmüştür".

Bugün ulusal ve kültürel farkların ortadan kaldırılmasını değil, bütün bu farklılıkların insanlığın bir çeşitlilik ve zenginliği olarak eşit, özgür ve kardeşçe yaşadığı bir dünyayı savunuyorsak, ulusal sorunu salt burjuvazinin tarih sahnesinde devletini kurması döneminde ortaya çıkmış bir sorun olmadığını ve sadece bu çerçevede ele alınmaması gerektiğini görmek zorundayız. Bugün işçi sınıfı hareketine bağlı, onun türevi, onun ürünü veya onun çıkarına göre ulusal sorunun çözülmesi gibi bakışları aşmak durumundayız.

Ayrıca bu sorunun bir "burjuva sorun" olarak görülmekten kurtarılması, tek ulus esasına dayalı devlet anlayışından kurtulmamız açısından da önemlidir. Çok ulusluluğu, çok kültürlülüğü esas alan, tüm ulusların (Sovyetler Birliği'nde olduğu gibi hiyerarşik bir düzenlemede değil) eşit olarak oluşturdukları bir devlet/toplum anlayışı geliştirmek zorundayız. Tarihte "balkanlaştırma" olarak adlandırılan her devletin tek bir (ağırlıklı veya belirleyici) ulustan oluştuğu çözümlerin, kendi çıkar sağlama durumlarında emperyalist devletlerce de teşvik edilebildiği hatırlanırsa, tüm ulusların eşit koşullarda varolabildiği, ortaklaşa yaşayabildiği çözümlerin, ancak sorunun "burjuva" bir sorun olarak görülmemesi ile mümkün olabileceğini kavrayabiliriz. Ve tartışmayı, sosyalistler olarak, bir sınır tartışmasının (Misaki Milli ya da başka sınırlar) ötesinde bir tartışma düzeyine çıkarabiliriz. Ancak böylesine geniş bir perspektifle, bölgedeki kürt hareketi ile demokratik-dayanışmacı bir ilişki kurulabilir, ve bu hareket içinde bölge devletlerinin ve/veya emperyalist güçlerin yedeğine düşme tehlikesi taşıyan, kürt halkının özgürlük mücadelesine zarar verecek eğilimlere karşı mücadele edilebilir.

Ama bu konuda acil olarakyapılması gerekenler vardır. Demokrat olmanın gereği olarak kürtler ve diğer azınlıklar üzerindeki her türlü ulusal baskıya karşı çıkılmalıdır. Kürtler üzerinde —ne gerekçeyle olursa olsun— devlet terörü uygulamalarına bir an önce son verilmesi için ses yükseltilmelidir. Ne gerekçeyle olursa Türk askeri birliklerinin Irak'a (ya da başka bir ülkeye) girip askeri operasyonlar yapmasına karşı çıkılmalıdır. Bölgedeki giderek artırılan askeri varlığın en kısa sürede asgari düzeye indirilmesi savunulmalıdır. Unutulmamalıdır ki bütün bu girişimler, en çok Türk şovenizminin, sivil faşist güçlerin, özellikle de militarizmin işine yarayan, onları güçlendiren bir işlev görmektedir. Böylesi küçük küçük adımlarla Kerkük'e kadar işgal ve yayılma politikası meşrulaştırılmayaçalışılıyor.İşin bu yönü dolayısıyla da bu tür adımlara karşı anında ve açık bir tepki gösterilmesi gerekir. Yine ister İran'ın ister Irak'ın olsun, kürtlere yönelik soykırımcı saldırılarına karşı çıkılmalıdır. Kürt meselesinde Türk şovenizmini sosyalistler kırmayacaksa kim kıracak? Sosyalizmin ulusların kendi kaderini kendi tayin anlayışını savunduğunu Türkiye sosyalistleri olarak unuttuk mu?

Bugün Türkiye'de kürtler devletin terörü ile PKK'nın terörü arasına sıkışmış çaresiz durumdalar. PKK, Kızıl-Kmerleri aratmayan bir önderliğe; yapıya ve mücadele çizgisine

sahip. Bu durumda Türkiye sosyalistlerine düşen görev, Türkiye Kürtleri içinde, Türkiye solunun bir parçası ya da ondan bütünüyle bağımsız (buna kürtler özgür iradeleriyle karar vermeli) ama mutlakakürt halkının ulusal istem ve özlemlerini temsil edecek sağlıklı politik oluşumların önünü açacak bir ortam ve koşulların yaratılması için mücadele etmektir.

* * *

Burjuva muhalefetin burjuva demokrasisini savunan bir programla siyasal arenada olduğu koşullarda sosyalistlerin doğrudan demokrasiyi, kapsamlı bir sosyalist gelecek tasarımını savunan bir anlayışla toplumsal mücadelede yer almaları bazılarınca şöyle anlaşılabilir: Burjuva muhalefete burjuva demokrasisi getirebileceği konusunda büyük umutlar bağlanıyor, dolayısıyla bugün herhangi bir mücadele vermeye gerek yok. Burjuva demokrasisi geldiğinde onun içinde yer alınarak sosyalizm mücadelesi verilecek.

Baştada belirtildi tekrarlayalım, sosyalist hareket kendi gelecek tasarımını burjuva muhalefetin neyi gerçekleştirip neyi gerçekleştiremiyeceğine ilişkin beklentilerden bağımsız olarak belirleyebilmelidir. Açıktır ki sosyalist hareketin gelecek tasarımı burjuva muhalefetin savunduğu "olumlu" olarak nitelenen burjuva içerikli demokratikleşmeleri gerçekleştirdiği koşullarda bile ona alternatif olma özelliğini yitirmeyecek bir içerik ve yönelimde olmalı. Ve açıktır ki böyle bir perspektifin geliştirileceği tek zemin çoğu kez burjuva demokratik bir düzlemde gelişen —güncel, süregiden toplumsal mücadelelerdir. Sosyalistler dünde en küçük demokratik mevziyi korumak için canlarını verdiler, hapis ya da sürgünü göze aldılar; bugün de en küçük demokratik bir mevziyi ele geçirmek için yine herşey göze alınıyor. Burjuva muhalefetin savunduğu demokrasinin sınırlarını nerede çekeceğini de dolaylı biçimde belirleyecek olan bu mücadeledir.

Kitlelerin kendi doğrudan yönetiminin, doğrudan demokrasi anlayışının gelişeceği tek zemin toplumsal mücadelenin bugünkü cepheleridir. Onun için gözler ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan bir burjuva demokratik yönetime değil, derhal bugünün süregitmekte olan her türlü toplumsal kıpırdanışlara, tepkilere, arayış ve mücadelelere çevrilmelidir. Her hangi bir kesimde ya da alandaki mücadelenin içinde yer alanların bu alanın ya da bu kesimin genelindeki mevcut durumu, hoşnutsuzluğun boyutlarını, arayışların içerik olarak gidebileceği noktaları, bu kesimde görülen çeşitli hareketliliklerin kesimin/alanın bütünü açısından taşıdığı potansiyelleri konularında hem mücadelenin ilerletilmesi hem de sosyalist bakışın ete kemiğe bürünmesi ve geliştirilmesi açısından kapsamlı tartışmalar yapmaları gerekir.

Örneğin öğrenci hareketinde bugün herkesin tesbit ettiği ve şikayetçi olduğu, dar bir dernekçi aktivistler grubunu pek aşamayan bir mücadele ve örgütlenmenin dışına çıkılmak isteniyorsa, gençliğin bugününe, salt 12 Eylül öncesine kadar ki dönemin alışkanlıkları, değer ve yaklaşımlarıyla yaklaşma sınırlılığından kurtulmak gerekiyor. Şimdiye kadar oluşmuş politik anlayışlarımızla, gençliğin "dernekçiler"in dışında kalan kesimine "kendi özel sorunlarıyla uğraşıyor" damgasını vurup rahatlama ve kendimizle sınırlı bir mücadele ve örgütlenmenin kolaycılığını aşmak gerekiyor. Birçok kez yapıldığı gibi, "politik alan" "özel alan" ayrımını kaldırıp insan yaşamının her alanının politika nesnesi olduğunu ve bugün belki de o "özel alan" denilen yerde gençlik kitlesinin arayışlarının somutlaştığını görmek gerekiyor.

Örneğin, işçi hareketinde öğrenci hareketindekinin tersine, düzeyi ne denli düşük olursa olsun, sınıfın bütününü, en azından onun en geniş kesimlerini kucaklayan tepki ve eylemlerin geliştiğini, Türkiye işçi sınıfının bir sınıf olarak gelişmelerin devresine girdiğini ve bunda sınıfın kendiliğindenci tepkisinin en önemli unsur olduğunu görebilmek gerekiyor. Türkiye'de işçi sınıfı Batı toplumlarında oldukça gerilerde kalmış olan bir

döneme şimdilerde girdiğini ve yaratacağı sonuçları görmek gerekiyor.

Örneğin 12 Eylül öncesinde görülmeyen yeni muhalefet odakları gelişiyor. İnsan hakları hareketi, kadın hareketi, çevre hareketi vb. Sosyalist hareketin bunlar karşısında oldukça hazırlıksız yakalandığı açık. 12 Eylül rejiminin insan hakları ihlallerinden esas muzdarip olan sosyalist çevrelerin, bir ölçüde de bu nedenle üşüştüğü "insan hakları mücadelesini" kendi gelecek tasarımlarıyla birleştirip bu anlamda hareketin önünü açtığı bir tartışmayı geliştirmekten oldukça uzak oldukları görülüyor. Konuya tek yanlı biçimde kendisini ilgilendiren "reel politik" önemi açısından ve "araççı" bir anlayışla eğiliniyor. Hatta bu alandaki mücadele küçümseniyor. Oysa ülkemiz —ki demokrasi mücadelesinin en önemli hesaplaşma ve iç-dönüşüm unsuru olabilecek bu hareketin önünün —hem perspektiflerinin hem de mücadelenin örgütlenmesinin— açılması en önemli somut acil görevdir. Kadın hareketi, çevre hareketi (*) gibi konularda inkarcı, yasakçı ya da araçcı yaklaşımlardan kurtulmak, buhareketlerin bir toplumsal hareket olarak önünün açılmasına yardımcı olmak, toplumsal devrim yolunda ilerleyen gelişkin bir sosyalist hareketin yaratılması açısından zorunludur.

Benzeri noktalar ve sorular çoğaltılabilir. Bütün bu ve benzeri somut ve "yeni" gelişmelerin sosyalist hareketin somut yönelimleri, somut görevleri açısından ne anlam teşkil ettiği mutlaka tartışılmak durumundadır. Ve bütün bu somut alanlarda geliştirilecek tartışma ve mücadelenin genelde "nasıl bir gelecek", "nasıl bir Türkiye" istiyoruz tasarımlarımızla bağlantısını kurmamız gerekiyor.

* * *

12 Eylül öncesinin siyasal hareketlerinin (bunların doğruluk ve yanlışlıkları tartışmasının çok ötesinde) üzerinde yükseldikleri tarihsel ortamın ürünü olan yapıları ve çerçevelerini veri alarak bugünün sosyal-siyasal sorunlarını çözmek mümkün değildir. Bu hareketlerin kendi dönemlerine ilişkin savundukları perspektif ve politikaların bütünüyle doğruluğundan hareket etsek bile, bu çerçevenin bugün ortaya çıkan yeni gelişmelerin, sosyal hareketlerin ve sorunların değerlendirilmesi çözümünde yetersiz kalacağı görülebilmelidir.

Dolayısıyla bugünkü sorunları kapsayan bir tartışmanın 12 Eylül öncesinin alanına sıkıştırılmaması, o hareketlerin haklarını vermek açısından da kaçınılmazdır. 12 Eylül öncesinin verili yapılarını, oluşmuş çerçevelerini, başka boyutlar ve eksenlerle saran yeni altüst oluşların ve saflaşmaların eşiğine getiren sorunlar dizisiyle karşı karşıya olunduğunu görmek zorundayız. Bugünkü sorunlara verdiğimiz bugünkü cevaplar etrafında, mücadelenin ihtiyaçlarına göre yeniden şekillenmeler kaçınılmazdır.

(*) Emperyalist metropollerin bu konuda gelişen toplumsal muhalefet sonucunda, çevreye aşırı zarar veren sanayileri bizim gibi bağımlı ülkelere aktardığı; Türkiye kapitalizminin bugün geldiği noktada denizinden gölüne, ormanından havasına doğaya ve çevreye verdiği zararların insanların gündelik yaşamını doğrudan etkiler hale geldiği, buna karşı tepki ve arayışların geliştiği gözleniyor. Bu noktadan kalkıp, Orta Avrupa gerçekliğinin ürünü olan Yeşiller Partisi gibi siyasal ve toplumsal oluşumun —hiç bir eleştiri süzgecinden geçirmeksizin— Türkiye'de bir izdüşümünü yaratmak doğru bir fikir değildir. Ama bu konu ülkemizde toplumsal kurtuluşu hedefleyen bir hareketin —gelinen noktada— mutlaka gündemine alınmak zorundadır. Yeşiller Partisi kuranlar da dahil olmak üzere bütün çevreci grupların getirdiği tartışmalar ciddidir ve geliştirdikleri mücadeleler desteklenmelidir. Çünkü çağdaş kapitalizmin, çağdaş sanayi toplumunun en önemli çatışma alanlarından biri çevre alanıdır.

•Açıktır ki bütün bu sürecin bilinçli bir genel yönelim olarak yaşanması gerektiği şart. 65'lerden bugüne devrimci gelenek içinde değerlendirilebilecek olan dağınık sosyalist kümelenmeleri/çevreleri/bireyleri; kendisini 12 Eylül öncesinin siyasal coğrafyasıyla sınırlamayan, onu aşan; bugünkü sorunlara bugün verilecek cevaplar etrafında biraraya gelişi esas alan, tüm toplumsal mücadele alanlarını kucaklayabilecek ve bu alanların özerkliğini koruyacak, alanlardaki toplumsal-siyasal mücadelelerle içiçe aşağıdan yukarıya bir mücadele ve örgütlenme sürecini temel alan, (sosyalist/devrimci geleneğin Türkiyedeki, sürgündeki, cezaevindeki eski/yeni değerlerini seferber edecek), çoğulcu bir iletişim ve tartışmalar platformunu, bunun araçlarını yaratma göreviyle karşı karşıyalar.

"Sesli Düşünceler" Üzerine Aykırı Perspektifler

Sacit DOĞRUER

"İşçi hareketi tarihinde, güçlüklerinde, sorunlarında, çelişkilerinde, doğru çözümlerinde, dolayısıyla sapmalarında da bir süreklilik var(dır), bunun nedeni (...) burjuvaziye karşı aynı sınıf savaşının ve burjuvazinin işçi hareketinekarşı aynı (ekonomik, politik ve ideolojik-teorik) sınıf savaşının sürekliliğidir."

Louis Althusser (1)

Sınıf mücadelesinin, iktisadi, siyasal, ideolojik koşullarının köklü bir değişikliğe uğradığı her dönem, politikayla uğraşan kişi, grup ve örgütleri, toplum içindeki konumlanışlarını, amaçlıetkinlikbakımından optimalize etmenin sorunlarıyla başa çıkma göreviyle karşı karşıya bırakır.

Toplumsal sınıfların, toplumun derinden ve yaygın bir biçimde etkilendiği, toplumsal yaşama yön veren bir toplumsal mücadele ekseni etrafında saflaşmaya başladığı bir dönemde ürettiği ideolojik-politik-örgütsel ifadeler sayesinde siyasal-toplumsal süreçlerin etkin bir gücü haline gelen bir kollektivitenin mensupları arasında, sözkonusu kollektivitenin günceli yakalayan ifadeleri saptamaları/terminolojisi ile bu ifadelerinin üretim yöntemi arasında bir ayniyet kurma eğilimi oldukça güçlüdür.

Her yeni dönem, kendisini bir önceki dönemin ifadeleriyle yakalamaya çalışan, bu dönemin özgül ürünlerini uygulamaya sokmayı öneren politikacılarla, bu ifadelerin yetersizliği karşısında geçmiş dönemin ürünlerini bu günün istemlerini karşılayamadıkları için mahkum eden, bunların üretim yöntemine aceleyle "eksik-yetersiz-yanlış" damgasını vuran politikacıları hemen hemen aynı anda karşısında bulur.

Bu noktada sorun, dinlerin mümin/münkir terminolojisi içerisinde tartışılamaz. Her iki grup politikacı da sınıflar mücadelesinde "doğru" taraf olmanın gerçek sorunlarınca koşullanmaktadır. (2)

*

İçinde bulunduğumuz dönemdeki toplumsal mücadelelerde, toplumda "demokrasinin" sağlanmasının merkeze konulduğu, kimse için bilinmez değildir.

Ancak, "demokrasi" sözcüğü birbirleriyle mücadele halindeki sınıfların neredeyse hemen tümü için bir "erek" olarak konulabildiğine göre, bir "taraf"ın, hem de "doğru taraf"ın kendini tanımladığı istem olarak sunulamaz.

Devrimci politikacılar için toplumdaki "demokrasi" isteminin önemi, bu isteme denk düşen toplumsal mücadelelerin devrime gelişecek bir toplumsal mücadele eksenini yaratma olanağındadır.

İşte burada "nasıl bir demokrasi?", "kimin için demokrasi?" gibi soruların cevaplanma gereği ortaya çıkar. Yani hedeflenen demokratik durumun çeşitli yönlerinin tasarımlanması ve sunulması bir gereklilik olarak kendisini gösterir.

Geleceğe ilişkin tasarılar oluşturmak ya da toplumdaki sorunlar yumağına çözüm getiren bir model kurmak, aslında bu güne ilişkin bir takım saptamalar yapmaktır. Bütün soyut gelecek önermeleri, bu günün toplumunda varolan, kendisini çeşitli karşıtlaşmalarla ifade eden güçlerin gelişme olanaklarının açık ya da örtük bir değerlendirmesi üzerinden yapılır.

Sözkonusu olan, bu gün kendisini A biçiminde ifade eden B gücünün, tasarlanmış bir C geleceği bakımından kurucu bir öge olarak kabul edilmesi ya da edilmemesidir.

Yani aslında "gelecek tasarımı" denilen şey bu gün varolan ya da gelişme eğilimi gösteren toplumsal oluşumlardan hangilerine ve ne biçimde destek verileceğinin ya da karşı durulacağının saptanmasıdır. Ütopyacı ve Bilimsel Sosyalizmin birbirlerinden ayrıldığı nokta tam da burasıdır.

Ütopik, gelecek tasarımını, mücadele halindeki sınıflardan oluşan belirli bir toplumsal formasyonun yüklü bulunduğu insani sorunların çözümünü, söz konusu sınıfların toplumsal gelişme/dönüşüm bakımından içerdiği potansiyel olanaklar üzerine değil, sorunların kendisini içerisinde ifade ettiği tek tek biçimlerin yadsınması üzerine kurar.

Bu nedenle ütopik, tarihsel gelişme süreçlerinde kimi zaman devrimin, kimi zaman karşı-devrimin, kimi zaman da statükonun yanında yeralır.

Kurduğu gelecek tasarımında, devrimci sınıfa ya da devrimci sınıfın, içerisinde bütün bir toplumun temsilcisi haline geleceği devrimci iktidar blokuna değil, toplumsal çatışmalardan edindiği yüzeysel izlenimler üzerine kurulu, devrimci bir sürecin temel kategorisi olmak bakımından hemen hiçbir anlam ifade etmeyen sınıflandırmalara, ayrımlara dayanır.

Sorun, insanlığın kendi koşulları (yani, doğa, üretim araçları ve maddi ve manevi yeniden üretimin koşulu olarak beliren tüm insan ürünleri) ve geleceği üzerinde tam egemenliğini sağlamak olarak konulduğunda, bu tür bir gelişme sürecinin, bir süre için böyle bir gelişmenin an'a uygun koşullarını yaratan ancak sırası geldiğinde yerini aynı kaderi paylaşmak üzere başka uğraklara bırakması zorunlu hale gelen momentlerden kurulu olduğu gözden ırak tutulmamalıdır.

Söz konusu momentler birbirlerini dışlayan, aralarında doğuşları bakımından bir sıralılık ilişkisi bulunan momentler olarak ele alınmamalıdır. Modern toplumun, sınıflı toplumlar tarihinin kendisine devrettiği mirasla, henüz bütüncül-harmonik bir insanlık tablosunu oluşturamadığı parçalı yapısı, bu tür bir noktaya ulaşmakta birbirinden farklı tarihsel dönem ve koşullarda ortaya çıkmış ve birbirine eklemlenmiş farklı toplumsal süreçlerin birlikte varoluşuna yol açmaktadır.

> **"Çağdaş Rusya'da, devrime muhtevasını veren, savaş halinde iki güç değildir, fakat heterojen ve farklı iki sosyal savaştır. Birinci savaş, bu günkü otokratik düzenin bağrında verilmelidir ve köleliğe dayanır; öteki ise gözlerimiz önünde doğan, geleceğin burjuva demokratik düzeninin içinde yeralan savaştır. Biri özgürlük için (burjuva toplumunun özgürlüğü için), demokrasi için, yani halkın mutlak egemenliği için bütün halkın verdiği savaş (abç)tır; öteki, toplumun sosyalist örgütlenmesi için proletaryanın burjuvaziye karşı giriştiği sınıf mücadelesidir." (3)**

Gerçekte kesintisiz devrim kavramının özü tam bu noktadadır. (4)

Toplumsal devrim süreçlerinin tümüne egemen olan bir görünüş burada özgül bir biçimde karşımızda durmaktadır:

> **"Bir sınıfa karşı çıkması yüzünden, sırf bu yüzden, devrimci sınıf, kendisini, bir sınıf olarak değil de; hemen bütün toplumun temsilcisi olarak sunar, tek egemen sınıfın karşısında toplumun tüm kitlesi olarak görünür. Bu, onun için olanaklıdır, çünkü başlangıçta onun çıkarı gerçekten de egemen olmayan bütün öteki sınıfların ortak çıkarlarına hâlâ sıkı sıkıya bağlıdır, ve çünkü, eski koşulların baskısı altında bu çıkar, henüz özel bir sınıfın özel çıkarı olarak gelişmemiştir. (5).**

Devrimci sınıfın kendi çıkarını genel çıkar olarak sunma yeteneği burjuvazi için, aristokrasi ve eski düzen (ancient régime) ile olan çelişmesini çözümlemesinin ardından ortadan kalkarken "artık toplum içinde bir sınıf diye tanınmayan ve daha şimdiden artık bu günkü toplum içindeki bütün sınıfların, bütün milliyetlerin vb. yokoluşunun ifadesi olan bir sınıf" (Alman İdeolojisi s. 70) olarak proletarya, bütün toplumsal çelişmelerin içinde çözüldüğü bir bünye olması nedeniyle kendi sorununun çözüm süreci içerisinde ayrı ayrı bütün toplumsal çelişkileri çözüm platformuna taşıma yeteneğindedir.

Öyleyse, proletaryanın burjuva rejime karşı mücadelesi, sosyalizmin maddi ve moral temelinin ortaya çıkması için zorunlu olan toplumsal gelişme süreçlerinin tümüne aktif bir eleman olarak eklemlenebilir.

Söz konusu olan, tarihin devrettiği toplumsal çelişmelerin çözüm süreçlerinde ortaya çıkan bir tür simbiosis durumudur. Bu süreçte proletaryanın kendi öz sorunu, sürecin baştan sona en kalımlı sorunu olmakla kalmaz, onun sürekli bir devrim süreci olarak yaşanmasını zorlayan temel unsuru da oluşturur.

19. yy.'ın başlarından günümüze kadar sosyalizmin toplumsal muhalefet eylemlilikleri içinde başrolü oynaması ya da (onun en aşırı düşmanları tarafından bile) başrolü oynamasının beklenmesi tümüyle proletaryanın bu kapasitesinin açık ya da örtük kabulüne dayanmaktadır.

Ancak bu kapasitenin, proletaryanın üretim araçları karşısındaki konumlanışından, toplumsal varoluşundan mantıken çıkarsanabilir oluşu, gerçeklikte bu çıkarsamanın toplumsal pratik tarafından yapılması gerektiği gerçeğini ortadan kaldırmaz.

***

Proletaryanın, kendisi ve toplumsal ilişkiler hakkındaki bilinci ve örgütlülüğü, eylemin toplumsal anlamının sınırlarını belirleyen "nesnel" koşullar arasındadır.

Emekçi sınıf eyleminin, fabrika sınırları içerisine çekildiği dönemlerde yalnızca güç ve etkinlik bakımından değil, kavrayış gücü bakımından da bir daralmaya uğradığı somut bir gerçektir. (İş gücünün satış koşulları üzerindeki olumsuz etkisi nedeniyle kadın işçilerin 20. yy.'ın başlarına kadar sendikalara alınmayışının temelinde bu tür bir "anlayış sınırlılığı" yatmaktadır.)

İşçi sınıfı eyleminin cezir dönemleri, işçi sınıfının toplumsal muhalefeti eklemleme kapasitesinde de bir daralmaya yol açmaktadır. Bu durumun doğrudan sonucu olarak, işçi sınıfı eyleminin düşünsel karşılığı olan entellektüel etkinlikler de, çözümleyici kapasiteleri bakımından, daralmaya uğrarlar. Güncel gerçekliğin kapsayıcı ifadelerini üretmekte sosyalizmin bilimsel yöntemi (Marksizm) yeterince sağlıklı bir biçimde kullanılamaz ve sosyalist teori/politika hayatın sorduğu sorulara doyurucu yanıtlar getiremez. (6)

Proletarya mücadelesinin "teorisyen"leri, tümüyle bir "deformation professionel" sonucu bu durumu, işçi sınıfı eylemindeki düşmenin temel nedeni olarak koyarlar.

Sorunun kaynağını işçi sınıfının eyleminin dışında arama biçiminde ortaya çıkan bu tür yaklaşımlar (Bunlara, sorunun merkezine reel sosyalizm deneyimlerinin sonuçlarını koyanlar da dahildir) toplumsal mücadeleler alanında idealist-metafizik bir yaklaşımın pençesinden kurtulamazlar.

1980 sonrasında toplum ekonomik-politik-ideolojik düzeylerin tümü bakımından yeniden yapılaştırılmış olmasına karşın, bu gün, yaratılan statükonun toplumun sahip olduğu pozitif güç ve olanakları tahrip ettiği düşüncesine sahip olanlar, çözüm önerilerini bu üç düzeyden biriyle sınırlamak eğilimi gösteriyorlar. Mevcut yapının ekonomik özü ve bu özün içinde kurulu olduğu ideolojik-politik koşulların üretim mekanizmasını yaşanan sınıf mücadelelerinin kendisinde değil yine statükonun kendisinde arayanlar, devrimci bir çözüm üretmekte de başarılı olamıyorlar.

(1980 öncesinde ortaya çıkan iç savaşı sınıf mücadelesinin aktüel görünümü olarak değil, arızi bir durum olarak kabul eden ve politikalarını da toplumsal mücadelenin bu temel ekseni üzerine oturtmayıp muhayyel devrim odakları üzerine yoğunlaştırarak marjinalize olanların, geçmişteki gerçek durumlarını itiraf etmektense Devrimci Hareketin (ve halk güçlerinin) yaşadığı ağır yenilgiyi kendilerini aklamanın temel gerekçesi olarak kullandıkları sürece bu tür bir çözümü üretemeyecekleri apaçık ortadadır.)

Toplumsal mücadelenin bir önceki evresinin sonuçları üzerinde yükselen bu günkü koşullarda ortaya çıkan muhalefet etkinlikleri değerlendirilirken ihmal edilmemesi gereken en temel yan budur.

12 Eylül rejiminin siyasal öznesi olarak görünen militarizmi başlangıç noktası olarak almak ve 12 Eylülcüleri iktidar haline getiren politika anlayışlarını, ekonomik çıkarları ve ideolojik tutumu biçimleyen sınıf güçleri ve bu güçlerin politik temsilcileri hakkında "olumlu ya da olumsuz" bir fikir beyan etmeyi günün konusu olarak görmemek, yaşanan içsavaş deneyimini görmezden gelmektir.

Bir yandan, "Türkiye toplumunun tarihiyle ve bu günüyle özgünlüklerini kavrayıp bunlarla iletişim kurma"yı bir zorunluluk olarak koyarken diğer yandan bu halkın yaşadığı ve bu gün sonuçlarına katlanmakta olduğu en ağır yenilgiyi teşrih masasına yatırmaktan kaçınmanın açıklaması geçmişimize karşı duyduğumuz kompleks değilse politik körlüktür.

Toplumun bağrında bağımsız bir güç olarak oluşmak (ki, devrimci bir hareketin yaratılması göreviyle aynı şey demektir) sürecinde temel oluşturacak pozitif içeriklerin varoluş kazanması, bir dizi olumsuzlamayı da ifade etmek zorundadır. Sosyalist hareketin, yalnızca yadsımalara dayanarak olumlu bir model oluşturmasının olanaksız olduğu ortadadır. Körlerle fil hikayesini çağrıştıran bu tip bir yöntemin pratik reddiyesi 1980 öncesinde yapılmıştır. Ancak 1980 öncesinde, negatif ifadelere dayalı bir politika anlayışının yalnızca pozitif ifadelerin üretimiyle değil, pozitif ifadelerin yüksek olumsuzlama kapasitesinin gösterilmesiyle aşıldığı unutulmamalıdır.

Toplumsal mücadelelerde emekçi halkın zaferini olası ve olanaklı hale getirecek bir konumlanışın belirlenmesinde, daha önceki mücadeleler içinde ortaya çıkmış olumsuzlama tutumları ve bunların soyut formüller halindeki ifadeleri karşısında takınılan idealist tutuma karşı çıkılırken bütün bir tarihsel deneyimi yok saymak ve olumsuzlamanın kendisini kategorik olarak reddetmek saçmadır.

İktidardaki sınıflar blokunun ve bunların politik temsilcilerinin emekçi halkın demokratik etkinliğinin karşıtı ya da daha hafif bir ifadeyle en azından engeli olduğu deneyiminden çıkan bir sonuç olan "burjuvazinin, ülkemizde demokratik bir misyonu olmadığı" şeklindeki tezi referans alarak burjuva muhalefetini demokratik halk eylemliliği açısından yok sayma tutumuna karşı çıkarken haklı olarak vurgulanan somutun zenginliği" (7), sözkonusu tezi topyekün yok sayarken "somutun sınırlılığı"nın ihmaline dönüşmekte ve yine en hafif ifadeyle, emekçi halkın muhalif etkinliğinin bugüne devrettiği deneyim birikimini kendi özmalımız haline getirmeyi en azından bu noktada imkansız kılmaktadır (8).

Soyut formüllerden gerçeği "türetme"nin karşısına çıplak olgular yığınıyla dikilmek şeklinde ortaya çıkan bu yaklaşım felsefe alanındaki karşılığını, Marksizmin pozitivizmle "tahkim" edilmesinde bulmaktadır.

*

Burjuva muhalefetin özgül anlamının çözümlenmesinde "geleneksel" kestirmeci yaklaşımlara karşı çıkılırken sürekli vurgulanan bir konu, burjuva muhalefetin 12 Eylülcüler (ve ANAP)den tümüyle farklı bir devlet kavramına sahip olduklarıdır.

12 Eylülcülerin yapılaştırdıkları siyasal rejimi izahta kullandıkları sistematiğin merkezine "ulusal güvenlik" kavramını koydukları, burjuva muhalefetin ise devlet/toplum örgütlenmesinde "ulusal egemenlik" kavramını merkezine koyan bir yaklaşım geliştirdiği ve bunların teorik olarak birbirini dışlayan iki farklı sistematik oluşturdukları açıktır.

Toplumun siyasal kuruluşu, merkezi bir kavramın kendi kendini açımlaması süreci olarak konulduğunda, ortada birbirini tamamen dışlayan iki farklı pratik önerme varmış gibi görünmesi kaçınılmazdır.

Bu yanılgı, Batı Avrupa deneyiminde, burjuva demokrasisinin liberal kavramıyla özdeşleştirilen bir kısım kategorilerin (güçler ayrılığı, hukukun üstünlüğü -ki insan hakları bu kavramda içerilidir-laisizm, meşruiyetini toplumdan alan temsili kurumların egemenliği, vb.) siyasal demokrasiyle özdeşleştirilmesi, siyasal demokrasi isteminin mutlak ifadeleri olarak ele alınmasından kaynaklanmaktadır.

Oysa bu gün Batı Avrupa'daki siyasal demokrasinin unsurlarını oluşturan gerçek ilişkilerden çıkarsanan bu gibi soyut kategoriler ve bu kategorileri ifade eder gibi görünen kurumlar, sınıf ilişkileri ve mücadelesinin farklı biçimler kazandığı başka ülkelerde (ve Batı Avrupa'daki farklı zaman ve koşullarda) otoriter rejimlerin söylemlerinin ayrılmaz bir parçasını oluşturabilmektedir. (9)

Deneyim, köylü yığınlarının ve kırdan henüz kopmuş yarı-proleterlerin seçmen kitlesinin önemli bir bölümünü oluşturduğu ülkelerde, iktidar blokunda büyük toprak sahiplerinin konumunu güçlendirmeyi öngören politik temsilcilerin sözkonusu kitlelerin, (devrimci halk hareketinin, dolayısıyla devrime gelişebilecek yüksek bir polarizasyon düzeyinin bulunmadığı ve bunun sonucu olarak) mülk sahibi sınıflar ve devletten başka kendilerini örgütleyebilecekleri bir eksenin varolmadığı bir durumda kendilerini, küçük köylülüğün "temsil ettiği" ulusun "en büyük savunucuları" olarak koyduğunu göstermiştir. (10) Meclis egemenliği tezinin en ateşli savunucusunun DP, AP ve kısmen de DYP oluşunu açıklayan "sır" budur. "Milli Egemenliğin", "Meclis Egemenliği" biçimindeki bu özgün ele alınışının içeriğini ortaya koymak çok daha önemli bir sorun olarak karşımızda dururken, vurguyu sözkonusu kategoriyi merkezine yerleştiren siyasal teorinin 12 Eylülcülerin siyasal teorisiyle karşıt problematikler oluşturmasına vermek yine en hafif nitelemeyle yanlıştır.(11). Bu yalnızca, gerici politikacıların "Milli Egemenlik"ten ne anladıklarını ortaya koymak bakımından değil, "reformcu" (!) tekelci sermaye çevreleriyle "radikal" küçük burjuvaların siyasal demokrasi karşısındaki tutumlarının tarihsel vebaline ortak olmaktan kurtulmak için de sorunun çözümlenmeyi gerektiren başlıca yönüdür.

**

Atomize edilmiş bir toplumda, verili durum karşısındaki rahatsızlıklarını ancak izolasyon koşullarında ortaya koyabilen toplumsal grupların toplumsal mücadele süreçlerinde kendilerini ifade etme biçimleriyle, toplumsal grupların, muhalefet etkinliğinin bir iç savaş ekseni etrafında kendini tanımladığı bir toplumsal mücadele fazında ortaya çıkan ifade biçimlerini birbirleriyle kıyaslamak ve buradan hareketle yargılar geliştirmek de 12 Eylül sonrasında sıkça görülen bir "kaydırma" olarak karşımıza çıkıyor.

Bu gün beliren, ekoloji, kadın, barış vb. insiyatiflerin sınırlı içeriklerinin toplumsal muhalefetinde daha yüksek bir programatik birliğine içerilmesi gerektiği açıktır. Ancak, anti-terörist bir halk savunması sürecinde bu tür sorunların ifade edilebilme koşullarıyla, mevcut toplumsal ilişkiler rejiminin toplumsal grupların atomizasyonuna dayalı yapısında ortaya çıkan koşullar arasında hiçbir fark gözetmeksizin, Devrimci Hareketin bu sorunlara cevap verecek ideolojik-politik-örgütsel alternatiflere sahip olmadığı ya da so-

runu ortaya koymayı bile başaramadığından hareketle, devrimci halk eylemliliğinin geçmişte üretmiş olduğu siyasal-toplumsal ilişki/değerleri yetersizlikle damgalamak, hep aynı "tüm gerçekliği kapsayan bir teorik sistem"den hayatın çıkarsanması alışkanlığını hatırlatmaktadır.

Bu bir mazeret beyanı değil, yalnızca güncel gerçekliğe denk düşen politika ve ilişki biçimlerinin üretimi bakımından ket vurucu etkide bulunan geçmiş üretimlerin aşılması konusunu geçmişle hesaplaşma konusu halinde ele almaya karşı bir uyarıdır.

* * *

Demokratikleşme sorunun tartışılmasında giderek belirginleşen iki mitos, 'anti-otoritaryanizm" ve "aşağıdan hareket" kavramlarında karşımıza çıkmaktadır.

Tek başlarına ele alındığında her kaba giren bu kavramlar dikkatli bir çözümlemenin konusu olmalıdır. Kenan Evren, milletvekillerinin parlamentoda parti disipliniyle bağlanmamasını, "liderler sultası"nın yıkılmasını isterken anti-otoritaryan bir usluba sahiptir. Keza ANAP ve diğer gerici partiler "türban" davasına sahip çıkarlarken "aşağıdan hareket"leri desteklemektedirler.

Sorun anti-demokratik siyasal-toplumsal iktidar güçlerine ve egemenlik biçimlerine karşı mücadele olarak konulduğunda, rejimin otoriteryanizmine karşı otorite karşıtlığını, yönetim-denetim-karar süreçlerindeki yalıtıcılığına karşı aşağıdan etkinliği kategorik olarak öne çıkarmak ve bir bütün olarak benimsemek gerektiği savlanabilmekte, toplumsal muhalefet etkinliğinin yalnızca rejimin otoriter/yalıtkan yapılarına karşı değil, "kendi"sindeki bu tür oluşumlara karşı da "bu gün, şimdi, burada" tutum alması önerilmektedir.

Bu önermelerden birincisi bilimsel parti doktrininin "radikal" eleştirisiyle, ikincisi, sivil toplumun veya kendiliğinden toplumsal/sınıfsal eylemliliğin yüceltilmesiyle elele gitmektedir.

Politik örgütün fonksiyonunun temel yönünün bütün toplumu kendisine benzetmek olduğu, hegemonik politik örgütün "kendi" kuruluşunu/yapısını, toplumun kuruluşu/yapısı haline getirdiği savlanmakta, buradan hareketle de kendisini örneğin hiyerarşisiz bir toplumun yaratılması göreviyle tanımlayan bir politik örgütün, hiyerarşik olmayan bir yapıya sahip olması gerektiği, oysa "geleneksel" parti anlayışının işleyiş itibarıyla eski toplumun ilişki ve değerlerinin kısmen de olsa yeniden üretildiği bir yapıyı öngörmesi nedeniyle eski rejimden köklü bir kopuşun gerçekleştirilmesinde ketvurucu bir rol oynadığı vurgulanmaktadır.

"....her yeni tarihsel aşamada, eski tarihi yanılgılar hemen az sonra ortadan kaybolmak üzere bir an için yeniden ortaya çıkar..." (12)

1871 Kasım'ında Sonvillier'de toplanan Bakuninci Jura Federasyonu I. Enternasyonal'in bütün şubelerine yolladığı genelgede "Geleceğin toplumu, Enternasyonal'in benimsediği örgütlenmenin genelleştirilmesinden başka bir şey olacak değildir. Şu halde, bu örgütü bizim ülkümüze olabildiğince yaklaştırmaya özen göstermeliyiz... Enternasyonal, yani gelecekteki insan toplumunun bu embriyonu, şimdiden (abç), bizim özgürlük ve federasyon ilkelerimizin aslına tam uygun bir imgesi olmak ve bağrındaki otoriteye ve diktatörlüğe eğilimli her türlü ilkeyi çıkarıp atmak zorundadır" (13) derken Engels, "tam da bütün gücümüzle kendimizi savunmamız gereken bir anda, proletaryaya, her gün her saat, yürütmeye zorlandığı savaşımın gereksinmelerine uygun bir biçimde örgütlenmesi değil de, bir takım hayalperestlerin yarının toplumu üzerine kendi kafalarında kurdukları bulanık tasarımlara göre örgütlenmesi öneriliyor" (14) diye yazıyordu. Yine Engels, genelge hakkında Carlo Terzaghi'ye yazdığı bir mektupta, "Bir devrimden daha

otoriter bir şey bilmiyorum (...) Paris Komününün hayatına malolan şey bir merkezileşmenin ve otoritenin eksikliğidir (...) Otoriteden ve merkezileşmeden, her türlü koşul ve durumda mahkum edilecek iki şey gibi söz edildiği zaman, ya böyle konuşanlar devrimin ne olduğunu bilmiyorlar, ya da bunlar yalnız sözde devrimciler gibi geliyor bana" (15) diyordu.

Günümüzdeki reel-politiker, bürokratik "resmi" partilerin şekillediği parti-devlet pratiklerinden hareketle "geleneksel" parti kavramının anti otoriter, anti-bürokratik eleştirisine girişildiğinde, eleştirinin "kendinde sınıf-kendisi için sınıf", "dışardan bilinç", "öncü parti" ve giderek "özel" siyasal örgüt kavramlarına-pratiklerine kadar uzandığı görülmektedir.

Toplumsal mücadele süreçleriyle parti arasında kurulan fonksiyonel ilişkide karşılaşılan olumsuz pratikler, aynı "eski yanılgı"nın nüksüne yol açmaktadır.

Yalnızca dış dünyanın değil kendisinin de tarihsel eleştirisi olarak diğer eleştirel teorilerinden ayrışan Marksizm (16), teorik, öncülleri ve yöntemi açısından proletarya pratiğinin tarihsel bir gelişme evresinin ürünü olarak, yani bizzat kendi üzerine bilincini pratiğin eleştirisiyle geliştiren bir düşünce olarak ele alındığında, Marksizm aracılığıyla emekçi sınıf eyleminin devrimci eğilimini ifade etmek ve (kendi kuruluşunu/yapısını değil) emekçi sınıfın/sınıfların, toplumsal mücadele süreci içinde yarattığı devrimci ilişki biçimlerini genelleştirmek göreviyle karakterize olan "özel" örgütün kendisi de, toplumsal mücadele süreçlerinin bir ürünü olarak, modern sınıflı toplumun yeniden ve yeniden ürettiği bir ürün biçiminde ele alınmalıdır.

Her özel örgütün kendi konformizmini yaratma eğiliminde olduğu bu gün ortaya çıkan ya da anlaşılan birşey değildir. Ancak buradan hareketle yalnızca, devrimci bir örgütün özeleştirel bir doğaya sahip olması gereği ortaya çıkar, "özel" örgütün "aşağıdan hareket" içinde likide edilmesi gerektiği sonucu değil. (17).

Yukarıdaki yaklaşımın öncüllerinden biri, aşağıdan eylemin bir bütün olarak devrimci bir niteliğe sahip olmadığı, yalnızca sistemi bir bütün olarak sorgulama eğilimlerinin aşağıdan eylemlilikler içinde ortaya çıktığıdır. Kitle eylemliliğinin "devrimci" ürünleri, bu ürünleri yaratanlar tarafından bilince çıkarılmadığı sürece bütün topluma genişletilemezler. ("özel" bir örgütün gerekliliği de tam bu noktada ortaya çıkar)

Peki, kitle eylemliliğinin ürünlerinden devrimci olanla olmayan arasındaki ayrımda hangi kriter kullanılmalıdır. "Geleneksel" teorinin bu soruya verdiği cevap tektir: "Sınıf kriteri". Bağımsız etkinliği mevcut rejimi temelden sorgulama kapasitesine sahip sınıf veya sınıflara ait oluş. Bu aidiyet ilişkisi dar anlamıyla, yani emekçi sınıf ya da halk sınıflarının egemen sınıflardan bağımsız etkinliğinin ürünü olduğu ölçüde, sözkonusu olan bir ilişki olarak ele alınmalıdır. (18).

Sözkonusu ayrım bilimsel sosyalizmin verili toplumda yakaladığı "Arşimet Noktası" (19)nın ta kendisidir. Devrimci alternatif, ne "Athena'nın Zeus'un kafasının içinden bütün silahlarıyla çıkması gibi, "proleter sınıfın teorisyenlerinin" kafasının içinden zuhur edebilir ne de şekilsiz bir "kitle"nin eylemliliklerinin aritmetik toplamı olarak kendiliğinden belirebilir. O yalnızca, verili toplumsal yapı içerisinde devrimci bir iktidar bloku olarak eklemlenme kapasitesine sahip devrimci sınıf ve toplumsal grupların bağımsız etkinliğinde kendini gösterir, işçi sınıfının bilimsel yöntemiyle bilince çıkarılır ve devrimci partisiyle de ortak bir bilinç ve etkinlik haline getirilir.

(1) L.Althusser, John Lewis'e Cevap, V yayınları, s. 65

(2) "Eğer (...) bireylerin gerçek yaşam koşullarının bilinçli ifadesi hayal ürünü ise, eğer onlar tasarımlarında gerçeği başaşağı ediyorlarsa, bu olay da gene onların sınırlı eylem biçimlerinin ve bundan doğan daracık toplumsal ilişkilerinin bir sonucudur." (Alman İdeolojisi', Sol Yay. S. 44)

(3) (Lenin, "İşçi - Köylü İttifakı", Aktaran, M. Çayan, Kesintisiz Devrim I - Toplu Yazılar s. 228)

(4) Hafıza-i beşer nisyan ile maluldür. Her yenilgi döneminden sonra, sosyalizm pratiğinin deneyim, ve kazanımlarının taşıyıcı kadrolarının biçilmesi ve likidasyona uğraması sonucu, devrimci halk güçlerinde de genel bir "hafıza kaybı" gözlemlenir.

"Aşamalı devrim", "Demokratik devrim-Sosyalist Devrim" tartışmalarını yirmi yıl önce aşarak sonuçlandıran Türkiye solu bu gün yine aynı konuyu tartışıyor.

Hafıza kaybı yalnızca Türkiye soluyla da sınırlı değil:

Üretici güçlerin kapitalizm koşullarında ortaya çıkan muazzam gelişmesinin tek yönlülüğü, yıkıcılığı ve uygun olmayan kullanımı daha Alman İdeolojisi'nde ortaya konulmuş ve üretici güçlerin gelişme süreçlerinde kârın düzenleyici ilke olmaktan çıkmasıyla birlikte bu durumun ortadan kaldırılışının temel koşulunun yaratılmış olacağı neredeyse yüzelli yıl önce öngörülmüşken bu gün hâlâ, "Sosyalist bir iktidarın Batı tipi bir sanayileşme stratejisi izlemesi gerekirmiydi gerekmezmiydi "gibi bir tartışmanın sosyalistler arasındaki bir tartışmada yalnızca "gelişmiş bir endüstriyel temel üzerinde yükselen bir kamulculuk mu, yoksa üretim etkinlikleri zanaatkârlık ve küçük çiftçilik işleriyle sınırlı bir kırsal kamulculuk mu?" tartışmasına yeniden hayat vermek bakımından anlamlı olması da sosyalizmde reel politikerlerle ütopiklerin ne denli etkin olduklarını gösteriyor.

"Teknolojik gelişme/merkezileşme ikilisi"nin "katılım ve demokratikleşmeyi ne ölçüde geliştirmekte" olduğu sorusu, tesadüf bu ya (!) Proudhon'la yapılan bir polemikte, Felsefenin Sefaleti'nde "genel bir kural olarak denilebilir ki, toplumun içindeki iş bölümü ne denli az otoriteyle yapılırsa, atelye içindeki iş bölümü de o denli gelişir ve o denli tek kişinin otoritesi altına girer (abc)", "Modern toplumda işbölümünü (abc) tanımlayan şey, onun uzmanlaşmış işlemler, uzmanlar ve bunlarla birlikte meslek ahmaklığı (abc) doğurmasıdır (...) Otomatik atelyede iş bölümünü tanımlayan şey, işin, orada, uzmanlaşmış niteliğini tümüyle yitirmiş olmasıdır. Ama her türlü özel gelişme durduğu an, evrenselllik gereksinmesi, bireyin parçalanmamış gelişmeye karşı gösterdiği eğilim kendisini duyurmaya başlar. Otomatik atelye, uzmanları ve meslek ahmaklığını silip süpürür." şeklinde biraz "istenilmeyen" bir cevap temeli buluyor.

Bir yandan, haklı olarak ekonomik —olanla politik— olan arasında kaba bir belirlenimciliğe karşı durulurken, öte yandan aynı tip bir yaklaşımı bir başka düzeyde göstermek son dönemde sık sık karşılaşılan bir kafa karışıklığının ifadesi gibi görünüyor. Değinilen konulara ilişkin bir yaklaşım için bkz. A.C. Aytulun "Demokrasi Tartışmaları Üzerine Sesli Düşünceler", Türkiye Sorunları, Sayı 2, 1988.

(5) Alman İdeolojisi, Sol Yay., S. 82

(6) "İktisatçılar nasıl burjuva sınıfının bilimsel temsilcileriyseler, sosyalistler ve komünistler de proleter sınıfın teorisyenleridirler. Proletarya bir sınıf olarak kendisini oluşturacak ölçüde henüz yeterince gelişmediği sürece, ve bunun sonucu proletaryanın burjuvazi ile olan savaşımı henüz politik bir nitelik almadığı sürece, ve üretici güçler, proletaryanın kurtuluşu ve yeni bir toplumun kurulması için gerekli maddi koşulları bir an için görmemizi sağlayacak ölçüde burjuvazinin bağrında henüz yeterince gelişmediği sürece, bu teorisyenler, ezilen sınıfların isteklerini karşılamak üzere sistemler uyduran ve canlandırıcı bir bilim bulmaya çalışan ütopyacılardır ancak. Ama tarih ilerledikçe ve onunla birlikte proletarya savaşımının çizgileri daha da belirginleştikçe, bunların, kafalarının içind ebilim aramalarına artık gerek kalmaz; gözlerinin önünde olup biteni saptamaları ve bunun sözcüsü durumuna gelmeleri yeterlidir. Bilim aradıkları ve sistemler kurmakla kaldıkları sürece sefaletin içinde sefaletten başka birşey bulamazlar, sefaletin içinde eski toplumu alaşağı edecek devrimci yıkıcı yönü göremezler." (Felsefenin Sefaleti, Sol Yay., S. 131)

(7) Marx, Bonapartist rejime karşı gelişen muhalefetin bir devrime dönüşme olanaklarını değerlendirirken, "Mart Kasabı" Cavaignac'ın muhalif etkinliğini de bu kapsamda mütaala etmekte ve 27.7.1957'de Daily Tribün'e yazdığı makalesinde şunları söylemekteydi: "Devrimin kapıdan girişte kullandığı ad, zafer gününde sancaklarda yazılı olan ad olmayacaktır. Çağdaş toplumlarda devrimci hareketlerin başarı şansının olabilmesi için başlangıçta bayraklarının rengini, halkın, mevcut iktidara karşı olduğu halde mevcut toplumla alıp veremediği birşey olmayan kesimlerinden ödünç alması gerekmektedir. Kısacası devrim, resmi sahneye çıkış biletini bizzat egemen sınıfların kendilerinden almak zorundadır." (Grundrisse, s. 116)

(8) Benzer bir metodoloji tartışması için bkz. Lenin, Emperyalist Ekonomizm, Marksizmin Bir Karikatürü, 2. Bölüm, "Yeni Çağ Anlayışımız", s. 40, Sol Yay. Lenin ve Klevski'nin "çağ" hakkındaki "genel" sözleri politika üretiminde nasıl kullanmak gerektiğine ilişkin tartışmaları.

(9) Bkz. Ernesto Laclau, İdeoloji ve Politika, Belge Yay. 1985.

(10) "Büyük toprak sahibi ve küçük köylü, kendi gözleriyle göre göre yıkılmalarına aynı şekilde bakmaktadır. Ve her ikisi de toprak sahibi ve kır insanı olduklarından, büyük mülk sahibi kendini küçük köylünün en büyük savunucusu olarak koymakta ve öteki de bunu —bütün olarak— olduğu gibi kabul etmektedir." (F.Engels, Almanya'da Köylü Savaşı,)

(11) Torry'lerin "Serbest Ticaret Yasaları"na ilişkin muhalefeti karşısında Marx'ın aldığı tutum hatırlansın (bkz. K.Marx, Serbest Ticaret Sorunu Üzerine, 9 Ocak 1848'de Brüksel Demokratik Birliğinde yaptığı konuşma)

(12) K.Marks ve F.Engels "Enternasyonal İçinde sözde bölünmeler" Anarşizm ve Anarko Sendikalizm Sol yay. 1979 S.87

(13) F.Engels, "Sonvilliler Kongresi ve Enternasyonal", Age içinde, s. 75

(14) F.Engels, Age. s. 75.

(15) "Engels'ten Carlo Terzaghi'ye", Age., s. 81

(16) "Marxizm aynı zamanda bir teori tarihi sunmayı da üstlenen bir tarih teorisidir." (P. Anderson, Tarihsel Materyalizmin İzinde, Belge Yay. s. 17, 1986.)

(17) Benzer bir tartışma, Gerilla Savaşı Üzerine başlıklı makalesinde Lenin tarafından, gerilla savaşının bir yöntem olarak proletaryanın mücadele biçimleri içinde mütalâ edilip edilmemesine ilişkin olarak yapılmaktadır. "Gerilla savaşının sınıf bilincine ulaşmış işçileri aşağılık-sarhoş ayak takımı ile bir işbirliğine sokacağı söyleniyor. Bu da doğrudur. Ama bu yalnız demektir ki, işçi sınıfının partisi gerilla savaşına biricik yol, ya da hatta baş mücadele biçimi olarak hiçbir zaman bakmaz. Bu demektir ki bu yöntem öteki yöntemlere bağımlı kılınmalıdır. Yani savaşın baş yöntemleriyle uygun hale getirilmelidir ve sosyalizmin aydınlatıcı ve örgütleyici etkisiyle güçlendirilmelidir. " (lenin, "Gerilla Savaşı Üzerine," Marxizm ve Gerilla Savaşı (Der. W.Pomeroy) içinde.)

(18) Bu yaklaşımın sınıf-dışı çelişmeleri dışlayıcı olduğu öne sürülebilirse de, bu sav, sınıf-dışı denilen çelişmelerin sınıf çelişmelerinden bağımsız bir yeniden üretilme kapasitelerinin olmayışının bu çelişmelerden gelişen mücadele süreçlerini, sınıf eksenli mücadele süreçlerine eklemlenmelerini kaçınılmaz kılışıyla gerçeğe uygunluk temelini yitirmektedir.

(19) Terim P.Anderson'a ait

Gelin Barışalım(*)

Yasser ARAFAT

Başkan,
Değerli Üyeler,

Bu onurlu toplulukla, 1974'den bu yana ikinci görüşmemin konuksever Cenevre kentinde gerçekleşeceğini hiç düşünmemiştim. Filistin halkının, Filistin Ulusal Konseyinin (PNC) Cezayir toplantısında ortaya koyduğu, tümüyle kamuya malolan ve uluslararası planda olağanüstü iyi karşılanan yeni politik konum ve tavırların, Filistinlilerin politik organları içinde en yüksek otorite olan PNC tarafından anayurdumuzda barışın sağlanması konusu üzerinde formüle edilen karar ve tasarımlar hakkında bilgi vermek üzere New York'daki Birleşmiş Milletler Karargahını ziyaret etmemi gerekli kıldığını düşünmüştüm.

Sizlerle orada görüşmeme engel olan keyfi Amerikan kararının ardından bugün burada sizlerle birlikte olmaktan gururlu ve mutluyum. Gururluyum, çünkü sizler arasındayım ve sizler, dünyada barış ve adalet sorunları için en yüksek kürsüyü oluşturuyorsunuz. Mutluyum, çünkü, güce dayalı pervasızlığın, tarafsızlık ve adaletin anlamını kısmen yokettiği dünyada adalet ve tarafsızlığı kılavuz ve anayasa haline getiren Cenevre'deyim. Oturumun burada yapılması için 154 üye ülkenin oylarıyla saygın topluluğunuzun aldığı karar, Amerikan kararına karşı bir zafer değil, ama barış ve adalet için uluslararası uzlaşma yönünde eşsiz bir çoğunluktur. Bu, halkımızın haklı davasının insan bilincinin yapısına içleşmiş olduğunun kanıtıdır.

Filistin halkı, bu onurlu Topluluğun ve hak ve adaleti destekleyen Birleşmiş Milletler Örgütü'nün üzerine kurulduğu ilke ve değerleri savunan dost devletlerin aldığı bu tutumu asla unutmayacaktır. Bu tutum, haksızlık, baskı ve işgalle karşı karşıya olan ve Filistin halkı gibi, özgürlük onur ve varlığını koruma mücadelesi veren bütün uluslar için güven ve cesaret kaynağı olacaktır.

Halkımıza ve ulusal haklarımıza destek olan tüm uluslar, güçler, uluslararası örgütler ve kişilere —özellikle Sovyetler Birliği, Çin Halk Cumhuriyeti, Sosyalist ülkeler, Bağlantısız devletler, İslam devletleri, Afrika devletleri, Asya devletleri, Latin Amerika devletleri ve diğer dost devletlerdeki dostlarımıza derin şükranlarımı sunuyorum. Halkımızın yanında aldıkları en son tutum için Batı Avrupa uluslarına ve Japonya'ya da teşekkür eder ve kendilerini, kararlarını, bölgemizde, Orta Doğu'da barış ve uzlaşma yolunu açmak üzere olumlu bir şekilde geliştirmeleri için ileriye doğru adımlar atmaya çağırırım.

Namibya ve Güney Afrika'daki özgürlük hareketlerinin mücadelelerine destek ve dayanışmamızı ve ırkçı Güney Afrika rejiminin saldırılarına maruz kalan sınırdaş Afrika devletlerine desteğimizi tekrarlarım.

(*) Filistinli Lider'in B.M. Cenevre konuşmasının tam metni - Aralık 1988

Bu vesileyle, bizi desteklemekte, Ulusal Konseyimizin kararlarının onaylanmasında ve Filistin Devleti'nin tanınmasında insiyatif kullanan dost devletlere şükranlarımı sunarım.

Özellikle Filistin sorunuyla bağlantılı olarak uluslararası yumuşama ve insanlık sorunlarının çözümlenmesi yönündeki genel istemin başarıya ulaşmasındaki zorlu çabaları için ekselansları, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Mr. Javier Perez de Cuellar ve yardımcılarına içten teşekkürlerimi sunma fırsatını kaçırmayacağım. Filistin Halkının vazgeçilmez haklarının uygulanması için Birleşmiş Milletler Komitesi'nin başkanı ve üyelerine halkımızın davası için çabalarından dolayı teşekkür ve takdirlerimi sunar ve halkımızın davasına tüm yapıcı katkılarından dolayı bağlantısız ulusların "Filistin Sorunu Üzerine Dokuzlar Komitesi"ni selamlarım.

Ve bu topluluğun başkanı olarak seçilmenizden dolayı Bay Başkan, sizi içtenlikle kutlarım. Anlayış ve bilgeliğinize tamamen güveniyorum. Selefinizi de bir önceki oturumdaki başarılı çalışmalarından dolayı kutlarım.

Son olarak, bu toplantıyı olanaklı hale getirdikleri için İsviçre hükümeti ve halkına içten selam ve teşekkürlerimi sunarım.

Bay Başkan,

Değerli Üyeler,

14 yıl önce, 13 Kasım 1974'te bu onurlu Topluluğun önünde, Filistinli halkımızın sorununu açıklamam için sizlerden nazik bir davet aldım. Buradayım, olaylarla dolu bunca yıldan sonra, aranızda yerlerini alan, özgürlük ve bağımsızlık savaşlarındaki zaferlerini böyle taçlandıran yeni halkları görmek için size dönüyorum. Bu halkların temsilcilerine bizim kendi temsilcilerimizin içten kutlamalarını iletiyorum. Bilinmelidir ki, mücadelemizin meyvesini vereceğine ve Ulusal Konseyimizin ilan ettiği Filistin Devleti'nin, bu örgütün sözleşmesini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisini güçlendirmek ve insanlığa zarar veren trajedilere son vermek ve herkes için hak, adalet, barış ve özgürlük ilkelerini geçerli kılmak üzere aranızda yerini alacağına inancımı tekrar etmek için size daha güçlü bir ses, daha sabit bir karar, ve daha büyük bir güvenle dönüyorum.

14 yıl önce Genel Kurul salonunda "Filistin ve Filistin halkına evet, Filistin Kurtuluş Örgütü'ne evet, Filistin halkının vazgeçilmez ulusal haklarına evet" dediğinizde kararlarınızın pek az ağırlık taşıyacağını, bu kararların gerçekleştirilmesinde başarılı olunamayacağını düşünenlerin bir kısmı, o gün taşıdığım zeytin dalını sulayan kaynaklar arasında oldular. O günden beri bu zeytin dalını kan, gözyaşı ve terle suladık. Ve o, toprakta kök salan bir ağaç ve gökyüzüne uzanan ve baskıya, haksızlığa ve işgale karşı zaferin meyvalarına ulaşmayı vaadeden bir gövdeye dönüştü. Siz bize özgürlük ve adaletin muzaffer olacağı umudunu verdiniz, bizse size halkımızın bu rüyanın gerçekleşmesi için hayatını feda eden bir kuşağını verdik. Bu, bu gün anayurdun onurunu savunmak ve özgürlük ve bağımsızlığa susayan bir halka layık olmak için anayurdun taşlarını kullanan, kutsal intifada (ayaklanma) kuşağıdır.

Size bu kahraman halktan, erkeklerimiz ve kadınlarımızdan, İsrail işgalcilerince hergün işlenen barbarca suçlar, işgal, baskı ve diktatörlükle karşı karşıya gelen sivil, demokratik bir yaklaşıma sahip olan etkin örgütlenmesi ve itilimiyle ikinci yılına giren kutsal ayaklanmamızın kitlelerinden selam getiriyorum.

İşgalci güçlerin zindanlarındaki genç erkek ve kadınlarımızdan selam size, savaş uçakları, tanklar ve ağır silahlarla donatılmış işgal güçlerine meydan okuyan taşların çocuklarından —İsrail'in tepeden tırnağa silahlı Golyat'ına cesaretle karşı duran Filistin'in silahsız Davut'undan selam.

İlk karşılaşmamızda yaptığım konuşmanın sonunda Filistin Kurtuluş Örgütü başkanı ve Filistin Devriminin lideri olarak, bir damla Yahudi veya Arap kanının döküldüğünü görmek istemediğimizi, kavganın bir dakika fazla sürmesini istemediğimizi söyledim.

Bütün bu eziyetler ve sıkıntılardan kurtulmak ve halkımızın hakları, umutları ve istemlerinin ve tüm halkların eşit haklarının güvence altına alınması temeli üzerinde adil bir barışın kurulması için çalışmak üzere size başvurdum.

Halkımızın, kendi kaderini tayin hakkını kullanmak için verdiği mücadeleye yardım etmeniz ve halkımıza, sürgün edildiği ateş hattından dönebilme olanağını sağlamanız için çağrıda bulunduğumu söyledim. Birkaç onyıldan bu yana, halkımızın birbirini izleyen kuşaklarının karşı karşıya bulunduğu adaletsizliğe son vermeye ve böylece onları bütün ulusal ve insani haklarından yararlanarak kendi toprakları üzerinde ve kendi anayurtlarında özgür ve egemen yaşamalarına yardımcı olmanızı istedim.

Bu kürsüden son olarak, Filistin'de savaş bitiyor ve barış başlıyor dedim.

O zamanki rüyamız, çağdaş dünyadaki diğer halklar gibi, Müslümanlar, Hristiyanlar ve Yahudilerin eşit hak ve sorumluluklarla, birleşik bir topluluk olarak yaşadıkları demokratik bir Filistin Devletinin inşa edilmesiydi. Filistinî aydınlatan tinsel miras ve özgür, demokratik bir toplumda birlikte varoluşu amaçlayan uygar ve insancıl değerlerin esin kaynağı olduğu Filistinlilerin bu rüyasının, kendi varlıklarını tahrip etmek ve ortadan kaldırmak olduğu yolundaki İsrail resmi açıklamasını işitmek bizi sarstı.

Bay Başkan,

Gerçeklikle rüya arasındaki bu uçurumun işaret ettiği gerekli sonucu çıkarmak zorundaydık. Filistin Kurtuluş Örgütü'nde, sorunu, mutlak adalet yerine, halkımızın özgürlük, egemenlik ve bağımsızlık haklarını koruyan, herkes için barış, güvenlik ve istikrarı sağlayan ve Filistin ve Orta Doğu'da 40 yıldır devam eden savaş ve çarpışmaları ortadan kaldıran olanaklı bir adalet temelinde çözecek gerçekçi ve elde edilebilir formüller araştırmaya başladık.

Arap - İsrail çatışmasının çözümü için Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve kararlarına, İnsan Hakları Bildirisi ve Uluslararası hukuka dayalı girişimleri bir temel olarak almadık mı Bay Başkan?

1977'de yayınlanan Vance-Gromyko bildirisini, bu çatışmanın çözüm temelini kuracak bir hareket olarak memnuniyetle karşılamadık mı?

Bölgede barış ve uzlaşma umutlarını geliştirmek için, 1977 Amerika - Mısır açıklaması temeli üzerinde yükselen Cenevre Konferansına katılmayı kabul etmedik mi?

1982'de Fez'de yapılan Arap barış planını ve daha sonra, Birleşmiş Milletler'in nezaretinde ve BM kararlarını muhafaza ederek uluslararası bir barış konferansı toplanması çağrısını onaylamadık mı?

Brejnev'in Orta Doğu barış planını imzalamadık mı?

Bölgede adil bir barışın sağlanması temelinde Avrupa Topluluğunca yapılan Venedik Deklerasyonu'nu olumlu karşılayıp desteklemedik mi?

Başkan Gorbaçev ve Mitterand'ın uluslararası konferans için bir hazırlık komitesi kurma girişimini olumlu karşılayıp desteklemedik mi?

Uluslararası hukuk ilkelerine dayalı barışçı bir uzlaşmanın elde edilmesi amacıyla, Afrikalı, Müslüman, Bağlantısız, Sosyalist, Avrupalı ve diğer gruplar ve devletlerin ortaya koyduğu ve politik girişimler ve bildirilerin sonuçlarını olumlu karşılamadık mı?

Yukarıda zikredilen girişim, plan ya da bildirilerden hiçbiri politik dengeleri ihmal etmemesine ve Arap-İsrail çatışmasının tüm taraflarının çıkar ve iddialarından hiçbirini gözardı etmemesine karşın bütün bunlara İsrail'in tutumu ne oldu?

İsrail'in bütün bunlara cevabı, yerleşim ve ilhak planlarının genişletilmesi; daha tahripkâr, yıkıcı ve kanlı çatışmaların körüklenmesi; cepheleşmenin 1982'de işgal birliklerinin istila ettiği, Sabra ve Şatilla kitle katliamları da dahil olmak üzere Lübnan ve Filistin halkına karşı gerçekleştirilen cinayet ve kitle katliamlarıyla noktalanan bir müdahalenin yapıldığı kardeş Lübnan'ı da içine alacak bir biçimde genişletilmesi oldu. Bu zamana kadar İsrail Güney Lübnan'ı işgale devam etti ve Lübnan şehirleri kasabaları ve

Güneydeki kamplarımız hergün havadan olduğu kadar, denizden ve karadan da saldırıya uğradı.

İsrail'in Filistin ve Arap toprakları üzerine süregelen işgaline, çocuklarımıza ve kadınlarımıza karşı işlediği suçlara ve demir yumruk politikasında olduğu gibi bu baskıcı ve yayılmacı planlara arka çıkanın yalnızca Amerikan hükümeti oluşu acı ve esef vericidir.

Amerikan hükümetinin Amerikan halkı ve gezegenimizdeki diğer halklar için kutsal saydığı kendi kaderini tayin hakkını halen 6 milyon Filistinli için kabul etmeyi reddetmeye devam etmesi de acı ve esef vericidir.

Uluslararası ilişkilerin iki evrensel ilkesinin, yani, zorla toprak elde etmenin kabul edilemezliği ve halkların kendi kaderlerini tayin hakkının yazarı Başkan Wilson'un tutumunu hatırlatırım. Filistin halkının 1919'da King-Crane Komisyonu'na başvurduğu zaman, himayeci güç olarak Birleşik Devletleri seçtiğini hatırlatırım. Koşullar, himayenin İngiltere'ye verilmesine yolaçtı. Amerikan halkına sorum şu: Filistin halkının Başkan Wilson'un tavsiye ettiği şeyden yoksun bırakılması doğrumudur?

Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği'nce aynı anda imzalanan 29 Kasım 1947 tarihinde Genel Kurulca kabul edilen 181 sayılı karara bağlı olarak ardısıra gelen Amerikan yönetimlerince doğum sertifikası verilen yalnızca İsrail devletinin kuruluşu oldu. Bu karar, Filistin'de iki devletin, bir Filistinli Arap, bir Yahudi devletinin kurulmasını öngörüyordu.

Amerikan hükümeti bu kararın İsrail'e ilişkin yarısını kabul eden, tanıyan, Filistin devletine ilişkin yarısını reddeden tutumunu nasıl açıklıyor? Birleşik Devletler, saygın topluluğunuzun birden çok vesileyle onayladığı bir kararın (yani, Filistinlilerin çıkarılmış olduğu evlerine dönme haklarını ve bu haklarını kullanmayı istememeleri halinde kendilerine tazminat ödenmesini kabul eden Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 194 sayılı kararı) uygulamasından sorumlu olduğunu ihmal etmesini nasıl açıklıyor?

Birleşik Devletler hükümeti, ne Birleşik Devletlerin ne de bir başkasının uluslararası hukuku parçalama hakkına ya da uluslararası hukukun hükümlerini ortadan kaldırmaya hakkı olmadığını bilir.

Bay Başkan,

Halkımız hakları için yürüttüğü kesintisiz mücadeleyi yüzbinlerce şehit ve yaralı, trajedilerin tüm çeşitlerinin yaşanması pahasına onlarca yıl boyunca sürdürdü. Buna karşılık Filistin anayurduna bağlılığı ve ulusal kimliği çok daha güçlü bir biçimde gelişti.

İsrail liderleri, Beyrut'tan sürülmemizden sonra, sarhoşluk içinde kendilerini, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün denize gömüldüğü inancıyla kandırdılar. Bizim, sürgüne, anayurda, savaş alanına, işgal altındaki Filistin'e geri dönmek için gittiğimizi pek ummuyorlardı.

Sonuç, işgal altındaki topraklarımızda kahraman halkımızın ayaklanmasıydı. Ayaklanma, bizim özgürlük ve ulusal bağımsızlık amaçlarımız tam olarak elde edilinceye kadar sürecek.

Bay Başkan, erkekleri, kadınları ve çocukları ulusal direnişin seçkin bir destanını kanlarıyla yazan, ayaklanmalarını sürdürmek için hergün destansı mucizeler yaratan, amacını ortaya koyabildiği ölçüde ayaklanmayı geliştiren ve hakkın kuvvete üstün gelebileceğini kanıtlayan bu halkın oğullarından biri olmaktan kıvanç duyuyorum. Ayaklanan halkımızı, birleşik, devrimci demokratik bir deneyin yazarı olarak derin bir kıvançla selamlıyoruz.

İsrail askeri aygıtı tarafından kırılamayacak olan; hiç bir cephaneyle öldürülemeyecek olan; diri diri gömmeyle, kemik kırmayla, başarısızlıklar nedeniyle, su kaynaklarına el koymayla sarsılamayacak olan; ve tutuklama, gözaltına alma, sürgün etme, sınırdışına çıkarma, toplu cezalandırma, evlerin yıkılması, üniversitelerinin, okullarının, sendikalarının, derneklerinin, kurumlarının ve gazetelerinin kapatılmasıyla ya da kamplarının,

köylerinin ve kasabalarının kuşatılmasıyla sarsılamayacak olan, inançlarıdır. Bu vahşi baskılar, yalnızca, her aile reisine ulaştırıp ulusal toprağımızın her santimetresinde kökleştirerek bu inancın güçlenmesine hizmet eder.

Böyle bir mirasa ve tarihe sahip olan bir halk yenilmez. Diktatörlüğün ve terörün olanca gücü, anayurt için ve adalet, barış, sevgi, birlikte varoluş ve hoşgörü gibideğerlerle kökleşmiş inancını sarsmaya yetmez. Devrimci silah, sıcak mücadele alanlarında bizi eriyip gitmekten ve ulusal kimliğimizin ortadan kaldırılmasından korudu. Politik mücadele alanında yeşil zeytin dalımızı koruma yeteneğinde olduğumuza inancımız tamdır.

Haklı davamızın dünya çapındaki kabulü, adil bir barışın gerçekleştirilmesi için gösterilen çaba dünyanın avcı ve av, saldırgan ve kurban, özgürlük ve barış savaşçısı ve teröristi hiçbir çifte anlama izin vermeksizin tanımladığını göstermektedir.

İşgal ordusu ve silahlı göçmenlerden oluşan fanatik çetelerin halkımıza kadın ve çocuklarımıza karşı gün be gün yaptıkları, İsrail işgalinin çirkin yüzünü açığa çıkardı, saldırgan doğasını ortaya koydu.

Bu, dünya çapında olduğu gibi, İsrail'in kendi içinde ve dışarıdaki Yahudi gruplarınca da giderek daha iyi anlaşılıyor. Özellikle İsrail'in insanlık dışı günlük uygulamalarının Yahudiliğin kendisinden gelen hoşgörü ruhunu çökerttiğine tanık olmalarından bu yana gözleri sorunun gerçekliğine ve çatışmanın özüne dikildi.

Bir Yahudi için, İsrail'in Filistinlilerin insani haklarına ve Filistin anayurduna karşı işlediği suçlara, özellikle, işgalcilerin ve göçmen çetelerinin günlük çirkin uygulamalarına karşı sessiz kalırken, ırkçı zulmü reddetmek, özgürlüğe ve insan haklarına sahip çıkmak eğer imkansız hale gelmemişse büyük ölçüde güçleşmiştir.

İsrail yönetici çevrelerince sürekli olarak bilgisiz bırakılan ve yanıltılan Yahudi yurttaşlar ile İsrail liderlerinin uygulamalarını birbirinden ayırıyoruz Bay Başkan.

İsrail'in içinde ve dışında, İsrail hükümetinin baskı, kitle katliamları, yayılma, yerleşim ve sürgün politikalarına göz yummayan ve halkımızın yaşama, özgürlük ve bağımsızlık bakımından eşit haklara sahip olduğunu kabul eden cesur ve onurlu Yahudi halkının varlığına inanıyoruz.

Halkımız kendisinin olmayan ya da uluslararası yasalar ve hukukça kendisine tanınmış olmayan bir hakkı istemiyor. Ne özgürlüğünü bir başkasının özgürlüğü pahasına elde etmeye çalışıyor, ne de bir başka halkın geleceğini olumsuzlayan bir gelecek istiyor. Halkımız başka herhangi bir halktan daha iyi ya da daha kötü olmayı reddeder. Halkımız, bütün diğer halklarla aynı haklar ve sorumluluklar dahilinde eşit olmak istiyor. Dünyanın bütün halklarının özellikle Nazi işgalinden zarar gören ve bir halkın diğerine karşı uyguladığı baskı ve zorlama sayfasını kapatmayı ve terörizmin, faşizmin ve Nazizmin kurbanlarına el uzatmaya hazır olmayı görevi sayan halkları, tarihin bu gün önlerine koyduğu, çocuklarının kendi ana yurtlarında güneşli bir yerde -dünyadaki diğer çocuklar gibi özgürce yaşayabilecekleri bir yere- sahip olmalarını isteyen ezilen halkımıza karşı sorumluluklarını görmeye çağırıyorum.

Bay Başkan,

Uluslararası atmosfer, uluslararası yumuşama, uyum ve ilerleme yönünde ciddi ve sürekli bir arayışla tanımlandığında, mücadelemizin, sürmekte olan ayaklanmanın sona ereceğine dair iyimserliğimin nedenidir. Birleşmiş Milletlerin ve Genel Sekreteri'nin birçok sorunun etkin bir biçimde çözümlenmesine katkıda bulunan ve uluslararası yumuşamanın yeni çerçevesi bakımından yeryüzündeki güçlük yaratan noktaları gideren sonuçları arka arkaya elde etmesi bizi cesaretlendiriyor.

Yeryüzündeki sıkıntılı bölgeleri ve sorunları ele almaksızın bu yeni olumlu uluslararası havayı güçlendirmek kesinlikle olanaksızdır. Bu, bize insanlığın ve ulusların çabalarını değerlendirmekte daha doğru ve güvenilir bir ölçüyü formüle etme ve önümüzdeki yüz-

yıl savaşları, yıkımları önlemek, insanlık için daha çok özgürlük, refah, barış ve ilerleme sağlamak olarak sunulan yeni sorumluluklar ve davetler için sağlamlaştırmak imkanını veriyor.

Hiçkimse Bay Başkan, Filistin sorununun çağdaş dünyamızın sorunu olduğu gerçeğini yadsıyamaz. Bu sorun gündeminizdeki en eski sorundur. Bu sorun en karmaşık ve anlaşılmaz olanıdır. Bölgesel sorunlar içerisinde uluslararası barış ve güvenliğe en ciddi tehdidi oluşturmaktadır. Bu nedenle, iki süper gücün ve dünyanın tüm ülkelerinin dikkatini üzerine toplayan başlıca sorundur. Adil bir çözüm -Orta Doğu boyunca barışı yayacak bir çözüm- yolunun planlanmasına çalışmanın gerekliliği bu yüzdendir.

Biz Filistin Kurtuluş Örgütü'nde -Filistin halkı ve kaderine karşı sorumlu, halkımızın mücadelesine sadık, şehitlerimizin kudsiyetine saygılı, birlikte varoluş ve yumuşama ortamının yaratılmasına katkıda bulunmaya istekli, savaşlar ve çatışmaların yarattığı trajedilere son verecek, uluslararası hukuka bağlı olarak barış içinde birarada yaşamanın yolunu açacak politik bir çözüm bulmak için barışçı çabalara katılmak gerektiği bilincindeki bir önderlik olarak- katılımımız ve onayımız olmaksızın çözümlenemeyecek Arap İsrail savaşının temel tarafı olarak konumumuzu göstermek ve aydınlatmak amacıyla Filistin Ulusal Konseyinin geçtiğimiz 12-15 Kasım tarihleri arasında Cezayir'de olağanüstü bir oturum toplamasını kararlaştırdık.

Filistin Ulusal Konseyi tümüyle özgür demokratik bir yolla, bize, istemlerimize dikkat çekme ve güçlendirme ve herkes için barış ve güvenliğin sağlanması kadar, halkımızın ulusal ve politik haklarını güvence altına alacak olan barışçı bir uzlaşmanın sağlanmasına katkıda bulunma yolunu açan ciddi, yapıcı ve sorumlu kararlar alarak, ulusal sorumluluklarını omuzlamak yeteneğinde olduğunu tekrar göstermiştir.

Bay Başkan,

Ulusal Konseyimizin ilk ve kesin kararı, başkenti Kudüs (El-Kuds es-Şerif) Kutsal Kenti olmak üzere Filistin Devletinin kuruluşunun ilanıdır. Filistin devleti:

— Filistin Arap halkının anayurtlarındaki, Filistindeki doğal, tarihsel ve yasal haklarına ve anayurtlarının özgürlüğü ve bağımsızlığını savunan birbiri ardınca gelen kuşakların fedakarlıklarına dayanarak,

— Arap Zirvesi konferansının kararlarına uygun olarak.

— Birleşmiş Milletlerin 1947'den bu yana aldığı kararlarda cisimleşen uluslararası hukukun otoritesine dayanarak

— Filistin Arap halkının kendi toprakları üzerinde kendi kaderini tayin politik bağımsızlık ve egemenlik hakkını kullanarak ve sizlerin ardarda aldığınız kararlarla uyum içinde açıklanmıştır.

Şu an Birleşmiş Milletler resmi belgelerinden birisi haline gelen bu tarihsel açıklamayı bu uluslararası topluluğun önünde tekrarlarken, bu kararın değiştirilemez olduğunu ve Filistinli halkımızı kendi egemenliğini kendi devleti, Filistin devletiyle uygulamasına izin verecek olan, işgalin sökülüp atılması başarılıncaya kadar gevşetmeyeceğimizi tekrarlamak benim için önemlidir. Orada ulusal kültürel kimliklerini geliştirecek ve tamamen eşit haklardan yararlanacaklar. Dinleri, politik inançları ve insani değerleri, düşünce özgürlüğü; partileşme özgürlüğü; azınlığın haklarının çoğunluk tarafından korunması ve çoğunluğun kararlarına azınlık tarafından saygı gösterilmesi; sosyal adalet ve etnik, dinsel, ırksal ya da cinsel bir ayrım gözetmeyen eşit haklar; hukuk düzenini ve yargı bağımsızlığını güvence altına alan bir anayasa; ve Filistin'in yüzlerce yıllık tinsel ve uygarlık mirası olan dini hoşgörü ve birlikte varoluşa tümüyle bağlılık temelinde kurulan demokratik parlamenter bir yönetim sistemince güvence altına alınacaktır.

Filistin Devleti bir Arap devletidir; halkı, Arap ulusunun ve bu ulusun mirası uygarlığı, ve toplumsal ilerleme, birlik ve özgürlük amaçlarına ulaşmak yönündeki isteminin

kopmaz bir parçasıdır. Filistin devleti, Arap Devletleri Birliği Sözleşmesine, Birleşmiş Milletler Sözleşmesine, İnsan Hakları Evrensel Bildirisine ve Bağlantısızlık ilkelerine bağlıdır.

Barış içinde birarada yaşama ilkelerine bağlı, barışsever bir devlettir. Adil ve haklara saygı temelinde süreklibir barışın kurulmasını sağlamak üzere bütün devletler ve halklarla birlikte çalışacaktır.

Uluslararası ve bölgesel sorunların çözümünde, Birleşmiş Milletler sözleşmesi ve kararlarıyla uyumlu barışçı araçlara inanan bir devlettir. Güç, şiddet ya da terörizm tehdidini ya da bunların, kendi toprak bütünlüğü-politik bağımsızlığına veya bir başka devletin toprak bütünlüğüne karşı kullanılmasını (hiçbir önyargıda bulunmaksızın, kendi toprağını ve bağımsızlığını savunma doğal hakkı dışında) reddeder.

Geleceğin yalnızca haklı olanlara ya da adaleti sağlamaya çalışanlara güvenlik vaadettiğine inanan bir devlettir. İlan ettiğimiz ve dünya devletleri arasında yerini alması ve adalet ve barışın üstün olduğu özgür bir dünyanın kuruluşuna yaratıcı bir biçimde katılması için çalıştığımız Filistin Devleti işte budur Bay Başkan.

Devletimiz, tanrının yardımıyla, mümkün olan ilk fırsatta geçici hükümetine sahip olacaktır. Filistin Ulusal Konseyi, bu arada, adı geçen hükümetin işlevlerini yerine getirmek üzere FKÖ Yürütme Komitesini görevlendirmiştir.

Yukarıdaki kararı somutlaştırmak üzere Filistin Ulusal Konseyimiz bir dizi kararlar almıştır. Bunlardan, adil barışçıl bir çözümün yolunu bulmak ve başarısını güvence altına almak için en yüksek çabayı sarfetmek yönündeki ciddi kararlılığımızın altını çizen en önemlilerine dikkat çekmek istiyorum.

Ulusal Konseyimiz, Birleşmiş Milletler gözetiminde ve Güvenlik Konseyinin daimi üyelerinin ve Filistin halkının tek yasal temsilcisi olan Filistin Kurtuluş Örgütünü eşit koşullarda içine alan, bölgede çatışan tüm tarafların katılımıyla Orta Doğu sorunu ve onun çekirdeğini oluşturan Filistin sorunu üzerine bu uluslararası konferansın, Güvenlik Konseyinin 242 ve 338 sayılı kararları dahilinde ve Filistin halkının ulusal ve politik yasal hakları, bunlar içinde başta gelen kendi kaderini tayin hakkını koruma anlayışı temelinde bir uluslararası konferansın toplanması gereğini teyid etmiştir.

Ulusal Konseyimiz, Fez ve Cezayirdeki Arap Zirvesi kararlarında belirtilmiş olduğu gibi, İsrail'in, Arap Kudüs de dahil olmak üzere, 1967'de işgal ettiği tüm Filistin ve Arap topraklarından çekilmesi; Filistin devletinin kurulması; ve 1967'den bu yana Filistin ve Arap topraklarında İsrail'in kurduğu yerleşimlerin boşaltılması, kamulaştırma ve ilhak kararlarının iptalinin gerekli olduğunu vurgular.

Ulusal Konseyimiz, Arap Kudüs de dahil olmak üzere, işgal altındaki Filistin topraklarının sınırlı bir dönem için Birleşmiş Milletler gözetimine bırakılmasını; halkımızın korunmasını; karşılıklı rıza temelinde Orta Doğudaki bütün halklar ve devletler için barış ve güvenliğin sağlanması ve kapsamlı bir politik çözümün elde edilmesi yönündeki uluslararası konferansın çalışmalarının başarılı olması için yol gösterici bir atmosferin yaratılması; ve Filistin Devletini, Arap Zirvelerinin kararlarıyla daha önce teyid edilmiş olan etkin otoritesinin sözkonusu topraklarda kurulmasını istemenin gerektiğini de onaylamıştır.

Ulusal Konseyimiz, Filistinli mülteciler sorununun ilgili Birleşmiş Milletler kararlarına uygun olarak çözümlenmesi için çağrıda bulundu. İbadet özgürlüğünü ve Filistindeki kutsal yerlerde bütün inançlar için dinsel törenler düzenleme hakkını güvence altına aldı. Kardeş Ürdün ve Filistin halkları arasındaki ilişkinin ayrıcalıklı bir ilişki olduğunu ve Filistin halkları arasındaki ilişkinin ayrıcalıklı bir ilişki olduğunu ve Filistin Devleti ile Ürdün Haşimi Krallığı arasındaki gelecekteki ilişkinin onları birbirine bağlayan tarihsel bağları ve sahip olunan ortak yaşamsal çıkarları pekiştirmek üzere iki kardeş halkın özgür ve iradi seçimi temelinde konfederal kuruluşlar olacağını yeniden saptamıştır.

Filistin Devleti ile Ürdün Haşimi Krallığı arasındaki gelecekteki ilişkinin onları birbirine bağlayan tarihsel bağları ve sahip olunan ortak yaşamsal çıkarları pekiştirmek üzere iki kardeş halkın özgür ve iradi seçimi temelinde konfederal kuruluşlar olacağını yeniden saptamıştır.

Filistin Ulusal Konseyi, Güvenlik Konseyinin, bölgede çatışan tarafları oluşturan bütün devletler arasında barış ve güvenlik için düzenlemeler hazırlaması ve güvence altına alması gerektiğini teyid etmiştir.

Bay Başkan, bu kararların içerik ve üslubuyla, barış ve özgürlük için samimi isteğimizi ve uluslararası yumuşama havasının ve uluslararası topluluğun çatışan tarafların istem ve temel çıkarlarını gözeten dengeli çözümlerin elde edilmesi yönündeki çabasının tümüyle farkında olduğumuzu gösterdiğini vurgulamak benim için önemli. Bu kararlar, barışa bağlı ve barışın, Birleşmiş Milletlerin koruması altında Güvenlik Konseyi tarafından güvence altına alınacağına inanan Filistin halkının barış sorunundaki tutumunun ciddiyetine tanıklık eder.

Bu kararlar, Filistin Kurtuluş Örgütünün konumu ve politikası hakkında şüphe saçan bazı ulusların kullandıkları tez, tutum, önyargı ve bahanelere karşı kararlı ve açık bir cevap oluşturmaktadır.

Halkımız ayaklanması ve PNC'deki temsilcileri aracılığıyla oyunu barış için kullandığı, böylece uluslararası ilişkilerde üstün hale gelmeye başlayan yumuşama havasına ve dünyadaki çatışmaların barışçı araçlarla çözümlenmesi yönünde gelişen eğilime olumlu yanıt verdiği sırada, İsrail hükümeti, saldırganlık, yayılmacı çatışmaların, dinsel fanatizmin bayrağını yükseltiyor, böylece savaş yanlısı tercihte ve halkımızın haklarını gözardı etmekte ısrarlı olduğunu gösteriyordu.

Filistinlilerin tarafı, kendisi açısından, uluslararası barış konferansının toplanmasını sağlamak ve girişimlerini başarıya ulaştırmak yönündeki isteğine uygun düşen açık ve sorumlu politik tutumlar formüle etti. Filistin Devleti'nin tanınmasında açığa çıktığı gibi memnuniyet verici ve cesaretlendirici uluslararası destek, kararlarımız ve yolumuzun güvenilirliğini ve uluslararası barış istemine uygunluğunun başka bir kanıtıdır.

Tutumumuzu ve konumumuzu açıklayan ve destekleyen Amerikalı özgür sesleri takdir ederken ABD hükümetinin çatışmanın taraflarıyla ilişkilerinde tarafsızlığa kayıtsız kalındığını not etmeliyiz. Uluslararası konferans çerçevesinde görüşme ve karşılıklı konuşmalardan önce saptanamayacak konumları kabul etmemizi yalnızca bizden istemeye devam ediyor.

Burada vurgulamalıyım ki, kaynaklarına bakmaksızın, konulmuş olan bir çok sorunun cevabı, yalnızca, çatışan her iki tarafın eşitliğinin kabulü ve karşılık olarak eşit haklarının tanınmasına dayanmaktadır. Politikacıların taşkınlıklarının alana uygulanan politikalara yansıması daha çok, nükleer silahlar da dahil olmak üzere en gelişmiş silahlarla tepeden tırnağa teçhiz edilmiş İsrail Devletiyle karşı karşıya olan Filistinlilerin tarafının, kaderi ve geleceği bakımından kaygı duyması ve güvence istemelerinin sebebidir.

Bay Başkan,

Ulusal Konseyimiz, BM'in, halkların yabancı işgaline, sömürgeciliğe, ırk ayrımcılığına karşı direnme ve bağımsızlık için mücadele etme hakkına ilişkin kararlarına bağlılığını teyid etmiştir. Ulusal konseyimiz, bu bakımdan aldığı eski kararlara, 1988 Cezayir Arap zirvesinin kararlarına BM'in 1987'deki 42/159, 1985'deki 61/40 sayılı kararlarına ve 7 Kasım 1985 Kahire Deklerasyonunda bu konuda takınılmış olan tutuma bağlı olduğunu vurgulayarak, devlet terörü de dahil olmak üzere, bütün biçimleriyle terörizmi reddettiğini teyid etti.

Bay Başkan, bu tutum, açık ve her türlü iki anlamlılıktan, belirsizlikten azadedir. Ve şimdi, ben, Filistin Kurtuluş Örgütü başkanı olarak, burada, birkez daha açıklıyorum:

Terörizmi tüm biçimleriyle kınıyorum ve aynı zamanda, bu salonda bulunan sömürgecilik boyunduruğundan ülkelerini kurtarmak için döğüştüğü günlerde kendilerine zulmedenlerce terörizmle suçlanan ve bu gün halklarının güvenilir önderleri, adalet ve özgürlük değerlerinin yılmaz kahramanları olanları selamlıyorum.

Terörizm ve teröristler tarafından şehit edilenleri, öncelikle yaşamım boyunca yoldaşım ve yardımcım Halil el-Vezir ve halkımın Batı Şeria, Gazze Şeridi ve Güney Lübnan'dan değişik kentleri, köyleri ve kamplarında karşı karşıya kaldıkları kitle katliamlarında verdiği şehitleri de saygıyla selamlıyorum.

Bay Başkan,

Değerli Üyeler. Anayurdumuz Filistin'deki durum artık beklemeye tahammül edemez. Halkımız ve çocuklarımız, özgürlük meşalesini yükseklerde tutarak, işgalin sona ermesi ve özgür, bağımsız anayurtlarında ve bir bütün olarak bölgede barışın kurulmasını sağlamak için hergün şehitler vererek özgürlük yürüyüşümüze öncülük ediyorlar.

Bu nedenle, Filistin Ulusal Konseyi, Filistinli ve İsrailliilerin koşullarını ve aralarında bir hoşgörü anlayışı gereksinimini dikkate alarak gerçekçilik temelleri üzerinde kararlarını aldı.

Birleşmiş Milletler, halkımız ve halkımızın hakları bakımından tarihsel, olağanüstü bir sorumluluk taşıyor. 40 yıl önce, Birleşmiş Milletler 181 sayılı Kararında Filistin'de, biri Filistinli Arap, diğeri Yahudi olmak üzere iki devletin kurulmasını kararlaştırdı. Halkımıza karşı yapılan tarihsel hataya karşın, bu gün adı geçen kararın, Filistin Arap halkının egemenlik ve ulusal bağımsızlık hakkını güvence altına alan uluslararası hukukun gereksinimlerini karşılamaya devam ettiği görüşündeyiz.

Bölgede barış sürecinin hızlandırılması, ilgili tarafların ve uluslararası topluluğun, özellikle bölgedeki barış sorunu bakımından büyük bir sorumluluk taşıyan ABD ve Sovyetler Birliğinin özel çabalarını gerektirmektedir.

Birleşmiş Milletler, Güvenlik Konseyinin daimi üyeleri ve bütün uluslararası bloklar ve organlar bu aşamada hayati bir rol oynamak zorundadırlar. Şu anda Filistin Devletinin geçici hükümetinin işlevlerini üstlenen FKÖ Yürütme Komitesinin başkanı olarak sahip olduğum yetkiyle, aşağıdaki Filistin barış girişimini sunuyorum:

İlk olarak: Başkan Mitterand'ın geçtiğimiz Eylül ayının sonlarına doğru Topluluğumuza sunduğu ve birçok devlet tarafından desteklenen Başkan Gorbaçev ve Başkan Mitterand'ın girişimine uygun olarak, uluslararası konferans hazırlık komitesi Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin gözetimi altında toplanan İsrail hükümeti dışında dünya çapında destek alan ciddi bir çabadır.

İkinci olarak: Birleşmiş Milletlerin hayati rolüne ve uluslararası hukuka inancımızın sonucu olarak, işgal altındaki Filistin topraklarının geçici olarak Birleşmiş Milletler gözetimine bırakılması ve bu topraklara halkımızı korumak ve İsrail kuvvetlerinin ülkemizden çıkmasına nezaret etmek üzere uluslararası güçlerin yerleştirilmesi.

Üçüncü olarak: FKÖ, Arap-İsrail çatışmasının Filistin Devleti, İsrail ve diğer komşuları dahil ilgili tarafları arasında, 242 ve 338 sayılı kararlar ve eşitlik ve çıkar dengesi, özellikle herkesin barış ve güven içinde varolma hakkına saygı ve halkımızın özgürlük, ulusal bağımsızlık hakları temeli üzerinde Orta Doğu'da barış için uluslararası konferans çerçevesinde kapsamlı bir çözüm arayacaktır.

Uluslararası konferansta ilkeler onaylanırsa, adil bir çözüm yönünde büyük bir mesafe katetmiş olacağız ve bu bizi, bütün güvenlik ve barış düzenlemeleri bakımından anlaşmaya ulaşmaya yetenekli hale getirecek.

Bay Başkan,

Umarım, Filistin halkının, kendi kaderini tayin, yurtlanma ve Filistin devlet topraklarının işgaline sonverme yasal ulusal haklarını elde etme kararını vermiş olduğu kadar

bu amaçlar için Birleşmiş Milletler'in gözetiminde ve BM sözleşmesi ve kararlarıyla uyum içinde uluslararası konferans çerçevesinde çalışmaya da eşit ölçüde kararlı olduğu herkes için açık hale gelmiştir. Sizi temin ederim ki, yeryüzünün diğer tüm halkları gibi bizi ve çocuklarımızı, savaşsız, trajedisiz, sürgün derdinden uzak, barınaksız kalma korkusu olmayan normal bir yaşamdan yoksun bırakan ve her gün derin acılar veren, acımasız koşullardaki çileli uzun yıllarımız gözönüne alındığında belki de daha büyük bir coşkuyla barış istemektedir.

Bırakın, zeytin dalına, barış içinde birlikte yaşamayı ve uluslararası birliği destekleyen sesler duyulsun. Bırakın, bütün eller çok uzun süren ve binlerce insanın yaşamına yüzlerce köyün ve kentin tahribine malolan bir trajediye son verecek tarihi, olanaklı, yeri doldurulamaz bir fırsatın savunulmasına katılsın.

Zeytin dalına uzanıyoruz, çünkü o anayurdumuzun ağacından köklenip kalbimizde filiz veriyor.

Bay Başkan

Değerli Üyeler,

Size halkım adına geliyorum. Ve gerçek bir barış, adil bir barış yapabilmek için elimi uzatıyorum.

Birleşmiş Milletlerin güvencesi altında İsrail liderlerini buraya çağırıyorum. Birlikte bu barışı yaratabiliriz. Size söylediğim gibi onlara da diyorum ki: kendisi için saygınlık, özgürlük ve barış, devleti için güvenlik isteyen halkımız, Arap-İsrail çatışmasına katılan bütün devlet ve taraflar için de aynı şeyleri istemektedir.

Ve burada, kendim özel olarak bütün partiler ve güçlerden İsrail halkına ve özellikle aralarındaki barışın ve demokrasinin savunucusu olanlara sesleniyorum: Gelin barışalım. Korkuyu ve endişeyi söküp atalım. Geçtiğimiz 40 yıl boyunca bu çatışma ocağında sürekli olarak kaynayıp kabaran savaşların hayaletini ardımızda bırakalım. Bizim ve sizin çocuklarınızın vücutlarıyla yanan savaşların tehdidini bir kenara atalım. Gelin barışalım. Gücün ve imha silahlarının pervasızlığından uzak, işgalden ve baskıdan ve aşağılamadan ve cinayetten ve işkenceden uzak, cesur bir barış yapalım.

"De ki: Ey Kitabın Halkı barışın!" Barışın toprağında, Filistin toprağında barışı kurabiliriz. "Yüce Tanrıya şan olsun. Yeryüzünde, insanlara barış nasib olsun" . "Ey Efendim, barış sensin ve barış senindir ve barış sana dönecek." "Ey Efendim, izin ver, barış içinde ve göklerdeki senin evinde, barışın evinde yaşayalım."

Son olarak halkımıza sesleniyorum: Şafak yaklaştı. Zafer elimizdedir. Anayurdu senin kutsal taşlarında görüyorum. Bağımsız Filistinimizin bayrağının sevgili anayurdumuzun tepelerinde dalgalandığını görüyorum.

Teşekkür ederim. Barış üzerine olsun ve Tanrının nimeti ve merhameti üzerinize olsun..,

Türkçesi : F.K.

Öğretmenler Görev Başına!

Eğit-Der'in I. Olağan Genel Kurulu yapılıyor.

Remzi ÖNAL

GİRİŞ

12 Eylülle birlikte ülkemiz halklarına reva görülen karanlık dönem 8. yılını doldurdu. Çok şeyler yazıldı söylendi 12 Eylül'e dair. Kuşkusuz daha söylenecek çok şey var. Eğitimciler Derneğinin (Eğit-Der) 1. Olağan genel kurulu ülkemiz üzerine çökertilen kara bulutların henüz dağıtılamadığı, baskının işkencenin devam ettiği, emekçiler için yaşamın iyice çekilmez hale getirildiği bir ortamda yapılıyor.

Genelde tüm halkın, özel olarak ta o halkın bir parçası olan öğretmenlerin sorunları sayılamayacak kadar çok. 12 Eylül rejimiyle getirilen kısıtlama ve yasaklar devam ediyor. İnsan haklarına ilişkin olarak en gözde uluslararası antlaşmalara imza koyulurken, uygulamada insan haklarının ihlal edilmediği tek bir gün dahi geçmiyor. Eziyet,işkence, insanca olan her şeyin ayaklar altına alınması, bu soygun ve talanın tek ve meşru yolu olarak görülüyor. İyiden ve güzelden yana her ses, namuslu her çıkış, her kıpırdanış zorla bastırılıyor, bastırılmağa çalışılıyor. Ne getirdi geçirdiğimiz son sekiz yıl ülkemize, ülkemiz halklarına? Bu soruya verilebilecek tek bir olumlu yanıt yok. "Demokrasiyi koruma adına!" yönetime el koyanlar, demokrasiden yana zaten çok nisbi olan hak ve özgürlükleri tümden ortadan kaldırdılar. Çağdaş insanın en doğal hakkı olan örgütlenme hakkının bizdeki çağdaş olmayan biçimine bile tahammül edemeyip, çalışanların tüm demokratik örgütlerini kapattılar. Bununla da yetinmeyip, geleceğimizi ipotek altına alırcasına, hazırladıkları yasalara örgütlenemeyeceğimiz hükmünü koyabilecek kadar pervasızlaştılar. Ülkede yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal krizin asıl nedeni olan bir avuç kan emiciye, Türkiye tarihinde görülmemiş bir soygun ve talan zemini hazırladılar. Dış borçlar onlarca milyon dolarla ifade edilir oldu. Bir başka ifadeyle, dış borç faizlerini ödeyebilmek için borç arayan bir ülke olduk. Bir yandan milli gelirden emekçi halkın payına düşen miktar (reel anlamda) sekiz yılda tarihimizin en düşük düzeyine inerken, öte yanda bir avuç azınlığın milyarlarına milyar katma fırsatı buldu. Vurgunlar, hayali ihracatla, haksız kazançla yeni zenginler yaratıldı. Özcesi 12 Eylülle başlayıp, Özal hükümetleriyle sürdürülen dönemin geniş emekçi yığınlar açısından faturası acı, gözyaşı, ölüm, işkence, daha çok açlık, daha çoksefalet oldu. Ve bu faturadan öğretmenler de paylarını fazlasıyla aldılar. Bir öğretmen maaşının ancak bir ev kirasına yetebildiği, öğretmenin siyasal iktidar karşısında en ufak bir sosyal güvencesinin olmadığı bir ülkede, öğretmenlik mesleğinin erdemlerinden söz etmek, hele de o ülke, öğretmenleri sendikasız bir kaç dünya ülkesinden biri olma utancını halâ taşıyorken demokrasi ve çağ atlama masallarıyla kitleleri uyutmağa çalışmak tam bir utanmazlık örneğidir.

EĞİT-DER'in 1. Olağan genel kurulu böylesi bir ortamda yapılıyor. Eğit-Der'in hedeflerine varmada temel alması gereken proğramının oluşmasına önemli bir adım olacağına inandığımız bu kongrenin bir başka önemli yanı da 8 yıllık suskunluğun ardından yapılan ilk demokratik öğretmen örgütü kongresi olmasında yatmaktadır. O anlam-

da, bilinmeliki bu kongrenin alacağı kararlar öğretmen hareketinin geleceğini olumlu ya da olumsuz doğrudan etkileyecektir. Bu gün emekçi halkın, o arada öğretmenlerin yaşadığı tüm sorunlar 12 Eylül kaynaklıdır. Daha açıkçası 12 Eylül'ün 8 yıldır biriktirdiği sorunlara çözüm bulmayı istiyor ve kendi özgün alanımızda o çözümlere ulaşmayı hedefliyorsak, 12 Eylül anlayışını karşımıza almak zorundayız. Çıkaracağımız programda aslolarak bu karşı çıkışın kendi özgün alanımızdaki ifadesi olmalıdır.

12 EYLÜL VE EĞİTİMİMİZ

12 Eylülcüler ve onların bu günkü uzantıları, yaşamın her alanında olduğu gibi, eğitim alanında da yarattıkları yıkıntıları yığınların gözlerine pembe gözlükler takarak gizlemeğe çalışıyor. O pembe örtüyü gerçekliğin somut verileriyle kaldırdığımızda ortaya çıkan tablo, çağdaşlık adına utanç verici. Detaya inmeden bir kaç örnek verelim;

1987 bütçesinde eğitim payı % 8,52 iken, ayni bütçede savunmaya ayrılan oran % 30'un üzerindedir. 88-89 bütçeleri açısından da olay farklı değildir. 1977'de öğrenci başına yatırımlar 29 bin lirayken, bu rakam 85 te 11 bin liraya düşmüştür. Dünya Bankası Türkiye raporlarına göre, yatırımlar içinde eğitime ayrılan pay 1968'de % 12 iken bu pay 1985'te % 3'e düşmüştür. Bu yıl hazırlanan bütçede de durum çok farklı değildir. Yatırımlarda eğitime pay ayırma noktasında bir çok Afrika ülkesinin de gerisinde olduğumuz ayni Dünya Bankası raporlarında ifade edilmektedir.* Son on yılın ilkokullardaki öğrenci sayısındaki artış % 22 iken, ayni dönemde ilkokullardaki artış sayısı % 11'de kalmıştır. Oranlama lise ve üniversiteler için çok daha vahimdir. Sonuç; her yıl ilkokula gidemeyen 200.000 çocuk, tek öğretmene mahkum edilmiş 20.000 ilkokul, 70-80 kişilik derslikler, ikili hatta üçlü öğrenim yapan okullar, lise öğrenimini bile tamamlama şansı bulamayan yüzbinler ve üniversite kapılarında bekleyen yüzbinlerce genç... Örneklemeleri daha da çoğaltmak olası.. Olaya sınıfsal katogorilerde, eğitimden yararlanma oranlamasıyla bakarsak, karşımıza daha da utanılası tablolar çıkmaktadır. Genel çerçevesiyle koymağa çalıştığımız tablo 12 Eylül'le beraber eğitimimizde yaşanan yıkıntının sadece bir yüzünü ortaya çıkarmaktadır. Ve asıl önemli yıkıntı eğitimin içeriğinde yaşanmıştır, yaşanmaktadır. "Türk-İslam Sentezi" diye özetleyebileceğimiz sistem, tam da 12 Eylül'ün "Toplumu tek tipleştirme" planlarına uygun olarak eğitimimizi çağı utandıracak bir karanlığın, ortaçağ karanlığının içine itmiştir. İnsanoğlunun 100 yılların birikiminde ortaya çıkardığı en soylu uğraşı eğitim, 12 Eylülcülerin elinde tam bir soysuzluğa itilmiş, insanı yücelten değil, aşağılayan üretken kılan değil robotlaştıran, araştırtan değil, boyun eğdirten bir içeriğe büründürülmüştür. 12 Eylül bir yandan sömürü ve talanı daim kılmak için zulmü ve işkenceyi kurumsallaştırıp, bu anlamda devleti yeniden organize ederken, öte yandan devletin tüm olanakları seferber edilerek kitleler tek yanlı yoğun bir ideolojik bombardıman altında tutulmuştur. İşte 12 Eylül'le başlatılıp, bu gün devam ettirilen eğitim anlayışının temelinde bu ideolojik saldırı yatmaktadır. Zoru ve işkenceyi kurumsallaştıran mantıkla, eğitime Türk İslam sentezini egemen kılan mantığın ortak paydasında 12 Eylül anlayışı yatmaktadır. Her ikisi de halka karşı saldırının ayni kaynaklı farklı görüntüleridir.

Bugün eğitimimizin içinden çıkılması güç bir dizi sorunu vardır. Kuşkusuz tüm bunların gerçek ve nihai çözümü, sistemin temel karakterinin değiştirilmesine, demokratik bir halk iktidarının kurulabilmesine bağlıdır. Ancak bu belirleme mevcut sistem içinde kısmi çözüm arayışları çabasıyla çelişmez. Aksine bu iki yan tali olanın, temele bağlı olması esprisi içinde birbirini bütünler, güçlendirir.

Eğit-Der 12 Eylül'le Eğitimimiz üzerine çökertilen karanlığa karşı çıkmalı bu gün gerçekleşebilecek kimi hedefleri bir program dahilinde ortaya koymalıdır. Kendi özgün ala-

nındaki tüm araçlar kullanılarak „varolan eğitim anlayışı teşhir edilmelidir. Bu günden başlayarak, örgütlülüğümüze koşut olarak gündeme gelebilecek bir eğitim kurultayının hazırlıkları şimdiden başlatılmalıdır. Olanaklara uygun olarak (YÖK-Eğitim Sistemi-Türk İslam Sentezci eğitim - Gerici ders kitapları...vb.) gibi, bu günkü en temel eğitim sorunlarında uzmanlar yardımıyla broşürler hazırlanmalıdır. Şu an ABC ismiyle çıkarılan dergi EĞİT-DER'in resmi yayın organı haline getirilmeli ve dergi içeriği daha bir zenginleştirilmelidir.

12 EYLÜL, VE TÖB-DER

Elbette yaratılmasını olmazsa olmaz gördüğümüz asgari bir program konusundaki önerilerimizi ana başlıklarıyla sıralamayı amaçladığımız bu yazıda, başlıkta belirttiğimiz "12 Eylül TÖB-DER" konusunu tüm detaylarıyla anlatma olanağımız yok. Olaya genel bir bakış sunmakla yetineceğiz.

12 Eylül'ün demokratik kitle örgütlerine tahammülsüzlüğünü kavrayabilmek, DKÖ'nin demokrasi mücadelesinin o günkü biçimlenişindeki yerini kavrayabilmekle olanaklıdır. Yani 12 Eylül öncesi yaşanan toplumsal çatışmayı ve o çatışmaya kaynaklık eden yapıyı anlayamadan olaya sağlıklı yaklaşabilme olanağımız yoktur.

DKÖ'leri en genel anlatımıyla kitlesinin ekonomik-demokratik taleplerinden yola çıkan, ve o talepler etrafındaki mücadelesini genel demokrasi mücadelesine bağlı kılmağa çalışan, düzeni içi örgütlenmelerdir.. Seksen öncesi süreci çoğumuz yaşadık. Faşist terör ve katliamlar karşısında ön plana çıkan "Can güvenliğinin ve yaşama hakkının savunulması.." gerçeği doğal olarak DKÖ'ni ve o arada TÖB-DER'i de kaçınılmaz olarak etkiledi. Ve bu örgütlerde kimi zaman kendi özgün alanlarının ötesindeymiş gibi görünen tavır alışları beraberinde getirdi. Bu doğrudur. Ancak yaşamın getirip dayattığı ve o günün koşullarında zorunlu olan kimi görevlerin yerine getirilmesinden hareketle, TÖB-DER mücadelesinin kendi özgün alanından saptığını söyleyebilmenin en ufak tutarlı yanı yoktur. Bu gün dünü, dünün koşullarını unutarak, o koşulların yarattığı tavır alışları kendisini yaratan koşullardan bağımsız düşünerek TÖB-DER'i değerlendirmeğe kimsenin hakkı yoktur. Helede ufak, kısa vadeli grupsal hesaplar adına bu hiç yapılmamalıdır. TÖB-DER eksiğiyle fazlasıyla, doğrusuyla yanlışıyla bizim geleneğimizdir; devrimci demokratik öğretmen hareketinin geleneğidir. Öğretmen mücadelesinin geleceği o geleneğin bu gün açısından anlamını bulabildiğimiz oranda yükselerek, amaçladığımız hedeflere ulaşabilecektir. Elbette geçmişin muhasebesi yapılmalıdır. Ama bu yapılırken subjektif niyetler değil, bu günün görevlerini aşabilmek olmalıdır kalkış noktası. Geçmişin TÖB-DER içindeki anlaşmızlıklarını kendi somutundan ayırıp bu günlere taşımak, yaşanılan karmaşa ve sorunlara yenileri eklemekten gayri kimseye en ufak bir yarar getirmeyecektir. Dünü, dünün örgütlü öğretmen mirasını yerli yerine oturtabilmek, bir gün onu aşabilecek öğretmen örgütlenmesinin yaratılmasıyla olanaklıdır.

12 Eylül rejimi tüm DKÖ'leriyle birlikte TÖB-DER'i de kapattı. Yüzbinlerce üyeye sahip TÖB-DER'in kapısına bir gecede kilit vuruldu. Çünkü bu ülkede öğretmenler her dönemde iyi ve güzelden yana tavır koymuşlardı.

Çünkü bu ülkede öğretmen her dönemde sömürüye, baskıya, zulme ve zorbalığa karşı sömürüsüz, talansız, özgürlüklere sınır konulmayan bir özlemin savunucuları olmuşlardı. Çünkü TÖB-DER'li öğretmenin geleneğinde haksızlığa, keyfiliğe prim vermek güçlünün karşısında el pençe divan durmak yoktu. TÖB-DER'li öğretmen egemenlerin değil, halkın öğretmeniydi. TÖB-DER'li öğretmen halktı. Halka karşı savaşın uç noktada ifadesi olan 12 Eylülün hışmından elbet TÖB-DER de payını alacaktı ve aldı. Nasıl 12 Mart paşaları TÖS'e ayni yazgıyı reva görmüşse TÖS geleneğinin temsilcisi TÖB-DER de kapatılmalıydı. Hatta bununla da yetinilmemeliydi. Yetinilmedi de... Olağanüstü dönemin mahkemeleri, olağanüstü bir çabayla yargılarını verdiler. TÖB-DER "Suçluydu!.."

Yüzbinlerce öğretmenin özlük-meslek sorunlarını dile getirmekten daha büyük suç mu olurdu. Öğretmenin neyineydi pahalılıktan, sömürüden, sürgünden sözetmek. Bağımsız bir yurt, insanın horlanmadığı aşağılanmadığı bir dünya istemek neyineydi şerefli Türk öğretmeninin. Ve karar verildi. TÖB-DER, tümden hiç bir yasa boşluk bırakılmadan kapatıldı. Yılların birikiminde onca özveri, onca sabırla ortaya çıkarılan ve yüzbinlerce öğretmenin alınteriyle oluşan mallarımıza bir yağmalama mantığıyla el konuldu. Yöneticilerimize verilebilecek en ağır cezalar verildi. Binlerce TÖB-DER'li sakıncalı görülerek işinden atıldı. İşkence, zindan ölüm kimilerimiz için kaçınılmaz yazgı oldu. Ve milyonları sağır dilsiz bırakılan bu ülkede, öğretmenlerde sağır ve dilsiz olmak zorunda bırakıldı.

Eğit-DER'in 1. Olağan genel kurulu TÖB-DER'in kapatılmasından 8 yıl sonra yapılıyor. Eğit-Der kendi varlık nedeninin bir gereği olarak, olağanüstü dönemin yargısıyla suçlu ilan edilen TÖB-DER'in suçlu olmadığını bu genel kurul da haykırmak zorundadır. El konulan malların TÖB-DER'li öğretmenlere ve dolayısıyla Eğit-DER'e ait olduğunu açık seçik ifade etmelidir. EĞİT-DER'in örgütlenme yönünde atacağı her olumlu adım, TÖB-DER'in tarih önünde suçsuzluğunun da bir belgesi olacaktır. Hiç bir güç bizi kendi geleneğimize yabancılaştıramayacaktır.

GÜNÜMÜZ DEMOKRASİ MÜCADELESİNDE DKÖ'LERİN YERİ...

Demokrasi mücadelesi, ya da ülkede gerçek anlamda bir demokrasinin kurulabilmesi mücadelesi temelde siyasi bir mücadelenin ifadesidir. Biz demokratik bir halk iktidarı gerçekleşmeden ülkede gerçek anlamda bir demokrasiye geçilebileceğine inanmıyoruz. Kuşkusuz böyle bir ifade, bu gün yapılması asgari bir demokratlık görevi olan kimi görevlerin ertelenmesini ya da küçük görülmesini gerektirmez.

Biz burada daha çok bu günün somutu açısından, ve de düşüncelerimizi DKÖ'lerin yeri ve işlevi noktasında daraltarak yazımızı sürdüreceğiz. Bilindiği gibi 12 Eylül ülkede zaten nisbi olan demokratik hak ve özgürlükleri tümden rafa kaldırmış, o hak ve özgürlüklerin yasal ifadesi olan 61 anayasasını tanımadığını açıklayarak işe başlamıştır. Parlamento kapatılmış, düzenin kendi siyasal oluşumları olan partilere bile yaşama şansı tanınmamıştır. Yani Cunta kendisinden başka hiç bir güç tanımadığını, kendisininkinden gayri hiç bir sesin çıkmasına izin vermeyeceğini baştan açıklamıştır. Devamında ise bu düşüncelerin yasal ifadesi olan 82 anayasısını hazırlayarak halka onaylattırmıştır. Daha özlü bir ifadeyle, halka demokratik hak ve özgürlüklerden yana hiç bir hakkın verilmeyeceği biçimde devlet yukarıdan aşağıya yeniden organize edilmiştir. Genel bir anlatımla 12 Eylül'ün demokrasi açısından ortaya çıkardığı tablo budur. Bu tablo oluştuktan sonra, kurdurulan siyasi partilerin yaptırılan genel seçimlerin, askeri yönetimin yerini sivil bir görüntüye devretmesinin halkın demokratik özlemlerinin gerçekleşmesi noktasında öz olarak bir değişiklik yaratmadığı açıktır. 12 Eylül'ün bütün yasal sınırlamalar duruyorken, bütün yasaklar kendilerine uydurulan yasal kılıflarla sürdürülüyorken ve sistem 12 Eylül anlayışına denk olarak 12 Eylülcülere gerek kalmaksızın işletiliyorken, ülkede burjuva anlamda dahi bir demokrasinin varlığından söz etmek safdillik olur.

Yukarıda özet olarak çizilen tablo çok net olarak ortaya çıkarmaktadır ki, günümüzde demokrasi mücadelesi somut anlamını 12 Eylül'e, onun getirdiği tüm yasak ve baskılara karşı durmakla ifadesini bulmaktadır. Görev bu denli açıktır. Bu görevin hakkıyla yerine getirilmesi, bizi gerçek bir demokrasi özlemine daha da yaklaştıracaktır.

Olayı DKÖ'lerin somutunda ele alırsak; daha önce de ifade ettiğimiz gibi, DKÖ'lerinin özgün mücadele alanı seslendikleri kitlelerin ekonomik-demokratik istemleridir. O istemler doğrultusunda çizilen programlarla mücadeleyi yükseltir ve bunu ülkede sürdürülen demokrasi mücadelesinin bir halkası haline getirirler. Bugün sorunlarının kaynağında 12 Eylül uygulamaları bulunmayan hiç bir kesim yoktur. Öğrencisinden,

memuruna, işçisinden öğretmenine, köylüsüne kadar tüm toplum katmanlarının kendi özgün alanlarında yaşadıkları sorunlar temelinde 12 Eylül uygulamaları yatarken, elbette yapılacak olan sorunlara kaynaklık eden nedeni tam karşıdan cepheye almak olacaktır. Yanlış anlamalara meydan vermemek açısından tekrar yineleyelim. Kesinlikle DKÖ'lere kendi özgün alanlarının ötesinde işlevler yüklenmelidir demiyoruz. Söylediğimiz her DKÖ'nün 12 Eylül'ü karşısına alacak kendine özgü nedenlerinin olduğudur. İşte bu nedenlerden hareketle DKÖ'ler mücadelelerini programlaştırmalıdırlar diyoruz.

Bir kaç cümleyle, bugün DKÖ'lerde geçmişin bir uzantısı olarak gündeme gelen tehlikeli ve zararlı eğilimlere değinmek istiyoruz.

DKÖ'ler siyasal oluşumlar değildir. Onlara böylesine bir işlev yüklemeğe çalışmak, hem o kitle örgütlerini işlevsiz kılar, hem de günümüz koşullarında zorunlu gördüğümüz kitleselleşmeyi önler.

Bunun kadar zararlı bir başka eğilimse, siyasal varlığın temel alanı olarak DKÖ'lerin görülmesidirki, ülkemiz devrimci pratiği bu konuda yeterince derslerle doludur. Böylesi bir yaklaşımın DKÖ'nü grupların yarıştığı bir alan haline getirmesi bir yana, varlık koşullarını DKÖ'lerle bütünleştirmiş hiç bir siyasi oluşumun ülkemizde başarı şansı yoktur.

Bu eğilimlerin tam karşısında bir hatalı anlayışsa DKÖ'ni genel demokrasi mücadelesinin dışında gören, bu örgütlenmelerde ilkesizliği, yayvanlığı savunan anlayışlardırki, bunlarında en az diğerleri kadar zararlı olduğuna inanıyoruz. Kitle örgütlerindeki demokratik yanı görmeyen, ya da o yanı salt işleyiş açısından bir demokratikliğe kadar daraltan, veya bu yanı hiç hesaba katmayarak, o örgütleri dergah gibi görenler, sonuç olarak DKÖ'leri düzenin icazetine bağımlı, düzenle uzlaşan bir çizgiye götürür. Demokratlığın asgari gereklerine sahip olmak bu örgütlerin en önemli ve vazgeçilmez özelliği olmalıdır. Bu özellik programlarda somutlanmalı ve o somut programlar etrafında birlik sağlanmalıdır.Kitleselleşmek adına örgütün demokratik karakterinden ödün vermek örgütü şekilsizleştirmek değil, o demokratik anlayışla kitleselleşebileceğimiz bilinmelidir.

SENDİKA HAKKI İÇİNMÜCADELE EĞİT–DER'İN GÜÇLENDİRİLMESİ MÜCADELESİYLE ÇELİŞMEZ

Grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkını tüm çalışanların çağdaş ve vazgeçilmez hakkı olarak görüyoruz. Hele de bizim gibi, emeğin horlandığı, toplumsal biçimlenişin haksızlıklar ve adaletsizlikler üzerine oturtulduğu, çalışan insanın çağdaş toplumun asgari gereği olan sosyal güvenceden yoksun bırakıldığı bir ülkede emeğin pazarlık hakkını, yani sendikal hakkı savunmak çok daha acil, çok daha gerekli, çok daha anlamlı bir talep olarak karşımıza çıkar. Kaldıki, ne öğretmenlerin, ne de diğer çalışan kesimlerin sendikal hak talepleri ve mücadeleleri salt bu günün olgusu değildir. 12 Eylül öncesi dönemde de, gerek örgütümüz TÖB-DER, gerekse diğer çalışan kesimler için bu talep her zaman gündemin birinci maddesi olmuştur. Bu uğurda verilen mücadelede şu ya da bu nedenle kuşkusuz eksikler olmuştur. Ama o eksiklikleri kalkış noktası yaparak geçmişin bu anlamdaki birikimini yok saymakta doğru değildir.

Bu kısa açıklamadan sonra, bu günün somutu açısından olaya kabaca bakmakta yarar var. Önceki bölümlerde genel hatlarıyla ortaya koyduğumuz tablodan da anlaşılacağı gibi, önümüzdeki çok kısa süreçte çalışanlara, bu arada öğretmenlere sendikal hakkın verileceği gibi bir beklentinin içinde değiliz. Sendikal hakkın kazanılmasını demokrasi güçlerinin mücadelesine koşut görüyoruz. Hele de ülkedeki genel gelişme içinde bu hakkın bize kendi dışımızdaki güçlerce verileceği gibi bir beklentimiz hiç yok.. Böylesi düşüncelerin, ülkemiz gerçekliğini kendi subjektif düşüncelerine uydurmağa çalışanlardan kaynaklandığı açıktır. Sendikal hak talebi bizzatihi çalışanların örgütlü sahiplenişiyle

gerçekleşebilecek bir taleptir. Biz henüz çalışan öğretmenin derneğimiz bünyesindeki örgütlülüğünü sağlayamamışken, çalışan öğretmenin önündeki örgütlenme yasağını kıramamışken hangi araçlarla sendikal hakkımızı savunacağız? Benzeri soruları çoğaltmak olası.. Sonuç olarak diyoruzki, bugünün öğretmenlere yüklediği ilk görev, Eğit-Der'i güçlendirmek, onu çalışan yüzbinlerce öğretmene maletmektir. Bu gerçekleşebildiği oranda Grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkının kazanılması yönünde somut adımlar atmış olacağız.

BU GÜNKÜ ÖĞRETMEN ÖRGÜTLENMESİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİMİZ.

Eğit-Der kurulmuş olmasına karşın, örgütlenme sorununun henüz aşılamadığı inancındayız. Salt öğretmenler açısından değil, genelde DKÖ'lerin bugün en büyük açmazı kitleselleşememektir. Bunda temel etkenin 12 Eylülle toplumun üzerine çöken korku ve yılgınlıkolduğunu tespit etmek gerekir. O nedenle bu yılgınlığı kuran, örgütlenmeye duyulan ürküntüyü güvene çeviren bir çizgiyi zorunlu görüyoruz. Diğer bölümlerde de ifade ettiğimiz gibi TÖB-DER tek yanlı bir saldırıyla kamuoyunda mahkum edilmeğe çalışılmış ve bunda kısmen de olsa başarılı olunmuştur. Geçmişimizi doğrularıyla kamuoyuna yansıtmak,geçmişimize duyulan kuşkuları dağıtacak ürküntüleri ortadan kaldıracaktır.

Kitleselleşememenin çok önemli bir başka nedeni de 12 Eylül'le öğretmenlerin örgütlenmesine getirilen yasal sınırlamadır. Bunu aşabilmenin tek yolu ise daha çok çalışan öğretmeni kucaklamaktan, fiili olarak Eğit-Der'i çalışan öğretmenlerin faaliyet gösterdiği bir alan haline getirmekten, kısacası çalışan öğretmenin önüne bu yasağın aşılması yönünde bir program koyabilmekten geçer. O halde örgütlenmenin önündeki yasal sınırlamanın kalkması talebini çalışan öğretmenin talebi haline getirmek zorunludur. Bu amaçla çalışan öğretmenler oluşturulacak komisyonlarda fiili olarak görev almalı, böylece örgüt yönetimine ortak edilmelidir.

Elbette, kuruluş amaçları, sahiplendiği birikim ve savunduğu gelenek açısından Eğit-Der demokratik bir öğretmen örgütüdür. Ama haklarını savunmaya soyunduğu kitle gözönüne alındığında, henüz o kitlenin fiili örgütü olamadığı da bir gerçektir. Hepimizin bildiği gibi, bir öğretmen örgütlenmesinde kalkış noktamız, öğretmen kitlesinin sürecin o aşamasında öne çıkan talepleridir. Yani kitlenin ortak talebidir aslolan. Eğit-Der'in bugünkü üye birikimine mesleksel dağılımları noktasında bakarsak, Ekonomik-Özlük sorunları açısından hiçte ayni sorunları yaşamayan bir kitle çıkar karşımıza. O kitleyi bir araya getiren tek nedense geçmişte öğretmen olmaları, bu gün demokratik bir öğretmen hareketinin yaratılmasını istemeleridir. Bu özellik bir kitle örgütlenmesinin temel özelliği değildir. O halde doğru olan, zorunlu olan kitleselleşme deyince çalışan öğretmenlerin algılanması, onların kitleselleşmesinin başarılmaya çalışılmasıdır.

Eğit-Der kongre sonrasında zaman geçirmeksizin bir örgütlenme programı çıkarmalıdır. Düşüncelerimiz; ideallerimiz ne denli doğru ve güzel olursa olsun, onları yaşama geçirecek örgütlenmelerden yoksunsak pek bir anlam ifade etmezler. Acil sorun örgütlenme sorunuysa —ki öyledir— bir program tartışmasında da ağırlıklı olarak örgütlenmenin yer alması doğaldır.

TALEPLERİMİZ

— 12 Eylül'ün öğretmenlerin örgütlenme özgürlüğüne koyduğu tüm yasal sınırlamalar kaldırılmalıdır.

— İnsanlığın utancı işkenceye son verilmelidir.

— Tüm çalışanlara, grevli, toplu sözleşmeli, sendika hakkı verilmelidir.

— 12 Eylül'ün kararlarıyla işlerine son verilen tüm öğretmenler, görevlerine geri iade edilmelidir.

-- YÖK kaldırılmalıdır.
-- Üniversitelerde idari ve bilimsel özerklik tanınmalıdır.
-- Paralı eğitime son verilmelidir.
-- Türk-İslam Sentezci eğitim sistemi yerine çağdaş ve bilimsel bir eğitim istiyoruz.
-- Eğitimde kalite yükseltilmeli ve böylece eğitimdeki kalitesizliğe koşut olarak ortaya çıkan, özel dershaneler kaldırılmalıdır.
-- Eğitimde doğu batı, köy, şehir farklılaşmasına son verilmelidir.
-- Milli Eğitimin tüm kademelerinde öğretmenler, yöneticilerini kendileri seçmelidir.
-- Ana dille eğitim, her insanın doğal hakkıdır.
-- Öğretmenler üzerindeki siyasal baskılar son bulmalıdır.
— Atama ve tayinlerde keyfilik sona erdirilmelidir.
— Gericiliğin kaynağı Kuran kursları kaldırılmalıdır.
— Her gence üniversitede okuyabilme olanağı sağlanmalıdır.
-- Okullarda bilimsellikten uzak, gerici ders kitapları kaldırılmalı, yerine çağdaş ve bilimsel temellerde uzmanlarca hazırlanmış kitaplar okutulmalıdır.
— Gerici müfredat programlarına ve disiplin yönetmeliklerine hayır.
-- Öğretmenleri geçim sıkıntısından kurtaracak, emeklerinin karşılığı bir ücret politikası istiyoruz.
— Irkçı, şöven, asimilasyoncu eğitime son.

Talepleri daha da uzatmak olası. Çağdaş bir eğitimin asgari gerekleri olan bu talepleri kazanabilmenin tek yolu örgütlenmekten geçmektedir.

O halde
Öğretmenler, gôrev başına.
Daha insanca bir yaşam için,
Daha çağdaş ve bilimsel bir eğitim için,

Horlanmamak, aşağılanmamak,

Emeğin hakkını alabilmek için,
Grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkını kazanabilmek için görev başına,
Şimdi görev, EĞİT-DER'i güçlendirmek, ona omuz vermektir.
Şimdi görev, EĞİT-DER'i sahiplendiği mirasa yaraşır bir saygınlığa eriştirmektir.
Yaşasın öğretmenlerin örgütlü mücadele geleneği.

*) Öncekilerle ilgili rakamlar S.Tanilli'nin nasıl bir eğitim istiyoruz kitabından alınmıştır.

Güncel Sorunlar Dizisi

LATİN AMERİKA'NIN KESİK DAMARLARI ..... Eduardo Galeano
BİR BAŞKA İKTİSAT ..... Derleme / Alpaslan Işıklı
KİMİN BU ALANLAR, SOKAKLAR, KENTLER ..... Cengiz Bektaş
TÜRK İŞ NEDEN BÖYLE, NASIL DEĞİŞECEK? ..... Yıldırım Koç
SORGU ..... H. Alleg/P. Korovessis
ÖLÜM CEZASI ÜSTÜNE DÜŞÜNCELER ..... Camus/Koeestler
DEMOKRASİ, SENDİKA ÖZGÜRLÜĞÜ
VE SOSYAL HAKLAR ..... Faruk Pekin
TÜRKİYE'DE MODERNLEŞME,
DİN VE PARTİ POLİTİKASI ..... A. Yaşar Sarıbay
DÇM DOSYASI ..... Arslan Başer Kafaoğlu
NE DEDİK, NE OLDU, NE OLACAK? ..... Arslan Başer Kafaoğlu
İŞTE ALTERNATİF ..... Arslan Başer Kafaoğlu
İKTİSATTA DOĞRULAR VE YANLIŞLAR ... Arslan Başer Kafaoğlu
BANKERLER VE KASTELLİ OLAYI ..... Arslan Başer Kafaoğlu

Yaşam İncelemeleri Dizisi

KAFKA ..... Klaus Wagenbach
SARTRE ..... Walter Biemel
LUKACS ..... Fritz J Raddatz
CAMUS ..... Morvan Lebesque
REİCH ..... Bernd A. Laska
PİCASSO ..... Wilfried Wiegand
VAN GOGH ..... Herbert Frank
LAUTREC ..... Matthias Arnold
SİMONE DE BEAUVOİR (Çıkıyor) ..... Christiane Zehl Romero
CHE GUEVERA (Çıkıyor) ..... Elmar May
ROSA LUXEMBURG (Çıkıyor) ..... Helmut Hirsch

Çağdaş Edebiyat Dizisi

BENDEN SELAM SÖYLE ANADOLUYA ..... Dido Sotiriyu
İLAHİLER ..... Gülten Akın
1985/TARİHSEL BİR ARAŞTIRMA ..... Gyorgy Dalos
KENT VE KÖPEKLER ..... Mario Vargas Llosa
İNSANIN YAZGISI ..... Mihail Şolohov
KAYIP/MİSSİNG ..... Thomas Hauser
BAROK KONSER ..... Alejo Carpentier
KATALONYA'YA SELAM ..... George Orwell
BÜYÜDÜKÇE/BLOW UP ..... Julio Cortazar
RAZUMOV'UN ÖYKÜSÜ ..... Joseph Conrad
SEYRAN DESTANI ..... Gülten Akın
AŞKIN VE SAVAŞIN GÜNDÜZ VE GECELERİ .... Eduardo Galeano
ALBERTİNA ROSA'YA AŞK MEKTUPLARI ..... Pablo Neruda
GÜNEŞTEKİ ADAMLAR ..... Hasan Kanafani
42 GÜN (2. Baskı çıkıyor) ..... Gülten Akın
ÖDÜL ..... Anna Seghers
SEVGİ YOLLARI ..... Alexandra Kollantai
YARİN BAŞKA BİR GÜNDÜR (Çıkıyor) ..... Ruben Gallucci

Başvuru Dizisi

SENARYO VE YAPIM (1. ve 2. Kitap) ..... Mahmut Tali Öngören
ÇALIŞMA EKONOMİSİNE GİRİŞ ..... Kuvvet Lordoğlu

YENİ KİTAPLAR

DÜNYA KAPİTALİZMİNİN BUNALIMI ... Der.: S. Savran/N. Satlıgan
KADINLAR İÇİN ..... Şirin Tekeli
GRAMSCİ ..... Perry Anderson

alan yayıncılık
İYİ KİTAPLAR YAYINLAR

Adres: Başmusahip Sok. Talas Han 16/302, Cağaloğlu-İST.
DAĞITIM: İstanbul CEMMAY Ankara ADAŞ Cumhuriyet Kitap Kbb

Yeni Sesler Dizisi

Ersin Ergün / BİR AVUÇ ŞİİR / (2. Baskı)
Hüseyin Şimşek / AYRIMI BOL BİR YOL/ Roman (Tükendi)
A.Kadir Konuk / GÜN DİRİLDİ/Roman (Tükendi)
Ayşe Hülya Özzümrüt / DÖĞÜŞENLER KONUŞACAK/Şiir
Kenan Özcan/SİZİNLE KALDI SEVDAM/Şiir ve Mektuplar
Mehmet Çetin/RÜZGAR VE GÜL İKLİMİ/Şiir
A.Kadir Konuk/ÇÖZÜLME/Roman

* * *

Halil Genç KOYABİLMEK ADINI (Roman)

Yeni Çıktı

70'li yıllarda ülkemiz yoğun toplumsal, politik çatışmalara sahne oldu. Halk üzerinde estirilen yoğun faşist terör kampanyası ve katliamlar karşısında onurlu bir direniş mücadelesi sürdürüldü. Koyabilmek Adını adlı romanında Halil Genç, 12 Eylül'le noktalanan bu süreçten bir kesiti, bir gecekondu bölgesinde eyaşanan gerçekliği canlı tanıklığıyla ve usta bir romancı yetkinliğiyle anlatıyor.

* * *

M. Ender Öndeş İNCE YAZILAR (Şiir)

Yeni Çıktı

"...yazmak benim için bir sorumluluk ve zorunluluktu. Bunu yerine getirmek istedim. Bir sorumluluktu; yaşadığımız şeyler vardı. Yazılarda sabit hale getirilmesi gereken şeyler... Bir zorunluluktu; yazamayanlar vardı çünkü, artık hiç yazamayacaklar... Elinizdeki kitap, aynı zamanda benim için, onlar açısından bir boyun borcudur."

M. Ender Öndeş

Namık Kuyumcu / TALAN BİR ÖMRÜN ORTASINDA/Şiir
(Çıkıyor)
Mustafa Doğan/FİRARİ DÜŞLER/Şiir
(Çıkıyor)
Mecit Ünal/ZAMANI DURDURABİLMEK/Metris'ten Röportajlar
(Çıkıyor)

Belge Yayınları Başmuhasip Sok. Talas Han, 16/302
Cağaloğlu/İSTANBUL

11 TEZ

ONBİRİNCİ TEZ

9

MARKSİZM VE FEMİNİZM

Hacer Ansal	Kapitalizm ve Cinsiyetçilik
Maxine Molyneux	Sosyalizm ve Kadın
Yıldız Ecevit	Kadın Örgütlenmeleri
Serpil Üşür	Radikal İslâmda Kadın
Gülay Toksöz	Göçmen Kadınlar
Eleni Varikas	Yunanistan'da Feminizm
Arşiv	Marksistler ve Kadın
Ertuğrul Kürkçü	Görüşme
Necip Çakır	Macaristan 1956
Oliver MacDonald	Solidarnosc
Isaac Deutscher	Polingaryalı Bakan
Şevket Pamuk	Feodalizm Tartışması

ALAN YAYINCILIK: Başmusahip Sok. Talas Han, 16/302
Cağaloğlu/İST.
DAĞITIM: İstanbul: CEMMAY, TÜMDA, ÖZGÜR
Ankara: ADAŞ.

Dünün ve Bugünün Defterleri
DÜNYA SORUNLARI / 6
(Çıkıyor)

SOSYALİZMİN GÜNCEL SORUNLARI
Sovyetler - Gorbaçev - Stalinizm
Polonya - Macaristan
Çin - Kuzey Kore

ALAN YAYINCILIK: Başmusahip Sok, Talas Han, 16/302 Cağaloğlu/İST.
DAĞITIM: İstanbul: CEMMAY, TÜMDA, ÖZGÜR, C.K.K. Ankara: ADAŞ

DEVRİMCİ GENÇLİĞİN SESİ

demokrat

arkadaş

"Bugün gençliğin önünde çetin bir mücadele süreci vardır. Kuşkusuz böyle bir süreç; yeni kazanımlar, geri çekilmeler, hatta mevzi kaybetmeler, ama taze bir solukla ve yeniden ileri doğru atılacak adımlarla sürüp gidecektir. Mücadeleyi bu iniş ve çıkışlarıyla bir bütün olarak görmek zorundayız."

MÜCADELE DEVAM EDİYOR

İşçiler ve Toplum ★ 5

★ İşçi Hareketi ve Sosyalistler
★ Stalin ve Bürokrasinin İktidarı
★ Sohbet-Tartışma: Yıldırım Koç
★ Tarihten Yapraklar: Tek Ülkede Sosyalizm
★ 1936 İspanya Yenilgisi

İşçiler ve Toplum ★ 6

★ Politik Gündem ve İşçi Hareketi
★ 1929: Sovyetler Birliği'nde Tarihsel Bir Dönemeç
★ Sohbet-Tartışma: Ertuğrul Kürkçü
★ Geçiş Süreci Üzerine Teorik Bir Deneme

Anlatılan senin hikâyendir!

SOSYALİZM VE TOPLUMSAL MÜCADELELER ANSİKLOPEDİSİ

Türkiye'nin toplumsal alanda varolan bilgi eksikliği, düşünen, yaşadığı dünyayı yorumlamak isteyen insanların çok büyük bir ihtiyacı, nihayet gideriliyor.

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi! İnsanlığın tarih boyunca süregelen özgürleşme uğraşını resmi bilgilerin, alışılmış kalıpların dışında sunan, tartışan, sorgulayan, değerlendiren kalıcı bir bilgi kaynağı...

Genel Yönetmen:
Murat Belge

Yayın Yönetmeni:
Ertuğrul Kürkçü

Yayın Kurulu:
Fahri Aral, Tanıl Bora, Erkan Kayılı, Ertuğrul Kürkçü, Saruhan Oluç, İskender Savaşır.

Danışma Kurulu:
Murat Belge, Korkut Boratav, Alpaslan Işıklı, Rasih Nuri İleri, Baskın Oran, Taha Parla, Ömür Sezgin, Yavuz Sabuncu, Mete Tunçay, İşaya Üşür.

ABONE KAMPANYAMIZ DEVAM EDİYOR
GEÇ KALMADINIZ!

Abone olun,
fiyat artışlarından etkilenmeyin,
ansiklopediniz evinize gelsin!

İletişim Yayınları Klodfarer Caddesi, İletişim Han Cağaloğlu, 34400-İSTANBUL Tel: 520 14 53 • 54 • 55

"Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi"ne cilt abonesi olmak istiyorum:
Abone bedelini,

☐ Peşin: 198.000-TL.
☐ Taksitle: 250.000 - TL. ödemek istiyorum.

1. Ödeme	50.000 - TL.
2. Ödeme	50.000 - TL.
3. Ödeme	50.000 - TL.
4. Ödeme	50.000 - TL.
5. Ödeme	50.000 - TL.

Taksitli ödeme planında 1. ödeme, abonelik için başvuru tarihinde, diğer ödemeler birer ay aralıklarla yapılır.
Seçtiğim ödeme planına uygun ilk ödeme tutarını,

☐ İletişim A.Ş. 255861 no'lu Posta Çeki Hesabı'na yatırdım.
☐ Ödemeyi yaptırımı gösteren Posta Çeki Alındı Makbuzu'nun fotokopisi ektedir.

ADRES : ..... İSİM : .....
..... TARİH : .....
POSTA KODU ..... İMZA : .....

Abone formunu, "İLETİŞİM YAYINLARI OKUR İLİŞKİLERİ, KLODFARER CADDESİ İLETİŞİM HAN, CAĞALOĞLU, 34400, İSTANBUL" adresine gönderiniz.

NOT: Yurtdışından abone olmak isteyen okurlarımızın "ILEU S.A.R.L., 74 RUE DU FAUBOURG SAINT DENIS, 75010 PARIS-FRANCE (Tel: 0.33.1.42.47 12 82)" adresine başvurmaları gerekiyor.

Toplumsal mücadeleler ve sosyalizme kapsamlı, çağdaş bir kaynaktan bakın!

• 8 cilt, her cilt 10 fasikül. • Her fasikül 32 sayfa, 8 sayfası renkli • Kuşe kapak, renkli ofset baskı, lüks cilt • Fotoğraflar, illüstrasyonlar, resimler, gravürler, afişler • Tematik-kronolojik düzen • Biyografiler, çerçeve yazılar • Alfabetik konu, yer, kişi dizini • Her fasikülün kapsadığı konulara ilişkin 8 sayfalık ekler • Posterler

6. SAYI BAYİLERDE

BELGE YAYINLARI
Yeni Kitaplar

belge yayınları

1968/ Ronald Fraser
İSYANCI BİR ÖĞRENCİ KUŞAĞI

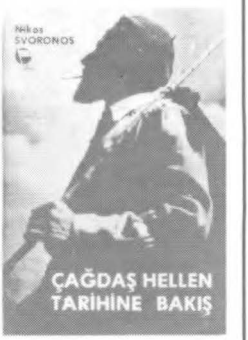

Batı'nın endüstrileşmiş altı ülkesindeki (ABD, Batı Almanya, Fransa, İtalya, İngiltere, Kuzey İrlanda) öğrenci ayaklanmalarını işleyen kitap, öğrenci eylemlerine katılan üçyüzden fazla kişinin anılarına dayanıyor. Kitap aynı zamanda dokuz sözel tarihçinin işbirliği sonucu bir kuşak üzerine yazılmış, türünün ilk geniş kapsamlı uluslararası sözlü tarihi olup, altı ülkedeki öğrenci hareketlerinin karşılaştırmalı incelemesini de ilk kez sunmakta.

* * *

Nikos Svoronos
ÇAĞDAŞ HELLEN TARİHİNE BAKIŞ

Nikos Svoronos Yunanistan'ın en seçkin tarihçilerinden. Türkçe'de bu yakın komşu ülkenin tarihine ilişkin kaynak yok denecek kadar az. Svoronos'un bu kısa tarihi iyi bir başlangıç kaynağı olması yanında, bütün temel bilgileri de sunuyor; Hellenlerin Bizans'tan Osmanlılara ve günümüze dek olan macerası ilgiyle okunuyor.

* * *

Mahmut Memduh Uyan
BEN BİR İNSANIM

"Her yanım titriyor, engelleyemiyorum... ama içim gülüyor.. her türlü işkenceye karşı direnecektim.. ah insanlık.. sevgili insanlık.. gelin, görün insanlığı nasıl katlediyorlar.. yirminci yüzyılın sonunda neler yapıyorlar insanlara, ah insanlık.. insanlığa, topluma sevgim sonsuz artıyor.. işkence gördükçe insanları daha çok seviyorum.. insanlık için, insan olabilmek için, insanlık onuru için işkenceye direnmek gerek; diyorum.. Ben bir insanım, diyorum.. Ben bir insanım.. Ben bir insanım ey işkenceciler.. Ben bir insanım."

Belgesel Anlatı Dizisi
(Çıkıyor)

ALAN YAYINCILIK Yeni Kitaplar

Yıldız Sertel
TÜRKİYE'DE DIŞA DÖNÜK EKONOMİ VE ÇÖKÜŞ

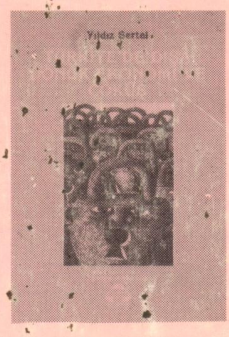

"Yıldız Sertel'in kitabı, sadece verilen titiz bilgiler açısından değil, yarı-sanayileşmiş ülkelerdeki periferik kapitalizmin teorik çözümlemesi bakımından da dikkate değer."

Samir Amin

"Bu çalışma, gerek çağdaş Türkiye ekonomisi ve toplumu üzerine, genel bunalımın genel sorunları ile bağlantılı olarak inceleme yapmak isteyenleri, gerekse periferik kapitalist ülkelerdeki krizi incelemek isteyenleri ilgilendiriyor. Akademik ve bilimsel bir çalışma olması yanında, yeni çözümlemelerin gerçek öğelerini de kapsıyor."

Kostas Vergopulos

Uluslararası Af Örgütü
TÜRKİYE DOSYASI
Fikir Suçluları . İşkence ve Kötü Muamele
Siyasi Tutukluların Adil Olmayan Yargılanmaları
Ölüm Cezası

Mihail Bulgakov
KÖPEK KALBİ

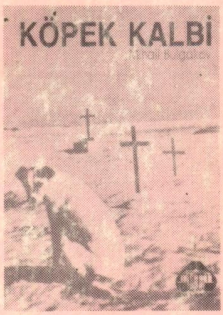

Köpek Kalbi geçiş döneminin çelişkilerini, ameliyat sonucu yarı insanlaşan bir köpeğin ağzından fantastik öğelerle birlikte esprili bir şekilde veriyor. Mihail Bulgakov, daha önce Türkçe'de yayımlanan "Bir Ölünün Defteri" ve "Usta ile Margarita" adlı kitaplarıyla da tanınıyor. Köpek Kalbi'nin oyunlaştırılmış bir versiyonu, 1988 İstanbul Kültür Festivali'nde Moskova Genç Seyirciler Tiyatrosu'nca sahnelendi.

Melina Mercouri
CUNTAYLA SAVAŞIM/Anılar

Melina Mercouri anılarını yazmaya, Yunan Cuntası tarafından vatandaşlıktan atıldığında karar verdi ve capcanlı yaşamıyla koşut olarak, ülkesiyle bağlarının ne kadar kopmaz olduğunu sergiledi! "Yunanlı doğdum" diyecekti Melina, "ve Yunanlı öleceğim." Ve şöyle devam edecekti: "Albay Papadopulos ise faşist doğdu faşist ölecek"... Bugün Melina ülkesinin kültür bakanı; Albay Papadopulos ise, müebbet hapse mahkum ve 14 yıldır bir Yunan adasında günlerini saymakla meşgul.